

היכל הקודש ברסלב

הלימוד היומי

בי"ת נצחי,
שנים מקרא ואחד תרגום,
נ"ך, רמב"ם

לעתיד בעולם הבא
מזכירין אותו כל מזה שלמד
בעולם הזה
(שיחת הר"ן כח)

עַל יְהוָה
לִי מוֹד
שִׁיעוּרִים אֱלוֹ
אֲנִי נוֹתֵן
אֶת הַחֹמֶשׁ
וְאֶת הַזְּמֵשׁ
לְהַקְדֹּשׁ
בְּרוּךְ הוּא
(עצתו אמונה)

פרשת וישלח תשפ"ד

היכל הקודש ברסלב

181 Huschke Road, Liberty NY 12747

היכל הקודש

כארא פארק

**4801 11th Ave,
Brooklyn NY 11219
347.760.5924**

היכל הקודש

קרית יואל

**8 Premishlan Way.
Monroe NY 10950
845.243.0563**

היכל הקודש

מאנסי

**32 Dolson Road
Monsey NY 10952
347.733.7551**

היכל הקודש

כני ברק

**רחוב ירושלים 2
052.760.5715**

היכל הקודש

וויליאמסבורג

**27 Skillman Street
Brooklyn NY 11205
718.384.1652**

היכל הקודש

קרית יואל

**8 Hayes Ct.
Monroe NY 10950
845.467.5299**

היכל הקודש

בלומינגראוו

**24 Merriewold LN S
Monroe NY 10950
845.238.0804**

היכל הקודש

ירושלים

**רחוב רבי נחמן מברסלב 15
054.845.6150**

צו הערן די

הערליכע שיעורים
פונעם ראש ישיבה שליט"א
רופט:

קול ברסלב

212.444.9191

חיזוק פאר די אידישע שטוב

212.444.9169

ג'רפס ע"י

**קון הדפסה
היכל הקודש**

2623 State Route 52
Liberty, NY 12754

718.387.2691

www.BreslevCenter.com

לִימְרוּ

הנך קמאי כו'. הוא היין הדומה למפרך מבכרתי שלא ידעו בראשונים כיון שבאנו בג' ימים אלא מקמאי פריך בפשיטות טפי:

לִימְרוּ

הנך בתראי וכו'. מקמאי לא הרמ' למפרך דמוכח מילתא דלייעודי קאתו מהדומתו עד גניחה ג' ואית מנאי קאמר מנא ידעוין דכל דקאי בכי דינא כו'

לוקמא כגון שקיאו אחרונים במעמד כשהעידו בת ראשונה וי"ל דעל פירך איידי כשהעידו בת שלישית תחלה דאי כשהעידו לבסוף אם כן תקשה מקמאי דלמא לחיובה פלגא נזיק קאתו דליכא הוכחה במה שהמתינו עד גניחה שלישית דשמא לא היה להם פנאי לבא לבד' להעיד אלא כשהמתינו עד כשהעידו בת שלישית או מוכחא כשהעידו בת שלישית קאתו:

אָלָא

דקמרמזי רמזיו. לפי הספרים דגרסי אלא משמע דבעי לאוקמי הכא נמי דקמרמזי רמזיו וניחא אפי' אי לייעודי גברא כהגון שבכל שלשה ימים כבא אלו עם אלו וקמרמזי ואלו ברמיחה כהידי דהנזיקין דהתם מיירי ברמיחה ורובה דלאו מילתא היא א"ל דניי נפשות שאני וכל הנך שבזי השורא אתו נמי לייעודי גברא:

בְּמִכְרֵיהוֹן

מלמא דלייעודי קאתו: מצו למימר לחיוביה פלגא נזיקא קאתוין אקטן שבשוריים כדנתן בתנאיין ולקמן דף לה' גבי זה אומר קטן חזיק וי"ל דכדול לומר אחד מזהם נגאדי א"נ דנגאדי בתום אחד כל גניחה וא"ת דכיון דאין מכירין את השור שמא אותו שנגח ראשונה לא יהו שנגח ענהו ושלישית וי"ל כגון שלאחר שהעידו כולם ראדו וזכירוהו שיקה עושה כל הנגאדי בתום אחד ונמי לייעודי גברא אין העדים שהעידו ביום ראשון יכולין לייעד אלא שדושישין שמא יגח ב' ונכירו ומשמע זה יכולים נמי לומר לחיובי חצי נזק כאנו כשבידו ואפי' כי במכירתו עדין גמזני דמצניו למימר דמיירי לייעודי קאתו ונמי שלשה גניחות ולאחר שלשה ימים כשבאו להעיד תהרגב בין שדורים אחרים הדומים לו או שכחו מה שור היה ואין מכירין אותו בשעת העדות דהשתא ודאי לייעודי קאתו ונמי שלשה מכירין אותו ישלם ג'ש כשיגח גניחה רביעית כרבי אחא דאמר בריש המוכר פירות וכי' דף עג. ושם בידעו שזה הרגו ומימ אותם כשהעידו תחילה יכולים הם לומר לחיובי נזיק נזק כאנו כשבידו דלייעודי גברא נמי לא מצי אמר אלא כשחששין שמא יגח שנים או שלשה וזכירוהו וי"ל דאי לחיבו ח"ו אתו לא היה להם להעיד כלל עד שביכירוהו אבל דאי לייעודי אתו כי' בין לייעודי תורא ובין לייעודי גברא צריכין להעיד קודם גניחה רביעית דאין העובלים מתחייבים עד שיודיעוהו תחילה ולכך צריכין למנהר להעיד קודם הכרה ובן פ"ח דהך מתני' בן לייעודי תורא בי' שנגח שדורים של עצמו ואורי' דשמא אין העדא מוגלת אלא בפני חיוב ולכך לא מצי למימר שאין מכירים השור המנוגח דאי אין מכירים שמא הו' דכגעני או דהפקר: **הַמְשֵׁשָׁה** כלבו של בכירו כו'. לא דמי לשור האצטדין (לקמן דף לט.) שהאדם נלקח עמו להורגו:

אָלָא אִי אַמְרַת לַיִיעוּדֵי גְבָרָא לִימְרוּ הַנֶּחַד קַמְיָא אֲנִן מִי הַנֶּחַד יִדְעוּיָן דְּבִתְרָא שְׁלֵשָׁה יוֹמֵי אֲתָו הֵנוּ וּמִייעוּדֵי לִיה אִמְר רַב אִישׁוּ אַמְרִיתָהּ לְשִׁמְעָתָא קַמִּיה דְּרַב פְּהֵנָא וְאִמְר לִי וְלַיִיעוּדֵי תוֹרָא מִי נִיחָא וְלִימְרוּ הַנֶּחַד בְּתָרָא אֲנִן מִנָּא יִדְעוּיָן דְּכָל דְּקָאֵי בִי דִינָא לְאַסְהוּדֵי בְּתוֹרָא קָתָו אֲנִן לְחִיבֵי גְבָרָא פְּלָגָא נִזְקָא אֲתִינוּ דְּקַמְרְמִזֵי רַמְזוּי רַב אִישׁוּ אִמְר פְּשָׁבָא רְצוּפִים רְבִינָא אִמְר בְּמִכְרֵיהוֹן בַּעַל הַשּׁוֹר וְאִין מְכִירָן אֵת הַשּׁוֹר אֲלָא הִיכִי מִייעוּדֵי לִיה דְּאִמְרוּ בְּתוֹרָא נְגַחָתָא אֵת לָךְ הַמְשֵׁשָׁה אֲבַעֵי לָךְ לְנִטְרוּי לְכוּלִיָּהּ בְּרָקָא אֲבַעֵינָא לְהוּ הַמְשֵׁשָׁה פְּלָבָו שֶׁל כְּבִירוּ בְּחִירוּ מִהוּ מְשֵׁשָׁה וְדָא פְטוּר בַּעַל כְּלָב מִאִי מִי אִמְרִינוּ מְצִי א"ל אָנָּא מִאִי עֵבְרִינָא לִיה או דְּלִמָּא אִמְרִינוּ לִיה בִּינוּ דִּידְעָת בְּכַלְכֵּד דִּמְשִׁפִּי לִיה וּמְשַׁתְּפִי לֹא אֲבַעֵי לָךְ לְאַשְׁהוּיָה אִמְר רַבִּי וְזָרָא ת"ש וְתָם שְׁהִיּוּ הַתִּינוּקוֹת מְשִׁמְשִׁין בּוֹ וְאִינוּ נִגְחֵת הָא נִגְחֵת חִיבֵי אִמְר אֲבִי מִי קִתְּנֵי נִגְחֵת חִיבֵי דְּלִמָּא הָא נִגְחֵת לֹא הָיוּ תָם וּבִהְיָה גְנִיחָה לֹא מְחִיבֵי ת"ש שִׁישָׁה בּוֹ אֵת הַכְּלָב שִׁישָׁה בּוֹ נֶחֱשׁ פְטוּר מִאִי לֹא פְטוּר מְשֵׁשָׁה וְחִיבֵי פַעַל כְּלָב לֹא אִימָא פְטוּר אִף מְשֵׁשָׁה אִמְר רַבָּא אִם הִמְצִי לוֹמַר הַמְשֵׁשָׁה כְּלָבוּ שֶׁל כְּבִירוּ בְּחִירוּ חִיבֵי שִׁישָׁה הוּא בְּעַצְמוֹ פְטוּר מִאִי מְעַמְא כֹּל הַמְשֵׁשָׁה וְכָא אַחַר וְשִׁישָׁה בּוֹ פְטוּר א"ל רַב פְּפָא לְרַבָּא אִיתְרַב מְשִׁמִּיָּה דִּירִישׁ לְקִישׁ כְּוֹתוּדִי דְּאִמְר רִישׁ לְקִישׁ שְׂתִי פְרוֹת בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים אַחַת רְבֻצָה וְאַחַת מְהֻלְכַת וּבַעֲמָה מְהֻלְכַת בְּרֻבְצָה פְטוּרָה רְבֻצָה בְּמֻהֻלְכַת חִיבֵית א"ל אָנָּא בְּהֵיָה חִיבֵי מְחִיבִינָא דְּאִמְרִינוּ לִיה בִּי אֵית לָךְ רְשׁוּתָא לְסַגְּוֵי עָלֵי לְבַעוּטֵי בִי לִית לָךְ רְשׁוּתָא: **מִתְנִי'** שׁוֹר הַזּוֹקֵן הַנִּזְקֵן כִּיצַד נִגְחַ גֵּנֶף נֶשֶׁד רִבִּץ פְּעַט בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים מְשֵׁלֵם חֲצִי זֶקֶק בְּרִשׁוֹת הַנִּזְקֵן רַבִּי טַרְפוֹן אֲוִינָא זֶקֶק שְׁלָם וְחֲכָמִים אֲמָרִים חֲצִי זֶקֶק אֲמַר לְהֵם רַבִּי טַרְפוֹן וְיֵמָּה בְּמָקוֹם שֶׁחָקַל עַל הַשּׁוֹר וְעַל הַרְגֵל בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים שְׁהוּא פְטוּר חַמְרוֹ עֲלִיתָן בְּרִשׁוֹת הַנִּזְקֵן לְשֵׁלֵם זֶקֶק שְׁלָם מְקוֹם שֶׁהִחְמִיר עַל הַקָּרָן בְּרַח"ו לְשֵׁלֵם חֲצִי זֶקֶק אִינוּ דִּין שֶׁנְּחַמְרוֹ עֲלֵיו בְּרִשׁוֹת הַנִּזְקֵן לְשֵׁלֵם זֶקֶק שְׁלָם אֲמָרוּ לוֹ דִּין לְכָא מִן הַדִּין לְהִיּוֹת בְּפִדּוֹן מִה בְּרַח"ו חֲצִי זֶקֶק אִף בְּרִשׁוֹת הַנִּזְקֵן חֲצִי זֶקֶק אֲמַר לְהֵם אִף אִינוּ

לִימְרוּ

הנך קמאי כו'. הוא היין הדומה למפרך מבכרתי שלא ידעו בראשונים כיון שבאנו בג' ימים אלא מקמאי פריך בפשיטות טפי:

הנך בתראי וכו'. מקמאי לא הרמ' למפרך דמוכח מילתא דלייעודי קאתו מהדומתו עד גניחה ג' ואית מנאי קאמר מנא ידעוין דכל דקאי בכי דינא כו'

לוקמא כגון שקיאו אחרונים במעמד כשהעידו בת ראשונה וי"ל דעל פירך איידי כשהעידו בת שלישית תחלה דאי כשהעידו לבסוף אם כן תקשה מקמאי דלמא לחיובה פלגא נזיק קאתו דליכא הוכחה במה שהמתינו עד גניחה שלישית דשמא לא היה להם פנאי לבא לבד' להעיד אלא כשהמתינו עד כשהעידו בת שלישית או מוכחא כשהעידו בת שלישית קאתו:

דקמרמזי רמזיו. לפי הספרים דגרסי אלא משמע דבעי לאוקמי הכא נמי דקמרמזי רמזיו וניחא אפי' אי לייעודי גברא כהגון שבכל שלשה ימים כבא אלו עם אלו וקמרמזי ואלו ברמיחה כהידי דהנזיקין דהתם מיירי ברמיחה ורובה דלאו מילתא היא א"ל דניי נפשות שאני וכל הנך שבזי השורא אתו נמי לייעודי גברא:

מלמא דלייעודי קאתו: מצו למימר לחיוביה פלגא נזיקא קאתוין אקטן שבשוריים כדנתן בתנאיין ולקמן דף לה' גבי זה אומר קטן חזיק וי"ל דכדול לומר אחד מזהם נגאדי א"נ דנגאדי בתום אחד כל גניחה וא"ת דכיון דאין מכירין את השור שמא אותו שנגח ראשונה לא יהו שנגח ענהו ושלישית וי"ל כגון שלאחר שהעידו כולם ראדו וזכירוהו שיקה עושה כל הנגאדי בתום אחד ונמי לייעודי גברא אין העדים שהעידו ביום ראשון יכולין לייעד אלא שדושישין שמא יגח ב' ונכירו ומשמע זה יכולים נמי לומר לחיובי חצי נזק כאנו כשבידו ואפי' כי במכירתו עדין גמזני דמצניו למימר דמיירי לייעודי קאתו ונמי שלשה גניחות ולאחר שלשה ימים כשבאו להעיד תהרגב בין שדורים אחרים הדומים לו או שכחו מה שור היה ואין מכירין אותו בשעת העדות דהשתא ודאי לייעודי קאתו ונמי שלשה מכירין אותו ישלם ג'ש כשיגח גניחה רביעית כרבי אחא דאמר בריש המוכר פירות וכי' דף עג. ושם בידעו שזה הרגו ומימ אותם כשהעידו תחילה יכולים הם לומר לחיובי נזיק נזק כאנו כשבידו דלייעודי גברא נמי לא מצי אמר אלא כשחששין שמא יגח שנים או שלשה וזכירוהו וי"ל דאי לחיבו ח"ו אתו לא היה להם להעיד כלל עד שביכירוהו אבל דאי לייעודי אתו כי' בין לייעודי תורא ובין לייעודי גברא צריכין להעיד קודם גניחה רביעית דאין העובלים מתחייבים עד שיודיעוהו תחילה ולכך צריכין למנהר להעיד קודם הכרה ובן פ"ח דהך מתני' בן לייעודי תורא בי' שנגח שדורים של עצמו ואורי' דשמא אין העדא מוגלת אלא בפני חיוב ולכך לא מצי למימר שאין מכירים השור המנוגח דאי אין מכירים שמא הו' דכגעני או דהפקר: **הַמְשֵׁשָׁה** כלבו של בכירו כו'. לא דמי לשור האצטדין (לקמן דף לט.) שהאדם נלקח עמו להורגו:

הצי נקא קאמר. דחתיבת בי קרן דקא משרן מייתי לה וקרא דבשדה אתר לחיובי ביה ברשות הניקא נוק שלם אתא דרבי משמע בשדה אתר נוק שלם; כספו של זה. קרן: ישלם. מיטב שדדו מיטב כרמו שלם ללמרי משמע; אמר קרא יחזון. דקרא יחזיא הוא דנכתוב וזנא וזנא כספו וזנא אלא התא קלא לדרשא אתא דאף ברשות הרבים נמי חייב; ויהא אדם חייב בכופר. כן בנפ במידו ולא אתרו בו דיליתיה

בר קטלא ולא בר גלות; ומה שור שאני חייב. 1
בהכללי: הרפעה דברים. צער ריפוי שבת ובישת 2
אלא נוק לחיובי; חייב ונא. הויא דקטליה: 3
אדם שחייב בו: עליו ולא על האדם. על נוק 4
שור משלמין כופר אבל על נוקי אדם אין 5
משלמין כופר אלא או מיתה או גלות; איש כי 6
ית מום בעמיתו איש בעמיתו. הוי ברין נחיתת 7
ממין לרוב שור בעמיתו של בעליה בעמיתו. הניקא 8
דחויבא דרגל בחצר הניקא הוא: הקא נפי לא 9
שנא. דרגל מועדת מתחילתו היא להלך 10
ולרדוס. לאו משום דקבר כרבי יוסי הגלילי 11
דאמר בפירקין דקלפון רוח מבו. תם משלם דרגל 12
כופר ברה"ר ומייתי לה. רבי טרפון לרשות 13
הניקא כופר שלם; סק' מרגל. כי היכי דגמר 14
לקרן תם לעגון נוקין במתניתין והכי גמר לה מה 15
שן ריגל שפטורין ברשות הגלילי לגמרי ברשות 16
הניקא כופר שלם קרן שבריה"ר חצי כופר בר 17
יוסי הגלילי אינו דין שברשות הניקא כופר שלם 18
מדגמרי ר' טרפון ויאן אלמא איבא כופר ברגל 19
דאי לאו הכי מבאי מלמאי ליה: מניזקין דרגל 20
מייתי לה. ולעולם ליבא כופר ברגל והכי גמר 21
ר' טרפון מה רגל שברשות הרבים פטור מניזקין 22
ברשות הניקא נוק שלם קרן שברשות הרבים חצי 23
כופר כי יוסי הגלילי אינו דין שברשות הניקא 24
כופר שלם; שכן ישנו גאש. האמר בכופר שאינו 25
באש כדאמרין; פיק רח' ג: כפולין. שפטור 26
באש חייב ברגל ומייתי לה הכי מה רגל 27
שברשות הרבים פטור מכלום חייבת ברשות 28
הניקא אפילו על הטמון נוק שלם קרן שבריה"ר 29
חצי כופר בו: שכן ישנו כבוד. שאם היה גדי 30
טמון בשק או במרצוף ונתגלגל ונפל לכור חייב: 31
מכלים. פטר בהו את הבור ומכלים דרגל מייתי 32
לה וכדפרישית: מכלים טמונים. דרגל מייתי לה. 33
אל רב אחא מודפתי בו מה לניזקין דרגל שכן 34
ישנו ברגל. האמר בכופר שאינו ברגל: מתני' 35
סימא את עין חבירו. אפי' בשוגג גמ' מה כלים 36
ארבעה דברים לא. דלא שייכי בה: אף סימא 37
את עין חבירו. בשוגג נוק אין ארבעה דברים 38
לא. דלא מחייבי ארבעה דברים אלא או מידד 39
או קרוב למידד ודמאי ידכי יריבין קמאי (שמות) 40
כא דהתם כתיב ריפוי ושבתי 41
מנחתי

מיד' כוליה ניקא קאמרין. וא"ת וביער ע"כ לגמרי אתא לפטור דנוק שלם מהי מיתי לאו פירקא היא דאי לא בשדה אתר ממילא חייבת נוק שלם ברשות הרבים בלא קל דחומר: ולא תהא שן ורגל בו. וא"ת קאמרי כספו של זה ולא כספו של אתר י"ל דאין למעט מכספו אלא חצי נוק שמשתלם מנופה דכופר של זה חצי נוק מנופה ולא של אתר וכאן

אם היה בחצר הניקא חצי נוק היה משתלם מן העלילה אבל לעיל אי' הו' מחייב שן ורגל ברה"ר היה משתלם מנופה כמו קרן וא"ת היכי גמר הקא משרן מה לקרן דין הוא שאפילו בחצר הניקא לא משלם אלא חצי נוק כשן אין משתלם מן העלילה ויש לומר צרותו ויחידו שמשתלם מן העלילה לרב פסא (על גי) ואין משלם אלא חצי נוק וא"ת אי שן ורגל בחצר הניקא חצי נוק אמאי שיעבר וישלם כופר שן זה ולא כופר אתר דהשתא ק"ו דלעיל ליבא י"ל דאי לא כספו היה שבקנין ק"ו דהקא דמיכל בתשלומין וזהו דבריון קל דחומר דלעיל דמחמיר בתשלומין. ויהא אדם חייב בכופר. מלא תקיפו כופר לנפש רוצח לא נפקא דהתיא (אמר) דאיצטרך דלא תשקול מניה ממונא למיפטריה כדאמרין בפרק אלו נגרות (כתובות דף לו) והקא איירי שיעבר וישלם כופר כמו השור דמתקא דבי חזקיה (שם דף לה). לא נפקא אלא לפטור בשוגג בלא מחבין כמו במידו ממתקין שזה כזה אבל כופר באדם כל זמן דלא אשקבו דפטור בשום מקום אלא מניזק מילת מניה כ"ל:

עליו (לא על האדם. בפרק החובל (לקמן דף פג) דרש לנפש רוצח א' אתה לוקח כופר אכל אתה לוקח כופר לראשי אברים ופרקי וזאי מעבי ליה דאמר רבא לא תעביד ביה תריה וקא איירי דא"כ היה ליה לטמייה הואו מעליו ולא על האדם נפקא אלא איירי בממון אתר בתרי מימה וטעי וקא דרשעי באלו נגרות (כתובות דף לו) דקבעי גבי דרשה דלא יהיה אסון לא התחו כופר לנפש רוצח למיה לי כלומר דמלא יתקו אתר נפקא אלמא ס"ד דמירי' בממון אסון מהדי מיתה

אינו דין שחייב בד' דברים. וא"ת מה לאדם שכן מועד מתחילתו י"ל דנוקי אדם מנוקי אדם ליה:

רגל שדרקה בו. הוא הדין בשן דחקה דארתה היה מיצי למבעי אבל בור ואש ממעטה מעליו כמו אדם:

או דלמא קרן כוונתו להזיק. תיקה מאי מספקא ליה פשיטא דקרן תמימה כמחא טעמא דליבא למימר דמקון בקי' ליה שאין מועד מתחילתו דהשתא לא שייך למפרך (וכדפרישית) במתניתין דאדם יוכיח שמועד מתחילתו ופטור מכופר ועוד חייב בעי שיתקף מוקרן זה חייבת ברשות הרבים: לאו משום דקבר לה כרבי יוסי הגלילי. וא"ת אפי' בלא רבי יוסי הגלילי מקי' גמר ומה שן ורגל פטורין ברה"ר חייבין בחצר הניקא כופר שלם קרן לא כ"ש י"ל דאם היה כופר חלוק מדין נוק מדפטרי ברה"ר לא היה שייך למידין ק"ו: אלא איבא כופר ברגל. והא דפליגי אבי

דאיבא כופר ברגל דאי ס"ד ליבא כופר ברגל ותנא מניזקין דרגל מייתי לה לפרוך מה לניזקין דרגל שכן ישנו כופר ברגל מניזקין דרגל מייתי לה אלמא איבא כופר ברגל שמע מיתה: מרגנ' אדם מועד לעולם בין שוגג בין מידד בין ער בין שן סימא את עין חבירו ושיבר את הכלים משלם נוק שלם: גמ' קתני סימא את עין חבירו דויבאי דשיבר את הכלים מה התם נוק אין ארבעה דברים לא אף סימא את עין חבירו נוק אין ארבעה דברים לא מנא

ורבא בפרק שור שזנח ארבעה ונחשקה (לקמן דף מא. ושם) ברגל שדרקה על גבי תיובת בחצר הניקא דלרביא לא משלם כופר אליבא דהואו תנא איירי ולא משום דקבר רבא הכי הא

האי

מייביע ליה ליתן צער במקום נזק. וריפוי ושבח ובושת כולוה מצער ליתן דרתיב במקום נזק כדמשמע בהחובל (לקמן דף פה) דאמר תנא וכולן חייבין בתשלומין במקום נזק מנהיגי מילי אמר רב וביד משמיה דרבא אמר קרא פצע תחת פצע כו משמע וכולוה ליתן פצע דאמר התם אמר קרא ורפא ורפא ליתן ריפוי במקום נזק כולוה ליתן מריפוי וא"ת דהקבא דמער דרצר

שלא במקום נזק פשוט טפי דאיצטרך קרא
לצער במקום נזק ובפרק החובל (שם) משמע
איפקא דאמר דער שלא במקום נזק דמשלם
מאן תנא וי"ל דשלא במקום נזק דלקמן היינו
במקום שלא עשה רושם כדקתני כוואו על
צפרינו וצער שלא במקום נזק היקבא מיכא על
בשרו שניקר ורשמו ולא אפתייה מכספיה
וצער במקום נזק דהקבא בנזק כושע יוד ושיבר
רגלו דאפתייה מכספיה דההוא לא שמעינן ליה
לא מבעיה ולא מנהיה

ש"מ

תרמי. וא"ת למה אמרין סימא עינו של
הביר שווגג וא באונס נזק אין ד' דברים
לא צער נמי ליחייב דבההוא קרא דמרבינן נזק
כתיב נמי צער וי"ל דכל מה דמצינן למיפטר שווגג
פטרין ולכך מוקמין דהיא קרא דמרבה שווגג
דוקא כגזן דבתיבי ביה שבויה לא יחייבין להיקתה
לענין עבר פלוגתא דרשב"ג ורבנן. תימה
דבפ"ק קדושין דף כו. ושם ד"ה
מבעי) מוקמי רבנן האי ושבחה לה אושטי יוד
במעי פתחה וסימא ענב שותתיה דפטור שדו
שלא נתפזן לעין ודני' לא נתפזן וי"ל דלא
פטרניה רבנן אלא היקב דלא נתפזן לעין ונב
נתפזן ושוזבו על עבד כי הקם אבל נתפזן
לעין אע"פ שנתפזן שווגג אצל לא נתפזן
לשוכתו איעי' דלא נתפזן לעין לא:

בשגגה

מקלל הדול ידעיה. משום דגבי גלות
כתיב טובא בשגגה דריש לה דהא בני
חלב אעי' דבתיבי ביה שבויה לא יחייבין להיקתה
לו ידעיה ומהאי טעמא נמי מעטעטן בריש גלו' הן
הגולין (מכות דף י' ושם ד"ה אלא) אומר מותר
מבשגגה לצדי גבוי גלות אעי' גבוי שבת וע"ז כתיב
בשגגה ומחייבין אותה אומר מותר בפרק כלל גזול
(שבת דף תו ושם): **נתפזין** לזרוק שתיים וזרק
ארבע כו. לענין שבת פטור ואפילו לאביי דהמייב
בפרק כלל גזול (שבת דף עג.) היינו נתפזין לזרוק
שתיים ומצאנו שבת ארבע דומיא דשבתין לחתור
התלוש וחתור התורב והיינו עטורב תלוש
ונמצא מחובר דאי נתפזין לזו וחתור זה היינו
מתעסק דלמנויב בפרק ספק אבל כריתות דף יט:
פָּרַט לנתפזין לזרוק כו. לשון ראשון פ"י

בקינטרס פרט לנתפזין לזרוק ב' זרקו רעא דתי בכלל כי יוד וטפי ויהא ניהא לפרש דלא הוי בכלל מכה איש ומת דתי לעיל מינה מלפרש כי יוד דתי בתריה וא"ת אמאי

איצטרך לחייב גלות נתפזין לזרוק שתיים וזרק ארבע דמהיכא ס"ד דפטור ולפטור דמהיכא דאי לא אהני דפשטא דשווגג פטור ממהיכא וי"ל דמקבל עדייה דריש באלו הן הגולין (מכות דף
: ושם ד"ה אשח) פרט למתפזן לזרוק בעד זה וזרק בעד אחר ומהאי קרא יהו פטרינן אפי' נתפזין לזרוק שתיים וזרק ארבע ולפירוש אחריו שפירש כבקנטרס שפטור מגלות קשה קצת
דבפרק אלו הן הגולין אמרנן אם פתתם בלא איכה הדפוס פרט לשונא כלא עדייה פרט לנתפזין לזרוק בעד זה והלכה לצד אחר ואשר לא עדה פרט למתפזין לזרוק שתיים וזרק ארבע
והשתא מאשר לא עדה דכתיב בלא אלה המושפים וזה ליה למעוטי ההוא דדמי טפי לפטור מגון נתפזין לזרוק בעד זה שלא נתפזין לצד אחר ונרצח וי"ל משום שהתם לתנא לדרוש
קרא דבלא עדייה נקט ברישא נתפזין לזרוק בעד זה ודרוצה לחייב השטו תחילה וא"ת אמאי איצטרך באלו הן הגולין מבשגגה לפטור נתפזין לזרוג הבקמה וזרק האדם ע"כ היינו
או נתפזין לזרוק בעד זה וזרק בעד אחר או נתפזין לזרוק שתיים וזרק ארבע וי"ל דהתם איצטרך בגון שהיו הבקמה והאדם זה בעד זה א"כ כסבור בתומא ונמצא אדם ותימה דהא פליגי
רבי ורבנן בגשמת הבדול משהו ומתו העיז המתבקע דמר מחייב בהאי ומר מחייב בהאי וריש אלו הן הגולין אמאי חייב ויהא הוי כמו נתפזין לזרוק שתיים וזרק ארבע שנתפזין לבקע עצים
שפליגי והלך מדרשו: **ואמר** רבה זרק כלי מראש הגג. רבה גורסין דרבא מספקא ליה לעיל דף יז א' בחר מעיקרא אזלינן אי לא קאמר דנפשט מריב שהוא רב.

ק"רם

וסילוקו. פירש רב אלפס דרבה לעטמיה דלית ליה דינא דגרמי בריש הגול קמא (לקמן דף צח.) ולר"י נראה דהוא גרמא בגיזקין הוא ופטור כולו' עלמא: **זרק** תינוק מראש כו. לא
דמי להרז טריפה דפטור וכולו' עלמא באלו הן הנשפזין (נשרדורן דף עח.)

מנהיגי מילי. דגזק תיב אפילו שווג: **פצע** תחת **פצע**. קרא ותימא הוא לזך דרשה דהא
כתיב כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה וגו' וזכה והמורה דרשין בהחובל (לקמן דף פה):
במקום נזק. דאפי' היקב דאיכא נזק משלם נמי צער דלא תימא צער דרדתבה רחמנא
היינו כדליקא נזק כגון כוואו בשפור. על צפרנו דלא אפתייה מכספיה ולתרי דרשה מפקינן
ליה בהחובל: לענין זקזקן חייב. דהא אפקינן

שווג כמזיד ואונס ברוצח: **מלאכת מחשבת**
אברה תורה. שנתפזין לעשות מלאכה אלא
כסבור שהיום חול או סבור שמלאכה זו מותרת
וכל הני דאמתינן היקב לא נתפזינו לעשות
המלאכה הלכך פטור: לענין גלות. כגון אם
נפלה על האדם ומת: **פטור**. דגבי גלות כתיב
מכה נפש בשגגה (בבבדור לו) ולא מוקרי שגגה
אלא היקב דהדיל פטור דמלאכת מחשבת וזה לא הכיר
בה מעולם: לענין עבר. אם נפלה על עבדו
וסמאת עינו פלוגתא דרשב"ג ורבנן: לענין ד'
דברים **פטור**. דאעי' דהכיר בה הויא שכחה
שווג ולא פשיעה: לענין **שבת פטור**. ואעי'
דמקריא שגגה לענין גלות פטור בשבת דבענין
מלאכת מחשבת שנתפזין לעשות מלאכה
וכסבור שהיום חול וזה לא נתפזין לזרוק שתיים
וכו': לענין שבת פטור דמלאכת מחשבת בענין
לענין גלות. חייב דכתיב ואשר לא עדה ושמתי
ארבע מקום וגו' פרט למתפזין לזרוק שתיים וזרק
שמיני שמיני בתורת וכי יוד איש וגו' אלא
בתורת שמיני כל מקום וגו' לישנא אחרנא

ואשר לא עדה פרט למתפזין כו' דפטור מגלות
דכתי' משמע אצל עדה שלא נתפזין לצדו
לזרוק אצלו ינט פרט לזו שצדא: **אמר** כל
מקום שיתקרא תנית. חייב שחרי' כי אמר מלאכת
מחשבת זורק ארבע אבל נתפזין לזרוק שתיים
וזרק ארבע אפילו אמר כל מקום שתירצה תנית
פטור שיעקר משבתו וזהו מלאכה: וזק. בעל
הכלי כלי מראש הגג **פטור**. זה שפרו במקל
קודם שביקתה שחרי סופה לישבר: וזק. מוק
כלים מראש הגג והיו חתוקין כרים ובקעות כו:
פטור. שחרי מוריקותו אין סופו לישבר עד
שקטלוהו הכרים וי"ל משום הכרים תמאיל לזרוק
עצמו נטלן פטור דגרמא בגיזקין הוי
פטורין

נתפזין לזרוק שתיים וזרק ארבע וזרק חייב לענין
נתפזין לזרוק ארבע וזרק שמיני לענין זקזקן חייב לענין
ד' דברים **פטור** לענין שבת באומר כל מקום שתירצה
תנתן אין אי לא לא לענין גלות אשר לא עדה פרט
לנתפזין לזרוק ארבע וזרק שמיני לענין עבר פלוגתא
דרשב"ג ורבנן ואמר רבה זרק כלי מראש הגג וכא
אחר ושברו במקל פטור מאי מעמא מנא תיבירא
תבר ואמר רבה זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו
כרים או כסותות בא אחר וסלקן או קרם וסלקן פטור
מאי מעמא בעדינא דשריהו פסוקין מפסקין גיריה
ואמר רבה זרק תינוק מראש הגג ובא אחר וקבלו
ורבנן דתניא הכוהו עשרה בני אדם בעשרה מקלות זו כות אחת בין כה אחר זה כולן
פטורין

בקינטרס פרט לנתפזין לזרוק ב' זרקו רעא דתי בכלל כי יוד וטפי ויהא ניהא לפרש דלא הוי בכלל מכה איש ומת דתי לעיל מינה מלפרש כי יוד דתי בתריה וא"ת אמאי

איצטרך לחייב גלות נתפזין לזרוק שתיים וזרק ארבע דמהיכא ס"ד דפטור ולפטור דמהיכא דאי לא אהני דפשטא דשווגג פטור ממהיכא וי"ל דמקבל עדייה דריש באלו הן הגולין (מכות דף
: ושם ד"ה אשח) פרט למתפזן לזרוק בעד זה וזרק בעד אחר ומהאי קרא יהו פטרינן אפי' נתפזין לזרוק שתיים וזרק ארבע ולפירוש אחריו שפירש כבקנטרס שפטור מגלות קשה קצת
דבפרק אלו הן הגולין אמרנן אם פתתם בלא איכה הדפוס פרט לשונא כלא עדייה פרט לנתפזין לזרוק בעד זה והלכה לצד אחר ואשר לא עדה פרט למתפזין לזרוק שתיים וזרק ארבע
והשתא מאשר לא עדה דכתיב בלא אלה המושפים וזה ליה למעוטי ההוא דדמי טפי לפטור מגון נתפזין לזרוק בעד זה שלא נתפזין לצד אחר ונרצח וי"ל משום שהתם לתנא לדרוש
קרא דבלא עדייה נקט ברישא נתפזין לזרוק בעד זה ודרוצה לחייב השטו תחילה וא"ת אמאי איצטרך באלו הן הגולין מבשגגה לפטור נתפזין לזרוג הבקמה וזרק האדם ע"כ היינו
או נתפזין לזרוק בעד זה וזרק בעד אחר או נתפזין לזרוק שתיים וזרק ארבע וי"ל דהתם איצטרך בגון שהיו הבקמה והאדם זה בעד זה א"כ כסבור בתומא ונמצא אדם ותימה דהא פליגי
רבי ורבנן בגשמת הבדול משהו ומתו העיז המתבקע דמר מחייב בהאי ומר מחייב בהאי וריש אלו הן הגולין אמאי חייב ויהא הוי כמו נתפזין לזרוק שתיים וזרק ארבע שנתפזין לבקע עצים
שפליגי והלך מדרשו: **ואמר** רבה זרק כלי מראש הגג. רבה גורסין דרבא מספקא ליה לעיל דף יז א' בחר מעיקרא אזלינן אי לא קאמר דנפשט מריב שהוא רב.

ק"רם

וסילוקו. פירש רב אלפס דרבה לעטמיה דלית ליה דינא דגרמי בריש הגול קמא (לקמן דף צח.) ולר"י נראה דהוא גרמא בגיזקין הוא ופטור כולו' עלמא: **זרק** תינוק מראש כו. לא
דמי להרז טריפה דפטור וכולו' עלמא באלו הן הנשפזין (נשרדורן דף עח.)

עקר. בתמיהה ובלומרו וכי ונראה בעינים שתשובה זו הונתה היא לישנא אחרינא עמך תהא תשובה זו שאינה כלום: דרין. תבעוה לדין: אומרים לו. ב"ד שלו הוא נוטל ממעי ליה: מאי לאו. דמי עליה מוגד דאי הוה שביק ליה גמית דידיה ליבא פסידא דמשלם ליה כוליה: בתם. דאי הוה אויל לבי דיקא אדכיבי מית דיליה וליה אלא פלאג נוקא: ליהביא זכותיה. כגון אם היה זה טוענו שהתצר

ואי בתם אמאי חייב. בשלמא אי איירי במועד יש לו להתחייב שאינו בחול והיה לו לשלמוטו אבל אי בתם איירי לא סלקא דעתך שהיה לו לשלמוטו לפי שהוא בחול שיקרא להפסיד ולא מסיק אדעתיה לשלמוטו

מַשְׁפֵּר

ורוצא. אע"ג דלעיל אמרין שהיה לו לשלמוטו היינו משום דליבא טירקא בשמטיה יותר מדהדפיה אבל הבא לא אטרחיהו לטרדון זה

על זה:

מַנְיִן לנרצע שפלו ימיו. אורחא דמילתא נקט שאן רגילות לטרדה לפי שאינו יכול להתעמק עוד בו:

מַעְמָא דנתקל שאן שבר חייב. אליבא דרב פריך דהוקף לא במללא דבאלא ממלא

מוחה ר"ג דאין לו לשבר דאיבעי ליה לסגנו באיך ניקא דלא פליג אמולה אמוראי דלעיל ולתרויהו לא פריך דאע"ג דאיירי במללא ליבא פסידא אלא דמי לחצר חבירו שאדם יכול להספק

ברחי' וליך בכל מקום שירצה:

לא בשבועה להציל על ידי דבר אחר. וכוון דיבולה להציל על ידי דבר אחר אפילו דין אינו:

וליקנום פורא וליתיב. וס"ד השתא דשלו לא הגיעו לפי שאין יכול לחמוין כל עובר דרכים לבית דין:

אי הכי מה שנתן נתן אמאי. ולא רסיון ואמאיזו שלו לא הגיעו:

ואי (הכי) אמאי זה וזה פאה. דבשלמא אחרו שנטלו הויא פאה הואיל דנטלו מדעתו

אלא אחרו שגזרו סתמו דמילתא היה בדתו שאם ישלו מצד אחר שיסורו ויזכה בה:

זה וזה פאה לפוטרו מן הפעשר פדנתיא כו. מתייבין כיון דמתחילה פאה מנורה היתה

ונתפרד פאה דמיפטרין מן הפעשר לא מטעם הפקר דהא תנו במסכת פאה (פ"ו מ"א) ב"ש

אומרים הפקר לעניים הפקר ובי' אומרים אין הפקר עד שיופקר אף לעשירים בשמטיה אלא

היינו טעמא דמיפטרין כדרדשין בסמיא וכן הלוי כי אין לו חלק ונתקל עמך יצא זה ישש לו

חלק ונתקל עמך שאם הוא לוי עני נוטל פאה וטעמא דב"ש דילפי מפאה דכתבי לעני ולגר

תעזוב אותם מה ת"ל תעזוב אותם יש לך עזובה אחרת שהיא כוז בגון הפקר לעניים ולא

לעשירים ובית הלל ילפי משביעית דכתבי תשמטנה ונתשתה מה תלמוד לומר ונתשתה יש

לך נטישה אחרת שהיא כוז בגון הפקר לעניים ולעשירים:

אבל

ת"ש הרי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו ונטלה ונתן להם מן הצד מה שנתן נתן וישלו לא הגיעו ואי אמרת עביד

איניש דינא לנפשיה לנקוט פירא וליתיב אמר רב זביד משמיה דרבא גזירה שמוא יתן להם דרך עקלתון רב משרשיא אמר

בנותן להם דרך עקלתון רב אשי אמר כל מן הצד דרך עקלתון הוא קרובה לזה ורחוקה לזה אי הכי אמאי שלו לא הגיעו

לימא להו שקולו דידכו והבו לי דידי משום דרב יהודה דאמר רב יהודה מיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו ת"ש בעל

הבית שהניח פאה מצד אחר וכאו עניים ונטלו מצד אחר זה וזה פאה וא"א עביד איניש דינא לנפשיה אמאי זה וזה פאה

לנקוט פירא וליתיב אמר רבא מאי זה וזה פאה לפוטרו מן הפעשר פדנתיא הפסקיה את פרכו והשכים בפקר ובצרו חייב

בפירא ובפעולות ובשכחה ובפאה ופטור מן הפעשור: **מתני'** נשברה פדו ברה"ר והוחלק אחר במים או שלקה בתרסית

חייב רבי יהודה ואומר במתחין חייב באינו מתחפין פטור: **גמ'** אמר רב יהודה אמר רב לא שנו אלא שמינפיו כליו במים

אבל

1 שלו וצריך זה להביא שטר מכירה שנקאה

2 בשבלי ימיו. שהגיע ויבול: מסרוב. מצריה: והכל

3 בו. דרב בעבד: לא תקחו כופר לשוב וגו'. דרוש

4 בה לשב למי שרוצה לשוב לשב לקלקלו ולהיות

5 עבד לישנא אחרינא לשב למי שדינו להיות שב

6 אל לשלמוטו ואינו רוצה: לא תפקיד. וירצה שום

7 ממון: בעבדא נגבא. דאיבא פסידא: עד האידנא

8 היתירא. דכתיב אם אדוניו יתן לו אשה שגתה

9 כגא: והשתא. שהוא בן חורין: איסורא. ורשאי

10 ולקחתו והתפרישו ודאי רבא לא לנפשיה

11 הוא: הא שברה חייב. ואוקמא דלא לעיל בממלא

12 רה"ר בולה הביתו אלקט לא עביד ואנישו דינא

13 לנפשיה אפי' במקום פסידא: בשאינה יכולה

14 להציל ע"י דבר דינא. דברין אף עבדא אלקט

15 לא עביד איניש דינא לנפשיה אפי' במקום

16 פסידא כי הבא שבעלה מוכה כל שעה

17 בשבועה להציל ע"י דבר אחר. ולא דינא

18 עבדא: פרט לשליח ב"ד. שפטור לו בהושת:

19 לנקוט פירא וליתיב. דקח מקל והשב על דרך

20 הראשון דהא דינא הוא דהא אמרת מה שנתן

21 נתן אלקט חילוף מעלית ותי' דרך עקלתון:

22 ולא דינא הוא: קרובה לזה. לעצירות היושבין

23 סמוך לאותו צד: ורחוקה לזה. לאותו הסמוך

24 לצד האחר שיהו צריכין להסוק כל סביבות

25 השדה ובשתיקה באמצע השדה לא היו מקיפין

26 כל פה א"ה. ולא חילוף הוא אמאי שלו לא

27 הגיעו: לפוטרו מן הפעשר. דאף פאה השארת

28 הפקר השיבא ואע"ג דנקט לה אידו פטורה

29 ממשער: חייב בפירא ובפעולות וכו'. אע"ג

30 דהפקר פטור מפאה דתנו (פאה פ"א מ"ד) כל

31 שהוא אובל ותשקר חייב במעשר ובפאה אפי'

32 כי האי הפקר חייב בכל זה דמיפקרש טעמא

33 בהגזול עצים (לקמן עד.) דכתיב ביה תעזוב

34 ותיא: ופטור הפעשר. ולא כתיב ביה תעזוב

35 ותיא: אלקט הפקר של דהו פטור ממשער:

36 דרתנו כל שהוא אובל ותשקר חייב במעשר:

37 אלא שמינפיו כליו במים: דרב מוקי למתניתין

38 כשלא הפקיד את ממיו הלקר נמציא שנווק

39 כליו של זה בממונו זה לא יהוי פי שבור:

40 אבל

אבל

הוא עצמו פטור דקרקע עולם היקרות. ולא בעי למימר שהזק הוא עצמו במים דלישנא משמע שהזקלע עולם במים ולא שהזק בן ובאפקריה הוא מצי לאוקמי דאי"ב לא מתייב לא אכלים ולא על עצמו:

ה"מ

היכא דאפקרינהו. פ"ה דקסב רב דבור שהיחיה עליו תורה בהפקיר רשותו ובורו וא"ת דבשמתנת דמחורת לעיל דף כא. ר"ל

1 דרב קסב בור ברשותו הייב בפרט דרב פטור
 2 ופי שם קבנטי' בשליל דהפקיר רשותו
 3 הפקיר בורו ו"ל דלא קיימא מסקנא דהקם הכי
 4 ומיחו נראה דרב מצי קסב שפיר דהפקיר רשותו
 5 ולא בורו נמי הייב א"ע'ג דרב דבנטי וסבינו ומשאו
 6 דלא אפקרינהו לא הוה בור דלכא הנינו משום
 7 דעדיפי מבור ואיכא נמי לחיוביניהו משום שור
 8 ולחייבי בןן את הפלים אבל בור ברשותו ליכא
 9 לחיובי משור דשור ברשותו פטור בדינתו לעיל
 10 דף טו וצ"ח מנשות הוייתות לדמיוק לכל הפחות
 11 בור הוה ופי פטור על הכלים ושמואל דקסב הקא
 12 דאפילו לא אפקרינהו הוה בור מצי קסב דבור
 13 ברשותו פטור לגמרי ואפילו לא הוה דמצי
 14 אל' ברשותו מאי בעית ומה שפוקטנס רעה
 15 לחייב בהפקיר רשותו ובורו כמו בחיפ' רעה
 16 ברה"ר אין נראה לר"י דחופר בור ברה"ר חפר
 17 בור באיסור וכן חפר בור ברשותו סמוך לרה"ר
 18 באיסור חפר ואפילו חפר באמצע רשותו
 19 והפקיר רשותו ולא בורו כיון דשלו הוא חייב
 20 להסיר התקלה כדאמרין בהפרה (למקן דף מה.
 21 ושם) דיכון דאית ליה לממלייה ולא מלייה כמאן
 22 דכרייה דמי אגל הפקיר רשותו ובורו דחפר
 23 בדיהו וגם השתא דהפקיר לאו בעל הבור הוא
 24 לא מתייב תדע דבפ' הפרה (למקן גא.) דהקנין
 25 לאשכחיה בור של שני שותפין:

1 **וְנִשְׁוֹף** - באבן. דוקא נקט דנשוף באבן אבל
 2 נתקל באבן ונשוף בקרקע פטור
 3 דקרקע עולם היקרות ואפילו שמואל מודה הקא
 4 דפטור דחפר למן בהפרה (דף גג. ושם) נתקל
 5 בבור ונפל לאחוריי הבור והתא דלעיל דמתייב
 6 שמואל צ"ח לאוקמא אבן שחבט בקרקע
 7 שהמים נשפכים עליה דדמי לקרקע הבור ואע"ג
 8 דשור שדחף בחירו לבור וגם הניח אבן ע"פ הבור
 9 ובא שור ונתקל בה ונפל לבור מתייב בהפרה
 10 (שם) על לחלק בין שיש שם התקלה על הבור
 11 ומיחו ודאי לרב קשה כי היכי דקאמר רב קרקע
 12 עולם היקרות ה"נ נימא בעל האבן בור של פלוני
 13 חזיק:

אמר

רבה במתנין לחוריהו כו'. רבה לא בעי לאוקמי במתנין לשבור כדמוקי לה אביי לקמן משום דנשברה בור דקאמר ת"כ משמע דנשברה מטאלי עלה קאתי ר' יהודה לחלל בין מתניין לשאין מתניין וא"ת ותי' ר' יהודה אית

ליה כפרך האומנין (כ"מ דף פב.) ושם דנתקל לא פושע אלא ויפער שהם האי כריניה והאי כריניה ואין לומר דמתניין לחוריהו דנקא הוה פושע טפי דאי"ב היכי דייק מכלל דמתייב ר"מ אפילו נפשרה דלקא בנתקל דוקא מתייב אבל נפשרה דהוה אונס טפי לא ו"ל דקסבר רבה כי היכי דאמרין ה"מ דשבויעה זו תקנת חכמים היא בשומר שגר ה"נ לרבי יהודה תקנת חכמים היא בשומר חנם אלא דקסבר רבי יהודה דבשומר שגר לא רצו חכמים להקל

והתניא

נשברה בור כו. וא"ת והיכי מייתי מבייחא דפטר ר"מ כגקניס ברוח שאינה מצויה דלקא ה"מ לענן שאר נקין אבל מתני' איכא לאוקמי באדם המזיק בדרך הלכות נפלו הקרסים על האדם מבורו ואדם המזיק חייב ברוח שאינה מצויה כדאמרין לעיל סוף פרק שני (דף כו.) ו"ל דבמתנייתן נמי קתני והחלל אתך במים דתקלת מימי הוא ולא אדם המזיק ולקמה מתייב שם ר"מ יותר מבקניס וא"ת ומאי פריך מולגעה לא תעשה דבר דבנפשה ודאי מתייב שם ר"מ אע"פ שהתפילה היתה באונס מ"מ אתר כך היה לו לסלק ו"ל דרבי מאיר מתייב בכל ענן אף על פי שלא היה לו פנאי ללסק

אבל. הוזק הוא עצמו פטור: קרקע עולם. שאין לה בעלים: היקרות. ומוטו של זה נקרא בעלמא עבר ליה רוב לטעמיה דאמר לקמן (דף ג.) בור שהיחיה עליו תורה להכלו ולא לחבטו: מבור' למדנו. כפי"ח (דף ט.) שור ולא אדם חמור ולא כלים. ונמי מילי היכא דמת האדם דקרא במיתה משתעי דכתיב והמת ויהיה לו אבל בנזק אדם חייב בעל הבור דקרא מכופר מעצמטין: וכלים פטורין. על נזק כלים

פטור בעל הבור דשבתתו זו היא מיתקן ומתניתין נמי מבור בורו הוא הלכך פי חייב על נזקי הנהג חייביה ולא על הכלים: ורב ה"מ. דתקלתו למדנו מבור: דאפקרינהו. כי בור דקסב רב בור שהיחיה עליו תורה בהפקיר רשותו ובורו הוא אפקרינהו מוטו הוא ומשורו למדנו הלכך סיפוקו כלי ממונו דמזיק

עבד אבל נזק הנהג קרקע עולם עבדה שמואל קסב בהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו נמי מיתקני קרא ופטור בו את האדם הלכך מבור נמי אע"ג דלא אפקרינהו בורו הוה ומאי דקתני חייב בדיוק ונפס קמירי ולא בכליו ואע"ג דקרקע עולם עבדה ליה חייב דשמואל לטעמיה דאמר לקמן (דף ג.) בור שהיחיה עליו תורה להכלו וכ"ש לחבטו ואע"ג דקרקע עולם אקטניה נשפתי. בכלי השור שייכא שכירה כגון על

וסולמין קריעה שייכא מברדעת של חמור: הא ליה ז' דוקא וליה חמור. וזולה כתיבא כלא כתיבי: אלא מה דוקא ליה ז' דאם דחוקו בנים כלים או נתקל בןן אדם ומת פטור: ורישא דקתני אבנו וסבינו דומין לבור: קשיא לרבי. ס"ד אפי' בולא אפקריה מיירי: וספא. דקתני אם הטיח אתר צלוחיתו באבן של זה חייב: ונשאל לשמואל. דהשתא משמע דמשורו למדנו: כד"א. דאבנו דומה לבור שפתיקרו: ל' יהודה דמתייב על נזקי כלים כבור. כפרך שור שנגח את הפרה ולקח ד' גט: לא שנו. דחטיש צלוחיתו באבן חייב: אלא שנתקל באבן ונשוף. הכלי באבן פטור. דקרקע קריעה זו: ולא כ"י נהך. דאמר לקמן (דף גג.) בשור שדחף את בחירו לבור כל היכא דליכא לאשכחיה מתייב שור שחבט

מבור האי דעבר ליה היקרא: כמתניין לחוריהו כפשוטו פתסי. ונתקל והוסיחה בכותל חייב דנתקל פושע הוא: אמר אביי. מכלל. דר"מ דמתניין טפי מתייב: אפי' נשברה הבור מעצמה על כתיפו דהוה אונס: נשפדה. נמוחה כדמתרגמינן (שמות טו) וחס השמש ונגמס פשר אפילו אונס כירו. אפילו נפשרה מעצמה שלא נפלה מידו אלא נמוחה ונשאל מתייב בורו פטור

והתניא

נשברה בורו ולא סלקו נפל גמלו ולא העמידו ר"מ מתייב בהזיקין והכמים אומרים פטור

הוא ואונס רחמנא פטריה דכתיב ולגנבה לא תעשה דבר ופי תימא ה"מ לענן קמלא אבל לענן נזקין חייב והתניא נשברה בורו ולא סלקו נפל גמלו ולא העמידו ר"מ מתייב בהזיקין והכמים אומרים פטור

הוא ואונס רחמנא פטריה דכתיב ולגנבה לא תעשה דבר ופי תימא ה"מ לענן קמלא אבל לענן נזקין חייב והתניא נשברה בורו ולא סלקו נפל גמלו ולא העמידו ר"מ מתייב בהזיקין והכמים אומרים פטור

הוא ואונס רחמנא פטריה דכתיב ולגנבה לא תעשה דבר ופי תימא ה"מ לענן קמלא אבל לענן נזקין חייב והתניא נשברה בורו ולא סלקו נפל גמלו ולא העמידו ר"מ מתייב בהזיקין והכמים אומרים פטור

הוא ואונס רחמנא פטריה דכתיב ולגנבה לא תעשה דבר ופי תימא ה"מ לענן קמלא אבל לענן נזקין חייב והתניא נשברה בורו ולא סלקו נפל גמלו ולא העמידו ר"מ מתייב בהזיקין והכמים אומרים פטור

הוא ואונס רחמנא פטריה דכתיב ולגנבה לא תעשה דבר ופי תימא ה"מ לענן קמלא אבל לענן נזקין חייב והתניא נשברה בורו ולא סלקו נפל גמלו ולא העמידו ר"מ מתייב בהזיקין והכמים אומרים פטור

הוא ואונס רחמנא פטריה דכתיב ולגנבה לא תעשה דבר ופי תימא ה"מ לענן קמלא אבל לענן נזקין חייב והתניא נשברה בורו ולא סלקו נפל גמלו ולא העמידו ר"מ מתייב בהזיקין והכמים אומרים פטור

הוא ואונס רחמנא פטריה דכתיב ולגנבה לא תעשה דבר ופי תימא ה"מ לענן קמלא אבל לענן נזקין חייב והתניא נשברה בורו ולא סלקו נפל גמלו ולא העמידו ר"מ מתייב בהזיקין והכמים אומרים פטור

הוא ואונס רחמנא פטריה דכתיב ולגנבה לא תעשה דבר ופי תימא ה"מ לענן קמלא אבל לענן נזקין חייב והתניא נשברה בורו ולא סלקו נפל גמלו ולא העמידו ר"מ מתייב בהזיקין והכמים אומרים פטור

הוא ואונס רחמנא פטריה דכתיב ולגנבה לא תעשה דבר ופי תימא ה"מ לענן קמלא אבל לענן נזקין חייב והתניא נשברה בורו ולא סלקו נפל גמלו ולא העמידו ר"מ מתייב בהזיקין והכמים אומרים פטור

הוא ואונס רחמנא פטריה דכתיב ולגנבה לא תעשה דבר ופי תימא ה"מ לענן קמלא אבל לענן נזקין חייב והתניא נשברה בורו ולא סלקו נפל גמלו ולא העמידו ר"מ מתייב בהזיקין והכמים אומרים פטור

משום ד' **ישמעאל**. שני דברים אינן ברשותו כו': לא תא אלא כרפשו. המשליך ובלו ברד"ר מי לא מייחב כי לא הפקידו ד"ר רפשו הוא דאקזיה שנתערבו המים והעפר ונעשה טיט וטלווה אהד כדמוקד לה בטינוף כלים מכלל דלא אפקריה דתא בור לא חייב בו כלים: מי ספקת דלא תמו מיא. אלא נתכנסו ונעשו רפש בדתמו מיא. ונבלעו קמזירי ואין כאן רפש: ותרתי' למה לי. לאשמעינן במתניתין טינוף כלים אהד תניא לעיל נשברה

- 1 כדו ברד"ר דהחוקק אהד נמי ואוקמהו ב' ר' ב
- 2 בדלא הפקידו ובטינוף כלים: והדא בימות
- 3 הגשמים. ואימרוך לאשמעינן דאע"ג דברשות
- 4 קעביד אם הידוק חייב לשלם: כל אלו שאמרו.
- 5 תבמיש מותרין לקלקל ברד"ר ואלו דין פותקין
- 6 ביבותיהן לקלח שופקין שלהם ברד"ר כו' ביב
- 7 צינור המקלח שופקין של מי המשמש הבית
- 8 לרה"ר: כפוחל רעוע. דדמי ל' למצינע אסוקי
- 9 אדעתייה שבותלו ד' עמוד ל' לסיטות: ותני כתיב
- 10 הבתול דדיל' לאצנעוניה: ברליוו של כבדיו. כסוי
- 11 בור של כבדיו: חייב בעל הבור. כדאמרין
- 12 במצניע קוצותיו היינו בור בכותל רעוע של
- 13 כבדיו וקטר ואת כותל דחייב המצניע והקא
- 14 נמי איבעי ליה לאסוקי אדעתייה שזו ישול את
- 15 דליו: פשיטא. היא היא ומאי אשמעינן רבינא:
- 16 טור דתימא: לא דמי דהתם משום הכי ליקא
- 17 לחיוביה למבול כותל דהא דמי דע ליה למצניע
- 18 דלודעיה שיבא ויטול קוצותיו אבל בעל הדי
- 19 דדע למבול הבור איבעי ליה לאודעיה שהוא
- 20 נוטל את דליו וישלם רבינא דלאו הינו
- 21 טעמא: דגל' חידקל. **מתני'** זקלים. שרקיבו
- 22 התבן והקש ונעשים זבל לזבל שדות וקרמים:
- 23 כל המקלקליו ברד"ר. רבן שמעון בן גמליאל
- 24 שמעיה לת"ק דלא קניט אלא שבחא אבל גופא
- 25 לא כדקתני בבבליה במגנרא ואתא רבן שמעון
- 26 בן גמליאל למימר דהוא נמי כל הקודם בו וקח
- 27 לישנא אתרניא כל המקלקליו ואפי' עשין
- 28 ברשותו. **גמ'** כל שלשים יום. רשאי לתניחן שם:
- 29 שעל גתן בן כו'. שלא יהו מקפדין על פה בני
- 30 הנוכה פתח. כפרק הבונס צאן לדיד דקתני גמל
- 31 שהיה טעון פתחו: מאי לאו משום דכרשות ב"ד.
- 32 הניח בחורין משום פרסומי ניקא טעור: ה"ג תניא
- 33 רבי יהודה אומר גנר הנוכה פתח: מפני שהוא
- 34 רשות מצוה. כפרק הבונס צאן לדיד דקתני גמל
- 35 שהיה טעון פתחו: מאי לאו משום דכרשות ב"ד.
- 36 מיתרין לקלקל. גנון פותקין ביבותיהו וגורפין
- 37 מערות:
- 38 הבנו

לא יתא אלא כרפשו. תא דלא דייק הכי לעיל (דף כה) החזיק אהד במים משום דהתם לא איירי כששפכם בכונה אבל הקא תנא השופר משמע ששפכם בכונה במקום שנעשה רפש וטוט אינ' ברשאי קתני החזיקו משמע דלא תמו שני המים דהחזיק אכל הקא קתני הוזהר משמע שבמים עצמון הוזהר: **ברתמו** מיא. פירוש בתמו מיא נמי איירי וניחא ליה לאוקמי בין תמו בין לא תמו ודוקא

- 1 ככלים מלאוקמי דוקא אכל תמו ובין ככלים ובין
- 2 בעצמו ובין תמו מיא כמקא מקפד רהו ודני
- 3 בור ופטור בו ככלים ור"ל דלא תמו כל כך שלא
- 4 יתא עדיין ראויין לשום דבר ואי הוה כרס איפקא
- 5 הוה ניקא מי סבתך דתמו מיא ונתכנסו בעפר
- 6 ונעשו טיט ולא תמו מיא וכשמיס עצלם
- 7 עדיין דמסתמא לא אפקרינהו
- 8 **והי"ב** בעל הבתול. ואי' כותל רעוע נמי איבעי
- 9 ליה לאסוקי אדעתייה שזא הצניעים שם
- 10 כשהיתיה שבותלו ד' עמוד ל' לסיטות: ותני כתיב
- 11 ב'יון שפשו ואין צריך להעמיד ברעוע מעיקרו:
- 12 **שלא** תעבב תירשתי. בירושלמי מפרש כד
- 13 שלא תעלה המתירשה: **אפ"ל** תימא
- 14 רבי יהודה כו'. ואי' דמי' רחאי המצניע להחטיב
- 15 וזה ותימא למאי יסיד' דמתניתין בשעת הוצאת
- 16 זקלים תקשה ליה דרשב"ג ארשב"ג דקתני
- 17 במתני' דחייב לשלם להביתו והעליה (כ"מ דף
- 18 כ"ה) תנא רשב"ג אומר אף מתקן מלאכתו כל
- 19 שלשים יום ודייק מיהו בגמ' דס"ל כל מקום
- 20 שנתנו חכמים רשות להניח והיך פטור מלשלם
- 21 ולפי לשון אחר שפירש בקונטרס דרשב"ג פליג
- 22 אתיק וס"ל דאפילו הניח ברשות חייבין לשלם
- 23 קשה אפי' לפי המסקנא ושקא אין הענינים שוין
- 24 אע"ג דבשומעתיך דהתם כפיל להו כבודי' דודי:
- 25 **מתני'** שלא בשעת הוצאת זקלים ור' יהודה
- 26 היא. תימא דלא משני הכי במבית
- 27 והעליה (כ"מ ק"ה י"ט) ושם דקתני המוציא אכל
- 28 לרה"ר המוציא מוציא והמובל מובל בו ואם
- 29 חזיק משלם מה שהזיק וקאמר בגמרא מתני'
- 30 דלא בר' יהודה ור"ל דהתם כי נמי אמאי מתני' נמי
- 31 שלא בשעת הוצאת זקלים אתיא דלא בר' יהודה
- 32 דהא שרי להוציא ע"מ לזבל לאלתר
- 33 ואפי' הכי קתני משלם מה שהזיק אלמא כדבר
- 34 שיש לו רשות משלם מה שהזיק ולכ"ה יהודה
- 35 משמע דלא משלם מדקאמר שעל גתן כו' כי
- 36 ועוד מודלא קתני כדתיא ואם חזיק משלם את
- 37 שהזיק אינ' מתני' דהתם משמע ליה בשעת
- 38 הוצאת זקלים מדקתני המובל מובל ושפיר את
- 39 ליה רשות להניח שלשים יום והא דאמר המובל
- 40 מובל עצה טובה קמ"ל כלומר מובל לאלתר
- 41 שלא יצטרך לשלם:

והזקן בקה אחר חייב בגנון: **גמ'** לזמא מתני' דלא בר' יהודה דתניא ר' יהודה אומר בשעת הוצאת זקלים אדם מוציא ובלו לרה"ר וצוברו כל שלשים יום כדי שיהא נישוף ברגלי אדם וברגלי בהמה שעל גתן בן הנחיל והושע את הארץ אפי' תימא רבי יהודה מודה רבי יהודה שאם חזיק משלם מה שהזיק והתנן רבי יהודה אומר גנר הנוכה פטור מפני שהוא ברשות רבי יהודה רשות מצוה דתניא רבי יהודה אומר גנר הנוכה פטור מפני שהוא רשות מצוה ת"ש כל אלו שאמרו מותרין לקלקל ברשות הרבים אם חזיקו חייבין לשלם ורבי יהודה פוטר אומר רב נחמן מתני' שלא בשעת הוצאת זקלים ור' יהודה היא רב אשי אומר

הזקן בקה אחר חייב בגנון: **גמ'** לזמא מתני' דלא בר' יהודה דתניא ר' יהודה אומר בשעת הוצאת זקלים אדם מוציא ובלו לרה"ר וצוברו כל שלשים יום כדי שיהא נישוף ברגלי אדם וברגלי בהמה שעל גתן בן הנחיל והושע את הארץ אפי' תימא רבי יהודה מודה רבי יהודה שאם חזיק משלם מה שהזיק והתנן רבי יהודה אומר גנר הנוכה פטור מפני שהוא ברשות רבי יהודה רשות מצוה דתניא רבי יהודה אומר גנר הנוכה פטור מפני שהוא רשות מצוה ת"ש כל אלו שאמרו מותרין לקלקל ברשות הרבים אם חזיקו חייבין לשלם ורבי יהודה פוטר אומר רב נחמן מתני' שלא בשעת הוצאת זקלים ור' יהודה היא רב אשי אומר

הַבְּנֵוּ וְקָשׁוּ תַנּוּ מִשּׁוּם דַּמְשָׁרְקִי. וְהָא דַּמְחִיבֵי מַתְנֵי בְּגָלְלִים אֵינְי' דְּלֹא שָׂרִיק הֵינּוּ מִשּׁוּם דְּלִית לֵיהּ שְׂבָחָא וְלֹא הִתְרִירו לְהוֹרִיזָא בְּחֻמֵּי: **דְּרַבְר** שֵׁישׁ בּו שְׂבָח קָנְסוּ גּוֹפּוּ מִשּׁוּם שְׂבָחוּ. מִכַּאֲן וְשׂ הַלּוּחִיבֵי **דְּלִג'** כֵּל הַקְּוֹדֵם בְּהוּן גַּבִּי מַצְנִיעַ קוּץ חֻכּוּבִית וְגֵרֵד שְׂנִפְלָה לְרַחֲרֵה דְהֵתֵם לִשְׂבָחָא: **שֵׁישׁ** בּו רְבִית הַחֻכּוּב אֹתוֹ וְאִינוּ גּוֹבֵה לֹא אֶת הַתְּקַן וְלֹא אֶת הַרְבִּית. נִרְאָה לְרִי" שֵׁישׁ קוֹנֵס לְהַפְסִיד הַחֻב

הַבְּנֵוּ וְקָשׁוּ תַנּוּ. דַּמְחִיבֵי דַעֲדוּן לֹא נַעֲשׂוּ זְבֹל וְקָשִׁים הֵם וּמְחַלְלִין בְּהוּן וְכִי קָאָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּזֹבֵל קָאָמַר דְּמוּצִיא אֲדָם וְכָלוּ שְׂאִינּוּ נֹחַ הַלְחִילֵךְ כֵּל כַּף: מִשְׁרָקִי. מְחַלְלִין: שְׂבָחָתוּ. בְּמֵה שֶׁהִשְׁבִּיחוּ בְּרַחֲמֵי וְאִילוּ כֵּל הַקְּוֹדֵם זְכָה וְלֹא קָשָׁי. מִשּׁוּם דְּגִלְגַל זְהוּ רַעִי וְאִינוּ מְשַׁבֵּחַ בְּרַחֲמֵי דַעֲדוּן וְעוֹמֵד הוּא וְקָשָׁה לָרֹב: וְהָא תַנּוּי עֲלֵיהּ. בְּרַחֲמֵיכֵם אֲסֻכְלִים מִשּׁוּם גּוֹל: אֲבוּלָה פְתִינִיתוּן קָאִי. הָאִי אֲסֻרִין

הַבְּנֵוּ וְקָשׁוּ תַנּוּ מִשּׁוּם דַּמְשָׁרְקִי: כֵּל הַקְּוֹדֵם בְּהוּן זְכָה:
אָמַר רַב בִּין גּוֹנֵפִן בִּין בִּשְׂבָחָן וְזַעֲרִי אָמַר בִּשְׂבָחָן
אָבֵל לֹא בְּגוֹנֵפִן בְּמֵאִי קְמוּיְלֵגִי רַב סָבַר קָנְסוּ גּוֹנֵפִן
מִשּׁוּם שְׂבָחָן וְזַעֲרִי סָבַר לֹא קָנְסוּ גּוֹנֵפִן מִשּׁוּם שְׂבָחָן
תַּנּוּ הַהוּפֵךְ אֶת תְּגַלְלָה בְּרַחֲמֵי וְהוּזַק בְּהוּן אַחַר תֵּיבִי
בְּנוּקוּ וְאִילוּ כֵּל הַקְּוֹדֵם זְכָה לֹא תַנּוּי תַנּוּ לִרְיִשָּׁא
וְהֵא' לְסִפָּא וְהָא תַנּוּי עֲלֵיהּ אֲסֻרִין מִשּׁוּם גּוֹל כִּי
תַנּוּי אֲסֻרִין מִשּׁוּם גּוֹל אֲבוּלָה מַתְנֵי: קָאִי לְאוּתוֹ
שְׂקָדֵם וְזָכָה וְהָא לֹא תַנּוּי הֵכִי דְתַנּוּי הַמוּצִיא תַבְנֵוּ
וְקָשׁוּ לְרַחֲמֵי לְזֹבְלִים וְהוּזַק בְּהוּן אַחַר תֵּיבִי בְּנוּקוּ וְכֵל
הַקְּוֹדֵם בְּהוּן זְכָה וּמוֹתֵר מִשּׁוּם גּוֹל וְהַהוּפֵךְ אֶת הַתְּקַן
לְרַחֲמֵי וְהוּזַק בְּהוּן אַחַר תֵּיבִי וְאָסֻר מִשּׁוּם גּוֹל אָמַר
רַב נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק גִּלְגַל קְרָמִית דְּבַר שֵׁישׁ בּו שְׂבָח
קָנְסוּ גּוֹפּוּ מִשּׁוּם שְׂבָחוּ דְבַר שְׂאִין בּו שְׂבָח לֹא קָנְסוּ
אִיבְעִינָא לְהוּ דְלְדַבְרֵי הָאוּמֵר קָנְסוּ גּוֹנֵפִן מִשּׁוּם שְׂבָחָן
לְאַתְרֵי קָנְסִין אוּ לְכִי מִיְיָתִי שְׂבָחָא קָנְסִין ת"ש
מִדְּקָאִירֵינוּ גִלְגַל וְתַסְבָּרָא כִּי אִירֵינוּ גִלְגַל מִיַּמְמֵי דְלִשְׁנֵי
רַב נַחֲמָן לְבַתֵּר דִּשְׁנֵי רַב נַחֲמָן מִי אִיפָא לְמִירְמָא
גִלְגַל כֵּל לִמְיָא תַנּוּי שְׂמֵר שְׂכַתּוּב בּו רְבִית קוֹנְסִין
אוּתוֹ וְאִינוּ גּוֹבֵה לֹא אֶת הַתְּקַן וְלֹא אֶת הַרְבִּית דְּבַר ר"מ וְחֻכּוּבֵי אֹמְרִים גּוֹבֵה אֶת
הַתְּקַן אָבֵל לֹא אֶת הַרְבִּית לִמְיָא רַב דְּאָמַר כְּרַבִּי מֵאִיר וְזַעֲרִי דְאָמַר כְּרַבְּנָן אָמַר לָךְ רַב
אֲנָא דְאָמְרִי אִפִּי' לְרַבְּנָן עַד פֶּאֶן לֹא קָאָמְרִי רַבְּנָן הֵתֵם אֱלֹא קְרָן דְּבַתְמִירָא אָבֵל הֵכָא קְרָן
גּוֹפָא קְמוּזִק וְזַעֲרִי אָמַר לָךְ אֲנָא דְאָמְרִי אִפִּי' לְר"מ עַד פֶּאֶן לֹא קָאָמַר ר"מ הֵתֵם אֱלֹא
דַּמְשָׁעַת כְּתִיבָה דְּעַבְדֵי לִיֵּה שׂוּמָא אָבֵל הֵכָא מִי יוֹמַר דְּמוּזִיק לִמְיָא כְּתִיבָה תַנּוּי הַמוּצִיא תַבְנֵוּ
וְקָשׁוּ לְרַחֲמֵי לְזֹבְלִים וְהוּזַק בְּהוּן אַחַר תֵּיבִי בְּנוּקוּ וְכֵל הַקְּוֹדֵם בְּהוּן זְכָה וְאֲסֻרִין מִשּׁוּם גּוֹל
ר"ש בֵּן גְּמִלְיָאֵל אֹמֵר כֵּל הַמְקַלְקֵלִין בְּרַחֲמֵי וְהוּזִיקוּ תֵיבִיבּוּ לְשֵׁלֵם וְכֵל הַקְּוֹדֵם בְּהוּן זְכָה
וּמוֹתֵרִין מִשּׁוּם גּוֹל הָא גּוֹפָא קָשִׁיא אֲמַרְתָּ כֵּל הַקְּוֹדֵם בְּהוּן זְכָה וְהִדְרֵר קָאָמַר אֲסֻרִין מִשּׁוּם
גּוֹל אֱלֹא לֹא הֵכִי קָאָמַר וְכֵל הַקְּוֹדֵם בְּהוּן זְכָה בִּשְׂבָחָן וְאֲסֻרִין מִשּׁוּם גּוֹל אֲגוּפֵן וְאֵתָא
רַבִּין שְׁמַעוֹן בֵּן גְּמִלְיָאֵל לְמִימַר אִפִּי' גּוֹפֵן נִמְי כֵּל הַקְּוֹדֵם בְּהוּן זְכָה לְזַעֲרִי וְדֵאִי תַנּוּי הָא
לְרַב מִי לִמְיָא תַנּוּי הָא אָמַר לָךְ רַב דְּכּוּלֵי עֲלִמָא קָנְסוּ גּוֹנֵפִן מִשּׁוּם שְׂבָחָן וְהָכָא בְּהַלְכָה
וְאִין מוֹרִין בֵּן קָא מִפְּלֵגֵי דְאֵתְמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב הֵלְכָה וְאִין מוֹרִין בֵּן רַב אֲדָא רַב רַב
אֲבָהָה אָמַר הֵלְכָה וּמוֹרִין בֵּן אִינִי וְהָא רַב הוּנָא אֲפַקֵר חוּשִׁילָה בֵּן רַב אֲדָא רַב אֲבָהָה אֲפַקֵר
סְלִיחָתָא

מִשּׁוּם גּוֹל: אֲבוּלָה פְתִינִיתוּן קָאִי. הָאִי אֲסֻרִין
מִשּׁוּם גּוֹל וְאִפְּלוּ אֲתַבּוּן וְקַשׁ הַלְכָר הֵכִי קָאָמַר
דְּלֹאֲתַר שְׂקָדֵם וְזָכָה בְּהוּן אַחַר אֲסֻרִי לְגוֹל
הַיְמִנִי: טוֹבָא אִירֵינוּ גִלְגַל. עֲלֵיהּ דְּרַב מִכְּלֵל
דֵּאִיהוּ זְכָה דְּלֹאֲתַר קָנְסִין דֵּאִי לְבַתֵּר דֵּאִירֵי
שְׂבָחָא מֵאִיר וְרִמְיָא דְּגִלְגַל הָא לֹא שְׂבָח בְּגִלְגַל: כִּי
אִירֵינוּ גִלְגַל כִּפְפֵי דִשְׁנֵי רַב נַחֲמָן. דְּהוּא סְבִירָא
לָךְ דֵּאִירֵינוּ דֵּאִין זְכָה לְהַשְׁבִּיחַ קָנְסִי רַב וְכִּי
דְּבַבְרֵי שְׂפוּפֵי לַחֲשִׁבִיבֵי קָנְסִי לְאַתְרֵי: לְבַתֵּר
דִּשְׁנֵי מִי אִיפָא לְמִירְמָא [גִלְגַל] כֵּל. וְהִשְׁתָּא דְקָסִי
לָךְ דַּעֲמִיקָא דְקָנְסִי מִשּׁוּם שְׂבָחָא וְהָא מִיבְעִינָא אִי
לְאַתְרֵי טוֹבָא קָנְסִי אִי כִי מִיְיָתִי שְׂבָחָא שֵׁישׁ בּו רְבִית.
שְׂכַתּוּב בּו שְׂלֹחַ בְּרִיבִית קָא שְׂוָקָא. עֲלֵיהּ דְרַב הוּזִיק
קְבִיד לִיֵּה שׂוּמָא. שֵׁם עֲלִין נִשְׂךְ וְעַבְדֵי בְלֹא
תְשִׁימוּן (שְׁמֹת בב:) לְזַעֲרִי וְדֵאִי תַנּוּי הָא
דְלִיבָא לְמִימַר דְּבִע' לֹא קָנְסוּ דְהָא רַבֵּן שְׁמַעוֹן
קָנְסִי: בְּהַלְכָה וְאִין מוֹרִין בֵּן מִפְּלֵגֵי: תַנּוּי קָמוּ
סָבַר הֵלְכָה דְקָנְסוּ גּוֹנֵפִן וְאִין מוֹרִין בֵּן וְהֵכִי קָאָמַר
וְהַלְכָה כֵּל הַקְּוֹדֵם בְּהוּן זְכָה וְאִפִּי' גּוֹנֵפִן דִּיעַבְדֵי
וְאִי אֲתֵר מִירְשָׁא לְקַמֵּן לְאִמְלוּכִיבֵי אֲמַרְתִּין לִיֵּה
דְלִיבָא מִשּׁוּם גּוֹל: חוּשִׁילָה. שְׂעִרִין קְלוּפִין
שְׂשַׁטָּא אִישׁ אַחַד בְּרַחֲמֵי כִּי שְׂחִיבִישׁוּ וְהַפְקִיר
רַב הוּנָא וְהוּרָה שְׂהַקְּוֹדֵם בְּהוּן זְכָה:
סְלִיחָתָא

הַבְּנֵוּ וְקָשׁוּ תַנּוּ מִשּׁוּם דַּמְשָׁרְקִי: כֵּל הַקְּוֹדֵם בְּהוּן זְכָה:
אָמַר רַב בִּין גּוֹנֵפִן בִּין בִּשְׂבָחָן וְזַעֲרִי אָמַר בִּשְׂבָחָן
אָבֵל לֹא בְּגוֹנֵפִן בְּמֵאִי קְמוּיְלֵגִי רַב סָבַר קָנְסוּ גּוֹנֵפִן
מִשּׁוּם שְׂבָחָן וְזַעֲרִי סָבַר לֹא קָנְסוּ גּוֹנֵפִן מִשּׁוּם שְׂבָחָן
תַּנּוּ הַהוּפֵךְ אֶת תְּגַלְלָה בְּרַחֲמֵי וְהוּזַק בְּהוּן אַחַר תֵּיבִי
בְּנוּקוּ וְאִילוּ כֵּל הַקְּוֹדֵם זְכָה לֹא תַנּוּי תַנּוּ לִרְיִשָּׁא
וְהֵא' לְסִפָּא וְהָא תַנּוּי עֲלֵיהּ אֲסֻרִין מִשּׁוּם גּוֹל כִּי
תַנּוּי אֲסֻרִין מִשּׁוּם גּוֹל אֲבוּלָה מַתְנֵי: קָאִי לְאוּתוֹ
שְׂקָדֵם וְזָכָה וְהָא לֹא תַנּוּי הֵכִי דְתַנּוּי הַמוּצִיא תַבְנֵוּ
וְקָשׁוּ לְרַחֲמֵי לְזֹבְלִים וְהוּזַק בְּהוּן אַחַר תֵּיבִי בְּנוּקוּ וְכֵל
הַקְּוֹדֵם בְּהוּן זְכָה וּמוֹתֵר מִשּׁוּם גּוֹל וְהַהוּפֵךְ אֶת הַתְּקַן
לְרַחֲמֵי וְהוּזַק בְּהוּן אַחַר תֵּיבִי וְאָסֻר מִשּׁוּם גּוֹל אָמַר
רַב נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק גִּלְגַל קְרָמִית דְּבַר שֵׁישׁ בּו שְׂבָח
קָנְסוּ גּוֹפּוּ מִשּׁוּם שְׂבָחוּ דְבַר שְׂאִין בּו שְׂבָח לֹא קָנְסוּ
אִיבְעִינָא לְהוּ דְלְדַבְרֵי הָאוּמֵר קָנְסוּ גּוֹנֵפִן מִשּׁוּם שְׂבָחָן
לְאַתְרֵי קָנְסִין אוּ לְכִי מִיְיָתִי שְׂבָחָא קָנְסִין ת"ש
מִדְּקָאִירֵינוּ גִלְגַל וְתַסְבָּרָא כִּי אִירֵינוּ גִלְגַל מִיַּמְמֵי דְלִשְׁנֵי
רַב נַחֲמָן לְבַתֵּר דִּשְׁנֵי רַב נַחֲמָן מִי אִיפָא לְמִירְמָא
גִלְגַל כֵּל לִמְיָא תַנּוּי שְׂמֵר שְׂכַתּוּב בּו רְבִית קוֹנְסִין
אוּתוֹ וְאִינוּ גּוֹבֵה לֹא אֶת הַתְּקַן וְלֹא אֶת הַרְבִּית דְּבַר ר"מ וְחֻכּוּבֵי אֹמְרִים גּוֹבֵה אֶת
הַתְּקַן אָבֵל לֹא אֶת הַרְבִּית לִמְיָא רַב דְּאָמַר כְּרַבִּי מֵאִיר וְזַעֲרִי דְאָמַר כְּרַבְּנָן אָמַר לָךְ רַב
אֲנָא דְאָמְרִי אִפִּי' לְרַבְּנָן עַד פֶּאֶן לֹא קָאָמְרִי רַבְּנָן הֵתֵם אֱלֹא קְרָן דְּבַתְמִירָא אָבֵל הֵכָא קְרָן
גּוֹפָא קְמוּזִק וְזַעֲרִי אָמַר לָךְ אֲנָא דְאָמְרִי אִפִּי' לְר"מ עַד פֶּאֶן לֹא קָאָמַר ר"מ הֵתֵם אֱלֹא
דַּמְשָׁעַת כְּתִיבָה דְּעַבְדֵי לִיֵּה שׂוּמָא אָבֵל הֵכָא מִי יוֹמַר דְּמוּזִיק לִמְיָא כְּתִיבָה תַנּוּי הַמוּצִיא תַבְנֵוּ
וְקָשׁוּ לְרַחֲמֵי לְזֹבְלִים וְהוּזַק בְּהוּן אַחַר תֵּיבִי בְּנוּקוּ וְכֵל הַקְּוֹדֵם בְּהוּן זְכָה וְאֲסֻרִין מִשּׁוּם גּוֹל
ר"ש בֵּן גְּמִלְיָאֵל אֹמֵר כֵּל הַמְקַלְקֵלִין בְּרַחֲמֵי וְהוּזִיקוּ תֵיבִיבּוּ לְשֵׁלֵם וְכֵל הַקְּוֹדֵם בְּהוּן זְכָה
וּמוֹתֵרִין מִשּׁוּם גּוֹל הָא גּוֹפָא קָשִׁיא אֲמַרְתָּ כֵּל הַקְּוֹדֵם בְּהוּן זְכָה וְהִדְרֵר קָאָמַר אֲסֻרִין מִשּׁוּם
גּוֹל אֱלֹא לֹא הֵכִי קָאָמַר וְכֵל הַקְּוֹדֵם בְּהוּן זְכָה בִּשְׂבָחָן וְאֲסֻרִין מִשּׁוּם גּוֹל אֲגוּפֵן וְאֵתָא
רַבִּין שְׁמַעוֹן בֵּן גְּמִלְיָאֵל לְמִימַר אִפִּי' גּוֹפֵן נִמְי כֵּל הַקְּוֹדֵם בְּהוּן זְכָה לְזַעֲרִי וְדֵאִי תַנּוּי הָא
לְרַב מִי לִמְיָא תַנּוּי הָא אָמַר לָךְ רַב דְּכּוּלֵי עֲלִמָא קָנְסוּ גּוֹנֵפִן מִשּׁוּם שְׂבָחָן וְהָכָא בְּהַלְכָה
וְאִין מוֹרִין בֵּן קָא מִפְּלֵגֵי דְאֵתְמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב הֵלְכָה וְאִין מוֹרִין בֵּן רַב אֲדָא רַב רַב
אֲבָהָה אָמַר הֵלְכָה וּמוֹרִין בֵּן אִינִי וְהָא רַב הוּנָא אֲפַקֵר חוּשִׁילָה בֵּן רַב אֲדָא רַב אֲבָהָה אֲפַקֵר
סְלִיחָתָא

וְקָשׁוּ תַנּוּ מִשּׁוּם דַּמְשָׁרְקִי. וְהָא דַּמְחִיבֵי מַתְנֵי בְּגָלְלִים אֵינְי' דְּלֹא שָׂרִיק הֵינּוּ מִשּׁוּם
דְּלִית לֵיהּ שְׂבָחָא וְלֹא הִתְרִירו לְהוֹרִיזָא בְּחֻמֵּי: **דְּרַבְר** שֵׁישׁ בּו שְׂבָח קָנְסוּ גּוֹפּוּ מִשּׁוּם
שְׂבָחוּ. מִכַּאֲן וְשׂ הַלּוּחִיבֵי **דְּלִג'** כֵּל הַקְּוֹדֵם בְּהוּן גַּבִּי מַצְנִיעַ קוּץ חֻכּוּבִית וְגֵרֵד שְׂנִפְלָה לְרַחֲרֵה
דְהֵתֵם לִשְׂבָחָא: **שֵׁישׁ** בּו רְבִית הַחֻכּוּב אֹתוֹ וְאִינוּ גּוֹבֵה לֹא אֶת הַתְּקַן וְלֹא אֶת הַרְבִּית. נִרְאָה לְרִי" שֵׁישׁ קוֹנֵס
לְהַפְסִיד הַחֻב

לִמְיָא כְּתִיבָה תַנּוּי הָא אָמַר לָךְ רַב דְּכּוּלֵי עֲלִמָא קָנְסוּ גּוֹנֵפִן מִשּׁוּם שְׂבָחָן וְהָכָא בְּהַלְכָה
וְאִין מוֹרִין בֵּן קָא מִפְּלֵגֵי דְאֵתְמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב הֵלְכָה וְאִין מוֹרִין בֵּן רַב אֲדָא רַב רַב
אֲבָהָה אָמַר הֵלְכָה וּמוֹרִין בֵּן אִינִי וְהָא רַב הוּנָא אֲפַקֵר חוּשִׁילָה בֵּן רַב אֲדָא רַב אֲבָהָה אֲפַקֵר
סְלִיחָתָא

וְהִדְרֵר קָאָמַר דְּאֲסֻרִין מִשּׁוּם גּוֹל. וְלֹא כְּעֵי לְמִימַר דְּאֲסֻרִין מִשּׁוּם גּוֹל לְאוּתוֹ שְׂקָדֵם וְזָכָה וְרִשְׁבִי' קָאָמַר מְדוּמְתֵרִין דֵּאִין סְבִירָא דְלִפְלִיעוּתָא בְּהִכֵּי: **לְזַעֲרִי** וְדֵאִי תַנּוּי הָא. דֵּאִין סְבִירָא לְזַמַּר
דְּכִפְּלֵי בְּהַלְכָה וּמוֹרִין בֵּן לְעַנְפֵי שְׂבָחָא דְפִשְׁטָא דְלִמְלִי' עֲלֵמָא מוֹרִין:

וְקָשׁוּ תַנּוּ מִשּׁוּם דַּמְשָׁרְקִי. וְהָא דַּמְחִיבֵי מַתְנֵי בְּגָלְלִים אֵינְי' דְּלֹא שָׂרִיק הֵינּוּ מִשּׁוּם
דְּלִית לֵיהּ שְׂבָחָא וְלֹא הִתְרִירו לְהוֹרִיזָא בְּחֻמֵּי: **דְּרַבְר** שֵׁישׁ בּו שְׂבָח קָנְסוּ גּוֹפּוּ מִשּׁוּם
שְׂבָחוּ. מִכַּאֲן וְשׂ הַלּוּחִיבֵי **דְּלִג'** כֵּל הַקְּוֹדֵם בְּהוּן גַּבִּי מַצְנִיעַ קוּץ חֻכּוּבִית וְגֵרֵד שְׂנִפְלָה לְרַחֲרֵה
דְהֵתֵם לִשְׂבָחָא: **שֵׁישׁ** בּו רְבִית הַחֻכּוּב אֹתוֹ וְאִינוּ גּוֹבֵה לֹא אֶת הַתְּקַן וְלֹא אֶת הַרְבִּית. נִרְאָה לְרִי" שֵׁישׁ קוֹנֵס
לְהַפְסִיד הַחֻב

לִמְיָא כְּתִיבָה תַנּוּי הָא אָמַר לָךְ רַב דְּכּוּלֵי עֲלִמָא קָנְסוּ גּוֹנֵפִן מִשּׁוּם שְׂבָחָן וְהָכָא בְּהַלְכָה
וְאִין מוֹרִין בֵּן קָא מִפְּלֵגֵי דְאֵתְמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב הֵלְכָה וְאִין מוֹרִין בֵּן רַב אֲדָא רַב רַב
אֲבָהָה אָמַר הֵלְכָה וּמוֹרִין בֵּן אִינִי וְהָא רַב הוּנָא אֲפַקֵר חוּשִׁילָה בֵּן רַב אֲדָא רַב אֲבָהָה אֲפַקֵר
סְלִיחָתָא

בלום אמר רבי שמעון אלא בספיחי ירק, דלמא בספיחי זרעים? וקמת היא ספיחי יירק היא ספיחי זרעים.

רבניו דקיסרין אמרין: אחת בשיטת אבינו ואחת בשיטת חכמים. בשיטת אבינו, משום נותני טעם לפגם – מתר. בשיטת חכמים, משום שמות מצטרפין:

הלכה ט' מתני' התיבה של קדשי קדשים, ושל פגול, ושל נותר שנתבטלו עם התיבות – אסור לזרים ומתר לפנהנים. רבי שמעון מתיר לזרים ולפנהנים.

בשר קדשי קדשים ובשר קדשים קלים שנתבטלו עם בשר התאנה – אסור

[דף ט"ז ע"א]

לטמאים ומתר לטהורים:

גמרא תני של פגול ושל נותר ושל קדשים קלים. אמר רבי יונה: לא אמר אלא קדשים קלים.

פגול ונותר לאחר זריקה לא בלפני זריקה הו? לא אמר אלא פגול ונותר דבר שאין זריקה מתרתו, בקדשי קדשים, הא בקדשים קלים הואיל והו מתרין אחר זריקה, אפילו לפני זריקה – אין לוקין עליהן משום זרות.

אמר רבי יוסי: לא אמרו אלא קדשים קלים פגול ונותר לאחר זריקה, לא בלפני זריקה הו, לאיזה דבר נאמר פגול ונותר? להוציא קדשים קלים לאחר זריקה, הא לפני זריקה, הואיל והו אסורין בקדשים קלים – לוקין עליהן משום זרות.

אמר רבי אבין: לישן מתניתא מסייע לרבי יוסי (דברים יב) **ונדבותיך** – זו תודה ושלמים, שאם אכל מהו לפני זריקת דמים – לוקה. רבי שמעון בן לקיש אמר: במחלקת. רבי יוחנן אמר: דברי הכל.

וקשיא על דרבי שמעון בן לקיש, לא בן סברין מימר, פולחן לשון תרומה – מצטרפין, וכא יצטרפו פולחן לשון טמאה ולשון זרות! סבר רבי שמעון בן לקיש פהדא דתני פר קפרא: התיבה

[דף ט"ז ע"ב] של קודש ושל פגול ושל נותר שנתבטלו עם התיבות – רבי שמעון מתיר וחכמים אסורין:

הדרן עילך התרומה

פרק שלישי

הלכה א' מתני' בנד שצבעו בקליפי ערלה – ידלק. נתערב באחרים בלן ודלוקו: דברי רבי מאיר. וחכמים אומרין: יעלו באחד ומאתים:

גמרא בגר שצבעו בקליפיו ערלה כו'. בתיב (ויקרא יט) וערלתם ערלתו את פרו, אית תניי תניי בקמוף לפריו. אית תניי תניי בעורל את פרו. מאן דאמר בעורל את פרו – קליפין וגרעינין במשמע. מאן דאמר בקמוף לפריו – קליפין במשמע ולא גרעינין.

וגרעינין מניין? הוי סופך מימר: את פרו – בקמוף לפריו.

אית דבעי נשמעיניה מן הדא, וערלתם ערלתו את פרו, דבר שהוא עורל את פרו ופריו עורלו.

רבי אבהו בשם רבי לעזר: כל מקום שנאמר לא תאכל, לא תאכלו, לא יאכלו, את תופס אסור הנזיה באסור אכילה, עד שיבוא הכתוב ויפרש לך בשם שפרש לך באבר מן החי ובנבלה. מה פרש לך באבר מן החי? (שמות כב) ובשר בשדה טרפה לא תאכלו. ומה פרש לך בבנבלה? (דברים יד) לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה.

תני חזקיה ופליגי, וכי מה אסרו לפלג?

והא בתיב (ויקרא ז) כל חלב שזר וכשב ועז לא תאכלו! מעתה אתה תופש אסור הנזיה באסור אכילה! שנייא היא דכתיב (שם) וחלב נבלה וחלב טרפה וגומר.

והכתיב (דברים יב) רק את הדם! מעתה את תופש אסור הנזיה באסור אכילה. שנייא היא דכתיב (שם) על הארץ תשפכנו במים, מה מים מתרים בהנזיה, אף הדם מתר בהנזיה.

והכתיב (בראשית לב) על בן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה! אמר רבי אבהו: קימתיך בגיד הנשה של נבלה.

והכתיב (ויקרא כג) ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו! אמר רבי אבהו: מרי אחוה דרבי יוסי: שנייא היא שקבע לו הכתוב זמן.

והכתיב (ויקרא יא) לא תאכלום פי שקץ הם! אמר רבי מנא: מעט אסור הנזיה שבו.

רבי אבהו בשם רבי יוחנן: העושה אספגנית משור הנסקל ומחמין שעבר עליו הפסח – אינו לוקה, שאין לא תעשה שלו מחזור. מפלאי הפרם – לוקה, דאמר רבי תנינא (דברים כב) פן תקדש – פן תוקד אש. מערלה צריכה, עשה לרחקו בתיב, לא תעשה לאוכל בתיב, לא תעשה לרחקו לא בתיב.

מתניתא פליגא על רבי יוחנן! ממשמע שנאמר (שמות כא) סקול יסקל השור, וכי אין אנו יודעין שבשרו אסור באכילה, ומה תלמוד לומר לא יאכל את בשרו? להודיעך שבשם שהוא אסור

[דף י"ז ע"א]

באכילה כן אסור בהנזיה. מה עביד לה רבי יוחנן? פתר לה בשקדמוהו הבגלים ושחמוהו עד שלא נגמר דינו.

רבי זעיריה בעא קומי רבי אבהו: הָכָא אֵת אָמַר הֲכֹן, וְהָכָא אֵת אָמַר הֲכֹן? אָמַר לֵה: הֲדָא מִשְׁמִייה דְרַבִּי לְעֹזַר וְהֲדָא מִשְׁמִייה דְרַבִּי יוֹחָנָן.

רבנין דקיסרין, רבי אבהו בשם רבי יוחנן: כל מקום שנאמר לא תאכלו אין את תופס אסור הנניח באסור אכילה. בנין אב שבבבבן (ויקרא ט) וְכָל חֲטָאֵת אֲשֶׁר יוֹבֵא מִדְּמָה אֶל אֹהֶל מוֹעֵד לְכַפֵּר בְּקֹדֶשׁ לֹא תֹאכַל בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹף.

תני חזקיה מסייע לרבי יוחנן, ממשמע שנאמר (ויקרא ט) כָּל חֶלֶב שׁוֹר וְכֹשֶׁב וְעִז לֹא תֹאכְלוּ, לאיזה דבר נאמר וחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל מלאכה? בא להודיעך אפלו למלאכת הגבוה. ממשמע שנאמר (דברים טו) רַק הַדָּם לֹא תֹאכְלוּ, לאי זה דבר נאמר על הארץ תשפכנו כמים? מה המים מכשיריך, אף הדם מכשיר.

ממשמע שנאמר (דברים יד) לֹא תֹאכְלוּ כָּל נְבֵלָה, לאיזה דבר נאמר לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה? בא להודיעך שגַר תושב אוכל נבלות.

ממשמע שנאמר (שמות כב) וּבִשָׂר בְּשֶׂדֶה טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ, לאיזה דבר נאמר לכלב תשליכון אותו? אותו אתה משליך לכלב, ואי אתה משליך חלין שנשחטו בעזרה.

מתניתין מסייע לדין ומתניתא מסייע לדין. מתניתא מסייע לרבי יוחנן (שמות יג) לֹא יֹאכַל חֶמֶץ, לעשות את הפאכיל פאכיל. אתה אומר לכה, או אינו אלא לאוסרו בהנניח? פשהוא אומר לא תאכל עליו חמץ, למדנו שהוא אסור בהנניח, הא מה תלמוד לומר ולא יאכל חמץ? לעשות את הפאכיל פאכיל, דברי רבי יאשיה.

רבי יצחק אומר: אינו צריך, מה אם שרצים קלים – עשה בהן את הפאכיל פאכיל, חמץ חמור – אינו דין שנעשה בו את הפאכיל פאכיל! הא מה תלמוד לומר לא יאכל חמץ? לא בא הכתוב אלא לאוסרו בהנניח. בגין דכתיב לא יאכל, הא מלא תאכל לית שמוע מינה בלוס. והדא מסייע לרבי יוחנן.

פשיטא שאין הפרקע נאסר. צר צורה בפרקע – נאסר.

צבע דבר שיש בו רוח חיים, אילו השתחווה לו – לא אסור, מפני שצבעו – אסור. מיכן שצבעו צריכה: בגד גדול שצבעו על מנת לחותכו מה את עביד לה, פמוסגר או פמוחלט? אין תעבדיניה פמוסגר – מתר, אין תעבדיניה פמוחלט – אסור.

צבעו וחור וצבעו והקדית, נאמר אם היה צריכה לצביעה הראשונה – אסור, ואם לאו – מתר.

צבעו בקליפי אגוז של ערלה, וחזר וצבעו בקליפי אגוז של חליו, מאן דאמר נותן טעם לפגם מתר, אוף הכא מתר. ומאן דאמר נותן טעם לפגם אסור, אוף הכא אסור.

צבעו בקליפי אגוז של ערלה, וחזר וצבעו בקליפי רמון של חליו? ייבא בתדא, עגולי דבלה, הגדולים מעלין את הקטנים, והקטנים מעלין את הגדולים.

רב הונא אמר: ביני מתניתא, הגדולים מעלים את הקטנים במשקל. הקטנים מעלין את הגדולים במניין. תפון – מין במינו, ברם הכא – מין

[דף י"ז ע"ב]

בשאינו מינו.

צבעו בקליפי אגוז של ערלה, וחזר וצבעו בקליפי חליו, מין אחד, ייבא בתדא, רבי יהושע אומר: תאנים שחורות מעלות את הקבנות, והקבנות מעלות את השחורות. תפון – הוא ראוי להתכן, ברם הכא – אינו ראוי להתכו.

מה דמי לה? גוים גזוזות. אמר רבי יוסי בי רבי בון: מה דמי לה? בגד גדול שצבעו על מנת להתכו מיעבדיניה דודרסין לדודרסין:

אמר רבי יוחנן: סממנין בסממנין – בטלין במאיתים. מי צבעים במי צבעים – בטלין ברב.

אמר רבי בא בר מפל: הניית ערלה – בטלה ברב. מתניתין פליגא על דרבי בא בר מפל! תבשיל שבשלו בקליפי ערלה ידלק. פתר לה קדרה בקדרות.

אמר רבי יוסי: מסבר סבר רבי בא בר מפל, שפותר לעשות בן בתחלה, לא לשעבר.

מיי גדון? אם יש בו כדי לצבע, את רואה את התערב במי שאינו, אותו האפור שבו כדי לאסור. אם אין בו כדי לצבע, את רואה את התערב במי שאינו, אותו האפור אין בו כדי לאסור.

תפון תנינן: אלו דברים של גוים אסורין ואפורין אסור תנייה, תיין והחמיץ של גוים שהיה מתחלתו יין וחרם הדרייני.

רבי זעירה בשם רבי ירמיה: רבי מאיר היא! דתני: חרם הדרייני – אסור, ואפורו אפור תנייה.

מה נן קיימין? אם פשנתנו בתבשיל – דברי הכל אסור, אם בלשפכרו חוץ מדמי יין נסוד שבו – דברי הכל מתר! אלא כי נן קיימין, פשנתנו על גבי תבשיל.

מהו לסמך בו כרעי המיטה? רבי לעזר אומר: אסור. רבי יוחנן אומר: מתר.

[דף י"ח ע"א]

רבי יונה בעי קומי רבי ועירא: יהון בגד דתנינן הקא מהו לקמוך בו את המטה? ואיקפד לקבליה. אמר ליה: אפלו למאן דאמר תפון מתר, הקא אסור. תפון – אין אסורו נפר, ברם הקא – אסורו נפר.

אמר רבי חגי: פד נהתית מן אילפא, שמעית קליה דרבי יעקב בר אחא יתיב מתני: בגד שיצבעו בקליפי ערלה – ידלק. ותנינן נטל הימנה כרבר – אסור בהננייה, ארג בו את הבגד – אסור בהננייה. וזן נסוד שנפל לבור – פלו אסור בהננייה. ותנינן רבן שמעון בן גמליאל אומר: ומכר פלו לגוי חוץ מדמי וזן נסוד שבו.

אמר רבי אחא בר יעקב: רבי חגי קשתייה, רבי חגי קימה. מיי בדין? תפון – אין דרוך בני אדם לקח וזן מן הגוי, ברם הקא – דרוך בני אדם ליקח בגד מן הגוי:

הלכה ב' מתני' הצובע מלא הסיט בקליפי ערלה וארגו בבגד, ואין ידוע אי זה הוא, רבי מאיר אומר: ידלק הבגד. ותכמים אומרים: יעלה באחד ומאתים.

האורג מלא הסיט מצמר הכבד בבגד – ידלק הבגד. משער הנזיר ומפטר חמור בשק – ידלק השק. ובמקדשים – מקדשין בכל שהן:

גמרא מאן תנא סיט? רבי מאיר. ברם כרבני, הוא סיט הוא פחות מסיט.

רבי יוסי בי רבי בון אמר לה בשם רבי יוחנן. רבי יסא בשם רבי יוחנן: צמר כבד שטרפו – בטל ברב. איתביה רבי היא ציפוראה קומי רבי אימי: לימרא בשמונה, ולא הודו אלוילי דאמר רבי יסא. ולא מתניתא היא? האורג מלא הסיט מצמר הכבד בבגד – ידלק הבגד. אמר ליה אילו איתתבת

[דף י"ח ע"ב]

תפון, אית הוות יאות.

תפון תנינן: אלו הן הנשרפין. ותנינן: אלו הן הנקברין. הקא את אמר ישרפו, והקא את אמר יקברו! אמר רבי יוחנן: באן – בשק, באן – בשער. מה בין שק מה בין שער? אמר רבי חנניה ברה דרבי הלל: שק – מצוי לחטט אחריו, שער – אין מצוי לחטט אחריו.

רבי שמעון בן לקיש אומר: באן – במקדש, באן – בגבולין.

רבי יוסי בי רבי חנינא אומר: באן – בנזיר טהור, באן – בנזיר טמא.

והתנינן: פטר חמור! אית לך מומר באן במקדש באן בגבולין, באן בנזיר טהור באן בנזיר טמא! אלא באן בשק באן בשער.

אמר רבי יוסי בי רבי בון: הן דתימור ישארף – שערו. הן דתימור יקבר – גופו:

ובמוקדשין מקדשין פל שהו. רבי יוסי בשם רבי יוחנן: הדיא דתימור בקדשים שיש להן מתירין. אבל בקדשים שאין להן מתירין – צריכין סימ.

התיב רבי יוסי: והא מתניתין פליגא! האורג מלא הפיש מצמר הבכור בכגד – ידלק הבגד, ובכור לאו בקדשים שיש להן מתירין הוא.

אית דתני לה בשם רבי מאיר, ואית דלא תני לה בשם רבי מאיר. מאן דתני לה בשם רבי מאיר, אית לה עשרה דברים מקדשין. מאן דלא תני לה בשם רבי מאיר מנן אית לה עשרה דברים מקדשין? רבי מאיר – כרפי עקיבה, דרבי עקיבה אמר: אף כפרות של בעל הבית:

הלכה ג' מתני' תבשיל שבשלו בקליפי ערלה – ידלק. נתערב באחרים

[דף י"ט ע"א]

יעלה באחד ומאתים. תנור שהסיקו בקליפי ערלה ואפה בו את הפת – תדלק הפת. נתערבה באחרות – תעלה באחד ומאתים:

גמרא אבא בר ירמיה, כהנא בר ירמיה בשם שמואל, רבי בא, רבי חיאי בשם רבי יוחנן: גדולי ערלה שעממו – הרי אלו מתרות.

ולא מתניתא היא? אם חדש – יתיך, אם ישן – יוצן. רבי חנניא אמר: לית כן. רבי מנא אמר: אית כן, בשחיביא עצים לחים ונגבו בקליפי ערלה.

אבנים מנגעות שעשאן סיד, אית תניי תני: עלו מטמאתן, ואית תניי תני: לא עלו מידי טמאתן. מאן דאמר עלו מידי טמאתן – הרי אלו מתרות, ומאן דאמר לא עלו מידי טמאתן – הרי אלו אסורות. אפלו במאן דאמר עלו מידי טמאתן – הרי אלו אסורות, דכתיב (עקרא ט) צרעת ממארת – תן בו מארה ואל יחנה מפניו.

רבי אבהו בשם רבי יוחנן: פל תנשרפין – אפרן מתר, חוץ מאפר תבא מחמת עבודה זרה.

התיב רבי תיה בר יוסף קומי רבי יוחנן: הרי אפר הבית, הרי אינו בא מחמת עבודה זרה, ואף אמר אסור! אמר ליה: שנייה היא דכתיב נתיצה נתיצה:

הלכה ד' מתני' מי שהיו לו חבילי תלתן של פלאי תפרם – ידלקו. נתערבו באחרים – כלן ידלקו: דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: יעלו באחד ומאתים. שהיה רבי מאיר אומר: את שדרבו להפנות מקדש. וחכמים אומרים: אין מקדש אלא ששה דברים. ורבי עקיבה אומר: שבעה:

גמרא וכמה היא חבילה? עשרים וחמשה [וארבע] זרין. אמר רבי יונה: וארבע מינהון מטה.

רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש, חד אומר: דברי רבי מאיר עשרה דברים מקדשין. ותרנא אומר: דברי רבי מאיר כל הדברים מקדשין.

רבי יעקב בר אהא אומר שמועתא, מתניתין פליגא על מאן דאמר דברי רבי מאיר עשרה דברים מקדשין! דתנינן תמן: אומר רבי יודה: לא הזכרו רמוני בדין וחצירי גבע, אלא שיהו מתעשרין ודאי בכל מקום.

ושאר כל הרמוני אין דרפן להמנות? אלא רמוני בדין על ידי שהן חביבין – דרפן להמנות, שאר כל הרמוני על ידי שאין חביבין – אין דרפן להמנות:

הלכה ה' מתני' ואלו הן אגוזי פרוך. ורימוני בדין. חביות כתומות. וחילפות תרדין. וקלחי פרוכ. ודלעת יונת. רבי עקיבה אומר: אף כפרות של בעל חבית. הראוי לערלה – ערלה, הראוי לכלאי הפרם – בלאי הפרם:

[דף י"ט ע"ב]

גמרא רבי יונה בעי: הא שמדי פרוך לא? מתניתא בכתומה בין הפתומות, אכל סתומה בין הפתוחות ונפתחה, או פתוחה בין הפתומות ונסתמה – צריכות שעור אחר. היאך אפשר לפתוחה אצל הפתומות? אומר רבי זעירא: תפתר בפתוחה אצל התנוני, שהיא כסתומה אצל בעל חבית.

והתני: ונסתמה! תפתר שחור בעלה ונטלה.

רבי קריספא בשם רבי יוחנן: כל אילין קרייא וקרוינא דאנן אכלין – דלעת יונת אינון.

רבי יונה בעי: ולמה לינן אמרין הראוי לתרומה! אומר רבי יוסי: תרומה – נוהגת בכל. ערלה – אינה נוהגת בכל:

הלכה ו' מתני' נתפצעו האגוזים, נתפרדו הרימונים, נפתחו החביות, נהתכו הדלועין, נתפרשו הכפרות – יעלו באחד ומאתים:

גמרא נפלו ואחר כך נתפצעו, בין שוגג בין מזיד – לא יעלו; דברי רבי מאיר. רבי יודה אומר: בין שוגג בין מזיד – יעלו. רבי יוסי אומר: שוגג – יעלו, מזיד – לא יעלו.

מה טעמא דרבי מאיר? קנסו בשוגג מפני מזיד. מה טעמא דרבי יודה? (סבר) [כבר] קנסו בידו.

מה טעמא דרבי יוסי? כיי דאמר רבי אבהו בשם רבי יוחנן: כל האסורין שרבה עליהן, שוגג – מתר, מזיד – אסור.

רבי שמעון בן לקיש בשם רבי הושעיא: היו לפנינו מאה וחמשים חביות, נתפתחו מאה – [מאה] מתרות, חמשים אסורות, והשאר לבשיפתהו יהו מתרות. אמר רבי זעירא: לא אמרו אלא לבשיפתהו, הא לפתח לכתחלה – אסור.

דבי (רבי) רבי ינאי שאלין: דלעת שלקה בבית אביה מהו שתטבל למעשרות?

לוי שאל: מהו שתטמא טמאת אוכלין?

[דף כ' ע"א]

שלקה – במחויבתת היא. מלתיה דשמואל [דשמואל] אמר: שהיא מטמא טמאת אוכלין.

ואמר רבי יוסי בי רבי בון בשם שמואל: תאנים וענבים שצייקו באביהן – מטמאין טמאת אוכלין. והרודה מהן בשבת – חיב משום קוצר:

נתפרסו פפרות. מתניתין דרבי עקיבה! דרבי עקיבה אמר: אף פפרות של בעל הבית:

הלכה ז מתני' ספק הערלה, בארץ ישראל – אסור, ובסוריא – מתר, ובחוצה לארץ – יורד ולוקח, ובלבד שלא יראנו לוקט.

פרם שהוא נטוע ירק, וירק נמכר חוצה לו, בארץ ישראל – אסור, ובסוריא – מתר, ובחוצה לארץ – יורד ולוקט, ובלבד שלא ילקט ביד.

החדש – אסור מן התורה בכל מקום, והערלה – הלכה, והפלאים – מדברי סופרים:

גמרא איזו ספק הערלה? פרם של ערלה וענבים נמכרות חוצה לו, בארץ ישראל – אסור, ובסוריא – מתר.

אמר רבי יודן: אף זה ספקו אסור בסוריא. איזו ספק המתר בסוריא. פרם של ערלה ופרם אחר בצידו וענבים נמכרות חוצה לו, בארץ ישראל – אסור, ובסוריא – מתר.

אמר רבי יודה: אף זה אסור בסוריא. איזו ספק המתר בסוריא? פרם נטוע ירק ושדה ירק אחר בצידו וירק נמכר חוצה לו, בארץ ישראל – אסור, ובסוריא – מתר.

ובחויז לארץ יורד ולוקט, ובלבד שלא ילקט ביד. אמר רבי יודן: עוד היא בקדמייתא יורד ולוקט ובלבד שלא יראנו לוקט:

החדש אסור מן התורה בכל מקום. מתניתא דרבי ליעזר! דתנינן תמן: פל מצוה שאינה תלויה בארץ – נהנת בארץ ובחוצה לארץ. וכל [מצוה] שהיא תלויה בארץ – אינה נהנת אלא בארץ, חוץ מן הערלה ומן הפלאים. רבי ליעזר אמר: אף החדש. מה טעמא דרבי ליעזר? (ויקרא כג) בכל מושבותיכם

בכל מקום, בין בארץ בין בחוצה לארץ.

מה מקיימין רבנין מטעמא דרבי ליעזר בכל מושבותיכם? בחדש שבין יצא בחיזין. רבי יונה בעי קומי רבי יוסי: ולמה לא תנינן אף החלה עמהן. אמר ליה: לא אתינן מתניתין אלא דכר שהוא נוהג בישראל ובגוים. וכלה אינה נוהגת אלא בישראל דכתיב (במדבר טו) ראשית עריסותיכם, ולא של גוים:

והערלה – הלכה. שמואל אמר: בהלכות הפדינה. רבי יוחנן אמר: הלכה למשה מסיני.

רבי יסא בעי קומי רבי יוחנן: הלכה למשה מסיני ואת אמר הכן! אמר: בשעה שנתנה הלכה, כד נתנה. אמר: אילו לא סלקית לארץ ישראל אלא לשמוע דכר זה – די:

והכלאים – מדברי סופרים. שמואל אמר: בכלאי הפרם. הא בכלאי זרעים – מתר. רבי יוחנן אמר: בכלאי הפרם. הא בכלאי זרעים – אסור. אמר רב הונא:

[דף כ' ע"ב] כד נחתון מערבאי דתמן אמרונה בשם רבי יוחנן וקיימניה (ויקרא יט) את חקותי תשמרו, בהמתך לא תרביע בלאים, שדך לא תזרע בלאים, ובגד בלאים שעטנך לא יעלה עליך. חקיש בלאי זרעים לכלאי בגדים וכלאי בהמה, מה בלאי בגדים וכלאי בהמה שאין תלוין בארץ – ונתהניו בארץ ובחיז לארץ, אף בלאי זרעים אף על פי שהן תלוין בארץ – נתהניו בארץ ובחוצה לארץ.

חד בר נש זרע חקליה שעורין ולפת. עבר הנין גוביתא ועקרין. אתא עובדא קומי שמואל וקנסיה. דתני: אין עושין עם ישראל בכלאים, אבל עוקרין עמו בכלאים מפני שהוא ממעט בעברה.

תני: אין עושין עם הגוי בכלאים, בין בכלאי הפרם בין בכלאי זרעים. אבל עירות המובלעות בארץ ישראל בגזן באינה ובאימה וחברותיה – עושין עמהן בכלאים. בשם שכלאים בארץ, כד בלאים בחיז לארץ.

שמואל פתר מתניתין, אין עושין עם הגוי בכלאים בארץ בין בכלאי הפרם בין בכלאי זרעים. אבל עירות המובלעות בארץ ישראל בגזן באינה ובאימה וחברותיה – עושין עמהן בכלאים. בשם שכלאים בארץ כד בלאים בחוצה לארץ. בלאי הפרם, הא בלאי זרעים – מתר.

רבי יוחנן פתר מתניתא, אין עושין עם הגוי בכלאים בארץ, בין בכלאי פרם בין בכלאי זרעים. אבל עירות המובלעות בארץ ישראל בגזן באינה ובאימה וחברותיה – עושין עמהן בכלאים. בשם שכלאים בארץ וישראל, כד בלאים בחוצה לארץ. בכלאי הפרם, הא בכלאי זרעים – אסור:

הדרן עלה בגד שאבועו וסליקא לה מסכת ערלה

הדרן עלה מסכת ערלה, והדרן עלה. דעמו עלה מסכת ערלה, ודעמו עלה. לא נתגשי מנח מסכת ערלה, ולא נתגשי מנח, לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי: (ב שמיים)

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתהא תורתך אמנותנו בעולם הזה, ותהא עמנו לעולם הבא.

תְּנִינָא בַר פֶּסָא, רְמִי בַר פֶּסָא, נְחֻמָּן בַר פֶּסָא, אַחָאי בַר פֶּסָא, אַבָא מְרִי בַר פֶּסָא, רַבְרָב בַר פֶּסָא, רַבִּישׁ בַר פֶּסָא, סוּרְקַב בַר פֶּסָא, אַדָא בַר פֶּסָא, דְרִי בַר פֶּסָא :
הַעֲרַב נָא וְ אֱלֹהֵינוּ אֵת דְבָרֵי תוֹרַתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִסְיֹת עִמָּךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה כְּלָנוּ אֲנַחְנוּ וְצֹאצְאֵינוּ וְצֹאצְאֵי עִמָּךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי
תוֹרַתְךָ :

מֵאִיבֵי תַחֲפֻמְנֵי מַצוּתְךָ, כִּי לְעוֹלָם הִיא לִי : יְהִי לְבִי תָמִיד בְּחַקֶּיךָ, לְמַעַן לֹא אֲבוּשׁ : לְעוֹלָם לֹא אֲשַׁכַּח סְקוּדֵיךָ, כִּי כִּם חֵייתֵנִי : כְּרוּף אַתָּה וְ, לְמַדְנֵי חַקֶּיךָ :
אָמֵן אָמֵן סְלָה רַעְד :

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לְקִנְיֶךָ וְ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁשָּׁמַתָּ חֻלְקָנוּ מִיּוֹשְׁבֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ, וְלֹא שָׁמַתָּ חֻלְקָנוּ מִיּוֹשְׁבֵי קְרֻנוֹת. שֶׁאֲנוּ מְשֻׁפְּמִים וְהֵם מְשֻׁפְּמִים, אָנוּ
מְשֻׁפְּמִים לְדְבָרֵי תוֹרָה וְהֵם מְשֻׁפְּמִים לְדְבָרִים בְּטָלִים. אָנוּ עֹמְלִים וְהֵם עֹמְלִים, אָנוּ עֹמְלִים וּמְקַבְּלִים שֶׁכָּר וְהֵם עֹמְלִים וְאִינָם מְקַבְּלִים שֶׁכָּר. אָנוּ רְצִיִּים וְהֵם
רְצִיִּים, אָנוּ רְצִיִּים לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, וְהֵם רְצִיִּים לְבָאֵר שַׁחַת. שְׁנֹאמְרוּ וְאֵתֵּהּ אֱלֹהִים תוֹרִידֵם לְבָאֵר שַׁחַת, אֲנָשֵׁי דְמִים וּמְרָמָה לֹא יִחַצּוּ יְמֵיהֶם, וְאֲנִי אֶבְטַח בְּךָ.

יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ וְ אֱלֹהֵי, כְּשֶׁם שֶׁעֲזַרְתָּנִי לְסַיִם מִסַּכַּת עֶרְוָה, כֵּן תַּעֲזָרְנִי לְהַתְּחִיל מִסַּכַּתוֹת וּסְפָרִים אַחֵרִים וּלְסַיִמָם, לְלַמּוֹד וּלְלַמֵּד לְשִׁמּוֹר וּלְעֲשׂוֹת וּלְקַבֵּל:
אֵת כָּל דְבָרֵי תְלִמּוֹד תוֹרַתְךָ בְּאַהֲבָה. וְזָכוֹת כָּל הַתְּנָאִים וְאֲמוּנָרָאִים וְתְלִמִּיּוֹת חֻקִּים, וְעֲמוּד לִי וְלוֹרְעִי, שֶׁלֹּא תִמוּשׁ הַתוֹרָה מִפִּי וּמִפִּי וְרַעִי וְרַעִי וְרַעִי עַד

עוֹלָם. וְתַתְּקֵם בִּי, בְּהַתְּחַלְּקֶךָ תְּנַחֵה אֶתְךָ, בְּשִׁכְבְּךָ תִּשְׁמַר עֲלֵיךָ, וְהַקִּיצוֹת הִיא תְּשִׁיחֶךָ : כִּי בִי יִרְבּוּ גְמִידָה, וְיִוָּסִיפוּ לְךָ שְׁנוֹת חַיִּים : אוֹרְךָ יְמִים בְּיַמִּינָה,
בְּשִׁמְאֵלֶה עֶשֶׂר וּכְבוֹד : וְ עַז לְעַמּוּ יִתֵּן, וְ יִבְרַךְ אֶת עַמּוּ כְּשִׁלּוֹם :

מסכת בכורים

פרק ראשון

[דף א' ע"א]

הלכה א' מתני' יש מביאין בכורין וקורין. מביאין ולא קורין. ויש שאינן מביאין.

אלו שאינן מביאין, הנוטע בתוך שלו והכריכו בתוך של יחיד, או בתוך של רבים. וכן המכריח בתוך של יחיד או מתוך הרבים לתוך שלו.

הנוטע בתוך שלו, והמכריח בתוך שלו, ודרוך היחיד ודרוך הרבים באמצע – תרי זה אינו מביא. רבי יהודה אומר: מביא.

מאיזה טעם אינו מביא? משום שנאמר (שמות כג) ראשית בכורי אדמתך תביא – עד שיהו כל הגדולים מאדמתך:

גמרא יש מביאין כו'. הנוטע בתוך שלו והכריח בתוך של יחיד או לתוך של רבים, אפלו מן הזקנה – אינו מביא. המכריח מתוך של יחיד או מתוך של רבים לתוך שלו, אפלו מן תילדה – אינו מביא.

תדא אמרת, בשם שתילדה תיה מן הזקנה, כה הזקנה תיה מן תילדה.

אמר רבי יוחנן: פולחן משום תורת הגוזלן ירדו להן.

אמר רבי יוסי: מתניתא אמרה כן. מאיזה טעם אינו מביא? משום שנאמר ראשית בכורי אדמתך.

תני: אם הכריח ברשות – מביא וקורא. רבי יוסי בשם רבי אימי: והוא שנתן לו רשות לעולם, הוה לשעיה – לא. רבי יונה בשם רבי אימי: אפלו לשעיה.

תיליה דרבי יונה מן תדא, הוה חופר בור שיה ומערה – קוצץ ויורד, והעצים שלו. ועצים לא לשעיה תני?

מה עבד לה רבי יוסי? שרשים שדרבן להחליף לעולם, מבין שדרבן להחליף – לעולם הו.

אמר רבי מנא: מילתא דרבי יוחנן מסייע לאבא, דאמר רבי יוחנן: פולחן משום תורת הגוזלן ירדו להן. וכאן מבין שנתן לו רשות להכריח אפלו

[דף א' ע"ב]

לשעיה – אין זה גוזלן.

רבי זריקן בעי קומי רבי זעירה: מתניתין דרבי! דרבי אמר: שרשין חיין זה מזה. אמר ליה: דברי חבל היא. הכא התורה אמרה ראשית בבורי אדמתך – עד שיהו כל הגדולים מאדמתך.

על דעתיה דרבי יודה מה בין הנוטע לתוך שלו והכריף לתוך של יחיד. מה בין הנוטע לתוך שלו והכריף לתוך שלו ודרף תיחיד באמצעי? רבי אחא בשם רבי מיישא: בששהכריכה בדלעת או בסילון.

אי בששהכריכה בדלעת או בסילון יביא ויקרא, אפלו ברבנין יביא ויקרא! אמר רבי יודה.

צריכה לרבי יודה, המוכר שבייל לחברו, מקום דריסה הוא מכר, או עד התהום מכר? אין תימר מקום דריסה מכר – מביא וקורא, אין תימר עד התהום מכר – לא יביא כל עקר. מספק – מביא ואינו קורא. רבנין פשיטא לון שפוכר עד התהום.

ומה פליגינן? במוכר שבייל לחברו. אבל אם מכר לו שדה ושיר לו שבייל – כל עמא מודי ששיר לו עד התהום.

על דעתיה דרבי יודה מה בין הנוטע לתוך שלו והכריף לתוך של רבים. מה בין הנוטע לתוך שלו והכריף לתוך שלו ודרף הרבים באמצעי!

אמר רבי אימי: אתיא דרבי יודה ברבי ליעזר. דתנינן תפון: אין עושים הלל תחת רשות הרבים, בורות שיחין ומערות. רבי ליעזר מתיר כדי שתהא עגלה מהלכת וטעונה אבנים. כמה דרבי ליעזר אמר תפון תחת רשות הרבים שלו, כך רבי יהודה אמר הכא תחת רשות הרבים שלו.

רבי שמואל בר רב יצחק בעי: אין ברבי ליעזר יביא ויקרא! אמר רבי יוסי: מספר ככר רבי שמואל בר רב יצחק שרבי ליעזר מתיר לעשות בן וכן שלו לעולם, אלא רבי ליעזר מתיר לעשות בן וכל הקודם בהן זכה:

הלכה ב' מתני' האריסין והחכורות והסיקריקון והגזלן – אין מביאין מאותו הטעם, משום שצאמר (שמות כג) **ראשית בבורי אדמתך:**

[דף ב' ע"א]

גמרא עד דדון בשגזל קרקע, גזל זמורה ונטעיה. ולא דמים הוא חייב לזו! אלא צריכה לרבנין. מצות פגובה הן, או אינן פגובה. אין תימר פגובה הן – אינו מביא, ואין תימר אינן פגובה – מביא.

חבל מודין באשרה שבפולה שאינו מביא ממנה גזירין למערכת. רבי שמעון בן לקיש בעי: מהו שייביא ממנה לזלב? מצות פגובה הן או אינן פגובה. אין תימר פגובה הן – אינו מביא, אין תימר אינן פגובה – מביא.

פְּשִׁיטָא שְׁהוּא מְבִיא מִמְנָה לְיָלֵב, שְׂאִין מִצֹּת כְּגֹבֵהַ. מַהוּ שְׂוִבִיא בְּכוֹרִים? כְּרַבִּי יוֹדֵה דִּו אָמַר הוּקְשׁוּ לְקַדְשֵׁי הַגְּבוּל – מְבִיא. כְּרַבְנִין דְּאִינוּן כְּרִין הוּקְשׁוּ לְקַדְשֵׁי מִקְדָּשׁ – אִינוּ מְבִיא.

עַד כְּדוֹן בְּגֻזְלָה שְׁלֵא נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים מִמְנָה. אֲפִילוּ בְּגֻזְלָה שְׁנִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים מִמְנָה? סְבָרִין אָמְרִין נִשְׁמַעִינָה מִן הַדָּא: הָרִי אֵלּוּ בְּתְרוּמָה וּבְמַעְשֶׁר, מַה שְׂאִין כֵּן בְּכַוּוֹרִים. כְּלוּם צְרִיכָה לֹא בְּגֻזְלָה שְׁלֵא נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים מִמְנָה, אָבֵל בְּגֻזְלָה שְׁנִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים מִמְנָה, אֲפִילוּ בְּתְרוּמָה – לֹא עָשָׂה וְלֹא כְּלוּם.

כְּהָדָא דְתַנִּי: הָאוּנִם וְהַגְּבִיב וְהַגְּזֹל, בְּזִמְנָן שְׁתַּבְּעָלִים מְרַדְפִין אַחֲרֵיהֶן – אִין תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה, וְלֹא מַעְשְׂרוֹתֵיהֶן מַעְשֶׁר, וְלֹא הַקֹּדֶשׁ הַקֹּדֶשׁ. אִם אִין הַבְּעָלִים מְרַדְפִין אַחֲרֵיהֶן – תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה, וּמַעְשְׂרוֹתֵיהֶן מַעְשֶׁר, וְהַקֹּדֶשׁ הַקֹּדֶשׁ.

[דף ב' ע"ב]

רַבִּי יוֹסִי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא זֶה תוֹרֵם וְלֹא זֶה תוֹרֵם.

רַבִּי אֲמִי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: אֲפִילוּ הַבְּעָלִים שְׁתַּרְמוּ – אִין תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי: עַד כְּדוֹן אָנֹן קְיָיִמִין בְּגֻזְלָה שְׁלֵא נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים מִמְנָה. וְלִיָּדָא מִי לֹא אָנֹן תַּנִּינִן הָרִי אֵלּוּ בְּתְרוּמָה וּמַעְשֶׁר מַה שְׂאִין כֵּן בְּכוֹרִין. אֲפִשֶׁר לְפָרוֹת לְצִאת בְּלֹא בְּכוֹרִין. אֲפִשֶׁר לְפָרוֹת לְצִאת בְּלֹא תְרוּמָה וּמַעְשְׂרוֹת? אָבֵל בְּגֻזְלָה שְׁנִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים מִמְנָה, עַד כְּדוֹן צְרִיכָה:

הַלְכָה ג' מִתַּנִּי אִין מְבִיאִין בְּכוֹרִים הוּיָן מִשְׁבַּעַת הַמִּינִים. וְלֹא מִן הַתְּקוּרִים שְׁבַתְהִים, וְלֹא מִן הַפְּרוֹת שְׁבַעֲמָקִים, וְלֹא מִזֵּיתֵי שְׁמֹן שְׂאִינֵן מִן הַמְּבַחֵר. אִין מְבִיאִין בְּכוֹרִים קוֹדֵם לְעֲצֵרַת. אֲנָשִׁי הַר צְבִיעִים הִבִּיאוּ בְּכוֹרֵיהֶן קוֹדֵם לְעֲצֵרַת וְלֹא קִבְּלוּ מִהֶן, מִפְּנֵי הַכְּתוּב שְׁבַתְרוּהָ (שְׁמוֹת כו) **וְחַג הַקֹּצִיר בְּכוֹרֵי מַעֲשֵׂיךְ אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה:**

גְּמָרָא אִין מְבִיאִים בְּכוֹרִים כּוּי. אִילוּ כְּתִיב (דְּבָרִים כו) **וְלִקְחַתְּ רֵאשִׁית כָּל פְּרֵי הָאָדָמָה, הֵייתִי אֹמֵר כָּל הַדְּבָרִים יְהוּ תִּיבִים בְּכַוּוֹרִים, תְּלִמּוֹד לֹמַר מְרֵאשִׁית – וְלֹא כָּל רֵאשִׁית.**

אִם **מְרֵאשִׁית** – וְלֹא כָּל רֵאשִׁית, אִין לָךְ אֵלֶּא הַפִּים וְשִׁעוּרִים בְּלִבְדָּ! תְּלִמּוֹד לֹמַר **פְּרֵי אֲדָמָתְךָ** רָבָה. וְרָבָה אֵת הַכֵּל. נֹאמַר כָּאֵן **אַרְצֶךָ**, וְנֹאמַר כָּאֵן (דְּבָרִים ח) **אַרְץ חֹטָה וְשִׁעוּרָה, מַה אַרְץ שְׁנֹאמַר לְחֵלֶן – בְּשַׁבַּעַת הַמִּינִים הַכְּתוּב מְדַבֵּר, אִם אַרְץ שְׁנֹאמַר כָּאֵן – בְּשַׁבַּעַת הַמִּינִים הַכְּתוּב מְדַבֵּר.**

זֵית שְׁמֹן זֶה אַגוּרִי. רַבִּי אֲמִי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: זֶה אַוּוֹרִיסִי, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ אִינוּרִי? שְׁהוּא אוּנֵר שְׁמֹנוֹ לְתוֹכוֹ.

וְכָל הַזֹּתִים מְאֻבְדִּין שְׂמֻנָּה? אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: כָּל הַזֹּתִים, הַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין עֲלֵיהֶן וְהֵן פּוֹלְטִין אֶת שְׂמֻנָּה, וְזֶה הַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין עֲלֵיו וְהוּא אוֹגֵר אֶת שְׂמֻנָּה לְתוֹכוֹ.

וּדְבָשׁ – אֵלּוּ הַתְּמָרִים. יְכוּל דְּבַשׁ מִמּוֹשֵׁ? רַבִּי תַנְחוּמָא בְּשֵׁם רַבִּי יִצְחָק בִּי רַבִּי לְעֶזְרָא: כְּתִיב (דְּבָרִי הַיָּמִים ב' לא) **וּכְפָרֵץ הַדְּבַר הִרְבּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רֵאשִׁית דָּגָן תִּירוּשׁ וַיִּצְהַר וּדְבָשׁ**. וּדְבָשׁ חֵיִב בְּמַעֲשָׂוֹתָם! אֵלּוּ הַתְּמָרִים שֶׁהֵן חֵיבִין בְּמַעֲשָׂוֹת.

רַבִּי בְּרַכְיָה בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן: וְלָמָּה כְּתִיב **אַרְצָא אֲרָץ** שְׁנֵי פְעָמִים? לְהוֹדִיעַךָ שְׂאִין הַפֵּית עוֹמֵד אֵלּוּ עַל שְׁנֵי דְבָרִים הֵלְלוּ.

וְלָמָּה נִכְלָלוּ? רַבִּי יְהוּדָה בִּי רַבִּי וְרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן, חֵד אָמַר: לְבָרְכָהּ. וְהִרְנָא אָמַר לְשַׁעוּרִין. מֵאֵן דְּמַר לְבָרְכָהּ – נִיחָא. מֵאֵן דְּמַר לְשַׁעוּרִין, וְהָא תְּנִינָן: בְּהֵרַת בְּגָרִים! לִית הוּא מִימָן. כַּעֲדָשָׁה מִן הַשְּׂרָיָן! לִית הוּא מִימָן.

[דף ג' ע"א]

פְּשִׁיטָא הָדָא מִיְלָתָא, הַפְּרִישׁ בְּבוּרִים הוּיָן מִשְׁבַּעַת הַפְּיֻנִים – לֹא קָדְשׁוֹ. מַה פְּלִיגִין? בְּתַמָּרִים שְׂבָהֲרִים וּבִפְרוֹת שְׁבַעֲמָקִים. רַבִּי זְעִירָא, רַבִּי יִסָּא בְּשֵׁם רַבִּי לְעֶזְרָא: לֹא קָדְשׁוֹ. רַבִּי אֵילָא בְּשֵׁם רַבִּי אַמִּי: אֲתַפְּלְגוּן רַבִּי יוֹחֲנָן וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ, רַבִּי יוֹחֲנָן אָמַר: לֹא קָדְשׁוֹ. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר קָדְשׁוֹ.

אָמַר רַבִּי יוֹנָה: טַעֲמָא דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ, שְׁכַן אִם עֵבֶר וְתָרַם מִן הָרַע עַל הִיפָּה – תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי: שְׁמַעֲיִנן פְּרוֹת הָרָעִים – חֵיבִין בְּמַעֲשָׂוֹת, שְׁמַעֲיִנן פְּרוֹת הָרָעִים – חֵיבִין בְּבִבוּרִין. מִתְּנִיתִין מְסִיעַ לְרַבִּי יוֹסִי אֵין מְבִיאִין מִן הַצִּיפּוֹרְנִין וְלֹא מִן הַבִּישְׁנִין, וְאִם הִבִּיא – לֹא קָדְשׁוֹ.

אָמַר רַבִּי זְעִירָא: וְתַנִּי תַפְּזֵן, תְּאֵנִים סוֹכּוֹת מְנַקְבוֹת, עֲנָבִין מְאֻבְּקוֹת וּמַעוּשָׁנוֹת – אֵין מְבִיאִין. אֲבָל מְבִיאִין מִן תְּתָאנִים בְּנוֹת שְׁבַע, וּמִן הָעֲנָבִים הַלְּבֹנִית. מִן הַמְּבַחֵר הֵן וְתִימַר "אֲבָל!" אָמַר רַבִּי אֲבָא מְרִי: שְׁלֹא תֵאמַר הוּאֵיל וְהֵן בְּסוּף לֹא יָבִיא.

תַּנִּי: רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמַר: אֵין מְבִיאִין תְּמָרִים אֵלּוּ מִירֵחוֹ. וְאֵין קוֹרִין אֵלּוּ עַל הַפּוֹתְבוֹת. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֲלֶעָזָר אוֹמַר: רְמוּנֵי עֲמָקִים מְבִיאִין וְקוֹרִין:

הַלְּקָה ד' מִתְּנִי אֵלּוּ מְבִיאִים וְלֹא קוֹרִין, חֲגַר – מְבִיא וְאֵינוֹ קוֹרָא, שְׂאִין יְכוּל לֹאמַר (דְּבָרִים כו) **אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבוֹתֵינוּ לְתֵת לָנוּ**. וְאִם הִיתָה אִמּוֹ מִיִּשְׂרָאֵל – מְבִיא וְקוֹרָא.

מסכת שבת פרק שני

א. מדליקין בפתילה מחורכת, ובסמרטוטין מחורכין. כל אלו שאמרו: אין מדליקין בהן בשבת - מדליקין בהן ביום-טוב, חוץ משמן שרפה. מפני מה אמרו: אין מדליקין בשמן שרפה ביום-טוב? לפי שאין שורפין, לא תרומה ולא קדשים, ולא חמץ ביום-טוב:

ב. כל אלו שאמרו אין מדליקין בהן בשבת - מתר לעשותן מדורה, בין על גבי הארץ ובין על גבי פירה - בין להשתמש לאורה, בין להתחמם כנגדה. ולא אסרו אלא לעשותן פתילה לגר בלבד:

ג. רבי שמעון בן אלעזר אומר: אין מדליקין בצרי. רבי ישמעאל אומר: כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו. רבי ישמעאל בן רבי יוחנן בן ברוקה אומר: אין מדליקין אלא ביוצא מן הפרי. רבי טרפון אומר: אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד. עמד רבי יוחנן בן נורי על רגליו, ואמר: מה יעשו אנשי כבל שאין להם אלא שמן שמשמין? מה יעשו אנשי מדי שאין להם אלא שמן אגוזים? מה יעשו אנשי אלכסנדריא שאין להם אלא שמן צנונות? מה יעשו אנשי קפוטקיא, שאין להם לא זה ולא זה? אין לה אלא מה שאמרו חכמים. ומדליקין בשמן דגים ובעטרן, רבי שמעון שזורי אומר: מדליקין בשמן פקועות ובנפט. סומכוס אומר: כל היוצא מן הבשר - אין מדליקין בו, חוץ משמן דגים. רבי שמעון בן אלעזר אומר: כל היוצא מן העץ, אין בו משום שלש על שלש, ומסככין בו, חוץ מן הפשתן:

ד. כרף דבר שמדליקין בו על גבי דבר שאין מדליקין בו - אין מדליקין בו. רבן שמעון בן גמליאל אומר: של בית אבא היו כורכין פתילה על גבי אגוז ומדליקין בה:

ה. אמר רבי יהודה: כשהיננו שרויין בעליית בית נתזה בלוד, היינו נוקבין שפופרת של ביצה, וממלאין אותה שמן, ונותנין אותה על הנר בערב שבת עם חשכה - שיהא שוהה ודולק בלילי שבת, והיו שם רבי טרפון וזקנים ולא אמרו לנו דבר. אם חברה בסיד ובגפסיס בערב שבת - מתר:

ו. נותנין טיט וחרסית תחת הנר בערב שבת עם חשכה, כדי שיהא שוהה ודולק בלילי שבת. נותנין בול² של מלח וכן גריס של פול על פי הנר בערב שבת עם חשכה, כדי שתאיר ותדליק. מעלין בדיופי, ומטיפין מן האדק³ לחולה בשבת:

ז. החותה בגחלים - חיב חטאת. רבי שמעון בן אלעזר אומר משם רבי אליעזר בן רבי יצחק: חיב שתי חטאות, מפני שמכבה את העליונות ומבעיר את התחתונות. החותה גחלים להתחמם כנגדן והבערו מאליהם - פטור:

ח. כלים שנטמאו באב הטמאה - אין מטבילין אותן בין השמשות. רבי שמעון שזורי אומר: אף בחול אין מטבילין אותן בין השמשות, מפני שצריכין הערב שמש. כלים שנטמאו בולד הטמאה - מטבילין אותן בין השמשות. כלל אמר רבי שמעון

² לגרסת הספרים: גרגר.

³ כלי הוא ופיו צר, ושל מתכת הוא, ומנקב בתחתיתו נקבים דקים, וממלא מים וסותם את פיו העליון, וכל זמן שהוא סתום - אין המים יוצאים מפניו, וכשהוא נוטל הפקק העליון מטפטים המים מתחת, וכשהוא נותן כלי מתכת תחתיו, משמיעים המים קול בגפילתם - קול זמוזם, ועושים בן לחולה כדי שישיו, גם עתה, בא פרופסור רוסי לידי הכרה פי הקול המזמוזני יפה לשינה (חזון יחזקאל).

¹ לגרסת הספרים: ולא בסמרטוטין מחורכין.

בן אֶלְעָזָר: דְּבַר שְׁחִיבִין עַל זְדוּנוֹ כִּרְתָּ וְעַל שִׁגְגָתוֹ חֲטָאת - אֵין עוֹשִׁין אוֹתוֹ בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת, וְדְבַר שְׂאִין חִיבִין עַל זְדוּנוֹ כִּרְתָּ וְעַל שִׁגְגָתוֹ חֲטָאת - עוֹשִׁין אוֹתוֹ בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת:

ט. רבי נתן אומר: אף מפני נדרים נשים מתות בשעת לדתן. רבי יוסי אומר: שלשה הן דבקי מיתה מסורין לנשים. רבן שמעון בן גמליאל אומר: הלכות הקדש, תרומות ומעשרותיהן הן גופי תורה, ומסורין להם לעמי הארץ - שלשתן להעשות. מדליקין את הנהר, מערבין וטומנין את החמין.

מסכת שבת פרק שלישי

א. כירה שהסיקוה בגפת ובעצים - סומכין לה, ואין מקמין עליה, עד שתהא גרופה וקטומה. גחלים שעממו או שנתן עליהן נעורת של פשתן - הרי הן כקטומות. שתי פירות המתאימות, אחת גרופה וקטומה ואחת שאינה גרופה וקטומה, משהין על גבי גרופה וקטומה, ואין משהין על גבי שאינה גרופה וקטומה. ומה הן משהין עליה? בית שמאי אומרים: אין משהין עליה כלום. ובית הלל אומרים: חמין, אבל לא תבשיל. עקר את המיחם - הכל מודים שלא יחזיר - דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: בית שמאי אומרים - חמין, אבל לא תבשיל. ובית הלל אומרים: חמין ותבשיל. עקר - בית שמאי אומרים: לא יחזיר. ובית הלל אומרים: יחזיר.

ב. השוכח קדרה על גבי כירה, וקדש עליו היום, בשוגג - יאכל, במזיד - לא יאכל. במה דברים אמורים? בתבשיל שלא בשל כל צרכו, וחמין שלא הוחמו כל צרכן, אבל תבשיל שבשל כל צרכו, וחמין שהוחמו כל צרכן, הרי אלו מתרין, מפני שרע להן - דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: חמין שהוחמו כל צרכן - הרי אלו מתרין, מפני שרע להן. אבל תבשיל שבשל כל צרכו, כל המצטמק ויפה לו, כגון:

כרוב, ופול וכשך טרוף - אסור. וכל המצטמק ורע לו - מתר.

ג. המבשל בשבת בשוגג - יאכל. במזיד - לא יאכל. דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: בשוגג - יאכל למוצאי שבת. במזיד - לא יאכל. רבי יוחנן הסנדלר אומר: בשוגג - יאכל למוצאי שבת. לאחרים ולא לו, במזיד לא יאכל לא הוא ולא אחרים. כלל אמר רבי ישמעאל בן רבי יוחנן בן ברוקה: דבר שחייבין על זדונו כרת, ועל שגגתו חטאת, ועשאו בשבת, בין בשוגג בין במזיד - אסור לו ולאחרים. ודבר שאין חייבין על זדונו כרת, ועל שגגתו חטאת, ועשאו בשבת, בשוגג - יאכל למוצאי שבת, לאחרים ולא לו. במזיד - לא לו ולא לאחרים.

ד. השוחט בשבת בשוגג - יאכל למוצאי שבת. במזיד - לא יאכל. פרות שלקטן עובד כוכבים בשבת, בשוגג - יאכל למוצאי שבת. במזיד - לא יאכל אלא בכדי שייעשו.

ה. התורם והמעשר בשבת, בין בשוגג בין במזיד - מעשרותיו מעשר. המטביל כלים בשבת, בין בשוגג בין במזיד - עלו לו ידי טבילה.

ו. הנוטע בשבת בשוגג - יקיים. במזיד - יעקר. ובשביעית, בין בשוגג בין במזיד - יעקר. מפני מה אמרו: הנוטע בשבת בשוגג יקיים, במזיד יעקר, ובשביעית בין בשוגג בין במזיד יעקר? לפי שמונין לשביעית ואין מונין לשבתות. דבר אחר: נחשדו ישראל על השביעית ולא נחשדו על השבתות. רבי יהודה אומר: חלוף הדברים: בשבת, בין בשוגג בין במזיד - יעקר. בשביעית, בשוגג - יקיים, במזיד - יעקר. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אין

4 לפי גירסת הספרים: מוגלגלין ביצים על גבי סיד רותח, ואין מוגלגלין ביצים על גבי עפר

מגלגלין ביצים בסיד רותח, אָבֵל מַגְלָגְלִין
ביצים על גבי עֶפֶר רותח.

מִסְכַּת שַׁבַּת פָּרָק רְבִיעִי

א. לא תמלא אשה קדרה עֶסְסִיּוֹת ותַרְמוֹסִין
ותתן לתוף התנור בערב שבת עם חֲשֻכָה,
אם נתנה - למוצאי שבת אֶסוּרִין בכדי
שיעשו. לא ימלא נחתום חבית מים, ויתן
לתוף התנור, בערב שבת עם חֲשֻכָה, ואם
נתן - למוצאי שבת אֶסוּרִין, עד כדי
שיחמו.

ב. מרחץ שסתמו נקביו מערב שבת -
למוצאי שבת רוחץ בו מיד. סתמו נקביו
מערב יום-טוב - נכנס ביום-טוב ומזיע
ויוצא ומשתטף בצונן. אמר רבי יהודה:
מעשה במרחץ של בני ברק, שסתמו נקבין
שלו מערב יום-טוב. והיה רבי עקיבא ורבי
אלעזר בן עזריה נכנסין ומזיעין בתוכו,
ויוצאין ומשתטפין בצונן, אלא שהיו חמין
שלו מחפין בנסרים. כשבא הדבר לפני
חכמים, אמרו: אף על פי שאין החמין שלו
מחפין בנסרים. משרבו עוברי עברה - חזרו
לאסור האמבטאות שבכפרים - מטילין
בהן בשבת.

ג. אין משתטפין לא בחמין ולא בצונן -
דברי רבי מאיר, ורבי שמעון מתיר. ורבי
יהודה אומר: בצונן אָבֵל לא בחמין. אמר
רבי יהודה: מעשה בביתוס בן זונין, שהיו

רותח. ונרסת הגר"א היא להפוך, ככפנים. פי
בגרסת הספרים איירי בסיד דתולדות החמה
היא, ומתן להחם בשבת בתולדות החמה, ואין
בו משום מבשל בלל, דאין בשול אלא באש.
ובעפר אסור מפני שמזוי עפר ממקומו. אָבֵל
הגר"א סבר, דאיירי בסיד גמור דהוא תולדות
האור, ובעפר מתר - פי הוא רק מגלגל מעל
גבו ואינו מזוי אותו (על פי 'חזון יחזקאל').

ממלאין לו כלי של צונן מערב שבת,
ונותנין עליו בשבת כדי שייקר.

ד. ממלא אדם חבית של מים, ונותנה כנגד
המדורה - לא בשביל שיחמו, אלא כדי
שתפיג צינתן. רבי יהודה אומר: ממלא
אדם צלוחית שמן, ונותנה כנגד המדורה -
לא שתחם, אלא כדי שתפיג צנתו. רבן
שמעון בן גמליאל אומר: האשה מדיחה
ידה בשמן, ומחממה כנגד הנר, וסכה את
בנה. סך אדם את עצמו שמן ומתחמם
כנגד המדורה, ואינו חושש. סכין כל מיני
סיכות, וסכין וממשמשין בכני מעים,
ובלבד שלא יעשה בשבת, כדרך שעושה
בחול, וחונקין בשבת.

ה. מיחם אדם אלונתית ונותן על המעין
בשבת, ובלבד שלא יתן עדשה מלאה חמין
על מעיו, ודבר זה אסור אף בחול מפני
הסכנה. ממלא אדם כוס של יין ונותנו על
פי מיחם, לא שיחם אלא כדי שתפיג צנתו.
ממלא כוס מים ונותן לתוף הספל, בין
להחם לו את הצונן, בין לצנן לו את
החמין. המערה ממיחם למיחם, מאלפס
לאלפס, ומקדרה לקדרה - מתר לשני
ואסור לתן לראשון.

ו. חבית של טבל שנשברה, מביא כלי
ונותן תחתיה. נתמלאה - אסור לטלטלה.
עביט של ענבים, ומעטן של זיתים שמשכו
- אין מסתפקין מהן ביום-טוב, ואין צריך
לומר בשבת.

ז. חבית שנשברה בראש הגג - מביא כלי
ומניח תחתיה, ולא יהא מביא כלי אחד
וקולט, כלי אחר ומצרף. אם יש שם
אורחים - מביא כלי אחד וקולט, כלי אחר
ומצרף. נותן אדם כלי תחת הדלף בשבת.
נתמלא - שופך ושונה ואינו חושש.

ח. גרף של רעי ושל מימי רגלים, נוטלו
ושופכו, ונותן לתוכו מים ומחזירו
למקומו.

יב. אין טומנין את החמין בתחלה בשבת. אבל מוסיפין עליהן כלים. רבן שמעון בן גמליאל אומר: נוטל את הסדין ונותן את הגלפקרין⁸. נוטל את הגלפקרין ופורש את הסדין. וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר: לא אסרו להטמין, אלא מיחם שחממו בו מערב שבת. אבל מפנה הוא לתוך מיחם אחר, או לתוך קתון אחר ומטמין.

יג. הטמין וכסה בדבר הנטל בשבת, או שהטמין בדבר שאין נטל בשבת, וכסה בדבר הנטל בשבת - הרי זה נוטל ומחזיר. הטמין וכסה בדבר שאין נטל בשבת, או שהטמין בדבר הנטל בשבת, וכסה בדבר שאין נטל בשבת. אם מגלה מקצתו - נוטל. ואם לאו - אינו נוטל. רבי יהודה אומר: געורת של פשתן דקה - הרי הן כזבל.

יד. טומנין מיחם על גבי מיחם, וקדרה על גבי קדרה, ומיחם על גבי קדרה, וקדרה על גבי מיחם, וטח פיהם בכצק. לא שיוחמו, אלא כדי שיהו שמורין.

טו. וכשם שאין טומנין החמין בתחלה בשבת. כך אין טומנין - לא את השלג, ולא את הצונן. אין מרסקין את השלג [ולא את הברד בשבת, בשביל⁹ שזיובו מימיו, אבל מרסק הוא לתוך הכוס או לתוך הקערה, ואינו חושש.

מסכת שבת פרק חמישי

א. רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר משום אביו: הסוס והפרד [והדלובקוס¹⁰], והחמור והגמל - נמשכין באפסר. רחלות

ט. מטלטלין נר חדש אכל לא ישן - דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר: כל הנרות מטלטלין, חוץ מן הנר שהדליקו בו באותה שבת. רבי שמעון אומר: כל הנרות מטלטלין, חוץ מן הנר הדולק בשבת. ככה - מתר לטלטלו. אבל כוס, וקערה, ועששית שכתבו - לא יזיזם ממקומן. רבי אלעזר בן רבי שמעון אומר: מסתפקין מנר שכתבו, ומנר המנטף - ואפלו בשעה שהנר דולק. הנר שעל גבי טבלא - מטה את הטבלא והנר נופל. ומחזיר את הטבלא למקומה.

י. אין מטלטלין את המנורה בשבת. רבי אלעזר בן רבי שמעון מתיר. אין מגרדין - לא מנעלים ישנים, ולא סנדלין ישנים - אבל מקנחין אותן. אין סכין - לא מנעלים חדשים ולא סנדלין חדשים, ולא יסוף את רגלו והוא בתוך המנעל, ולא יסוף את רגלו והוא בתוך הסנדל. אבל סף הוא את רגלו ונותן לתוך המנעל. סף הוא את רגלו ונותן לתוך הסנדל. סף את רגלו ונותנה לסנדל. סף אדם את עצמו שמן, ומתעגל על גבי קטבליא⁵ חדשה ואינו חושש. לא יתננה על גבי טבלא של שיש ומתעגל עליה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אין לובשים מנעלים וסנדלים חדשים, אלא אם כן לבשן והלך בהם מבעוד יום.

יא. סכין ומדיחין ומפרכסין באדם, אבל לא בבמה. זה חמר בבמה שאין באדם, מפספסין את הזקן⁶ - ובלבד שלא יתלש. גזי צמר שבהפתק⁷ - אין מטלטלין אותן. אם התקינן בעל הבית להיות משתמש בהן - מטלטלין אותן.

⁸ הגלפקרין - בגד חם שלא יצטנן בימות

ההרף.

⁹ מלים אלו יש בגמרא.

¹⁰ מין חמור הקא מלוד.

⁵ עור שלוק.

⁶ בנוסחת הפפרים: הכיפין, ופרושו: כיפי צמר,

ואין בו משום מקצה.

⁷ הפתק - מערכת גדולה שמועריכין לסחורה.

יִצְאוֹת כְּבוֹנוֹת - לְמִילַת¹¹. שְׁחוּזוֹת - שִׁיעֲלוּ עֲלֵיהֶן הַזְכָּרִים. כְּבוֹלוֹת - שְׁלֵא יַעֲלוּ עֲלֵיהֶן הַזְכָּרִים.

ב. לֹא יֵצֵא הַחֲמוֹר בְּאֶכָף שְׁלוֹ. וְאִף עַל פִּי שְׁשׁוֹר בּוֹ. רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: יוֹצֵא חֲמוֹר בְּאֶכָף שְׁלוֹ, בְּזִמְנֵי שְׁשׁוֹר בּוֹ - לְחַמּוֹ. וּבִלְבָד שְׁלֵא יִקְשֹׁר בֵּהּ. אֵת הַמְסָרִיכִין הַתְּלוּי בּוֹ בְּזַנְבוֹ - שִׁיכְנֵס בּוֹ. וַיִּפְשִׁיל אֵת הַרְצוּעָה תַּחַת זַנְבוֹ.

ג. לֹא יֵצֵא גַמֵּל בְּמִטּוֹטְלַת הַתְּלוּי בּוֹ בְּזַנְבוֹ שִׁיכְנֵס בּוֹ הַרוּחַ. אֲבָל יוֹצֵא הוּא בְּמִטּוֹטְלַת הַקְּשׁוּרָה לוֹ בְּזַנְבוֹ וּבְחֻטְטָרְתּוֹ - שְׁלֵא תִכְנֵס בּוֹ הַרוּחַ. עֶקֶד - שְׁלֵא יִכֶּף יָדוֹ אַחַת וְרָגְלוֹ אַחַת וַיִּקְשֹׁר. רְגוּל - שְׁלֵא יִכֶּף שְׁתֵּי יָדָיו זו לְזוֹ, אוֹ שְׁתֵּי רַגְלָיו זו לְזוֹ וַיִּקְשְׁרֵנוּ; רְגוּל - שְׁלֵא יִכֶּף יָדוֹ עַל גְּבִי זְרוּעוֹ וַיִּקְשֹׁר.

ד. הַסּוֹס יוֹצֵא בְּשִׁיר, וְכֹל בְּעַלֵּי הַשִּׁיר יוֹצֵאִין בְּשִׁיר, וְנִמְשָׁכִין בְּשִׁיר, וּמִזִּין עֲלֵיהֶן וְטוֹבְלִין בְּמִקּוּמָן. וּבִלְבָד שְׁיֵהוּ מְחַלְחָלִים. וּמְכַנְסֵי אֶפְלוֹ עֲשֶׂרָה חֻבְלִים לַתּוֹךְ יָדוֹ, וּבִלְבָד שְׁלֵא יִכְרֹךְ עַל גְּבִי יָדוֹ וְלֹא יִשְׁלַשֵּׁל חֻבְלִים מִיָּדוֹ יוֹתֵר מִשֵּׁשׁ.

ה. לֹא יֵצֵא הַסּוֹס בְּזַנְבֵּי שׁוּעֵל, וְלֹא בְּזֵהוּרִית שְׁבִין עֵינָיו. לֹא תֵצֵא פֶרֶה בְּחוֹסֵם שְׁבִפְיָהּ. וְלֹא סִיחִין בְּקֶרְסֻטְלִין שְׁבִפְיָהֶם. וְלֹא עֵזִים בְּכִיסִין שְׁבַדְדֵיהֶן. לֹא תֵצֵא בְּהֵמָה בְּסַנְדָּל, וְלֹא בְּקַמִּיעַ, אִף עַל פִּי שְׁמִמְחָה, זֶה חֲמוֹר בְּבִהֵמָה שְׂאִין בְּאָדָם, אֲבָל יוֹצֵאָה הִיא בְּאֵגֵד שְׁעַל גְּבִי מִכָּה, וּבִקְשָׁקְשִׁין שְׁעַל גְּבִי הַשְּׁבָר¹², וּבְשִׁלְיָא הַמְדַלְדְּלַת, וּפּוֹקֵקִין לָהּ זוּג, וּמִטְיִלַת בּוֹ בְּחֶצֶר.

ו. לֹא תֵצֵא אִשָּׁה בְּעִיר שֶׁל זֶהָב, וְאִם יֵצֵאת - חִיבַת חֻטָּאת, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: לֹא תֵצֵא, וְאִם יֵצֵאת - פְּטוּרָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יוֹצֵאָה אִשָּׁה בְּעִיר שֶׁל זֶהָב, בְּטוֹטְפַת וּבְסַנְבוּטִין, בְּזִמְנֵי שְׁהֵן תְּפוּרִין.

ז. לֹא תֵצֵא אִשָּׁה בְּאֶסְטֵמָא¹³. וְאִם יֵצֵאת - הָרִי זֶה חִיבַת. שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים נִאֲמְרוּ בְּאֶסְטֵמָא: אֵין בֵּהּ מִשׁוּם כְּלָאִים, וְאֵין מְטֵמְאָה בְּנִגְעִים, וְאֵין יוֹצֵאִין בֵּהּ בְּשִׁבְתָּ. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אִף אֵין בֵּהּ מִשׁוּם עֲטָרוֹת לְכֹלָהּ. כָּלֵל אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר: כָּל נוֹי שְׁלִמְטָה מִשְׁעָרָה - יוֹצֵאִין בֵּהּ. לְמַעְלָה מִשְׁעָרָה - אֵין יוֹצֵאִין בֵּהּ.

ח. לֹא יִנְעוֹל אָדָם סַנְדָּל הַמְסָמֵר, וַיִּטִּיל בְּתוֹךְ הַבַּיִת - אֶפְלוֹ מִמְטָה לְמִטָּה. אֲבָל נוֹטְלוֹ וּמְכַסֶּה בּוֹ אֵת הַכְּלָיִם. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹסֵר. נִשְׂרוּ רַב מִסְמְרוֹתָיו וְנִשְׁתִּירוּ בּוֹ אַרְבַּע וְחֻמֵּשׁ - מִתֵּר. רַבִּי אוֹמֵר: עַד שֶׁבַע. חִפְּהוּ בְּעוֹר מְלִמְטָה וְקִבַּע לוֹ מִסְמְרוֹת מְלִמְעָלָה - מִתֵּר. עֲשָׂאוּ כְּמִין קְלָבוּס¹⁴, אוֹ כְּמִין טַס, אוֹ כְּמִין יָתֵד, אוֹ שְׁחִפְּהוּ כְּלוֹ מִסְמְרִין כְּדִי שְׁיִהְיֶה עֲלֵיהֶן, וְלֹא תֵהֵא הָאֲרֶץ אוֹכְלָתָהּ - מִתֵּר.

ט. אֵיזָה קַמִּיעַ מִמְחָה? כָּל שְׂרַפָּא וְשִׁנָּה וְשִׁלְשׁ. אַחַד קַמִּיעַ שֶׁל כְּתָב וְאַחַד קַמִּיעַ שֶׁל עֶקְרִין - יוֹצֵאִין בּוֹ. וְאֵין צְרִיף לוֹמֵר שְׁנִכְפָּה, אֲלֵא אֶפְלוֹ שְׁלֵא יִכְפֶּה. וְאֵין צְרִיף לוֹמֵר דְּכָר שִׁישׁ בּוֹ סַכְנָה, אֲלֵא אֶפְלוֹ דְּכָר שְׂאִין בּוֹ סַכְנָה. קוֹשְׂרוֹ וּמִתִּירוֹ בְּשִׁבְתָּ, וּבִלְבָד שְׁלֵא יִתְנַנּוּ לַתּוֹךְ הַשִּׁיר אוֹ לַתּוֹךְ הַטְּבַעַת וַיֵּצֵא בּוֹ, מִפְּנֵי מְרֵאִית הָעֵינַן. קַמִּיעַ

¹³ מוֹצְנַפַת קַטְנָה שְׁקוּשְׂרִים הַשְּׁעָרוֹת שִׁיּוֹצֵאִים מִקְשׁוּרֵיהֶן, וְהוּא מִזֵּן לְבֵד, וְאֵינוֹ שׁוֹעַ וְטוּוִי, וְאֵינָהּ יוֹצֵאָה לְרֵשׁוֹת הָרַבִּים.
¹⁴ מִזֵּן בְּתַנְתָּ צָרָה.

¹¹ לַעֲשׂוֹת מִהֶם כְּלֵי מִילַת.
¹² עֵצִים שְׁנִשְׁבָּר, עוֹשִׂים בֵּהּ דְּפִים מִכָּאֵן וּמִכָּאֵן וּקוּשְׂרִים אוֹתָם, וְהֵם מַעֲמִידִים הָעֵצִים שְׁלֵא תִפְּהוּ תֵנָה וְהֵנָה עַד שֶׁהָעֵצִים מוֹתִחֶבְרַת.

שָׁאִין מִמָּחָה, אִף עַל פִּי שָׁאִין יוֹצְאִין בּוֹ בְּשַׁבָּת - מְטַלְטְלִין אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת.

י. לֹא תֵצֵא אִשָּׁה בְּמִפְתַּח שְׂבָאֲצֵבֶעָה לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים, וְאִם יֵצֵתָה - הָרִי זֹה חֵיבֵת חֲטָאתָ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹטֵר בְּכוֹבֵלֶת. וּבְצִלוֹחֵית שֶׁל פְּלִיטוֹן - בְּזִמְן שֵׁישׁ בַּהּ בִּשְׁם. הֵיא אִם אִין בַּהּ בִּשְׁם - הָרִי זֹה חֵיבֵת. כָּלְלוּ שֶׁל דְּבָר: כֹּל שֶׁהוּא מִשּׁוּם תַּכְשִׁיט - לֹא תֵצֵא. וְאִם יֵצֵאתָ - הָרִי זֹה פְּטוּרָה. כָּל שְׂאִינוֹ מִשּׁוּם תַּכְשִׁיט - לֹא תֵצֵא. וְאִם יֵצֵאתָ - הָרִי הִיא חֵיבֵת. אֲבָל יוֹצֵאתָ הִיא בְּסִבְכָה הַמְזוֹהֶבֶת, וּבִטְסִין, וּבִצְפוּרִין, וּבְחֵלִיּוֹת שְׁלֵה, בְּמַנְעֵלִים, וּבְקוֹרְדוּקִיסִין הַמְזוֹהֶבִים. יוֹצֵאתָ בְּאֶבֶן תְּקוּמָה בְּשַׁבָּת, מִשּׁוּם רַבִּי עֲקִיבָא אָמְרוּ: אִף בְּמִשְׁקַל אֶבֶן תְּקוּמָה, וְלֹא שֶׁהִפִּילָה אֶלָּא שֶׁלֹּא תִפִּיל, וְלֹא שֶׁנִּתְעַבְּרָה אֶלָּא שֶׁלֹּא תִתְעַבֵּר וְתִפִּיל. וְאִם נִפְּלָה - תַּחְזִיר. פּוֹרְפֵת לְכַתְחֵלָה בְּדָבָר הַנִּטְלָה בְּשַׁבָּת.

מִסְכַּת שַׁבָּת פֶּרֶק שִׁישִׁי

א. יוֹצֵא אָדָם בְּקִיסָם שְׂבִישֵׁינוֹ וְשִׁבְסַנְדְלוֹ לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים. אִם נָפַל - לֹא יַחְזִיר. וְאִין צְרִיךְ לוֹמַר שֶׁלֹּא לִתֵּן בְּתַחֲלָה בְּשַׁבָּת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: קַב שֶׁל קִטְעַ, אִם יֵשׁ בּוֹ בֵּית קַבּוּל כְּתִיתִין - יוֹצְאִין בּוֹ בְּשַׁבָּת, וְאִם לֹאוֹ - אִין יוֹצְאִין בּוֹ. הַגְדָּמִין טְמֵאִין וְאִין יוֹצְאִין בּוֹ.

ב. יוֹצְאִין בְּפִיקְרִין¹⁵ וּבִצִּיפָה. אִימְתִי? בְּזִמְן שֶׁצָּבְעָן בְּשֶׁמֶן וְכִרְכָן בְּמִשִּׁיחָה, לֹא צָבְעָן בְּשֶׁמֶן וְלֹא כִרְכָן בְּמִשִּׁיחָה - אִין יוֹצְאִין בְּהֵן. וְאִם יֵצְאוּ בְּהֵן מֵעֵרֵב שַׁבָּת, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא צָבְעָן בְּשֶׁמֶן, וְלֹא כִרְכָן בְּמִשִּׁיחָה - יוֹצְאִין בְּהֵן.

ג. יוֹצְאִין בְּמוֹךְ וּבְסָפוּג שֶׁעַל גְּבִי מַכָּה, וּבְלִבָּד שֶׁלֹּא יִכְרַךְ עֲלֵיהֶן חוּט אוֹ מִשִּׁיחָה. יוֹצְאִין בְּקַלְפַת הַשּׁוּם וּבְקַלְפַת הַבְּצֵל שֶׁעַל גְּבִי מַכָּה. וְאִם נָפַל - לֹא יַחְזִיר. וְאִין צְרִיךְ

לוֹמַר שֶׁלֹּא לִתֵּן לְכַתְחֵלָה בְּשַׁבָּת. יוֹצְאִין בְּאֶגֶד שֶׁעַל גְּבִי מַכָּה, וְקוֹשֵׁרוֹ וּמִתִּירוֹ בְּשַׁבָּת. וְאִסְפְּלָנִית שֶׁפָּרְשָׁה מִן הָאֶגֶד - מַחְזִירָה. יוֹצְאִין בְּאִסְפְּלָנִית, וּבְמַלּוּגְמָה, וּבְרִטְיָה שֶׁעַל גְּבִי הַמַּכָּה. וְאִם נִפְּלָה - לֹא יַחְזִיר. וְאִין צְרִיךְ לוֹמַר - שֶׁלֹּא יִתֵּן בְּתַחֲלָה בְּשַׁבָּת. נוֹטֵל וּמַכְסֶה בַּהּ הַכֵּלִים. לֹא יִתְקַנְנָה מִשַׁבָּת לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת, שְׂאִין מִתְקַיְנִין מִקֹּדֶשׁ לְחוּל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם הִחֲלִיקָה מִלְמַטָּה - מַחֲלִיקָה מִלְמַעְלָה. וְאִם הִחֲלִיקָה מִלְמַעְלָה - מַחֲלִיקָה מִלְמַטָּה. מְגַלָּה מִקְצֵת אִסְפְּלָנִית מִכָּאן וּמִקְנָח אֶת הַמַּכָּה, וְחוֹזֵר וּמְגַלָּה מִקְצֵת אִסְפְּלָנִית מִכָּאן וּמִקְנָח אֶת הַמַּכָּה. לֹא יִקְנָח הָאִסְפְּלָנִית - מִפְּנֵי שְׂבָא לִידֵי מְרוּחַ. וְהַמְמָרַח בְּשַׁבָּת - חֵיב חֲטָאתָ.

ד. לֹא יֵצֵא עֶבֶד בְּזוּג שְׂבָצוּאָרוֹ, אֲבָל יוֹצֵא הוּא בְּזוּג שְׂבָכְסוֹתוֹ. זֶה וְזֶה אִינֵן מִקְבָּלִין טְמָאָה. לֹא יֵצֵא אָדָם בְּחוֹתָם שְׂבָצוּאָרוֹ, וְלֹא בְּחוֹתָם שְׂבָכְסוֹתוֹ. זֶה וְזֶה אִין מִקְבָּלִין טְמָאָה. לֹא תֵצֵא בְּהֵמָה בְּזוּג שְׂבָצוּאָרָה, וְלֹא בְּזוּג שְׂבָכְסוֹתָהּ, וְלֹא בְּחוֹתָם שְׂבָצוּאָרָה, וְלֹא בְּחוֹתָם שְׂבָכְסוֹתָהּ, זֶה וְזֶה אִין מִקְבָּלִין טְמָאָה.

ה. מְטַלְטְלִין עֲצֵי בְּשָׁמִים לְהָרִיחַ בְּהֵן, וְלְהַנִּיף בְּהֵן לְחוּלָה, וּמוֹלְלוֹ וּמְרִיחַ בּוֹ, וְקוֹטְמוֹ וּמְרִיחַ בּוֹ. וְלֹא יִקְטְמוּנוּ לְחֻצוֹת בּוֹ שְׁנָיו, וְאִם קִטְמוֹ - פְּטוּר. וְלֹא לְפִתַח [בּוֹ] אֶת הַדֶּלֶת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתְקַן כָּלִי. וְאִם קִטְמוֹ - חֵיב חֲטָאתָ.

ו. הַהֲרַטְנִים¹⁶ - יוֹצְאִין בְּסוּדְרִין שְׁלֵהֵן. וְלֹא הַהֲרַטְנִים בְּלִבָּד אָמְרוּ, אֶלָּא כָּל אָדָם, אֶלָּא שֶׁדָּבְרוּ חֲכָמִים בַּהּוּה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בַּהוּרְקָנוֹס בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שֶׁיֵּצֵא בְּסֹדֵר שְׁלוֹ בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים, אֶלָּא שֶׁהִיתָה נִימָא כְּרוּכָה לוֹ עַל אֲצָבָעוֹ, אָמְרוּ חֲכָמִים: לֹא הִיָּה צְרִיךְ.

¹⁶ הַרְצִים.

¹⁵ צְמֵר שְׁנוֹתָנִים עַל גְּבִי מַכָּה.

שתהא לה לצות, ואינן מדרכי האמורי. האומר: 'שחטו תרנגול זה שקרא ערבית'. 'שחטו תרנגולת זו שקראה פזכר'. 'האכילוה פרבלתא שהיא קוראה פזכר' - הרי זה מדרכי האמורי. האומר לעורב - 'צרחו! ולעורכתא שריקי והחזירי לי זנבין לטובה' - הרי זה מדרכי האמורי.

ד. האומר: אכול תמרה זו, חזרת זו - שתהא זוכרני בה, אל תאכילני לפני רבים. תישן בארנו של מת שתראוהו בלילה. אל תחשיף בארנו של מת - שלא תראני בלילה. הפך את חלוקף - שתהא חולם חלומות טובות. אל תהפך את חלוקף - כדי שלא תהא חולם חלומות טובות. שב על המכבר - שתהא חולם חלומות. אל תשב על המכבר - שלא תהא חולם חלומות - הרי זה מדרכי האמורי.

ה. האומר: אל תשב על המחרשה - שלא תכבד עלינו מלאכה. אל תשב על המחרשה - שלא תשבר - הרי זה מדרכי האמורי. ואם בשביל שלא תשבר ודאי - הרי זה מתר. האומר אל תפשל ידיך לאחוריה, שלא נאסר עלינו מלאכה - הרי זה מדרכי האמורי.

ו. החותה אוד²⁰ בכתל ואומר: 'חדא' - הרי זה מדרכי האמורי. אם מפני נצוצות - הרי זה מתר. השופך מים לרשות הרבים, ואמר: 'חדא' - הרי זה מדרכי האמורי. אם מפני עוברין ושבין - הרי זה מתר. הזורק ברזל בין הקברות, ואמר: 'חדא' - הרי זה מדרכי האמורי. אם מפני עוברין ושבין - הרי זה מתר.

ז. הנותן מקל של אוד וברזל תחת ראשו - הרי זה מדרכי האמורי. אם בשביל לשמרה - הרי זה מתר. המצוחת לתנור שלא תפול הפת, והנותנת קסמין באזני קדרה שלא

ז. הרועין יוצאין בשקין שלהן, ולא הרועים בלבד אמרו, אלא כל אדם, אלא שדברו חכמים בהוה. אומר רבי יהודה: מעשה ברבי טרפון שיצא בלילי שבת לבית המדרש, ונתנו לו סדין, ואחזו בשתי ידיו, ויצא בו מפני הגשמים. יוצאין בסגוס, ביריעה, ובחמילה, בסקורטיא¹⁷ ובקטבליא, מפני הגשמים. אבל לא בתבה, ולא בקפה, ולא במחצלת, מפני הגשמים.

מִסְכַּת שַׁבַּת פֶּרֶק שְׁבִיעִי

א. אלו דברים מדרכי האמורי: המספר קומי¹⁸, והעושה בלורית, והמגביה לגרגון, והמגררת בנה לבין המתים, והקושר מטוטלת על ירכו, וחוט אדם על אצבעו. והמונה ומשליך צרורות לים או לנהר - הרי זה מדרכי האמורי, המספק, והמטפח, והמרקד לשלהבת - הרי זה מדרכי האמורי.

ב. נפלה פתו מפיו, אומר: 'החזירו לי שלא תאבד ברכתי'; 'הניחו נר על הארץ כדי שיצטערו המתים'; [אל תניחו נר על הארץ שלא יצטערו המתים], נפלו ממנו נצוצות, ואמר: 'אורחין לנו היום' - הרי זה מדרכי האמורי. היה מתחיל במלאכה, ואמר: 'יבוא פלוני שידי קלות ויתחיל בה', 'יבוא זה שרגליו קלות ויעבר לפנינו' - הרי זה מדרכי האמורי. האומר יבוא פלוני שידי מברכות, ויתחיל בעסה או בכתבות - הרי זה מדרכי האמורי.

ג. הפוקק את החלון בסירה, והקושר ברזל בכרעי המטה של חיה, והעורף לפנייה שלחן - הרי זה מדרכי האמורי. אבל פוקקין את החלון בגלופקריין¹⁹ או בעמיר, ונותנין לפנייה ספל של מים, וקושרין לה תרנגולת -

¹⁷ הגר"א גרם - באסקרוטיין.

¹⁸ לפני המוצח - מאזן לאזן.

¹⁹ בשמיכה של צמר.

²⁰ בנוסחת הספרים: התוסס אור [רתיחת אש

בתסיסת יין] והינו נד.

הַשׁוֹאֵל בְּמִקְלוֹ וְאוֹמֵר: 'אִם אֵלֶיךָ וְאִם לֹא אֵלֶיךָ' - הָרִי זֶה מִדְרָכֵי הָאֱמוּרַי, אֵף עַל פִּי שְׂאִין רְאִיָּה לְדָבָר, זָכָר לְדָבָר שֶׁנֶּאֱמַר (הוֹשֵׁעַ ד, יב): "עַמִּי בְּעֵצוֹ יִשְׁאֵל וּמִקְלוֹ יִגִּיד לוֹ".

ב. הָאוֹמֵר 'מִרְפָּא'! - הָרִי זֶה מִדְרָכֵי הָאֱמוּרַי. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צְדוֹק אוֹמֵר: שֶׁל בֵּית רַבֵּן גַּמְלִיאֵל הָיוּ אוֹמְרִים 'מִרְפָּא', וְלֹא הָיוּ אוֹמְרִים בְּבֵית הַמְדַרְשׁ מִפְּנֵי בִטּוּל תּוֹרָה, הָאוֹמֵר 'יִתִּיר', הָאוֹמֵר: 'אֲשֶׁתָּה וְאוֹתִיר, אֲשֶׁתָּה וְאוֹתִיר' - הָרִי זֶה מִדְרָכֵי הָאֱמוּרַי. 'שְׁתוֹ וְהוֹתִירוֹ' - לֹא מִדְרָכֵי הָאֱמוּרַי. 'חֲמַר וְחִי לְפִנּוּס רַבָּנָן' - לֹא מִפְּנֵי דְרָכֵי הָאֱמוּרַי.

ג. הָאוֹמֵר 'יִתִּיר וְנוֹתֵר' - הָרִי זֶה מִדְרָכֵי הָאֱמוּרַי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא יֵהָא לוֹ בְּבֵיתוֹ יִתִּיר וְנוֹתֵר. הָאוֹמֵר 'אֲשֶׁתָּה וְאוֹתִיר' - הָרִי זֶה מִדְרָכֵי הָאֱמוּרַי. 'שְׁתוֹ וְהוֹתִירוֹ' - לֹא מִדְרָכֵי הָאֱמוּרַי. 'חֲמַרָא לְפִנּוּס רַבָּנָן' - לֹא מִדְרָכֵי הָאֱמוּרַי. מַעֲשֵׂה בְרַבִּי עֲקִיבָה, שֶׁעָשָׂה מִשְׁתָּה לְבָנוּ עַל כָּל חֲבִית וְחֲבִית שֶׁפָּתַח אָמַר: 'חֲמַרָא וְחִי לְפִנּוּס וּלְפִנּוּס תִּלְמִידֵיהוֹן'.

ד. הָאוֹמֵר 'לֹאוּ לֹאוּ' - אֵינוֹ מִדְרָכֵי הָאֱמוּרַי. אֵף עַל פִּי שְׂאִין רְאִיָּה לְדָבָר זָכָר לְדָבָר, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא אוֹסִיף וְלֹא אֶקְלַל". הַקּוֹשֵׁר חוּט עַל גְּבִי אָדָם, רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵינוֹ מִדְרָכֵי הָאֱמוּרַי. וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי צְדוֹק אוֹמֵר: הָרִי זֶה מִדְרָכֵי הָאֱמוּרַי. אֵל תִּעְבֹּר שְׁלֹא תִפְסַק אֶהְבְּתָנוּ - הָרִי זֶה מִדְרָכֵי הָאֱמוּרַי. וְאִם מִפְּנֵי הַכְּבוֹד - הָרִי זֶה מִתָּר.

ה. אֵיזֶהוּ מִנְחַשׁ? הָאוֹמֵר: 'נִפְלָה מִקְלֵי מִיָּדִי, נִפְלָה פִתֵּי מִפִּי, קָרָא לִי אִישׁ פְּלוּנִי מֵאַחֲרַי, קָרָא לִי עוֹרֵב, נִבַּח בִּי כְּלָב, עֵבֵר נִחַשׁ מִימִינִי, וְשׁוּעַל מִשְׁמְאֵלִי, וּפִסַּק צְבִי אֶת הַדְרָף לְפָנַי, אֵל תִּתְחִיל בִּי - שְׁהִרִי שְׁחִרִית הוּא וְרֹאשׁ חֲדָשׁ הוּא וּמוֹצְאֵי שַׁבָּת הוּא'.

תֵּהָא מִרְתַּחַת, וְשׁוֹפְעַת לְאַחֲרֵיהָ - הָרִי זֶה מִדְרָכֵי הָאֱמוּרַי. אֲבָל נוֹתְנִים קְסָמִין שֶׁל תּוֹת וְזוֹכוּכִית בְּקִדְרָה בְּשָׁבִיל שֶׁתְּבַשֵּׁל מְהֵרָה. אֲבָל אֶסְרוּ חֲכָמִים בְּזוֹכוּכִית מִפְּנֵי סְכַנַּת נַפְשׁוֹת.

ח. הַמְשַׁתְּקַת לְעַדְשִׁים, וְהַמְצוּחַת לְאַרְזוֹ וְהַמְצוּחַת לְגֵרִיסִין - הָרִי זֶה מִדְרָכֵי הָאֱמוּרַי. נִפְל נַחַשׁ עַל גְּבִי מִטָּה, וְאוֹמֵר: 'עֲנִי הוּא - וְסוּפוּ לְהַעֲשִׂיר'; 'עֲבָרָה הִיא - יוֹלֶדֶת זָכָר'; 'בְּתוּלָה הִיא - נִשְׂאָת לְאָדָם גְּדוּל' - הָרִי זֶה מִדְרָכֵי הָאֱמוּרַי.

ט. הַמוֹשְׁבַת אֶפְרוּחִין, וְאוֹמְרָה: אֵינִי מוֹשְׁבַתָן אֲלֵא בְּבִתּוּלָה, אֵינִי מוֹשְׁבַתָן אֲלֵא עֶרְמָה, אֵינִי מוֹשְׁבַתָן אֲלֵא בְּשִׂמְאֵל, אֵינִי מוֹשְׁבַתָן אֲלֵא בֵּי תַרִי, וְהַמְקַדֵּשׁ בְּתַרִי, וְהַמְשַׁלַּח בְּתַרִי וְהָאוֹמֵר: 'הוֹסִיפוּ עַל הַשְּׁלַחָן' - הָרִי זֶה מִדְרָכֵי הָאֱמוּרַי. הַקּוֹבְעַת בְּיָצִים וְעֹשְׁבִים בְּכַתֵּל וְטָחָה בְּפָנֶיהֶם, וּמוֹנָה שְׁבָעִים וְאַחַד - הָרִי זֶה מִדְרָכֵי הָאֱמוּרַי.

י. הַפּוֹכֵרֶת אֶפְרוּחִים בְּכַבְרָה, וְנוֹתְנַת בְּרוּל בֵּין הָאֶפְרוּחִים - הָרִי זֶה מִדְרָכֵי הָאֱמוּרַי. אִם מִפְּנֵי הִרְעָמִים אוֹ מִפְּנֵי הַבְּרָק - הָרִי זֶה מִתָּר.

מִסְכַּת שַׁבָּת פָּרָק שְׁמִינִי

א. הָאוֹמֵר: 'גָּד גָּדִי וְסִינּוּק לֹא, אֲשַׁכִּי וּבִשְׁכִי'²¹ - הָרִי זֶה מִדְרָכֵי הָאֱמוּרַי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין 'גָּד' אֲלֵא לְשׁוֹן עֲבוּדַת כּוֹכְבִים, שֶׁנֶּאֱמַר (יִשְׁעִיָּה סה, יא): "הַעֲרִכִים לְגַד שְׁלַחָן". הָאוֹמֵר: 'דְּגוֹן דְּגִין' - הָרִי זֶה מִדְרָכֵי הָאֱמוּרַי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין 'דְּגוֹן' אֲלֵא עַל שֵׁם דְּגוֹן עֲבוּדַת כּוֹכְבִים, שֶׁנֶּאֱמַר (שׁוֹפְטִים טז, כג): "לְדַגּוֹן אֲלֵהִיהֶם". הָאוֹמֵר 'דְּנִי דְנִי' - הָרִי זֶה מִדְרָכֵי הָאֱמוּרַי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין 'דָּן' אֲלֵא עַל שֵׁם דָּן עֲבוּדַת כּוֹכְבִים, שֶׁנֶּאֱמַר (עֲמוּס ח, יד): "חִי אֲלֵהֶיךָ דָּן וְחִי דָרְךָ בְּאֵר שְׁבָע".

²¹ הַתְּמַזֵּל מְזוּלִי, וְלֹא יִתְעַיֵף יוֹמָם וְלֵילָה.

הַמְקוֹם. בְּחֻבִּית וּבַעֲסָה - מִתְפַּלֵּל לְפָנַי הַמְקוֹם שֶׁתִּכְנַס בְּהֵן בְּרֻכָּה וְאֵל תִּכְנַס בְּהֵן מְאָרָה. מַעֲבִירִין כְּלִי עַל גְּבִי עֵין בְּשֶׁבֶת. רִבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בְּדָבָר הַנִּשְׁתַּל בְּשֶׁבֶת. לוֹחֲשִׁין עַל הַנְּחָשִׁים וְעַל הָעֶקְרָבִים, וְאִין לוֹחֲשִׁין בְּדָבָר שְׂדִים. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אִף בַּחֹל אִין לוֹחֲשִׁין בְּדָבָר שְׂדִים. וְכֵן הָיָה רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אִין לָךְ בְּכָל הַפְּרָפִים רַעִים יוֹתֵר מִסְדוּמִיִּים, שְׁכָל זְמַן שְׂאָדָם רַע קוֹרְאִין אוֹתוֹ "סְדוּמִי". אִין לָךְ בְּכָל הַנְּכָרִים קֶשֶׁה יוֹתֵר מֵאֲמוּרִיִּים, שְׁכָל זְמַן שֶׁהָאָדָם קֶשֶׁה קוֹרְאִין אוֹתוֹ "אֲמוּרִי".

יב. רַבִּי נְהוֹרָאי אוֹמֵר: אִין לָךְ אָדָם בְּכָל הַפְּרָפִים מִתּוֹן יוֹתֵר מִסְדוּם. וְכֵן מְצִינוּ שְׁחֹזֵר לוֹט עַל כָּל הַמְקוֹמוֹת, וְלֹא מְצָא מְתוּנָה כְּסָדוּם, שְׁנֵאמַר (בְּרֵאשִׁית יג, יב): "אֲבָרָם יָשָׁב בְּאֶרֶץ כְּנַעַן" וְגו'. רִבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אִין לָךְ בְּכָל עַמְמִין מִתּוֹן יוֹתֵר מֵאֲמוּרִיִּים. וְכֵן מְצִינוּ שֶׁהָאֲמִינוּ בַּמְקוֹם וְדָלְגוּ לְאֶפְרַיִקִי, וְנָתַן לָהֶם הַמְקוֹם אֶרֶץ שְׂפִיפָה כְּאַרְצָם וְהִיתָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נִקְרָאת עַל שְׁמֵן.

ו. אֵיזְהוּ מְעוֹנָן? רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אוֹמֵר: זֶה הַמַּעֲבִיר מִיַּיִן זְכוּר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: זֶה הָאוֹחֵז אֶת הָעֵינַיִם. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אֵלוּ הַמְחַשְׁבִּים עֵתִים לְשַׁעוֹת, כְּגוֹן אֵלוּ שֶׁהֵן אוֹמְרִים: 'הַיּוֹם יָפָה לְצֵאת, הַיּוֹם יָפָה לְקַח, הַיּוֹם חֲמָה נִחְפִּית, לְמַחֵר גְּשָׁמִים יוֹרִדִין', כְּגוֹן אֵלוּ שֶׁהֵן אוֹמְרִין: 'לְמוֹדֵי עֲרֻבִית שְׂבִיעִית חֲטִים יָפוֹת, וְעֶקְרוֹרֵי קִטְנִיּוֹת לֵהִיּוֹת רְעוֹת'. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אֵלוּ אוֹחֲזֵי הָעֵינַיִם.

ז. סוֹקְרִין אֶת הָאֵילָן בְּסִקְרָא, וְטוֹעֲנִין אוֹתוֹ בְּאֲבָנִים, וְאִין חוֹשְׁשִׁין לֹא מִשׁוּם שְׂבִיעִית וְלֹא מִשׁוּם דְּרָכֵי הָאֲמוּרִי.

ח. מִמְּשִׁיכִין יַיִן וְשִׁמֵּן בְּצַנּוּרוֹת לְפָנַי חֲתָנִים וְכֻלוֹת, וְלֹא מִדְּרָכֵי הָאֲמוּרִי. מַעֲשֵׂה בִיהוּדָה וְהֵלֵל, בְּנֵי שֶׁל רִבֵּן גַּמְלִיאֵל שְׁנִכְנְסוּ לְכַבּוֹל, וְהִמְשִׁיכוּ אֲנָשֵׁי הָעִיר לְפָנֵיהֶם בְּצַנּוּרוֹת יַיִן וְשִׁמֵּן.

ט. שׁוֹרְפִין עַל הַמְּלָכִים וְלֹא מִדְּרָכֵי הָאֲמוּרִי, שְׁנֵאמַר (יְרֵמְיָה לד, ה): "בְּשָׁלוֹם תָּמוֹת וְכַמְשָׁרְפוֹת" וְגו'; כִּשֶׁם שֶׁשׁוֹרְפִין עַל הַמְּלָכִים כֶּךָ שׁוֹרְפִין עַל הַנְּשִׂאִים, אֲבָל לֹא עַל הַדִּיּוֹטוֹת. וּמָה הֵן שׁוֹרְפִין עֲלֵיוּ? מִטְּתוֹ וְכִלֵּי תִשְׁמִישׁוֹ. מַעֲשֵׂה שְׁמַת רִבֵּן גַּמְלִיאֵל הִזְקֵן, וְשָׂרַף עֲלָיו אוֹנֶקְלוֹס הַגֵּר יוֹתֵר מִשְׂבָּעִים מְנָה.

י. עוֹקְרִין עַל הַמְּלָכִים וְלֹא מִדְּרָכֵי הָאֲמוּרִי. כָּל עֶקְוֹר שִׁישׁ בּוֹ טְרָפָה - אֶסוּר בְּאֲכִילָהּ וּמִתֵּר בִּהֲנָאָה. שְׂאִין בּוֹ טְרָפָה - מִתֵּר בְּאֲכִילָהּ, וְאִין צְרִיךְ לוֹמַר - בִּהֲנָאָה. אֵיזְהוּ עֶקְוֹר שִׁישׁ בּוֹ טְרָפָה? מִן הָאֲרַכְבָּה וּלְמַעְלָה. שְׂאִין בּוֹ טְרָפָה? מִן הָאֲרַכְבָּה וּלְמַטָּה. מִבְּעִיתִין לְעוֹוֹת וּלְפּוֹקָה, וְלֹא מִדְּרָכֵי הָאֲמוּרִי. עֶמֶד עֶצֶם בְּגֵרוֹנוֹ - נוֹתֵן עַל קִדְקֵדוֹ מֵאוֹתוֹ הַמִּין, וְאוֹמֵר: 'חַד חַד נִחִית בְּלַע נִחִית חַד חַד. לֹא יִרְדֶּה' - לִימָא הַכִּי: 'נִנְעֵלְתָה מַחַט נִנְעֵלְתָה בְּתָרִיס שִׁיאָ שִׁיאָ'.

יא. אֵלוּ דְּבָרִים הַמְתַּרְיִין: הִיָּה מִתְחִיל בְּמִלְאָכָה - נוֹתֵן שְׂבַח וְהוֹדָאָה לְפָנַי

וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים לִפְנֵי אֶלְעָזָר אֶחָיו
אֲרֻצָּה שְׂעִיר שָׂדֵה אָדוֹם:

וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב אֲזַנְגָדִין קְדְמוֹהֵי לְנֹת עֵשָׂו אָחוּהֵי לְאֲרַעָא
דְּשְׂעִיר לְחַקְלֵי אָדוֹם:

וישלח יעקב מלאכים – מלאכים ממש. ארצה שעיר – לארץ שעיר. כל תיבה שצריכה למ"ד בתחלתה, הטיל לה הפתוח ה"א בסופה.

וַיִּצְו אֶתְּמָל לְאֹמֶר כֹּה תֹאמְרוּן לְאֹדְנֵי לְעֵשָׂו כֹּה אָמַר
עֲבָדְךָ יַעֲקֹב עִם-לִבּוֹן גְּרָתִי וְאַחַר עַד-עֲצָתָה:

וּפְקִיד יִתְהוֹן לְמִימַר כְּדִין תִּימְרוּן לְרַבּוּנֵי לְעֵשָׂו כְּדִין
אָמַר עֲבָדְךָ יַעֲקֹב עִם לִבּוֹן דְּרִית וְאוֹחְרִית עַד כְּעוֹן:

גרתי – לא נעשיתי שר וחשוב אלא גר. אינך פדאי לשנוא אותי על ברפת אביך שברכני "הנה גביר לאחיד", שחרי לא נתקומה בני. דבר אחר: "גרתי" בגימטריא שש מאות ושלוש עשרה. פלומר: עם לבן הרשע גרתי, ושש מאות ושלוש עשרה מצות שמרתי, ולא למדתי ממעשיו הרעים.

וַיְהִי-לִי שׁוֹר נַחְמוֹר צָאן וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה וְאֲשֻׁלְחָה
לְהַגִּיד לְאֹדְנֵי לְמִצְאֵ-חַן בְּעֵינֶיךָ:

וְהוּוּ לִי תוֹרִין וְחַמְרִין עָאן וְעֲבָדִין וְאַמְהָן וְשִׁלְחִית
לְחַנּוּאָה לְרַבּוּנֵי לְאֲשֻׁפְחָא רַחֲמִין בְּעֵינֶיךָ:

ויהי לי שור נחמור – אבא אמר לי: "משל השמים ומשמני הארץ", זו אינה לא מן השמים ולא מן הארץ. שור נחמור – דרך ארץ לומר על שורים הרבה "שור". אדם אומר לחבירו: "פללה קרא המרגול", ואינו אומר "קראו המרגולים". ואשלחה להגיד לאדני – להודיע שאני בא אליך. למצא חן בעיניך – שאני שלם עמך ומבקש אהבתך.

וַיִּשְׁלְבוּ הַמַּלְאָכִים אֶל-יַעֲקֹב לְאֹמֶר בָּאנוּ אֶל-אָחִיךָ
אֶל-עֵשָׂו וְגַם הִלְךְ לְקִרְאָתְךָ וְאַרְבַּע-מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ:

וְתָבוּ אֲזַנְגָדִיא לְנֹת יַעֲקֹב לְמִימַר אֲתִינָא לְנֹת אָחוּךָ לְנֹת
עֵשָׂו וְאַף אֲתִי לְקְדְמוֹתְךָ וְאַרְבַּע מֵאָה גּוֹבְרָא עִמִּיהֵ:

באנו אל אחיך אל עשו – שהיית אומר "אחי הוא", אבל הוא נוהג עמך כעשו הרשע, עודנו בשנאתו.

וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיִּצְרַךְ לוֹ וַיַּחֲזֵק אֶת-הַעַם אֲשֶׁר-אִתּוֹ
וְאֶת-הַצָּאן וְאֶת-הַבְּקָר וְהַגְּמָלִים לְשִׁנֵּי מַחְנֹת:

וְדַחֵיל יַעֲקֹב לַחֲדָא וְעַקַּת לִיה וּפְלִיג יַת עֵמָא דְעַמִּיהֵ
וַיַּת עָנָא וַיַּת תּוֹרֵי וְגַמְלֵיא לְתַרְתִּין מִשְׁרִין:

ויירא, ויצר – "ויירא" שמה נהרג, "ויצר לו" אם נהרג הוא את אחרים.

וַיֹּאמֶר אִם-יָבֹוא עֵשָׂו אֶל-הַמַּחְנֵה הָאֵחָת וְהַפְּהוּ
וְהִנֵּה הַמַּחְנֵה הַנִּשְׁאָר לְפָלִיטָה:

וְאָמַר אִם יִיתִי עֵשָׂו לְמִשְׁרִיתָא תְּדָא וַיִּמְחִינָה וְתִהִי
מִשְׁרִיתָא דְּתִשְׁתָּאָר לְשִׁיזְבָּא:

המחנה האחת והפּהו – "מחנה" משמש לשון זכר ולשון נקבה: "אם מחנה עלי מחנה" הרי לשון נקבה, "המחנה הזה" לשון זכר. וכן יש שאר דברים משמשים לשון זכר ולשון נקבה: "השמש נצא על הארץ", "מקצה השמים מוצאין" – הרי לשון זכר. "והשמש זרחה על המים" – הרי לשון נקבה. וכן: "והנה רוח גדולה באה" – הרי לשון נקבה. "ויגע בארבע פנות הבית" – הרי לשון זכר. "ורוח גדולה ותזק מפרק הרים" – הרי לשון זכר ולשון נקבה. וכן אש: "ואש נצאה מאת ה'" לשון נקבה, "אש לזהט" לשון זכר. והנה המחנה הנשאר לפליטה – על פרחו, כי אלחם עמו. התקין עצמו לשלושה דברים: לדורון, לתפלה, ולמלחמה. לדורון: "נתעבור המחנה על פניו". לתפלה: "א-להי אבי אברהם". למלחמה: "והנה המחנה הנשאר לפליטה".

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב א-לֵהִי אָבִי אֲבָרְהָם וְא-לֵהִי אָבִי יִצְחָק
וְהִנֵּה הָאֹמֶר אֵלַי שׁוֹב לְאֲרַעְךָ וְלִמּוֹלְדֹתְךָ וְאִיטִיבָה
עִמָּךְ:

וְאָמַר יַעֲקֹב א-לֵהִיה דְּאַבְרָהָם וְא-לֵהִיה דְּאַבְרָהָם וְא-לֵהִיה דְּאַבְרָהָם
יִצְחָק וְיִ דְאַמַר לִי תוֹב לְאֲרַעְךָ וְלִילְדוֹתְךָ וְאוֹטִיב עִמָּךְ:

וא-להי אבי יצחק – ולהלן הוא אומר "ופחד יצחק" ? ועוד: מהו שחזר והזכיר שם המיוחד, הנה לו לבתוב "האומר אלי שוב לארצה...!" אלא כן אמר יעקב לפני הקדוש ברוך הוא: שמי הבטחות הבטחתי, אחת בצאתי מבית אבי מבאר שבע, שאמרת לי: "אני ה' א-להי אברהם אביך וא-להי יצחק". ושם אמרת לי: "ושמרתיה בכל אשר תלך". ובבית לבן אמרת לי: "שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהנה עמך". ושם נגלית אלי בשם המיוחד לבדו, שנאמר "ויאמר ה' אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך...". בשמי הבטחות הללו אני בא לפניך.

קִטְנֵיתִי מִפְּלַח הַחֲסָדִים וּמִפְּלַחֵי הָאֵמֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֵת-
עֲבָדְךָ כִּי בְּמַקְלֵי עֲבָרְתִי אֶת-הִיכָדִין הִזֵּה וְעַתָּה
הִנֵּיתִי לְשִׁנֵּי מַחְנֹת:

זְעִירוֹן זְכוּתִי מִפְּלַח חֲסָדִין וּמִפְּלַח טְבוּנוֹן דְּעַבְדְּךָ עִם עֲבָדְךָ
אַרִי יְחִידֵי עֲבָרִית יַת יִרְדְּנָא הִדִּין וְכַעַן הִנֵּיתִי לְתַרְתִּין
מִשְׁרִין:

קטנתי מפלח החסדים – נתמעטו זכויותי על ידי החסדים והאמת שעשית עמי, לכן אני ברא שמא משהבטחתי נתקלמלתי בחטא, ויגרום לי להמסר בנד עשו. ומפלח האמת – אמת דבריה, ששמרת לי כל הבטחות שהבטחתי. כי במקלי – לא היה עמי לא כסף ולא נהב ולא מקנה אלא מקלי לבדו. ומדרש אגדה: נתן מקלו בידו ונגרע הירדן.

הַצִּילְנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֵשָׂו כִּי-יִרְא אֲנֹכִי אִתּוֹ
כִּי-יָבֹוא וְהִפְנִי אִם עַל-בָּנִים:

שִׁינִיבְנֵי כַעַן מִיַּד דְּאַחֵי מִיַּד דְּעֵשָׂו אַרִי דַּחֵיל אָנָא
מִנִּיה דְּלְמָא יִיתִי וַיִּמְחִינֵי אִמָּא עַל בְּנֵיא:

מייד אחי מייד עשו – מייד אחי שאין נוהג עמי כאח אלא כעשו הרשע.

וְאַתָּה אֲמַרְתָּ הֵיטֵב אֵיטֵב עִמָּךְ וְשָׂמְתִי אֶת־נַרְעָךְ
בְּחֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא־יִסָּפֵר מֵרֹב:

וְאַתָּה אֲמַרְתָּ אוֹטֵבָא אוֹטֵיב עִמָּךְ וְאַשְׁוִי ית בְּנָךְ סְגִיאיִן
בְּחֹלָ דִּימָא דְלָא יתְמַנּוּן מִסְגִּי:

הֵיטֵב אֵיטֵב – "הֵיטֵב" בְּזִכְרוֹתָ, "אֵיטֵב" בְּזִכְרוֹת אָבוֹתַיִךְ. וְשָׂמְתִי אֶת נַרְעָךְ בְּחֹל הַיָּם – וְהֵיכֵן אָמַר לוֹ כֹּה, וְהֵלֵא לֹא אָמַר לוֹ אֵלֶּא "וְהִנֵּה נַרְעָךְ כַּעֲפֵר הָאֶרֶץ"
? אֵלֶּא שְׂאֵמַר לוֹ: "כִּי לֹא אֶעֱבֹד עִד אֲשֶׁר אִם עָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ", וְלֹא־בָרַחְתָּ אִמֹר: "וְהִרְבָּה אֲרַבָּה אֶת נַרְעָךְ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכֹחֹל אֲשֶׁר עַל שֵׁפֶת
הַיָּם".

שְׁנִי

וַיִּלֶן שָׁם בְּלִילָה הַהִוא וַיִּקָּח מִן־הַבָּא בִּידּוֹ מִנְחָה
לַעֲשׂוֹ אַחֲוָי:

וּבַת תַּמָּן בְּלִילָיָה הַהִוא וַנְּסִיב מִן דְּאִיתִי בִּידֵיהָ
תְּקֻרְבָתָא לַעֲשׂוֹ אַחֲוָהִי:

הַבָּא בִּידּוֹ – בְּרִשׁוֹתָיו. וְכֹן: "וַיִּקָּח אֶת כָּל אֲרָצוֹ מִיָּדוֹ". וּמִדְרַשׁ אֲגָדָה: "מִן הַבָּא בִּידּוֹ" – אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת, שְׂאֵדָם צָר בְּצִרּוֹר וְנוֹשָׂאֵם בִּידּוֹ.

עֲזִים מְאֹתִים וְתִלְשִׁים עֲשָׂרִים רַחֲלִים מְאֹתִים
וְאֵילִים עֲשָׂרִים:

עֲזִי מְאֹתוֹ וְתִישִׂיאַ עֲסָרִין רַחֲלִי מְאֹתוֹ וְדַכְרִי עֲסָרִין:
עֲזִים מְאֹתִים וְתִלְשִׁים עֲשָׂרִים – מְאֹתִים עֲזִים צְרִיכוֹת עֲשָׂרִים תִּלְשִׁים, וְכֹן כָּלֵם: הַזְכָּרִים כְּדִי צוֹרֵךְ הַנְּקֻבוֹת. וּבְבִרְאשִׁית רַבָּה דּוֹרֵשׁ מִכָּאן לַעֲזֵי הָאֲמִוּרָה
בַּתוֹרָה: הַטְּלִיִם כָּל יוֹם, הַפּוֹעֲלִים שְׁמַיִם בְּשֶׁבֶת, הַחֲמֻרִים אַחַת בְּשֶׁבֶת, הַגְּמֻלִים אַחַת לַשְּׁלוֹשִׁים יוֹם, הַסְּפָנִים אַחַת לַשְּׁשָׁה חֳדָשִׁים. וְאֵינִי יוֹדֵעַ לִכְנֹן הַמְּדַרְשׁ
הַזֶּה כְּכוּוִן. אִךְ נִרְאָה כְּעִינִי שֶׁלְמַדְנּוּ מִכָּאן, שְׂאִין הַעֲזֵי שְׁנֵה כָּל אָדָם אֵלֶּא לְפִי טוֹרַח הַמַּטְל עֲלָיו, שְׂמַצִּינוּ כָּאן שְׂמַסֵּר לְכָל תִּישׁ עֲשָׂר עֲזִים וְכֹן לְכָל אֵיל, לְפִי
שֶׁהֵם פְּנוּיִים מִמְּלֹאכָה דְרַפָּן לְהַרְבוֹת תְּשֻׁמִּישׁ וְלַעֲבֹר עֲשָׂר נְקֻבוֹת, וּבַהֲמָה מְשׁוֹנְתֵּעֲבָרָה אֵינָה מְקַבֶּלֶת זָכָר. וּפְרִים שְׁעוֹסְקִין בְּמִלְאכָה, לֹא מְסֵר לְזָכָר אֵלֶּא אֲרַבַּע
נְקֻבוֹת. וְלַחֲמוֹר שֶׁהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ רַחֲוֹקָה שְׁמֵי נְקֻבוֹת לְזָכָר, וְלְגַמְלִים שֶׁהוֹלְכִים דְרַךְ יוֹתֵר רַחֲוֹקָה נְקֻבָה אַחַת לְזָכָר.

גְּמֻלִים מִיַּנִּיקוֹת וּבְנִיחָה שְׁלֹשִׁים פָּרוֹת אֲרַבְעִים
וּפְרִים עֲשָׂרָה אֲתַנַּת עֲשָׂרִים וְעִירָם עֲשָׂרָה:

גְּמֻלֵי מִיַּנִּיקָתָא וּבְנִיחָוֹן תְּלַתִּין תּוֹרְתָא אֲרַבְעִין וְתוֹרֵי
עֲסָרָא אֲתַנִּי עֲסָרִין וְעֵלֵי עֲסָרָא:

גְּמֻלִים מִיַּנִּיקוֹת שְׁלֹשִׁים, וּבְנִיחָה – עֲמָהֶם. וּמִדְרַשׁ אֲגָדָה: וּבְנִיחָה "בְּנִיחָה" – זָכָר כְּנֶגֶד נְקֻבָה. וְלְפִי שְׂעֻנוֹעַ בְּתִשְׁמִישׁ, לֹא פָרְסָמוּ הַפְּתוּב. וְעִירָם – חֲמוֹרִים
זָכָרִים.

וַיִּתֵּן בְּיַד־עֲבָדָיו עֵדֶר עֵדֶר לְבָדוֹ וַיֹּאמֶר אֶל־עֲבָדָיו
עֲבְרוּ לְפָנַי וְרִנּוּחַ תְּשִׁימוּ בֵּין עֵדֶר וּבֵין עֵדֶר:

וַיְהִי בְּיַד עֲבָדוֹהִי עֵדְרָא עֵדְרָא בְּלַחֲזוֹהִי וַאֲמַר
לְעֲבָדוֹהִי עִיבְרוּ קְדָמִי וְרוּחַא תְּשׁוּוּן בֵּין עֵדְרָא וּבֵין
עֵדְרָא:

עֵדֶר עֵדֶר לְבָדוֹ – כָּל מִין נְמִין לַעֲצָמוֹ. עֲבְרוּ לְפָנַי – דְרַךְ יוֹם אוֹ פְּחוֹת, וְאֵינִי אֵבֵא אַחֲרֵיכֶם. וְרִנּוּחַ תְּשִׁימוּ – עֵדֶר לְפָנַי חֲבָרוּ מֵלֵא עֵינֵי, כְּדִי לְהַשְׁבִּיעַ עֵינָיו שֶׁל אוֹתוֹ
רָשָׁע וְלַחֲזוֹהוּ עַל רַבּוֹ הַדּוֹרוֹן.

וַיִּצְוּ אֶת־הָרֵאשׁוֹן לֵאמֹר כִּי יִפְגַּשְׁךָ עֲשׂוֹ אַחֲוִי
וַשְׂאֵלְךָ לֵאמֹר לְמִי־אַתָּה וְאָנָּה תִלְךָ וְלְמִי אֵלֶּה
לְפָנֶיךָ:

וּפְקִיד ית קְדָמָאָה לְמִימַר אַרִי יַעֲרַעְנָךְ עֲשׂוֹ אַחֲוִי
וַיִּשְׂאֵלְנָךְ לְמִימַר דָּמֵן אַתָּה וְלֹאן אַתָּה אֲזִיל וְדָמָן אֲלִין
דְּקָדְמָךְ:

לְמִי אַתָּה – שֶׁל מִי אַתָּה, מִי שׁוֹלְחָךְ? וְתַרְגוּמוֹ: "דָּמָן אַתָּה?". וְלְמִי אֵלֶּה לְפָנֶיךָ – וְאֵלֶּה שֶׁלְפָנֶיךָ שֶׁל מִי הֵם, לְמִי הַמְּנַחָה הַזֹּאת שְׁלוּחָה? לְמִי ד' מְשֻׁמְשֵׁת בְּרֵאשִׁית
הַתִּיבָה בְּמִקוּם "שָׁל", כְּמוֹ: "וְכָל אֲשֶׁר אַתָּה רוֹאֶה לִי הוּא", שְׁלִי הוּא. "לֵה" הָאֶרֶץ וּמִלּוֹאֵה", שֶׁל ה'.

וְאַמְרַתָּ לְעַבְדְּךָ לְיַעֲקֹב מִנְחָה הוּא שְׁלוּחָה לְאֲדָנִי
לַעֲשׂוֹ וְהִנֵּה גַם־הוּא אַחֲרֵינוּ:

וְתִימַר דְּעַבְדְּךָ דְּיַעֲקֹב תְּקַרְבָּתָא הִיא דְּמִשְׁלַחַא לְרַבּוּנִי
לַעֲשׂוֹ וְהָא אַף הוּא אֲתִי בְּתַרְנָא:

וְאַמְרַתָּ לְעַבְדְּךָ לְיַעֲקֹב – עַל רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן, וְעַל אַחֲרוֹן אַחֲרוֹן. שְׂשֻׁאֲלַת "לְמִי אַתָּה?" – "לְעַבְדְּךָ לְיַעֲקֹב" אֵינִי. וְתַרְגוּמוֹ: "דְּעַבְדְּךָ דְּיַעֲקֹב". וְשְׂשֻׁאֲלַת "וְלְמִי
אֵלֶּה לְפָנֶיךָ?" – "מִנְחָה הִיא שְׁלוּחָה...". וְהִנֵּה גַם הוּא אַחֲרֵינוּ – יַעֲקֹב.

וַיִּצְוּ גַם אֶת־הַשְּׁנִי גַם אֶת־הַשְּׁלִישִׁי גַם אֶת־כָּל־
הַהֲלָכִים אַחֲרֵי הָעֲדָרִים לֵאמֹר כַּדְבָר הַזֶּה תִּדְבְּרוּן
אֶל־עֲשׂוֹ בְּמִצְעָכֶם אֲתוֹ:

וּפְקִיד אַף ית תְּנִינָא אַף ית תְּלִיתָאָה אַף ית כָּל דְּאֲזִלִּין
בְּתַר עֵדְרִיאַ לְמִימַר כְּפַתְגָּמָא הַדִּין תְּמַלְלוּן עִם עֲשׂוֹ
כַּד תִּשְׁכַּחוּן יַתִּיהָ:

וְאַמְרַתְּם גַּם הִנֵּה עַבְדְּךָ יַעֲקֹב אַחֲרֵינוּ כִּי־אֲמַר
אֲכַפְרָה פָּנָיו בַּמְּנַחָה הַהִלְכַת לְפָנָי וְאַחֲרֵי־כֵן אֲרַאֵה
פָּנָיו אוֹלֵי יִשְׂא פָּנָי:

וְתִימַרוּן אַף הָא עַבְדְּךָ יַעֲקֹב אֲתִי בְּתַרְנָא אַרִי אֲמַר
אֲנִיחַנִּיה לְרוּגְזִיהָ בְּתַקְרוּבָתָא דְּאֲזִלָּא קְדָמִי וּבְתַר כֹּן
אַחֲזִי אַפּוּהִי מְאֵם יִסַּב אִפִּי:

אֲכַפְרָה פָּנָיו – אֲכַטֵּל רִגְזוֹ. וְכֹן: "וְכַפַּר בְּרִיתְכֶם אֶת מוֹת", "לֹא תוֹכְלִי כְּפָרָה". וְנִרְאָה כְּעִינִי שֶׁכָּל כְּפָרָה שְׂאֵצֵל עוֹן וְחַטָּא וְאֲצֵל פָּנִים, כִּלְכֹן לְשׁוֹן קְנוּת וְהַעֲבָרָה
הַזֶּה. וְלְשׁוֹן אֲרָמִי הוּא, וְהַרְבָּה בְּגִמְרָא: "וְכַפַּר יְדִיהָ", "כְּעִי לְכַפּוּרֵי יְדֵיהָ בַּהֲהוּא גְּבָרָא". וְגַם בְּלְשׁוֹן הַמְּקַרָּא נִקְרָאִים הַמְּזַרְקִים שֶׁל קִדְשׁ "כַּפּוּרֵי זָהָב", עַל שֵׁם

ותעבר המנחה על-פניו והוא לו בלילה-הוא **ועברת תקרובתא על אפוהי והוא בת בליליא ההוא**
במחנה: **במשריתא:**

על פניו – כמו "לפניו". וכן: "חמס ושוד ישמע בה על פני תמיד". וכן: "המכעיסים אותי על פני". ומדרש אגדה: "על פניו" – אף הוא שרוי בכעס שהיה צריך לכל זה.

ויקם | בלילה הוא ויקח את-שתי נשיו ואת-שתי **וקם בליליא הוא ודבר נת פרטין גשוהי ונת פרטין**
שפתתיו ואת-אחד עשר ילדיו ויעבר את מעבר **לחינתיה ונת חז עסר בנוהי ועבר ית מעבר יובקא:**
יבק:

ואת אחד עשר ילדיו – ודינה היכן היתה? נחמה במכה ונעל בפניה, שלא יתו בה עשו עיניו. ולמד נענש בעלב שמונעה מאחיו, שמה מחזירנו למוטב, ונפלה ביד שקם. יבק – שם הנקה.

וילקחם ויעברם את-הגחל ויעבר את-אשר-לו: **ודברנון ואעברנון ית נחלא ואעבר ית דליה:**
את אשר לו – הבהמה והמשלטלים. עשה עצמו כגשר, נוטל מכאן ומניח כאן.

וינתר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות **ואשתאר יעקב בלחודוהי ואשתדל גוברא עמיה עד**
השחר: **דסליק צפרא:**

וינתר יעקב – שכח פנים קטנים וחזר עליהם. ויאבק איש – מנחם פרש "וינתער איש", לשון אבק, שהיו מעלים עפר בגליהם על ידי נענועם. ולי נראה שהוא לשון "וינתקשר". ולשון ארמי הוא: "במר דאביון ביה", "ואביון ליה מיבק" – לשון עניבה, שכן דרך שנים שמתעצמים להפיל איש את רעהו שחובקו ואובקו ברעותיו. ופרשו רבותינו זכרונם לברכה שהוא שרו של עשו.

וירא פי לא יכל לו ויגע בכף-ירכו ותקע כף-ירד **וחזא ארי לא יכיל ליה וקריב בפתו ירפיה ונע פתו**
יעקב בהאבקו עמו: **ירפא דיעקב באשתדלותיה עמיה:**

ויגע בכף ירכו – קולית הירד המקוע בקלבוסיית קרוי "כף", על שם שהבשר שעליה כמין כף של קדרה. ומקע – נתקעקעה ממקום מחברתה. ודומה לו: "פן מקע נפשי ממד", לשון הסרה. ובמשנה: "לקעקע ביצתו", לשרש שרשיהו.

ויאמר שלחני פי עלה השחר ויאמר לא אשלחך **ואמר שלחני ארי סליק צפרא ואמר לא אשלחך**
פי אם-ברכתני: **אלהיו בריכתני:**

פי עלה השחר – וצריך אני לומר שירה ביום. ברכתני – הודה לי על הברכות שברכני אבי, שעשו מערער עליהן.

ויאמר אליו מה-שמה ויאמר יעקב: **ואמר ליה מן שמה ואמר יעקב:**

ויאמר לא יעקב ואמר עוד שמה פי אם-ישראל פי- **ואמר לא יעקב ותאמר עוד שמה א-להיו ישראל ארי**
שרית עם-א-להים ועם-אנשים ותוכל: **רב את קדם יי ועם גובריא ויכילתא:**

לא יעקב – לא יאמר עוד שהברכות באו לה בעקבה ורמיה, פי אם בשורה וגלוי פנים. וסופה שהקדוש ברוך הוא נגלה אליה בבית אל ומחליף שמה, ושם הוא מברכה. ואני שם אהיה, ואודה לה עליה. וזה שכתוב: "וישר אל מלאך ויכל ככה ויתסגן לו" – ככה המלאך ויתסגן לו. ומה נתסגן לו? "בית אל ימצאנו ושם ידבר עמנו": המתן לי עד שידבר עמנו שם. ולא רצה יעקב, ועל פרחו הודה לו עליהו. וזהו "ויברך אותו שם" – שהיה מתסגן להמתין לו ולא רצה. ועם אנשים – עשו ולבן. ותוכל – להם.

וישאל יעקב ויאמר הגידה-נא שמה ויאמר למה **ושאיל יעקב ואמר חו פען שמה ואמר למה דנו את**
זה תשאל לשמי ויברך אתו שם: **שאיל לשמי וברוך יתיה תמן:**

למה זה תשאל – אין לנו שם קבוע, משתנין שמונתנו, הכל לפי מצות עבודת השליחות שאנו משתלחים.

שלישי

ויקרא יעקב שם המקום פניאל פי-ראיתי א-להים **וקרא יעקב שמה דאתרא פניאל ארי חזיתי מלאכא**
פנים אל-פנים ותנצל נפשי: **דיי אפין באפין ואשתיבת נפשי:**

וינרח-לו השמש כאשר עבר את-פנואל והוא צלע **ודנח ליה שמשא כד עבר ית פנואל והוא מטלע על**
עלי-ירכו: **ירפיה:**

וינרח לו השמש – לשון בני אדם הוא: כשהגענו למקום פלוגי האיר לנו השחר. זהו פשוטו. ומדרש אגדה: "וינרח לו" – לצרכו, לרפאת את צלעתו, כמה דתימא: "שמש צדקה ומרפא בכנפיה". ואותן שעות שממרה לשקוע בשבילו כשצא מבאר שבע, ממרה לנרום בשבילו. והוא צולע – הנה צולע כשנרחק

על-פֿן לאַ-יאַכְלוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-גִּיד הַנֶּזֶה אֲשֶׁר
על-כֵּף הַיָּרֵךְ עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי נָגַע בְּכַף-יָרֵךְ יַעֲקֹב
בְּגִיד נִשְׂיָא:
 על כן לא אכלו בני ישראל את-גיד הנזה אשר על-כף הירך עד היום הזה כי נגע בכף-ירך יעקב בגיד נשיא:

גיד הנזה – למה נקרא שמו "גיד הנזה"? לפי שנזהה ממקומו ועלה, והוא לשון קפיצה. וכן: "נשטה גבורתם"; וכן: "כי נשני א-להים את כל עמלי". | בלע"ז. כל בשר גבוה ותלול ועגול קרוי "כף", כמו: "עד שתתמרד הכף" בסימני בגרות.

וַיֵּשֶׂא יַעֲקֹב עֵינָיו וַיִּרְא וְהִנֵּה עֵשָׂו בָּא וְעַמּוֹ
אַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ וַיַּחֲזֵק אֶת-הַיְלָדִים עַל-לֶאָה
וְעַל-רַחֵל וְעַל שְׁתֵּי הַשִּׁפְחוֹת:
 וזקף יעקב עינוהי וחזא והא עשו אתי ועמיה ארבע מאה גוברא ופליג ית בניא על לאה ועל רחל ועל תרתין לחינתא:

וַיֵּשֶׂם אֶת-הַשִּׁפְחוֹת וְאֶת-יְלָדֵיהֶן רֵאשֻׁנָּה וְאֶת-לֶאָה
וַיְלַדְיָהּ אַחֲרָנִים וְאֶת-רַחֵל וְאֶת-יוֹסֵף אַחֲרָנִים:
 וישוי ית לחינתא וית בניהון קדמותא וית לאה ובנהא בתראין וית רחל וית יוסף בתראין:

וְאֶת לֶאָה וַיְלַדְיָהּ אַחֲרָנִים – אחרון אחרון חביב.

וְהוּא עָבַר לַפְּנִיָּהֶם וַיִּשְׁתַּחֲוּ אַרְצָה שְׁבַע פְּעָמִים
עַד-גִּשְׁתּוֹ עַד-אַחֲרָיו:
 והוא עבר קדמיהון וסגיד על ארעא שבע זמנין עד מקרביה לנת אחוהי:

עבר לפניהם – אמר: אם יבא אותו רשע להלחם, ילחם בי תחלה.

וַיִּרְץ עֵשָׂו לַקְּרָאתוֹ וַיַּחֲבֹקְהוּ וַיִּפֹּל עַל-צַוְאָרוֹ
וַיִּשְׁקָהוּ וַיִּבְכּוּ:
 ויחבקו – נתגלגלו רחמיו כשראהו משתחנה כל השתחנאות הללו. וישקהו – נקוד עליו. ויש חולקין בדבר הזה בביתא דספרי: יש שדרשו נקדה זו, לומר שלא נשקו בכל לבו. אמר רבי שמעון בן יוחאי: הלכה היא, בנדוע שעשו שונא ליעקב; אלא שנקמרו רחמיו באותה שעה, ונשקו בכל לבו.

וַיֵּשֶׂא אֶת-עֵינָיו וַיִּרְא אֶת-הַנְּשִׁיִּם וְאֶת-הַיְלָדִים
וַיֹּאמֶר מִי-אַלֶּה לָּךְ וַיֹּאמֶר הַיְלָדִים אֲשֶׁר-תִּנְּנֶנּוּ
אֶל-לֵהִים אֶת-עַבְדְּךָ:
 וזקף ית עינוהי וחזא ית נשיא וית בניא ואמר מאן אלין לך ואמר בניא דתן יי ית עבדך:

מי אלה לך – מי אלה להיות שלך.

רביעי

וַתַּגִּישְׁנָה הַשִּׁפְחוֹת הַגֵּזָה וַיְלַדְיָהֶן וַתִּשְׁתַּחֲוּינָהּ:
 וקריבא לחינתא אנין ובניהון וסגידא:

וַתַּגִּישׁ גַּם-לֶאָה וַיְלַדְיָהּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ וְאַחַר נָגַשׁ יוֹסֵף
וַרַחֵל וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:
 נגש יוסף ורחל – בכלל, האמהות נגשות לפני הבנים; אבל ברחל, יוסף נגש לפניה. אמר: אמי יפת תואר, שמא ותלה בה עיניו אותו רשע; אעמד כנגדה ואעכבנו מלהסתכל בה. מכאן זכה יוסף לברכת "עלי עין".

וַיֹּאמֶר מִי לָךְ כָּל-הַמַּחֲנֶה הַזֶּה אֲשֶׁר פָּגַשְׁתִּי וַיֹּאמֶר
לַמְּצֹאֲתָן בְּעֵינֵי אַדְמִי:
 מי לך כל המחנה – מי כל המחנה אשר פגשתי שהוא שלך? כלומר: למה הוא לך? פשוטו של מקרא על מוליכי המנחה. ומדרשו, כחות של מלאכים פגע, שהיו דוחסין אותו ואת אנשיו ואומרים להם: של מי אתם? והם אומרים להם: של עשו, והן אומרים: הכו, הכו! ואלו אומרים: הניחו, בנו של יצחק הוא; ולא היו משגיחים עליו. כן בנו של אברהם הוא; ולא היו משגיחים. אחיו של יעקב הוא! אומרים להם: אם כן, משלנו אתם.

וַיֹּאמֶר עֵשָׂו יִשְׁלִי רֶגֶב אֲחֵי יְהִי לָךְ אֲשֶׁר-לָךְ:
 ואמר עשו אית לי סגי אחי אצלח בדילך:

יהי לך אשר לך – כאן הודעה לו על הברכות.

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-יְנָא אִם-נָא מְצֹאֲתֵי חַן בְּעֵינֵיךָ
וְלַקְחַתְּ מִנְחַתִּי מִיָּדֵי כִּי עַל-פֿן רְאִיתִי פְּנֵיךָ כִּרְאֵת
פְּנֵי אֶל-לֵהִים וַתַּרְצֵנִי:
 ואמר יעקב בכעו אם פען אשפחית רחמין בעיניך ותקביל תקרובתי מן ידי ארי על כן תזיתנון לאפך פתיזו אפי רברביא ואתרעית לי:

אל נא – אל נא תאמר לי כן. אם נא מצאתי חן בעיניך ולקחת מנחתי מידי פי על כן ראיתי פניך וגומר – כי פדאי והגון לה שתקבל מנחתי, על אשר ראיתי פניך, והן חשובין לי כראפת פני המלאך; שראיתי שר שלך. ועוד, על שנתרצית לי למחל על סורחני. ולמה הנפיר לו ראפת המלאך, כדי שיתרא הימנו ויאמר: ראה מלאכי ונצול, איני יכול לו מעתה. ותרצני – נתפסת לי. וכן כל רצון שבמקרא – לשון פיוס, אפיימינ"ט בלעז. וכן: "כי לא לרצון יתנה לכם", הקרבנות באות לפי ורצות; וכן: "שפתי צדיק ידעון רצון", יודעים לפי ורצות.

קח-נא את-ברכתלי אשר הבאת לך פייחנני א-להים וכי יש-לי-כל ויפצר-בו ויקח:
קביל פען ית תקרבתי דאמיתיות לך ארי רחים עלי יי וארי אית לי כולא ואתקיה ביה וקביל:

ברכתי – מנחתי. מנחה זו הבאה על ראית פנים ולפרקים, אינה באה אלא לשאלת שלום. וכל ברכה שהיא לראית פנים, כגון: "ויברך יעקב את פרעה"; "עשו אתי ברכה" דסנחריב; וכן "לשאל לו לשלום ולברכו" דתועי מלך חמת, כלם לשון ברכת שלום הו, שקורין בלעז שלודא"ר. אף זו, "ברכתי" – מו"ן שלו"ד א. אשר הבאת לך – לא טרחת בה; ואני נעמתי להגיעה עד שבאה לך. חנני – נו"ן ראשונה מדגשת, לפי שהיא משמשת במקום שמי גוני"ן, שהנה לו לומר: 'חננני', שאין חנו בלא שני גוני"ן, והשלישית לשמוש; כמו: "עשני". יש לי כל – כל ספוקי. ועשו דבר בלשון גאונה, "יש לי רב", יותר ויותר מקדי צרכי.

ויאמר נסעה ונלכה ואלכה לנגדה:
ואמר נטול ונהך ואתה לקבלך:

נסעה – כמו: "שמעה, סלחה" שהוא כמו "שמע, סלח". אף פאו: "נסעה" כמו "נסע", והנו"ן יסוד בתבה. ותרגום של אונקלוס: "טול ונהך"; עשו אמר ליעקב: נסע מפאו ונלך. ואלכה לנגדה – בשנה לה; טובה זו אעשה לה, שאאריך לה, ימי מהלכתי ללכת לאט, כאשר אתה צריך. ונהו לנגדה, בשנה לה.

ויאמר אליו אדני ידע פייחילדים רפים והצאן והפקר עלות עלי ודפקום יום אחד ומתו פל-הצאן:
ואמר ליה רבוני ידע ארי ינקיא רפיכין וענא ותורי מינקתא עלי אם אדחוקבון יומא חד וימותון פל ענא:

עלות עלי – הצאן והפקר, שהן עלות – משלות עלי, לנהלן לאט. עלות – מגדלות עולליהן, לשון "עולל וינק"; "עול מיים"; "ושפתי פרות עלות", ובלעז אינפנטי"ש ו. ודפקום יום אחד – ואם ודפקום יום אחד לנגעם בדרך במרוצה, נמתו כל הצאן. ודפקום – כמו: "קול דודי דופק", נוקש בדלת.

יעברנא אדני לפני עבדו ואני אתנהלה לאטי ולרגל המלאכה אשר-לפני ולרגל הילדים עד אשר-אבא אל-אדני שעירה:
יעבר פען רבוני קדם עבדיה ואנא אדבר בניה לרגל עבדתא דקדמי ולרגל ינקיא עד דאיתי לות רבוני לשעיר:

יעבר נא אדני – אל נא תאריך ימי הליכתך; עבר כפי דרךך, ואף אם תתרחק. אתנהלה – אתנהל, ה"א יתרה, כמו "ארדה"; "אשמעה". לאטי – לאט שלי. לשון נחת, כמו: "ההלכים לאט"; "לאט לי לנער". "לאטי", הלמ"ד מן היסוד ואינה משמשת: אתנהל נחת שלי. לרגל המלאכה – לפי צרך הליכת רגלי המלאכה המשלת עלי להוליך. ולרגל הילדים – לפי רגליהם שהם יכולים לילך. עד אשר אבא אל אדני שעירה – הרחיב לו הדרך, שלא היה דעתו ללכת אלא עד סכות. אמר: אם דעתו לעשות לי רעה, נמתין עד בואי אצלו. והוא לא הלך; ואימתי ילך? בימי המשיח, שנאמר: "ועלו מושעים בהר ציון לשפט את הר עשו". ומדרשי אגדה יש לפרשה זו רבים.

ויאמר עשו אציגה-נא עמך מן-העם אשר אתי ויאמר למה זה אמצא-חן בעיני אדני:
ואמר עשו אשבוק פען עמך מן עמא דעמי ואמר למא דנו אשפח רחמין בעיני רבוני:

ויאמר למה זה – תעשה לי טובה זו? שאיני צריך לה. אמצא חן בעיני אדני – ולא תשלם לי עתה שום גמול.

וישב ביום ההוא עשו לדרפו ועשו לדרפו ועשו לדרפו:
ותב ביומא ההוא עשו לאורחיה לסעיר:

וישב ביום ההוא עשו לדרפו – עשו לדרפו; וארבע מאות איש שהלכו עמו נשטמו מאצלו אחד אחד. והיכן פרע להם הקדוש ברוך הוא? בימי דוד, שנאמר: "כי אם ארבע מאות איש נער אשר רכבו על הגמלים".

ויעקב נסע ספתה ויבן לו בית ולמקנהו עשה ספת על-בן קרא שם-המקום ספות:
ויעקב נטל לספות ובנא ליה ביתא ולבעיריה עבד מטלן על כן קרא שמייה דאתרא ספות:

ויבן לו בית – שהה שם שמונה עשר חדש, מיץ ותרה ומיץ. "ספות" – מיץ, "בית" – חרף, "ספות" – מיץ.

ויבא יעקב שלם עיר שכם אשר בארץ כנען בבאו מפדן ארם ויחן את-פני העיר:
ואתא יעקב שלים לקרתא דשכם דבארעא דכנען במיתוהי מפדן ארם ושרא לקביל קרתא:

שלם – שלם בגופו, שנתרפא מצלעתו. שלם בממונו, שלא חסר כלום מכל אותו דורון. שלם בתורתו, שלא שכח תלמודו בבית לבן. עיר שכם – כמו "לעיר". וכמוהו: "עד באנה בית לחם". בבאו מפדן ארם – באדם האומר לחברו: נצא פלוני מבין שני אריות וכו' שלם. אף פאו: ויבא שלם מפדן ארם, מלכו ומעשו שגודגו לו בדרך. ויחן את פני העיר – ערב שבת הנה. בשאלות דרב אחאי.

וילקו את-חלקת השדה אשר נטה-שם אהליו מינד בגיחמור אבי שכם במאה קשיטה:
ויבן ית אחסנת תקלא דפרסיה תמן למשפניה מינד בגיחמור אבוי דשכם במאה חורפן:

קשיטה – מעה. אמר רבי עקיבא: פשהלכתי לכרפי הים, היו קורין למעה "קשיטה".

ויצב-שם מזבח ויקרא-לו אל א-להי ישראל:
ואקים תמן מדבח ופלת עלוהי קדם אל אלהא דישראל:

ויקרא לו אל א-להי ישראל – לא שהמזבח קרוי "א-להי ישראל", אלא על שם שהיה הקדוש ברוך הוא עמו והצילו, קרא שם המזבח על שם הנס, להיות שבתו של מקום נזכר בקריאת השם; כלומר: מי שהוא אל, הוא הקדוש ברוך הוא – הוא לא-להים לי, ששמי ישראל. וכן מצינו במשה: "ויקרא שמו ה' נסי"; לא שהמזבח קרוי ה', אלא על שם הנס – קרא שם המזבח, להזכיר שבתו של הקדוש ברוך הוא: ה' הוא נסי. ורבותינו דרשוהו שהקדוש ברוך הוא קראו ליעקב "אל". ודברי תורה "כפטיש ופצץ סלע", מתחלקים לכמה טעמים; ואני לישב פשוטו של מקרא באתי.

חמישי

פרשת דינה

וּמַצָּא דִּינָה בַת-לֵאָה אֲשֶׁר יִלְדָה לְיַעֲקֹב לְרָאוּת בְּבָנוֹת הָאָרֶץ:
וּנְפַקַת דִּינָה בַת לֵאָה דִּילִידַת לְיַעֲקֹב לְמַחְזֵי בְּבַנַּת אֶרְעָא:

בת לאה – ולא בת יעקב? אלא על שם נציאתה בקראת "בת לאה", שאף היא – נציגית היתה, שנאמר: "ומצא לאה לקראתו" [ועליה משלו המשל: באמה – בבתה.

וַיֵּרָא אֶתְּהָ שְׂכָם בֶּן-חַמּוֹר הַתּוּרִי גִישֵׁי אֶרֶץ וַיִּקַּח אֶתְּהָ וַיִּשְׁכַּב אִתָּהּ וַיַּעֲוֶהָ:
וַיִּחַזַּא יְתָהּ שְׂכָם בֶּר חַמּוֹר חַוָּאָה רַבָּא דְאַרְעָא וַדְבַר יְתָהּ וַיִּשְׁכַּיב יְתָהּ וַעֲוִינָהּ:

וישכב אותה – בדרך. ויעוה – שלא בדרך.

וַתַּדְבֵּק נַפְשׁוֹ בְּדִינָה בַת-יַעֲקֹב וַיַּאֲהֵב אֶת-הַנְּעָרָה וַיַּדְבֵּר עַל-לֵב הַנְּעָרָה:
וְאִתְרַעִיאת נַפְשִׁיהָ בְּדִינָה בַת יַעֲקֹב וְרַחִים יָת עוֹלִימְתָא וּמְלִיל עַל לְבָה דְעוֹלִימְתָא:

על לב הנערה – דברים המתנשבים על הלב: ראי, אביד בחלקת שדה קטנה, כמה ממון בזבו! אני אשארה, ומקני העיר וכל שדומיה.

וַיִּנְאֶמֶר שְׂכָם אֶל-חַמּוֹר אָבִיו לֵאמֹר קַח-לִי אֶת-הַיְלָדָה הַזֹּאת לְאִשָּׁה:
וַנְּאֶמֶר שְׂכָם לְחַמּוֹר אָבוּהִי לְמִימַר סַב לִי יַת עוֹלִימְתָא הַדָּא לְאִתּוּ:

וַיַּעֲקֹב שָׁמַע כִּי טָמְא אֶת-דִּינָה בְתוֹ וּבְנָיו הָיוּ אִתָּהּ מִקְנֶיהָ בַּשָּׂדֶה וַהֲתַרְשׁ יַעֲקֹב עַד-בָּאָם:
וַיַּעֲקֹב שָׁמַע אָרִי סָאִיב יַת דִּינָה בְרַתְיָהּ וּבְנוֹהִי הָיוּ עִם גִּיתוּהִי בְחַקְלָא וַיִּשְׁתִּיק יַעֲקֹב עַד מִיַּתְיָהוּן:

וַיִּצָּא חַמּוֹר אָבִי-שְׂכָם אֶל-יַעֲקֹב לְדַבֵּר אִתּוּ:
וּבְנֵי יַעֲקֹב אָבוּ מִן-הַשָּׂדֶה כְּשָׁמַעְם וַיִּתְעַצְבוּ הָאֲנָשִׁים וַיִּחַר לָהֶם מְאֹד כִּי-נִבְלָה עֲשָׂה בְיִשְׂרָאֵל לְשָׁכַב אֶת-בַּת-יַעֲקֹב וְכֵן לֹא יַעֲשֶׂה:

וכן לא יעשה – לענות את הבתולות; שהאמות גדרו עצמן מן העריות על ידי המבול.

וַיַּדְבֵּר חַמּוֹר אִתָּם לֵאמֹר שְׂכָם בְּנֵי חַשְׁקָה נַפְשׁוֹ בְּבַתְכֶם תָּנוּ גַּם אִתָּהּ לֹא לְאִשָּׁה:
וּמְלִיל חַמּוֹר עֲמָהוּן לְמִימַר שְׂכָם בְּרִי אִתְרַעִיאת נַפְשִׁיהָ בְּבַרְתְּכוֹן הָבוּ כְעַן יְתָה לִיָּה לְאִתּוּ:

חשקה – חפצה.

וַהֲתַחַתְּנוּ אִתְּנוּ בְּנִתִּיכֶם תַּתְּנוּ-לָנוּ וְאֶת-בְּנִתֵּינוּ תִקְחוּ לָכֶם:
וְאִתְּנוּ תִשְׁבוּ וְהָאָרֶץ תִּהְיֶה לְפָנֵיכֶם שְׁבוּ וְסַחְרוּהָ וְהִיא חֲזוּיָהּ בָּהּ:

וְעַמְנָא תַתְּבוּן וְאַרְעָא תְּהִי קְדָמִיכוֹן תִּיבוּ וְעַבְדוּ בָּהּ סַחֲרָתָא וְאַחְסִינוּ בָּהּ:
וַנְּאֶמֶר שְׂכָם לְאָבוּהִיא וּלְאִתְּהָ אֲשַׁכַּח רַחֲמִין בְּעֵינֵיכוֹן וְדַתִּימְרוּן לִי אִתּוּן:

וְהָרְבוּ עָלַי מְאֹד מִהַר וּמִתָּן וְאִתְּנָה פֶּאֶשֶׁר תִּאמְרוּ אֲלֵי וַתְּנוּ-לִי אֶת-הַנְּעָרָה לְאִשָּׁה:
אֲסַגּוּ עָלַי לְחַדָּא מוֹהַרִין וּמִתְּנָן וְאִתּוּן כְּמָא דַּתִּימְרוּן לִי וְהָבוּ לִי יַת עוֹלִימְתָא לְאִתּוּן:

מהר – בתבה.

וַיַּעֲוֶנוּ בְּנֵי-יַעֲקֹב אֶת-שְׂכָם וְאֶת-חַמּוֹר אָבִיו בְּמַרְמָה וְאִתְיָבוּ בְּנֵי יַעֲקֹב יַת שְׂכָם וַיַּת חַמּוֹר אָבוּהִי בְּחַכְמָא

וַיִּדְבְּרוּ אֲשֶׁר טָמְא אֶת דִּינָה אַחֲתָם:

וּמְלִילוֹ דְסָאִיב יַת דִּינָה אַחֲתָהוּן:

בְּמִרְמָה – בְּחֻמָּה. אֲשֶׁר טָמְא – הִכָּתוּב אוֹמֵר שְׁלֹא הָיְתָה רְמִיָּה, שֶׁהָרִי "טָמְא אֶת דִּינָה אַחֲתָם".

וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיהֶם לֹא נוֹכַל לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר הַזֶּה לְתַלְתְּ אֶת-אַחֲתָנוּ לְאִישׁ אֲשֶׁר-לוֹ עָרְלָה כִּי-חֲרָפָה הוּא לָנוּ:

חֲרָפָה הוּא – שְׂמִיץ פְּסוּל הוּא אֲצִלְנוּ. הֵבֵא לְחֲרַף חֲבָרוֹ – הוּא אוֹמֵר לוֹ: עָרַל אִתָּהּ, אוֹ בֶן עָרַל. "חֲרָפָה" בְּכָל מְקוֹם – גְּדוּף.

אֲדָ-בְּזָאת נָאוֹת לָכֶם אִם תִּהְיוּ כְּמִנּוּ לְהַמְלִל לָכֶם כָּל-זָכָר:

נָאוֹת לָכֶם – נִתְרַצָּה לָכֶם; לְשׁוֹן "וַנִּתְּנוּ הַפְּתָנִים". לְהַמְלִל – לְהִיּוֹת נִמְוָל. אֵינּוּ לְשׁוֹן "לַפְעַל", אֲלֵא לְשׁוֹן "לְהַפְעִיל".

וַנִּתְּנוּ אֶת-בְּנֵיתֵינוּ לָכֶם וְאֶת-בְּנֵיתֵיכֶם נִקְחָ-לָנוּ וְנִשְׁבְּנוּ אִתְּכֶם וְהִינּוּ לְעַם אֶחָד:

וַנִּתְּנוּ – נוֹ"ן שְׂנִיָּה מְדַגְּשֵׁת, לְפִי שֶׁהִיא מְשַׁמֶּשֶׁת בְּמִקּוֹם שְׁתֵּי נוּנִי"ן, 'וַנִּתְּנוּ'. וְאֶת בְּנֵיתֵיכֶם נִקְחָ לָנוּ – אִתָּהּ מוֹצֵא בְּתַנְאֵי שְׂאֵמֵר חֲמוּר לִיעֲקֹב וּבִתְשׁוּבַת בְּנֵי יַעֲקֹב לְחֲמוּר, שֶׁתְּלוּ הַחֲשִׁיבוֹת בְּבְנֵי יַעֲקֹב, לְקַח בָּנוֹת שְׂכָם אֶת שְׂיִבְחָרוּ לָהֶם, וּבְנִיחָיָם יִתְּנוּ לָהֶם לְפִי דַעְתָּם; דְּכַתִּיב: "וַנִּתְּנוּ אֶת בְּנֵיתֵינוּ", לְפִי דַעְתָּנוּ, "וְאֶת בְּנֵיתֵיכֶם נִקְחָ לָנוּ", בְּכָל אֲשֶׁר נִחְפְּזוּ. וְכִשְׁדָּבְרוּ חֲמוּר וּשְׂכָם בָּנוּ אֵל יוֹשְׁבֵי עִירָם, הִפְכּוּ הַדְּבָרִים: "אֶת בְּנֵיתֵיכֶם נִקְחָ לָנוּ לְנָשִׁים וְאֶת בְּנֵיתֵינוּ נִתְּנוּ לָהֶם", כְּדִי לְרַצּוֹתָם שִׂיאוֹתוֹ לְהַמְוִל.

וְאִם-לֹא תִשְׁמָעוּ אֲלֵינוּ לְהַמְוִל וְלִקְחָנוּ אֶת-בְּתָנוּ וְהִלְכָנוּ:

וַיִּיטְבוּ דְבָרֵיהֶם בְּעֵינֵי חֲמוּר וּבְעֵינֵי שְׂכָם בֶּן-חֲמוּר:

וְלֹא-אֲחֵר הַנְּעַר לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר כִּי חֲפִץ בְּבֵית-יַעֲקֹב וְהוּא נִכְבָּד מִכָּל בֵּית אָבִיו:

וַיָּבֵא חֲמוּר וּשְׂכָם בָּנוּ אֶל-שַׁעַר עִירָם וַיִּדְבְּרוּ אֵל-אֲנָשֵׁי עִירָם לֵאמֹר:

הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה שְׁלָמִים הֵם אֲתָנוּ וַיִּשְׁבּוּ בְּאֶרֶץ וַיִּסְתְּרוּ אִתָּהּ וְהָאֶרֶץ הִנֵּה רַחֲבַת-יָדַיִם לְפָנֵיהֶם אֶת-בְּנֵיתֵיכֶם נִקְחָ-לָנוּ לְנָשִׁים וְאֶת-בְּנֵיתֵינוּ נִתְּנוּ לָהֶם:

שְׁלָמִים – בְּשָׁלוֹם וּבְלֵב שָׁלוֹם. וְהָאֶרֶץ הִנֵּה רַחֲבַת יָדַיִם – כְּאֵדָם שִׁינְדוּ רַחֲבָה וַחֲתָרִית. כְּלוּמֵר: אֵל תִּפְסִידוּ כְּלוּם; פְּרַקְמִטְיָא חֲרָבָה בְּאֵה לְכָאוּ, וְאִין לֵה קוּנִים.

אֲדָ-בְּזָאת יֵאָתוּ לָנוּ הָאֲנָשִׁים לְשָׁבַת אֲתָנוּ לְהִיּוֹת לְעַם אֶחָד בְּהַמְוִל לָנוּ כָּל-זָכָר כְּאֲשֶׁר הֵם נִמְלִים:

בְּהַמְוִל – בְּהִיּוֹת נִמְוָל.

מִקְנֵיהֶם וּקְנִינָם וְכָל-בְּהֵמָתָם הָלּוּא לָנוּ הֵם אֲדָ נָאוֹתָה לָהֶם וַיִּשְׁבּוּ אִתְּנוּ:

אֲדָ נָאוֹתָה לָהֶם – לְדָבָר זֶה, וְעַל יָדֵי כּוֹן וַיִּשְׁבּוּ אִתְּנוּ.

וַיִּשְׁמָעוּ אֶל-חֲמוּר וְאֶל-שְׂכָם בָּנוּ כָּל-יִצְאָי שַׁעַר עִירוֹ וַיִּמְלֹוּ כָּל-זָכָר כָּל-יִצְאָי שַׁעַר עִירוֹ:

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיּוֹתָם כְּאֲבִים וַיִּקְחוּ שְׁנַיִי-בְנֵי-יַעֲקֹב שְׂמֵעוֹן וְלוֹי אֶתִּי דִינָה אִישׁ חֲרָבֹו וַיָּבֵאוּ עֲלֵי-הָעִיר בִּטְחַ וַיַּהֲרֹגוּ כָּל-זָכָר:

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיּוֹתָם כְּאֲבִים וַיִּקְחוּ שְׁנַיִי-בְנֵי-יַעֲקֹב שְׂמֵעוֹן וְלוֹי אֶתִּי דִינָה אִישׁ חֲרָבֹו וַיָּבֵאוּ עֲלֵי-הָעִיר בִּטְחַ וַיַּהֲרֹגוּ כָּל-זָכָר:

דְּכוּרָא:

שְׁנֵי בְנֵי יַעֲקֹב – בְּנֵי הָיוּ, וְאִם עַל פִּי כֹן נִהְגוּ עֲצָמוֹן שְׁמַעוֹן וְלוֹוִי, כִּשְׂאֵר אֲנָשִׁים וְשִׂאִימִם בְּנֵי, שְׁלֹא נִטְלוּ עֲצָה הִימָנוּ. אֲחֵי דִינָה – לְפִי שְׁמָסְרוּ עֲצָמוֹן עֲלֶיהָ, נִקְרְאוּ אֲחֵיהָ. בְּטַח – שֶׁהָיוּ כּוֹאֲבִים. וּמִדְרָשׁ אַגָּדָה, בְּטוֹחִים הָיוּ עַל כַּחוֹ שֶׁל זָקֵן.

וְאֶת־חַמּוֹר וְאֶת־שָׁכֶם בְּנֹו הָרְגוּ לְפִי־חֶרֶב וַיִּקְחוּ וְיָת חַמּוֹר וְיָת שָׁכֶם בְּרִיָה קִטְלוּ לְפִתְגָם דְּחֶרֶב וְדִבְרוּ יָת דִּינָה מִבֵּית שָׁכֶם וַיֵּצְאוּ:

בְּנֵי יַעֲקֹב בָּאוּ עַל־הַחֲלָלִים וַיִּבְזוּ הָעִיר אֲשֶׁר טָמְאוּ אַחֲתָם:

עַל הַחֲלָלִים – לְפָשֵׁט אֶת הַחֲלָלִים..

יָת עֲנָהוֹן וְיָת תּוֹרִיהוֹן וְיָת חַמְרִיהוֹן וְיָת דְּבַקְרָתָא וְיָת אֶת־צֹאנָם וְאֶת־בְּקָרָם וְאֶת־חַמְרֵיהֶם וְאֶת אֲשֶׁר־בְּעִיר וְאֶת־אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה לָקְחוּ:

וְאֶת־כָּל־חֵילָם וְאֶת־כָּל־טָפְלָם וְאֶת־נְשֵׁיהֶם שָׁבוּ וְיָבְזוּ וְאֶת כָּל־אֲשֶׁר בַּבַּיִת:

חֵילָם – מְמוֹנָם, וְכֹן "עָשָׂה לִי אֶת הַחֵיל הַזֶּה"; "וַיִּשְׂרָאֵל עָשָׂה חֵיל"; "וַעֲזָבוּ לְאַחֲרֵים חֵילָם". שָׁבוּ – לְשׁוֹן שְׁבִיבָה; לְפִיכָף טַעְמוֹ מִלְרַע.

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־שְׁמַעוֹן וְאֶל־לוֹוִי עֲכַרְתֶּם אִתִּי לְהַבְאִישְׁנִי בִישָׁב הָאָרֶץ בְּכַנְעָנִי וּבְכַרְזֵי וְאֲנִי מִתִּי מִסְפָּר וְנֶאֱסָפוּ עָלַי וְהַכּוֹנִי וְנִשְׁמַדְתִּי אֲנִי וּבֵיתִי:

עֲכַרְתֶּם – לְשׁוֹן מִים עֲכוּרִים: אִין דַּעֲמִי צְלוּלָה עֲכָשׁוּ. וְאַגָּדָה: צְלוּלָה הִיטָה הַחֲבִית וְעֲכַרְתֶּם אוֹתָהּ; מִסּוּרַת הִיטָה בִּיד כְּנַעֲנִים שִׁיפְלוּ בִּיד בְּנֵי יַעֲקֹב, אֵלָא שְׁהִי אוֹמְרִים: "עַד אֲשֶׁר תִּפְרָה וְנִחַלְתְּ אֶת הָאָרֶץ", לְפִיכָף הָיוּ שׁוֹתְקִין. מִתִּי מִסְפָּר – אֲנָשִׁים מוֹעֲטִים.

וַיֹּאמְרוּ הַכּוֹזְנֵה יַעֲשֶׂה אֶת־אֲחֻתָּנוּ: וְאָמְרוּ הַכּוֹנְפִיקָת בְּרָא יִתְעַבֵּיד לְאַחְתָּנָא:

הַכּוֹזְנֵה – הַפָּקֵר. אֶת אֲחֻתָּנוּ – "יָת אַחְתָּנָא".

וַיֹּאמֶר אֶל־לֵהִים אֶל־יַעֲקֹב קוּם עֲלֶה בֵּית־אֵל וְשַׁב־שָׁם וַעֲשֵׂה־שָׁם מִזְבֵּחַ לְאֵל הַנִּרְאָה אֵלֶיךָ בְּבָרְחָךְ מִפְּנֵי עֲשׂוֹ אַחִיךָ:

קוּם עֲלֶה – לְפִי שְׁאִסְרַת בְּדַרְךְ – נַעֲנֶשֶׁת, וְכֹא לָךְ זֹאת מִבְּמַתָּה.

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־בֵּיתוֹ וְאֵל כָּל־אֲשֶׁר עִמּוֹ הָסְרוּ אֶת־אֶל־הֵי הַנֹּכַר אֲשֶׁר בְּתוֹכְכֶם וְהַטְּהָרוּ וְהַחֲלִיפוּ שְׁמֹלְתֵיכֶם:

הַנֹּכַר – שְׂיֵשׁ בְּיָדְכֶם מִשְׁלַל שֶׁל שָׁכֶם. וְהַטְּהָרוּ – מַעֲבֹדָה זָרָה. וְהַחֲלִיפוּ שְׁמֹלְתֵיכֶם – שְׂמָא יֵשׁ בְּיָדְכֶם כְּסוּת שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה.

וַנְקוּמָה וְנַעֲלֶה בֵּית־אֵל וְאֶעֱשֶׂה־שָׁם מִזְבֵּחַ לְאֵל הָעֵנָה אִתִּי בַיּוֹם צָרְתִי וַיְהִי עִמָּדִי בְּדַרְךְ אֲשֶׁר הִלַּכְתִּי:

וַיִּתְּנוּ אֶל־יַעֲקֹב אֶת כָּל־אֶל־הֵי הַנֹּכַר אֲשֶׁר בְּיָדָם וְאֶת־הַנְּזָמִים אֲשֶׁר בְּאֲזַנֵּיהֶם וַיִּטְמְנוּ אֹתָם יַעֲקֹב תַּחַת הָאֵלָה אֲשֶׁר עִם־שָׁכֶם:

הָאֵלָה – מִיּוֹן אֵילַן סָרְקָה. עִם שָׁכֶם – אֵצֶל שָׁכֶם.

וַיִּסְעוּ וַיְהִי חַתָּת אֶל־לֵהִים עַל־הָעָרִים אֲשֶׁר סָבִיבוֹתֵיהֶם וְלֹא רָדְפוּ אַחֲרֵי בְּנֵי יַעֲקֹב:

וַנִּטְלוּ וְהָיָה דַחְלָא מִן גְּדָם יֵי עַל עַמְמִיָא דְּבַקְרוּי סַחְרִיגִיהוֹן וְלֹא רָדְפוּ בְּתַר בְּנֵי יַעֲקֹב:

"חלקת השדה"; כך במהלך אדם נותן שם מדה, "כברת ארץ".

ויהי בהקשטה בלדתה ותאמר לה המילדת אלי-תיראי כייגם-נה לך בן: ונהו בקשיותה במילדה ואמרת לה חיתא לא תדחלין ארי אף דין ליד בר:

פי גמ זה – נוסף לך על יוסף. ורבותינו דרשו: עם כל שכט נולדה תאומה, ועם בנימין נולדה תאומה ותרה.

ויהי בצאת נפשה פי מטה ותקרא שמו בן-אוני ואביו קרא-לו בנימין: ונהו במפק נפשה ארי מיתא וקרת שמייה בר דניי ואבוהי קרא ליה בנימין:

בן אוני – בן צערי. בנימין – נראה בעיני, לפי שהוא לבדו נולד בארץ פנעו, שהיא בנגב פשאדם בא מארם נהרים, כמו שכתוב: "בנגב בארץ פנעו"; "הלוד ונסוע הנגבה". בנימין – בן זמיר, לשון "צפון וזמיר אתה בראתם", לפיכך הוא מלא..

ותמת רחל ותקבר בדרך אפרתה הוא בית לחם: ומיתת רחל ואתקברת באורח אפרת היא בית לחם:

ויצב יעקב מצבה על-קברתה הוא מצבת קברת-רחל עד-היום: ואקים יעקב קמתא על קבורתה היא קמת קבורתא דרחל עד יומא דין:

ויסע ישראל ויט אלה מהלאה למגדל-עדר: ונטל ישראל ופרסיה למשכניה מהלאה למגדל-עדר:

ויהי בשכן ישראל בארץ הווא ויילך ראובן וישכב את-בלהה פילגש אביו וישמע ישראל: ויהיו בני-יעקב שנים עשר: ונהו פד שרא ישראל בארעא ההיא ואזל ראובן וישכב ית בלהה לחינתא דאבוהי וישמע ישראל והיו בני יעקב תרי עשר:

בשכן ישראל בארץ הווא – עד שלא בא לחברון אצל יצחק, ארעוהו כל אלה. וישכב – מתוך שבלבל משכבו, מעלה עליו הכתוב כאלו שכבה. ולמה בלבד וחלל וצועעו? שכשמתה רחל, נטל יעקב משתו, שהיתה נתונה תדיר באהל רחל ולא בשאר אהלים, ונתנה באהל בלהה. בא ראובן ותבע עלבון אמו; אמר: אם אחות אמי היתה צרה לאמי, שפחת אחות אמי תהא צרה לאמי? לכך בלבד. ויהיו בני יעקב שנים עשר – מתחיל לענן הראשון: משנולד בנימין, נשלמה המשנה, ומעתה ראויים להמנות, ומנאן. ורבותינו דרשו, ללמדנו בא שכלם שוים וכלם צדיקים, שלא חטא ראובן.

בני לאה בכור יעקב ראובן ושמעון ולוי ויהודה בני לאה בוכריה דיעקב ראובן ושמעון ולוי ויהודה ויששכר וזבולון:

בכור יעקב – אפלו בשעת השקלקלה קראו בכור. בכור יעקב – בכור לנחלה, בכור לעבודה, בכור למנון. ולא נתנה בכורה ליוסף אלא לענן השבטים, שנעשה לשני שבטים.

בני רחל יוסף ובנימין: ובני רחל יוסף ובנימין:

ובני בלהה שפחת רחל דן ונפתלי: ובני בלהה אמתה דרחל דן ונפתלי:

ובני זלפה שפחת לאה גד ואשר אלה בני יעקב ואשר ילד-לו בפדן ארם: דאתילידו ליה בפדן ארם:

ויבא יעקב אלי-יצחק אביו ממרא קרנת הארבע הוא חברון אשר-גר-שם אברהם ויצחק: ואתא יעקב לות יצחק אבוהי לממרא קרנת ארבע היא חברון דזר תמן אברהם ויצחק:

ממרא – שם המישור. קרנת הארבע – שם העיר. ממרא קרנת הארבע – אל מישור של קרנת ארבע. ואם תאמר, הנה לו לכתב: 'ממרא קרנת ארבע'? כן דרד הממרא בכל דבר ששמו פסול, כגון זה, וכגון "בית לחם", "אבי עזר", "בית אל", אם הצרד להטיל בו ה"א, ונתנה בראש המכה השניה: "בית הלחמי"; "בשפחת אבי העזרי"; "בנה חיאל בית האלי".

ויהיו ימי יצחק מאת שנה ושנים שנה: ונהו יומי יצחק מאה ותמנון שנין:

ויגוע יצחק ולמת ויאסף אל-עמיו זקן ושבע ימים ויקברו אתו עשו ויעקב בניו: ואתנגיד יצחק ומית ואתפניש לעמיה סיב וסבע יומין וקברו יתיה עשו ויעקב בנוהי:

ויגוע יצחק – אין מקדם ומאחר בתורה. מכירתו של יוסף קדמה למיתו של יצחק שנים עשרה שנה, שהרי כשנולד יעקב הנה יצחק בן ששים שנה, שנאמר: "ויצחק בן ששים שנה" וגומר, ויצחק מת בשנת מאה ועשרים ליעקב; אם תוציא ששים ממאה ושמונים שנה, נשארו מאה ועשרים. ויוסף נמכר בן שבע עשרה שנה, ואותה שנה שנת מאה ושמונה ליעקב. כיצד? בן ששים ושלש נתברד; ארבע עשרה שנה נטמן בבית עבר, תרי שבועים ושבע. וארבע עשרה עבד באשה, ובסוף ארבע עשרה נולד יוסף, שנאמר: "ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף" וגומר, תרי תשעים ואחת. ושבע עשרה עד שלא נמכר יוסף, תרי

ואלה תלזות עשו הוא אדם:

ואליו תולדת עשו הוא אדם:

עשו לקח את-נשיו מבנות כנען את-עדה בת- אילון החתי ואת-אחליבמה בת-ענה בת-צבעון	עשו נסיב ית נשוהי מבנת כנען ית עדה בת אילון חתאה וית אחליבמה בת ענה בת צבעון חואה:

עדה בת אילון – היא "בשמת בת אילון", ונקראת "בשמת" על שם שהיתה מקשרת בשמים לעבודה זרה. אחליבמה – היא "יהודית", והוא כנה שמה "יהודית" לומר שהיא כופרת בעבודה זרה כדי להטעות את אביו. בת ענה בת צבעון – אם בת ענה, לא בת צבעון? ענה בנו של צבעון, שנאמר: "ואלה בני צבעון ואיה וענה". מלמד שבא צבעון על כלתו אשת ענה, ונצאה אחליבמה מבין שניהם; והודיעה הכתוב שכל בני ממזרות היו.

ואת-בשמת בת-ישמעאל אחות נביות:

וית בשמת בת ישמעאל אחתיה דנביות:

בשמת בת ישמעאל – ולהלן קורא לה "מחלת" ? מצינו באגדת מדרש ספר שמואל, שלשה מוחלים להן עוונותיהן: גר שנתגר, והעולה לגדלה, והנושא אשה. ולמד הטעם מאן: לפי נקראת "מחלת", שנמחלו עוונותיו. אחות נביות – על שם שהיא השיאה לו משמת ישמעאל, נקראת על שמו.

ותלד עדה לעשו את-אליפז ובשמת ילדה את- רעואל:	וילדת עדה לעשו ית אליפז ובשמת ילדת ית רעואל:

ואחליבמה ילדה את-יעיש ואת-יעלם ואת- קרח אלה בני עשו אשר ילדו-לו בארץ כנען:	ואחליבמה ילדת ית יעיש וית יעלם וית קרח אליו בני עשו דאתילידו ליה בארעא דכנען:

ואחליבמה ילדה וגומר – קרח זה ממזר הנה, וכן אליפז הנה שבא על אשת אביו, שהרי הוא מנוי עם אלופי אליפז בסוף הענין.

ויקח עשו את-נשיו ואת-בניו ואת-בנותיו ואת-כל נפשות ביתו ואת-מקנהו ואת-כל-בהמתו ואת כל- קנינו אשר רכש בארץ כנען וילך אל-ארץ מפני יעקב אחיו:	ודבר עשו ית נשוהי וית בנוהי וית בנתייה וית כל נפשת ביתיה וית גיתוהי וית כל בעיריה וית כל קניניה דקנא בארעא דכנען ואזל לארע אוהרי מן קדם יעקב אחוהי:

ויקח אל ארץ – לגור באשר ימצא.

פיהיה רכושם רב משבת יחדו ולא יכלה ארץ מגוריהם לשאת אתם מפני מקניהם:	ארי הנה קניניהון סגי מלמתב פחדא ולא יכילת ארע תותבותהון לסוכרא יתהון מן קדם גיתיהון:

ולא יכלה ארץ מגוריהם – להספיק מרעה לבהמות שלהם. ומדרש אגדה, "מפני יעקב אחיו", מפני שטר חוב של גזרת "כי גר יהיה זרעך" המטל על זרעו של יצחק; אמר: אלף לי מאן, אין לי חלק לא במתנה שנתנה לו הארץ הזאת ולא בפרעון השטר. ומפני הבושה, שמכר בכורתו.

וישב עשו בהר שעיר עשו הוא אדם:

ויתב עשו בטורא דסעיר עשו הוא אדם:

ואלה תלזות עשו אבי אדם בהר שעיר:	ואליו תולדת עשו אבוהון דאדומאי בטורא דשעיר:

ואלה – התולדות שהולידו בניו עכו, משקה לשעיר.

אלה שמות בני-עשו אליפז בן-עדה אשת עשו רעואל בן-בשמת אשת עשו:	אליו שמות בני עשו אליפז בר עדה אמת עשו רעואל בר בשמת אמת עשו:

ויהיו בני אליפז תימן אומר צפו וגעתם וקנז:

והיו בני אליפז תימן אומר צפו וגעתם וקנז:

ותמנעו היתה פילגש לאליפז בן-עשו ותלד לאליפז את-עמלק אלה בני עדה אשת עשו:	ותמנע הות לחינתא לאליפז בר עשו וילדת לאליפז ית עמלק אליו בני עדה אמת עשו:

ותמנע היתה פילגש – להודיע גדלתו של אברהם, כמה היו תאבים לדבק בנרעו. תמנע זו בת אלופים היתה, שנאמר: "נאחות לוטן תמנע", ולוטן – מאלופי יושבי שעיר הנה, מן החורים שישבו בה לפנים. אמרה: איני זוכה להנשא לה? הלואי שאהיה פילגש. ובדברי הימים מונה אותה בבניו של אליפז; מלמד שבא על אשתו של שעיר, ונצאה תמנע מביניהם, וכשגדלה נעשית פילגשו. ונהו "נאחות לוטן תמנע", ולא מנאה עם בני שעיר, שהיתה אחותו מן האם ולא מן האב.

ואלה בני רעואל גת וזרח שמה ומזה אלה היו בני בני בשמת אשת עשו:	ואליו בני רעואל גת וזרח שמה ומזה אליו הו בני בשמת אמת עשו:

ואליו הוּו בני אהליבמה בת ענה בת צבעון אתת עשו וילדת לעשו ית יעוש ואת יעלם וית קרח:	ואלה היו בני אהליבמה בת-ענה בת-צבעון אשת עשו ותלד לעשו את-יעוש יעיש ואת-יעלם ואת-קרח:

אליו רב רבני בני עשו בני אליפז בוכריה דעשו רבא תימן רבא אומר רבא צפו אלוף קנז:	אלה אלופי בני עשו – ראשי משפחות.

רבא קרח רבא געתם אלוף עמלק אלה אלופי אליפז בארעא דאדום אליו בני עדה:	אלוף-קרח אלוף געתם אלוף עמלק אלה אלופי אליפז בארץ אדום אלה בני עדה:

ואליו בני רעואל בר עשו רבא נחת רבא זרח רבא אלוף שמה אלוף מנה אלה אלופי רעואל בארץ אדום אלה בני בשמת אשת עשו:	ואלה בני רעואל בן-עשו אלוף נחת אלוף זרח אלוף שמה אלוף מנה אלה אלופי רעואל בארץ אדום אלה בני בשמת אשת עשו:

ואליו בני אהליבמה אתת עשו רבא יעוש רבא יעלם רבא קרח אליו רב רבני אהליבמה בת ענה אתת עשו:	ואלה בני אהליבמה אשת עשו אלוף יעוש אלוף יעלם אלוף קרח אלה אלופי אהליבמה בת-ענה אשת עשו:

אליו בני עשו ואליו רב רבניהון הוא אדום:	אלה בני-עשו ואלה אלופיהם הוא אדום:

פרשת תלדות שער

שביעי

אליו בני שער חוראי נתבי ארעא לוטן ושובל ואבעון וענה:	אלה בני-שער החרי ישבי הארץ לוטן ושובל ואבעון וענה:

ישבי הארץ – שהיו יושביה קודם שבא עשו לשם. ורבותינו דרשו, שהיו בקיאי בלשונא של ארץ: מלא קנה זה לזיתים, מלא קנה זה לגפנים; שהיו טועמין העפר, ויודעין איזו גטיעה ראויקה לו.

ודשון ואצר ודישון אלה אלופי חרי שער בארעא דאדום:	ודשון ואצר ודישון אלה אלופי חרי שער בארעא דאדום:

נהו בני לוטן חורי והימם נאחמיה דלוטן תמנע:	ויהיו בני-לוטן חרי והימם נאחמות לוטן תמנע:

ואליו בני שובל עלון ומנחת ועיבל שפו ואונם:	ואלה בני שובל עלון ומנחת ועיבל שפו ואונם:

ואליו בני צבעון ואיה וענה הוא ענה דאשכח ית גבריא במדברא פד הנה רעי ית חמריא לצבעון אבוהי:	ואלה בני-צבעון ואיה וענה הוא ענה אשר מצא את-הימם במדבר ברעתו את-החמרים לצבעון אביו:

ואיה וענה – נ"ו יתרה, והוא כמו "איה וענה". והרבה יש במקרא, "מת וקדש וצבא מרמס", "נרדם ורכב נסוס". הוא ענה – האמור למעלה, שהוא אחיו של צבעון; וכאן הוא קורא אותו בנו? מלמד שבא צבעון על אמו והוליד את ענה. את הימם – פרדים; הרביע חמור על סוס וקבה וקלדה פריד, והוא היה ממזר והביא פסוליו לעולם. ולמה נקרא שמם "נמים"? שאימתו משלת על הבריות; דאמר רבי חנינא: מימי לא שאלני אדם על מפת פרדה לבנה וחסה. לא הזקק לכתב לנו משפחות החורי אלא מפני תמנע, ולהודיע גדלת אברהם, כמו שפרשתי למעלה.

ואליו בני ענה דישון ואהליבמה בת ענה:	ואלה בני-ענה דישון ואהליבמה בת-ענה:

ואליו בני דישון חמדו ואשבו ויתרו וקרן:	ואלה בני דישון חמדו ואשבו ויתרו וקרן:

אליו בני אצר בלקו ווענו ועקו:	אלה בני-אצר בלקו ווענו ועקו:

אליו בני דישון עויז וארו:	אלה בני-דישון עויז וארו:

אלה אלופי החרי אלוף לוטן אלוף שובל אלוף צבעון אלוף ענה: אליו רב רבני חוראי רבא לוטן רבא שובל רבא צבעון רבא ענה:

אלוף דשן אלוף אצור אלוף דישן אלה אלופי החרי לאלפיהם בארץ שעיר: רבא דישון רבא אצור רבא דישן אליו רב רבני חוראי לרב רבניהון בארעא דשעיר:

ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך-מלך לבני ישראל: ואליו מלכיא דמלכו בארעא דאדום קדם דימלוך מלכא לבני ישראל:

ואלה המלכים וגומר – שמונה היו; וכנגדן העמיד יעקב ובשל מלכות עשו בימיהם, אלו הן: שאול ואיש בשת, דוד ושלמה, רחבעם, אביה, אסא, יהושפט. ובימי יורם בנו כתוב: "בנימי פשע אדום מתחת נד יהודה ונמליכו עליהם מלך". ובימי כתוב: "ומלך אין באדום נצב מלך".

וימלך באדום בלע בן-בעור ושם עירו דנהבה: ומלך באדום בלע בר בעור ושום קרתייה דנהבה:

וימת בלע וימלך תחתיו יובב בן-זרח מבצרה: ומית בלע ומלך תחותיהי יובב בר זרח מבצרה:

יובב בן זרח מבצרה – בצרה מערי מואב היא, שנאמר: "ועל קריות ועל בצרה" וגומר; ולפי שהעמידה מלך לאדום – עתידה ללקות עמהם, שנאמר: "כי יבח לה' בבצרה".

וימת יובב וימלך תחתיו חשם מארץ התימני: ומית יובב ומלך תחותיהי חושם מארע דרומא:

וימת חשם וימלך תחתיו הגד בן-בדד המכה את-מדכן בשדה מואב ושם עירו עוית: ומית חושם ומלך תחותיהי הגד בר בדד דקטיל ית מדינאי בחקלי מואב ושום קרתייה עוית:

המכה את מדכן בשדה מואב – שבא מדכן על מואב למלחמה, והלך מלך אדום לעזור את מואב. ומכאן אנו למדים שהיו מדכן ומואב מריבים זה עם זה, ובימי בלעם עשו שלום להתקשר על ישראל.

וימת הגד וימלך תחתיו שמלה ממשרקה: ומית הגד ומלך תחותיהי שמלה ממשרקה:

וימת שמלה וימלך תחתיו שאול מרחבות הנגה: ומית שמלה ומלך תחותיהי שאול מרחובות דעל פרת:

וימת שאול וימלך תחתיו בעל חנון בן-עכבור: ומית שאול ומלך תחותיהי בעל חנון בר עכבור:

וימת בעל חנון בן-עכבור וימלך תחתיו הדר ושם עירו פשו ושם אשתו מהיטבאל בת-מטרד בת מי זקב: ומית בעל חנון בר עכבור ומלך תחותיהי הדר ושום קרתייה פשו ושום אתתייה מהיטבאל בת מטרד בת מצרף דהבא:

בת מי זקב – מהו זקב? עשיר הקה, ואין זקב חשוב בעיניו לכלום.

ואלה שמות אלופי עשו למשפחתם למקמתם בשמנתם אלוף תמנע אלוף עלוה אלוף יתת: ואליו שמנת אלופי עשו – שנקראו על שם מדינותיהם, לאחר שמנת הדר ופסקה מהם מלכות. והראשונים הנזכרים למעלה הם שמות תולדותם. וכן מפרש דבריו הקמים: "וימת הגד ויהיו אלופי אדום אלוף תמנע" וגומר.

אלוף אהליבמה אלוף אלה אלוף פינן: רבא אהליבמה רבא אלה רבא פינן:

אלוף קנז אלוף תימן אלוף מבצר: רבא קנז רבא תימן רבא מבצר:

אלוף מגדיאל אלוף עירם אלה | אלופי אדום למשבתם בארץ אחזתם הוא עשו אבי אדום: רבא מגדיאל רבא עירם אליו רב רבני אדום למותבניהון בארע אחסנתהון הוא עשו אבוהון דאדומאי:

ב «על־משמרתִי אַעֲמֶדָה וְאֶת־יַצְבֵּהָ עַל־מִצְוֹר וְאֶצְבֵּהָ לְרֵאוֹת מַה־יִדְבַּר־בִּי וּמָה אֲשׁוּב עַל־תּוֹכְחָתִי: וַיַּעֲנֵנִי יְ-הוָה וַיֹּאמֶר כְּתַב חֲזוֹן וּבָאֵר עַל־הַלְחָוֹת לְמַעַן יִרְוֶיךָ קוֹרֵא בּוֹ: בְּפִי עוֹד חֲזוֹן לְמוֹעֵד וַיִּפַּח לֶקֶן וְלֹא יִבְזֵב אִם־יִתְמַהֲמַה חִפְּהִלּוֹ כִּי־בֹא יִבֹּא לֹא יֵאָחֵר: הִנֵּה עֹפְלָה לֹא־יִשְׁרָה נִפְשׁוֹ בּוֹ וְצַדִּיק בְּאִמוּנָתוֹ יִחִיה: וְאִם כִּי־חִיּוֹן בְּיַד גֹּבֵר יִחִיר וְלֹא יִנְוָה אֲשֶׁר הִרְחִיב כִּשְׂאֹל נִפְשׁוֹ וְהוּא כַּמּוֹת וְלֹא יִשְׁפַע וַיֵּאָסֶף אֱלֹהֵי כָּל־הַגּוֹיִם וַיִּקְבֹּץ אֱלֹהֵי כָּל־הָעַמּוּם: הַלּוֹא־אֵלֶּה כְּלָם עָלְיוֹ מִשָּׁל יִשְׂאֹו וּמְלִיצָה חִידוֹת לוֹ וַיֹּאמֶר הוּא חֲמַרְבָּה לֹא־לוֹ עַד־מָתִי וּמִכְּבִיד עָלְיוֹ עֲבָטִיט: הַלּוֹא פָתַע יִקּוּמוּ נִשְׁכִּיף וַיִּקְצֹו מוֹזְעֻעֵיךָ וְחִיית לְמִשְׁפּוֹת לְמוֹ: כִּי־אֵתָה שְׁלוֹת גּוֹיִם רַבִּים יִשְׁׁלוּךָ כָּל־יִתֵּר עַמּוּם מִדְּמֵי אָדָם וְחַמְס־אֶרֶץ קָרִיָּה וּכְלִי־שִׁבִי בָּה: הֲהוּי בַצֵּעַ בַּצֵּעַ רַע לְבֵיתוֹ לְשׁוֹם בַּמְרוֹם קִנּוֹ לְהַנְצִיל מִכַּף־רַע: יַעֲצֵת בִּשְׁת לְבֵיתְךָ קִצּוֹת־עַמּוּם רַבִּים וְחוֹטֵא נִפְשֶׁךָ: כִּי־אֲכֹן מַקִּיר תִּזְעַק וּכְפִים מַעַן יַעֲנֶנָּה: הֲהוּי בִנְה עִיר בְּדַמִּים וּכּוֹנֵן קָרִיָּה בַּעוֹלָה: הַלּוֹא תִּפֵּחַ מֵאֵת יְ-הוָה צְ-בָאוֹת וַיִּיגְעוּ עַמּוּם בְּדִי־אֵשׁ וְלֹא־אִמּוּם בְּדִי־רִיק יַעֲפוּ: כִּי תִמְלֵא הָאֶרֶץ לְרַעַת אֶת־כְּבוֹד יְ-הוָה כַּמִּים יִכְסּוּ עַלְיוֹם: הֲהוּי מִשְׁקָה רַעְהוֹ מִסַּפַּח תְּמַתְךָ וְאִם שִׁבְר לְמַעַן חֲבִיט עַל־מַעוֹרֵיהֶם: שְׂבַעַת קִלּוֹן מִכְּבוֹד שְׁתָּה גַם־אֵתָה וְהַעֲרַל תִּסּוּב עָלֶיךָ פּוֹם יַמִּין יְ-הוָה וְקִינְלוֹן עַל־כְּבוֹדָה: כִּי חָמַם לְבַנּוֹן יִכְסֹף וְשׂוֹד בַּחֲמוֹת יִחִיתֵן מִדְּמֵי אָדָם וְחַמְס־אֶרֶץ קָרִיָּה וּכְלִי־שִׁבִי בָּה: מַה־הוֹעִיל פֶּסֶל כִּי פֶסֶל וַיִּצְרוּ מִסַּכָּה וּמִזְוָרָה שִׁקֹּר כִּי בָטַח יִצֵּר וַיִּצְרוּ עָלְיוֹ לַעֲשׂוֹת אֱלִילִים אֱלִלְמִים: הֲהוּי אָמַר לַעֲמֵן הַקְּיִצָּה עִירִי לְאֲכֹן דוּמָם הוּא יוֹרָה הִנֵּה־הוּא תְּפּוֹשׁ זָהָב וְכֶסֶף וּכְל־רוּחַ אֵין

בְּקֶרֶבּוֹ: וַיְ-הוָה בְּחִיכַל קִדְשׁוֹ הֵם מִפְּנֵי כָּל־הָאֶרֶץ:
 ג «תִּפְלָה לְחִבְקוֹק הַנְּבִיא עַל שְׂגִינּוֹת: יְ-הוָה שָׁמַעְתִּי שְׁמִיעָה יִרְאֵתִי יְ-הוָה פִּעְלֶךָ בְּקֶרֶב שָׁנִים חִיִּיחוּ בְּקֶרֶב שָׁנִים תּוֹדִיעַ בְּרַגְזוֹ רַחֵם תִּזְכּוֹר: אֲ-לוֹהַ מִתִּימָן יִבּוֹא וּקְדוֹשׁ מִחֵר־פָּאֶרֶן סָלַח כַּסָּה שָׁמַיִם הוֹדוּ וְתַהַלְּלוּ מִלְּאָה הָאֶרֶץ: וְנִגְהַ בְּאֹזֶר תַּהֲלִיחַ קַרְנִים מִיָּדוֹ לוֹ וְשָׁם חֲבִיוֹן עֲזָה: לְפָנָיו יִלְךְ דְּבַר וַיֵּצֵא רֶשֶׁף לְרַגְלָיו: עָמַד | וַיִּמְדַּד אֶרֶץ רָאָה וַיִּתֵּר גּוֹיִם וַיִּתְּפַצְצוּ חֲרִיר־עֵד שָׁחוּ גְבַעוֹת עוֹלָם הַלִּיכּוֹת עוֹלָם לוֹ: תִּתַּחַת אֲוֶן רְאִיתִי אֲהֲלִי כּוֹשֵׁן יִרְגָּזוֹן יִרְיַעוֹת אֶרֶץ מִדְּוִן: הַבְּנִהֲרִים חָרָה יְ-הוָה אִם בְּנִהֲרִים אֲפֹךָ אִם־בָּיִם עֲבַרְתָּ כִּי תִרְכַּב עַל־סוּפֵיךָ מִרְפַּבְתִּיךָ יִשׁוּעָה: עָרִיָּה תַעֲזֹר קִשְׁתֶּךָ שְׂבַעוֹת מִטּוֹת אָמַר סָלַח נִהַרוֹת תִּבְקַע־אֶרֶץ: רְאוּךָ יִחִילוּ הָרִים זָרֵם מִיָּם עָבַר נָתַן תְּחוֹם קוֹלוֹ רוֹם יִדְיָחוּ נְשָׂא: שְׁמַשׁ יִרַח עָמַד זְבֻלָּה לְאֹזֶר חֲצִיךָ יִחַלְכוּ לְנִגְהַ בְּרַק חֲנִיתְךָ: בְּזַעַם תִּצְעַד־אֶרֶץ בָּאֵף תִּדְוֹשׁ גּוֹיִם: וַיֵּצֵאתָ לְיִשַׁע עַמְּךָ לְיִשַׁע אֶת־מְשִׁיחֶךָ מִחֲצַת רֹאשׁ מְבֵית רֶשַׁע עֲרוֹת יִסּוּד עַד־צוּאֵר סָלַח: נִקְבַּת בְּמַטְיוֹ רֹאשׁ פְּרוֹז וַיִּסְעֲרוּ לְהַפִּיצְנִי עַל־יַצְבֵּתָם כְּמוֹ־לֶאֱכֹל עָנִי בַּמִּסְתָּר: וְדָרְכַת בָּיִם סוּפֵיךָ חֲמֹר מִיָּם רַבִּים: שְׁמַעְתִּי | וְתִרְגַּזוּ בְּטָנִי לְקוֹל צִלְלוֹ שְׂפָתַי יִבּוֹא רִקַּב בַּעֲצָמֵי וְתַחְתִּי אֲרַגְזוּ אֲשֶׁר אֲנִיחַ לְיוֹם צָרָה לַעֲלוֹת לָעָם יְגוֹדְנֹו: כִּי־תֵאָנֶה לְאֵת־פָּרַח וְאֵין יְבוּל בַּגִּפְנִים כַּחֲשׁ מַעֲשֵׂה־זֵית וּשְׂדֵמוֹת לֹא־עָשָׂה אֲכָל גֹּזֵר מִמְּכֻלָּה צֹאן וְאֵין בְּקֶר בְּרַפְתִּים: וְאֲנִי כִּי־הוּא אֶעְלֹזָה אֲגִילָה בֹא־לְחִי יִשְׁעִי: וַיְ-הוָה אֲ-דְנִי חִילִי וַיִּשֶׁם רַגְלִי פְּאִילּוֹת וְעַל בְּמוֹתַי יִדְרַכְנִי לְמַנְצָה בְּנִגְיִנּוֹתַי:

צפניה

א דְּבַר־יְהוָה הָיָה אֲשֶׁר הָיָה אֶל־צְפַנְיָה בֶן־בוּשִׁי
בֶן־גְּדַלְיָה בֶן־אֲמַרְיָה בֶן־חִזְקִיָּה בִּימֵי יְאֹשִׁיָּהוּ
בֶן־אֲמֹנִן מִלְּדֹה יְהוּדָה׃ אָסַף אָסַף כָּל מַעַל פָּנַי
הָאֲדָמָה נֹאמְרֵי־הָהוּא׃ אָסַף אָדָם וּבְהֵמָה אָסַף
עוֹדֵי־הַשָּׁמַיִם וְדָגֵי הַיָּם וְהַמְּבַשְׁלוֹת אֶת־
הָרִשְׁעִים וְהַכְּרָתִי אֶת־הָאָדָם מִעַל פָּנַי הָאֲדָמָה
נֹאמְרֵי־הָהוּא׃ וְנָטִיתִי יָדִי עַל־יְהוּדָה וְעַל כָּל־
יְוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַּיִם וְהַכְּרָתִי מִן־הַמָּקוֹם הַזֶּה אֶת־
שָׂאֵר הַבָּעַל אֶת־שֵׁם הַכְּמָרִים עִם־הַכְּהֹנִים׃
וְאֶת־הַמִּשְׁתַּחֲוִים עַל־הַגּוֹזֹת לְצַבֹּא הַשָּׁמַיִם
וְאֶת־הַמִּשְׁתַּחֲוִים הַנִּשְׁבָּעִים לִי־הָהוּא
וְהַנִּשְׁבָּעִים בְּמַלְכָם׃ וְאֶת־הַנְּסוּגִים מֵאֶחָדִי
י־הָהוּא וְאֲשֶׁר לֹא־בִקְשׂוּ אֶת־יְהוָה וְלֹא
דָרְשׁוּהוּ׃ הֵם מִפָּנַי אֶ־דָּנִי יְהוָה כִּי קָרוֹב יוֹם
י־הָהוּא כִּי־יִחַבֵּן יְהוָה זֶבַח הַקֹּדֶשׁ קִרְאוּ׃
וְהָיָה בַּיּוֹם זֶבַח יְהוָה וּפְקַדְתִּי עַל־הַשָּׂרִים
וְעַל־בְּנֵי הַמִּלְדָּה וְעַל כָּל־הַלְבָּשִׁים מִלְּבוּשׁ
נָכְרִי׃ וּפְקַדְתִּי עַל כָּל־הַדּוֹלָג עַל־הַמִּפְתָּן
בַּיּוֹם הַהוּא הַמִּמְלָאִים בַּיּוֹם אֲדַנִּיָּהם חָמָס
וּמְרֻמָּה׃ וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא נֹאמְרֵי־הָהוּא קוֹל
צִעֲקָה מִשָּׁעַר הַדָּגִים וַיִּלְלָה מִן־הַמִּשְׁנָה וְשָׁבַר
גְּדוֹל מִחַגְבְּעוֹת׃ הִילִילוּ יְשׁוּבֵי הַמִּבְתָּשׁ כִּי
נִדְמָה כֹּל־לַעַם כַּנְּעַן נִכְרְתוּ כֹּל־לִנְטִילוֹ בְּסָף׃
וְהָיָה בָּעֵת הַהִיא אֲחַפֵּשׂ אֶת־יְרוּשָׁלַּיִם בְּנִירוֹת
וּפְקַדְתִּי עַל־הָאֲנָשִׁים הַקַּפְאִים עַל־שִׁמְרֵיהֶם
הָאֲמָרִים בְּלִבָּכֶם לֹא־יִיטִיב יְהוָה וְלֹא יִרְע׃
וְהָיָה חֵילָם לְמִשְׁפָּחָה וּבְתִיבָה לְשִׁמְמָה וּבְנוֹ
בָּתִּים וְלֹא יִשְׁבּוּ וְנִטְעוּ כְרָמִים וְלֹא יִשְׁתּוּ אֶת־
יַיִם׃ קָרוֹב יוֹם־יְהוָה הָהוּא הַגְּדוֹל קָרוֹב וּמִתָּר
מֵאֲדָ קוֹל יוֹם יְהוָה מֵרַח צָרָה שֵׁם גְּבוּרָה׃ יוֹם
עֲבָרָה הַיּוֹם הַהוּא יוֹם צָרָה וּמְצוּקָה יוֹם שֹׂאֵחַ
וּמְשׂוֹאָה יוֹם חֲשׂוֹךְ וְאִפְלָה יוֹם עָנָן וְעַרְפֶּל׃
יוֹם שׂוֹפָר וְתִרְוַעָה עַל הָעָרִים הַבְּצֻרוֹת וְעַל
הַכְּנֹזֹת הַגְּבוּחוֹת׃ וְהַצְרָתִי לָאָדָם וְהִלְכּוּ

כְּעוֹרִים כִּי לִי־הָיָה חֲטָאוֹ וְשִׁפְךְ דָּמָם כְּעֹפֵר
וּלְחַמָּם כַּגְּלִילִים׃ גַּם־כִּסְפָּם גַּם־זָהָבָם לֹא־יִוָּכַל
לְהַצִּילָם בַּיּוֹם עֲבָרָתִי יְהוָה וּבְכַאֲשׁ קִנְאָתוֹ
תֹּאכַל כָּל־הָאָרֶץ כִּי־כָלָה אֲדִי־נִבְחָלָה יַעֲשֶׂה
אֶת כָּל־יְשׁוּבֵי הָאָרֶץ׃
ב הַתְּקוּשָׁשׁוּ וְקוּשְׁוּ הַגּוֹי לֹא נִכְסַף׃ בְּטָרָם
לָדַת חֶק כַּמִּזְעַר עֹבֵר יוֹם בְּטָרָם לֹא־יָבוֹא
עֲלֵיכֶם חֲרוֹן אַפִּי־הָהוּא בְּטָרָם לֹא־יָבוֹא עֲלֵיכֶם
יוֹם אַפִּי־הָהוּא׃ בִּקְשׂוּ אֶת־יְהוָה כֹּל־לֵעֲנׁוּי
הָאָרֶץ אֲשֶׁר מִשְׁפָּטוֹ פָּעַל בְּקִשְׁוֵי־צָדִק בִּקְשׂוּ
עֲנׁוּהָ אוֹלֵל תִּפְתָּרוּ בַּיּוֹם אַפִּי־הָהוּא׃ כִּי עוֹזָה
עֲזוּבָה תִּהְיֶה וְאֲשַׁקְלוּן לְשִׁמְמָה אֲשִׁדּוּד
כַּעֲזוּבֵי הַיָּם יִגְרְשׁוּהָ וְעִקְרוּן תִּעֲקֹר׃ הַיּוֹם יִשְׁבּוּ
יִכָּבֵל הַיָּם גּוֹי בְּרִיתִים דְּבַר־יְהוָה עֲלֵיכֶם כַּנְּעַן
אָרֶץ פְּלִשְׁתִּים וְהִאֲבֹדְתִיָּה מֵאִין יוֹשְׁבֵי׃ וְהִיִּתְּהָ
יִכָּבֵל הַיָּם גּוֹי בְּרִית רַעִים וְגִדְרוֹת צָאן׃ וְהָיָה
יִכָּבֵל לְשִׂאֲרֵית בַּיּוֹם יְהוּדָה עֲלֵיהֶם יִרְעוּן בְּבִתִּי
אֲשַׁקְלוּן כְּעֶרְבַּ יִרְבְּצוּן כִּי יִפְקְדֶם יְהוָה
אֶ־לְחֵיהֶם וְשָׁב שְׁבוֹתָם שְׁבִיתָם׃ שְׁמַעְתִּי
חֲרַפְתָּ מוֹאָב וְגִדְפִי בְּנֵי עַמּוֹן אֲשֶׁר חֲרַפּוּ אֶת־
עַמִּי וַיִּגְדְּלוּ עַל־גְּבוּלָם׃ לָכֵן חִי־אֲנִי נֹאמְ
יְהוָה צֶ־בְאֹזֹת אֶ־לְהִי יִשְׂרָאֵל כִּי־מוֹאָב
כִּסְדָם תִּהְיֶה וּבְנֵי עַמּוֹן כְּעַמּוֹרָה מִמִּשְׁקַח חֲרוּל
וּמִכְרַח־מִלְחָה וּשְׁמִמָּה עַד־עוֹלָם שְׂאֲרֵית עַמִּי
יִבְזֹזוּ וַיִּתֵּר גּוֹי יִנְחָלוּם׃ זֹאת לָהֶם תַּחַת גְּאוֹנָם
כִּי חֲרַפּוּ וַיִּגְדְּלוּ עַל־עַם יְהוָה צֶ־בְאֹזֹת׃
גִּזְרָא יְהוָה עֲלֵיהֶם כִּי רָזָה אֶת כָּל־אֶ־לְהִי
הָאָרֶץ וַיִּשְׁתַּחֲוִי־לוֹ אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ כֹּל אִנִּי
הַגּוֹיִם׃ גַּם־אַתֶּם פּוֹשִׁים חֲלָלִי חֲרַפִּי הַמָּה׃
וַיִּט יָדוֹ עַל־צִפּוֹן וַיֹּאפֵד אֶת־אֲשׁוּר וַיִּשֶׁם אֶת־
נִינּוּהָ לְשִׁמְמָה צִיָּה כַּמִּדְבָּר׃ וַיִּרְבְּצוּ בְּתוֹכָהּ
עַדְרִים כֹּל־לְחִיתֵי־גּוֹי גַּם־קִאֵת גַּם־קִפְד
כַּכְּתָרִיָּה וַיִּלְנוּ קוֹל יִשׂוּרָר כַּחֲלוֹן חֲרַב כַּפָּף
כִּי אֲרֻזָּה עָרָה׃ זֹאת הָעִיר הָעֲלִיזָה הִיוּשְׁבֵת

לְכַטַּח הָאֲמָרָה בְּלִבָּהּ אֲנִי וְאֶפְסִי עוֹד אֵיךְ |
הִיְתָה לְשִׁמְחָה מִרַבִּין לְחַיָּה כֹּל עוֹבֵר עָלֶיהָ
יִשְׂרָק יִנְיַע יָדָיו:

ג. הוֹי מִרְאָה וְנִגְאָלָה הָעִיר הַיּוֹנָה: גַּלַּא שְׂמֵעָה
בְּקוֹל לֹא לָקַחָה מוֹסֵר בִּי-הוּא לֹא בְטַחָה אֵלַי-
א-לְחַיָּה לֹא קָרְבָה: שְׂרִיָה בְקַרְבָּה אֲרִיזוֹת
שְׂאֵנִים שִׁפְטִיָה זְאֵבִי עָרַב לֹא גִרְמוֹ לְבַקֵּר:
גְּבִיאָה פְחִזִים אֲנָשִׁי בְהַדּוֹת בְּהַנִּיָּה חֲלֹנִי-
לְדַשׁ חֲמֹסוֹ תוֹרָה: י-הוּא צְדִיק בְּקַרְבָּה לֹא
יַעֲשֶׂה עוֹלָה בְּבַקֵּר בְּבַקֵּר מִשְׁפָּטוֹ וְתָן לְאֹזֵר
לֹא נִעְדָר וְלֹא-יִדְרַע עוֹל בְּשֵׁת: הַכְּרַתִּי גוֹלִים
נִשְׁמוֹ פְּנוֹתָם הַחֲרַבְתִּי חוֹצוֹתָם מִכְּלֵי עוֹבֵר
נִצְדָדוּ עָרִיחָם מִכְּלֵי-אִישׁ מֵאִין יוֹשֵׁב: אֲמַרְתִּי
אֲדֹתִירְאִי אוֹתִי תִקְחִי מוֹסֵר וְלֹא-יִפְרַת
מִעוֹנָה כֹּל אֲשֶׁר-פָּקַדְתִּי עָלֶיהָ אֲכֹן הַשְּׂפִימוֹ
הַשְּׁחִיתוּ כֹּל עֲלִילוֹתָם: הֲלֹכֵן חֲפוּ-לִי נְאֻם-
י-הוּא לְיוֹם קוֹמִי לְעַד בִּי מִשְׁפָּטִי לְאֶסְפָּה גוֹלִים
לְקַבְּצִי מִמְּלָכוֹת לְשַׁפֵּךְ עֲלֵיהֶם וְעַמּוֹל כֹּל חֲרוֹן
אֲפִי בִי בְּאֵשׁ קִנְאָתִי תֹאכַל כֹּל-לִחְאָרְקִי: בִּי-
אִז אֶהַפֵּךְ אֶל-עַמּוּם שִׁפְחָה בְּרוּרָה לְקָרָא כֹּלֵם
בְּשֵׁם י-הוּא לְעַבְדוֹ שְׂכָם אַחַד: יִמְעַבֵּר לְנַהֲרִי-

כּוֹשׁ עֲתָרִי בַת-פּוֹצִי יוֹבְלוֹן מִנְחָתִי: בִּיּוֹם
הַהוּא לֹא תִבּוֹשִׁי מִכֹּל עֲלִילוֹתֶיךָ אֲשֶׁר פָּשַׁעְתָּ
בִּי בִי-אִז | אָסִיר מִקַּרְבְּךָ עֲלִיזִי גִאֲוִתְךָ וְלֹא-
תוֹסֵפִי לְגַבְּחָה עוֹד בְּחַר קִדְשִׁי: וְהַשְׂאֲרָתִי
בְּקַרְבְּךָ עִם עֲנִי וְדַל וְחֹסֵן בְּשֵׁם י-הוּא:
שְׂאֲרִית יִשְׂרָאֵל לֹא-יַעֲשׂוּ עוֹלָה וְלֹא-יִדְבְּרוּ
כֹּזֵב וְלֹא-יִמְצָא בְּפִיחֶם לְשׁוֹן תְּרַמִּית בִּי-הַמָּחָה
יִרְעוּ וְרַבְּצוּ וְאִין מִחְרִיד: רַעֲלִי בַת-צִלוֹן חֲרִיעוּ
יִשְׂרָאֵל שְׂמַחִי וְעֲלִזִי בְכַל-לֵב בַּת יְרוּשָׁלַם:
חֲסִיר י-הוּא מִשְׁפָּטִיךָ פְּנַח אֵיבֹךָ מִלְּךָ
יִשְׂרָאֵל י-הוּא בְּקַרְבְּךָ לֹא-תִירְאִי רַע עוֹד:
בִּיּוֹם הַהוּא יֹאמֵר לְיְרוּשָׁלַם אֵל-תִּירְאִי צִלוֹן
אֲלִירְפוּ יָדֶיךָ: י-הוּא א-לְחַיָּה בְּקַרְבְּךָ גִבּוֹר
יִשְׂוֵעַ יִשִּׁישׁ עָלֶיךָ בְּשִׁמְחָה יִחְרִישׁ בְּאַהֲבָתוֹ
יִגִּיל עָלֶיךָ בְּרַגְוָה: גּוֹגִי מִמוֹעֵד אֶסְכְּתִי מִמֶּךָ
הִיוּ מִשְׂאֵת עָלֶיךָ חֲרָפָה: הַנְּנִי עֲשֶׂה אֶת-כֹּל-
מִזְעִיךָ בְּעַת הַחַיָּה וְהוֹשַׁעְתִּי אֶת-הַצֹּלְעָה
וְהַנְּדַחָה אֶקְבֹּץ וְשִׁמְתִים לְתַהֲלָה וְלִשְׂמֵם בְּכַל-
הָאָרֶץ בִּשְׂתֵם: בְּעַת הַחַיָּה אֲבִיא אֶתְכֶם
וּבְעַת קִבְּצִי אֶתְכֶם בִּי-אֶתֶן אֶתְכֶם לְשֵׁם
וְלְתַהֲלָה בְּכֹל עַמּוֹי הָאָרֶץ בְּשׁוֹבֵי אֶת-
שְׁבוֹתֵיכֶם לְעִינֵיכֶם אֲמַר י-הוּא:

חגי

א. בְּשִׁנַּת שְׁתַּיִם לְדַרְיוֹשׁ הַמֶּלֶךְ בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁשִׁי
בִּיּוֹם אֶחָד לְחֹדֶשׁ הָיָה דְבַר-י-הוּא בִּירְחֵי-חַגִּי
הַנְּבִיא אֲלִי-זָרְבָבֶל בֶּן-שָׁאֲלִתִיאֵל פָּחַת יְהוּדָה
וְאֲלִי-הוֹשַׁע בֶּן-יְהוֹצָדָק חֲבֵתֶן חַגְדוֹל לֵאמֹר:
כֹּה אָמַר י-הוּא ז-בְּאוֹת לֵאמֹר הָעַם הַזֶּה
אָמְרוּ לֹא עַת-בֵּא עַת-בֵּית י-הוּא לְהַפְּנוֹת:
וַיְהִי דְבַר-י-הוּא בִּירְחֵי חַגִּי הַנְּבִיא לֵאמֹר: הַעֲת
לְכֶם אֲתֶם לְשַׁבֵּת בְּבֵתֵיכֶם סְבוּנִים וְהַבֵּית הַזֶּה
חָרַב: וְעַתָּה כֹּה אָמַר י-הוּא ז-בְּאוֹת שְׂוִמוֹ
לְבַבְכֶם עֲלִי-דְרַבְּכֶם: זָרַעְתֶּם חֲרָפָה וְהִבֵּא
מִזֶּט אֲכוֹל וְאִין-לְשֹׁכָה בְּעַת שְׁתוֹ וְאִין-לְשֹׁכָה
לְבוֹשׁ וְאִין-לְחֶם לוֹ וְהַמְשַׁתְּפָר מִשְׁתַּפָּר אֲלִי-

צְרוּר נְקוּב: כֹּה אָמַר י-הוּא ז-בְּאוֹת שְׂוִמוֹ
לְבַבְכֶם עֲלִי-דְרַבְּכֶם: עֲלוּ חָהֵר וְהִבֵּאתֶם עֵץ
וּבְנֵנו הַבֵּית וְאֶרְצֵה-כּוֹ וְאֶכְבֵּד וְאֶפְבְּדָה אֲמַר
י-הוּא: פְּנַח אֲלִי-חֲרָפָה וְחַנְּנָה לְמַעַט וְהִבֵּאתֶם
הַבֵּית וְנִפְחַתִּי בּוֹ יַעַן מָחָה נְאֻם י-הוּא
ז-בְּאוֹת יַעַן בֵּיתִי אֲשֶׁר-הוּא חָרַב וְאַתֶּם
רָצִים אִישׁ לְבֵיתוֹ: עֲלִי-כֹן עֲלִיכֶם כֹּלֵאֵן שְׂמִי
מִטַּל וְהָאָרֶץ כֹּלֵאֵה יִבּוֹלָה: וְאֶקְרָא חָרַב עֲלִי-
הָאָרֶץ וְעֲלִי-הַחֲרָיִם וְעֲלִי-הַדָּגָן וְעֲלִי-הַתִּירוֹשׁ וְעֲלִי-
הַיִּצְחָר וְעֲלִי אֲשֶׁר תּוֹצִיא הָאֲדָמָה וְעֲלִי-הָאָדָם
וְעֲלִי-הַבְּהֵמָה וְעֲלִי כֹל-לִיגִיעַ פְּפִיּוֹם: וַיִּשְׁמַע
זָרְבָבֶל בֶּן-שָׁלְתִיאֵל וַיְהוֹשַׁע בֶּן-יְהוֹצָדָק חֲבֵתֶן

הַגְּדוֹל וְכֹל | שְׂאֲרֵית הָעַם בְּקוֹל י-הוּא
א-לֵהֵיחִים וְעַל-דְּבַר־יְהוָה הַנְּבִיא כַּאֲשֶׁר שָׁלַח
י-הוּא א-לֵהֵיחִים וַיִּירָאוּ הָעַם מִפְּנֵי י-הוּא:
וַיֹּאמֶר יְהוָה מִלֵּאדָּה י-הוּא בְּמִלְאֲכֹת י-הוּא
לָעַם לֵאמֹר אֲנִי אֶתְכֶם נְאֻם-י-הוּא: וַיַּעַר
י-הוּא אֶת-רוּחַ זְרָבָד בֶּן-שִׁלְתִּיאל פַּחַת
יְהוּדָה וְאֶת-רוּחַ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-יְהוֹזָבָד חֲבֵהֶן
הַגְּדוֹל וְאֶת-רוּחַ כָּל שְׂאֲרֵית הָעַם וַיִּבְאוּ וַיַּעֲשׂוּ
מִלְאָכָה בְּבֵית-י-הוּא ז-בָּאוֹת א-לֵהֵיחִים:
בַּיּוֹם עֶשְׂרִים וָאַרְבָּעָה לַחֹדֶשׁ בַּשָּׁנָה
שְׁתַּיִם לְדַרְיוֹשׁ הַמֶּלֶךְ:

ב «בַּשָּׁבִיעִי בַּעֲשָׂרִים וָאַחַד לַחֹדֶשׁ הָיָה דְבַר-
י-הוּא בְּיַד-יְהוָה הַנְּבִיא לֵאמֹר: אָמַר-נָא אֵלֵי-
זְרָבָד בֶּן-שִׁלְתִּיאל פַּחַת יְהוּדָה וְאֵלֵי-יְהוֹשֻׁעַ
בֶּן-יְהוֹזָבָד חֲבֵהֶן הַגְּדוֹל וְאֵלֵי-שְׂאֲרֵית הָעַם
לֵאמֹר: מִי בְכֶם הַנְּשֹׂאֵר אֲשֶׁר רָאָה אֶת-הַפֶּתַח
הַזֶּה בְּכַבֹּדוֹ הַרְאֵשׁוֹן וְמָה אַתֶּם רְאִים אֵת-
עֲתָה הַלּוֹא כְּמַחֲוֹ בָּאִין בְּעֵינֵיכֶם: וְעַתָּה חֹזֵק
זְרָבָד נְאֻם-י-הוּא וְחֹזֵק יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-יְהוֹזָבָד
חֲבֵהֶן הַגְּדוֹל וְחֹזֵק כָּל-יַעַם הָאָרֶץ נְאֻם-י-הוּא
וַעֲשׂוּ כִּי-אֲנִי אֶתְכֶם נְאֻם י-הוּא ז-בָּאוֹת:
אֶת-יְהוֹדָר אֲשֶׁר-כִּרְתִּי אֶתְכֶם בַּעֲצַתְכֶם
מִמַּצְרַיִם וְרוּחִי עִמָּדָת בְּתוֹכְכֶם אֶל-תִּירָאוּ:
כִּי כֹה אָמַר י-הוּא ז-בָּאוֹת עוֹד אֶחָת מִעַט
הָיָה וְאֲנִי מַרְעִישׁ אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ
וְאֶת-יְהִים וְאֶת-יְהוֹרְבָה: וְהִרְעַשְׁתִּי אֶת-כָּל-
הַגּוֹיִם וּבָאוּ תַמְדַּת כָּל-יְהוּדָה וּמִלְאֲתִי אֶת-
הַפֶּתַח הַזֶּה כְּבוֹד אָמַר י-הוּא ז-בָּאוֹת: הֲלוֹ
הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב נְאֻם י-הוּא ז-בָּאוֹת: גְּדוֹל
יְהִי כְבוֹד הַפֶּתַח הַזֶּה הָאֲחֵרוֹן מִן-הַרְאֵשׁוֹן
אָמַר י-הוּא ז-בָּאוֹת וּבְמָקוֹם הַזֶּה אֶתֵּן שְׁלוֹם
נְאֻם י-הוּא ז-בָּאוֹת: בַּעֲשָׂרִים וָאַרְבָּעָה

לַתְּשִׁיעִי בַּשָּׁנָה שְׁתַּיִם לְדַרְיוֹשׁ הָיָה דְבַר-
י-הוּא אֶל-יְהוָה הַנְּבִיא לֵאמֹר: כֹּה אָמַר י-הוּא
ז-בָּאוֹת שְׂאֵל-נָא אֶת-הַכַּהֲנִים תּוֹרַח לֵאמֹר:
יְהוָה | יִשְׂאֵל-אִישׁ בְּשֶׁר-קֹדֶשׁ בְּכַנֵּף בְּגָדוֹ וְנָגַע
בְּכַנְפוֹ אֶל-הַלֶּחֶם וְאֶל-הַנְּזִיד וְא-לֵהֵיחִין וְאֵל-
שִׁמּוֹן וְאֵל-כָּל-לִמְאֵכָל הַיְקֻדָּשׁ וַיַּעֲנוּ הַכַּהֲנִים
וַיֹּאמְרוּ לֹא: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֲנִי אֲנִי נְאֻם-י-הוּא
בְּכָל-אֵלֶּה הַיְטָמָא וַיַּעֲנוּ הַכַּהֲנִים וַיֹּאמְרוּ
יְטָמָא: וַיַּעַן יְהוָה וַיֹּאמֶר כֹּן הָעַם-הַזֶּה וּבֶן-יְהוָה
הַזֶּה לְפָנַי נְאֻם-י-הוּא וְכֹן כָּל-לִמְעֵשָׂה יְדִיהֶם
וְאֲשֶׁר יִקְרִיבוּ שָׁם טָמֵא הוּא: וְעַתָּה שִׁימוּ-
נָא לְבַבְכֶם מִן-יְהוָה הַזֶּה וּמַעַלָּה מִטָּרֵם שׁוֹם-
אָבוֹן אֶל-אָבוֹן בְּהִיבֵל י-הוּא: מִמְּהִיּוֹתֶם כֹּה אֵלֵי-
עֲרַמַת עֲשָׂרִים וְהִיתָה עֲשָׂרָה כֹּה א-לֵהֵיחִין
לְחֵשֶׁף חַמְשִׁים פּוּרָה וְהִיתָה עֲשָׂרִים: הַפֶּתַח
אֶתְכֶם בַּשָּׂדֶה וּבִירְקוֹן וּבְכֹרֶד אֶת כָּל-
מַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם וְאִין-אֶתְכֶם אֵלֵי נְאֻם-י-הוּא:
שִׁימוּ-נָא לְבַבְכֶם מִן-יְהוָה הַזֶּה וּמַעַלָּה מִיּוֹם
עֲשָׂרִים וָאַרְבָּעָה לַתְּשִׁיעִי לְמִן-יְהוָה אֲשֶׁר-יִסְדֹּ
הִיבֵלִי-הוּא שִׁימוּ לְבַבְכֶם: הַעוֹד הַזֶּה
בְּמַגִּירָה וְעַד-חֲלֹפֶן וְחַתְמָנָה וְחַרְפוֹן וְעַן תִּזְתֶּן
לֹא נִשְׂא מִן-יְהוָה הַזֶּה אֲבָרָה: וַיְהִי דְבַר-
י-הוּא שְׁנֵית אֶל-יְהוָה בַּעֲשָׂרִים וָאַרְבָּעָה לַחֹדֶשׁ
לֵאמֹר: אָמַר אֶל-זְרָבָד פַּחַת-יְהוּדָה לֵאמֹר
אֲנִי מַרְעִישׁ אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ:
כֹּה-חֲפַכְתִּי כֶּסֶף מִמְּלָכֹת וְהַשְׁמַדְתִּי חֹזֵק
מִמְּלָכֹת הַגּוֹיִם וְהַפַּכְתִּי מִרְפָּחָה וּרְכִבְיָה
וַיִּרְדּוּ סוֹסִים וּרְכִבֵיהֶם אִישׁ בְּחָרֵב אַחִיו:
בַּיּוֹם הַהוּא נְאֻם-י-הוּא ז-בָּאוֹת אֶקְחָךְ
זְרָבָד בֶּן-שִׁלְתִּיאל עֲבָדִי נְאֻם-י-הוּא
וְשִׁמְתִּיךָ בְּחֹתֶם כִּי-בֵן בְּחָרְתִּי נְאֻם י-הוּא
ז-בָּאוֹת:

זְכַרְיָה

הַנְּבִיא לֵאמֹר: קָצַף י-הוּא עַל-אֲבוֹתֵיכֶם קָצַף:
וְאֶמְרַת אֲלֵהֶם כֹּה אָמַר י-הוּא ז-בָּאוֹת שׁוֹבוּ

א «בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁמִינִי בַּשָּׁנָה שְׁתַּיִם לְדַרְיוֹשׁ הָיָה
דְּבַר-י-הוּא אֶל-זְכַרְיָה בֶּן-בְּרַכְיָה בֶּן-עֲדִי

אֵלַי נָאִם י- הוֹדָה צ- בְּאֹתוֹת וּבְאֵימֹת אֱלֹהֵיכֶם אָמַר
י- הוֹדָה צ- בְּאֹתוֹת: אֵלֹהֵיהֶן בְּאֵבְתֵיכֶם אֲשֶׁר
קָרָאתִי אֲלֵיהֶם הַנְּבִיאִים הַרְאֵשְׁתִּים לֵאמֹר כֹּה
אָמַר י- הוֹדָה צ- בְּאֹתוֹת שׁוֹבְנוּ נָא מִדְּרֻבֵיכֶם
הַרְעִים וּמַעֲלִילֵיכֶם וּמַעֲלִילֵיכֶם הַרְעִים וְלֹא
שָׁמְעוּ וְלֹא-הִקְשִׁינוּ אֵלַי נָאִם י- הוֹדָה:
אֲבוֹתֵיכֶם אֵימְהָם וְהַנְּבִיאִים הַלְעֹלָם יְהוּ:
וְאָ | דְּבַרִי וְחַפְּיוֹ אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶת-עַבְדִּי
הַנְּבִיאִים הַלּוֹא הִשְׁמִינוּ אֲבֹתֵיכֶם וַיִּשְׁוֹבוּ
וַיֹּאמְרוּ כַּאֲשֶׁר זָמַם י- הוֹדָה צ- בְּאֹתוֹת לַעֲשׂוֹת
לָנוּ כְּדַרְכֵינוּ וּבְמַעֲלָלֵינוּ כִּן עָשָׂה אֶתְנוּ: בְּיוֹם
עֲשָׂרִים וָאַרְבָּעָה לַעֲשֵׁתִי-עֲשָׂר הַדָּשׁ הוּא-הַדָּשׁ
שָׁכַט בַּשָּׁנָה שְׁתַּיִם לְדַרְיוֹשׁ הִיָּה דְבַרִי-הוֹדָה
אֶל-זְכַרְיָה בֶן-בְּרַכְיָהוּ בֶן-עֲדוּיָה הַנְּבִיא לֵאמֹר:
רְאִיתִי | הַלִּילָה וְהַנְּהִיאִישׁ רַבֵּב עַל-סוּסִים אֲדוּם
וְהוּא עֹמֵד בֵּין הַחֲדָסִים אֲשֶׁר בְּמַצְלָה וְאַחֲרָיו
סוּסִים אֲדָמִים שָׂרְקִים וְלִבְנִים: וַאֲמַר מַה-אֵלֶּה
אֲדַנִּי וַיֹּאמֶר אֵלַי הַמַּלְאָךְ הַדְּבָר בְּיָ אֲנִי אֲרַאךָ
מַה-תִּמְנָה אֵלֶּה: וַיַּעַן הָאִישׁ הָעַמֵּד בֵּין-הַחֲדָסִים
וַיֹּאמֶר אֵלֶּה אֲשֶׁר שָׁלַח י- הוֹדָה לְהַתְּחַלֵּךְ בְּאֶרֶץ
וַיַּעֲלֵנוּ אֶת-מַלְאָךְ י- הוֹדָה הָעַמֵּד בֵּין הַחֲדָסִים
וַיֹּאמְרוּ הַתְּחַלְכְּנוּ בְּאֶרֶץ וְהַנְּהָה כָּל-הָאָרֶץ
יִשְׁכַּת וְשִׁקְטָת: וַיַּעַן מַלְאָךְ-י- הוֹדָה וַיֹּאמֶר
י- הוֹדָה צ- בְּאֹתוֹת עַד-מָתִי אֶתְהָ לֹא-תִרְחֵם אֶת־
יְרוּשָׁלָּיִם וְאֶת עַרְיָ יְהוּדָה אֲשֶׁר זָעַמְתָּה זֶה
שִׁבְעִים שָׁנָה: וַיַּעַן י- הוֹדָה אֶת-הַמַּלְאָךְ הַדְּבָר
בְּי דְבָרִים טוֹבִים דְּבָרִים נְחִמִּים: וַיֹּאמֶר אֵלַי
הַמַּלְאָךְ הַדְּבָר בְּי קָרָא לֵאמֹר כֹּה אָמַר י- הוֹדָה
צ- בְּאֹתוֹת קִנְאָתִי לִירוּשָׁלָּיִם וְלַצִּיּוֹן קִנְאָה
גְּדוּלָּה: וְקָצַף גְּדוּלֵ אֲנִי קָצַף עַל-הַגּוֹיִם
הַשָּׂאֲנָנִים אֲשֶׁר אֲנִי קָצַפְתִּי מִעֵט וְחִמְתָּ עֲזָרוֹ
לְרַעַה: לָכֵן כֹּה-אָמַר י- הוֹדָה שְׁכַתִּי לִירוּשָׁלָּיִם
בְּרַחֲמִים בִּיתִי יִבְנֶה כֹּה נָאִם י- הוֹדָה צ- בְּאֹתוֹת
וְקוֹה וְקוֹ יִנְטָה עַל-יְרוּשָׁלָּיִם: עוֹד | קָרָא
לֵאמֹר כֹּה אָמַר י- הוֹדָה צ- בְּאֹתוֹת עוֹד תִּפְּוֹצְעָה

עַרְיָ מִטּוֹב וְנָחֵם י- הוֹדָה עוֹד אֶת-צִיּוֹן וּבְחַר
עוֹד בִּירוּשָׁלָּיִם:
ב וַאֲשָׁא אֶת-עֵינַי וְאָרָא וְהַנְּהָ אַרְבַּע קַרְנֹת:
וַאֲמַר אֶל-הַמַּלְאָךְ הַדְּבָר בְּי מַה-אֵלֶּה וַיֹּאמֶר
אֵלַי אֵלֶּה הַקַּרְנֹת אֲשֶׁר זָרוּ אֶת-יְהוּדָה אֶת־
יִשְׂרָאֵל וִירוּשָׁלָּיִם: וַיִּרְאֵנִי י- הוֹדָה אַרְבָּעָה
חַרְשִׁים: וַאֲמַר מַה אֵלֶּה כְּאִם לַעֲשׂוֹת וַיֹּאמֶר
לֵאמֹר אֵלֶּה הַקַּרְנֹת אֲשֶׁר-זָרוּ אֶת-יְהוּדָה בְּפִי-
אִישׁ לֹא-נִשְׂאָ רֹאשׁוֹ וַיִּבְאֵר אֵלֶּה לְחַרְרִיד אַתֶּם
לִידוֹת אֶת-קַרְנֹת הַגּוֹיִם הַנְּשָׂאִים קַרְן אֶל-אֶרֶץ
יְהוּדָה לְזוֹתָהּ: וַאֲשָׁא עֵינַי וְאָרָא וְהַנְּהִיאִישׁ
וּבְיָדוֹ תֵּבֵל מִדָּה: וַאֲמַר אֵלֶּה אֶתְהָ הַלֵּךְ וַיֹּאמֶר
אֵלַי לָמַד אֶת-יְרוּשָׁלָּיִם לְרֹאשׁוֹת פְּמַחֲרִיכָהּ
וּכְמַה אַרְבָּה: וְהַנְּהָ הַמַּלְאָךְ הַדְּבָר בְּי יֵצֵא
וּמַלְאָךְ אַחֵר יֵצֵא לְקַרְאֶתָּה: וַיֹּאמֶר אֵלַי רֵץ
דְּבָר אֶל-הַנְּעַר הַלּוֹ לֵאמֹר פְּרוֹזוֹת תִּשָּׁב
יְרוּשָׁלָּיִם מִרַב אָדָם וּבְהִמָּה בְּתוֹכָהּ: וַאֲנִי
אֶחֱיָה-לָּהּ נָאִם י- הוֹדָה חוֹמַת אִשׁ סְבִיב וּלְכַבּוֹד
אֶחֱיָה בְּתוֹכָהּ: הוּי הוּי וְנִסּוּ מֵאֶרֶץ צַפּוֹן נָאִם
י- הוֹדָה בְּי כְּאַרְבַּע רִוְחוֹת הַשָּׁמַיִם פִּרְשָׁתִי
אֶתְכֶם נָאִם י- הוֹדָה: הוּי צִיּוֹן הַמְּלִטָּה יוֹשֶׁבֶת
בְּתִיבְכָל: בְּי כֹה אָמַר י- הוֹדָה צ- בְּאֹתוֹת אַחֵר
כְּבוֹד שְׁלַחְנִי אֶל-הַגּוֹיִם הַשְּׁלָלִים אֶתְכֶם בְּי
הַנְּנַע בְּכֶם נִנְעַ בְּכַבֵּת עֵינָיו: בְּי הַנְּנִי מִנִּיף
אֶת-יְדַי עֲלֵיהֶם וְהִיוּ שָׁלָל לְעַבְדֵיהֶם וַיִּדְעָתֶם
כִּי-י- הוֹדָה צ- בְּאֹתוֹת שְׁלַחְנִי: רַנִּי וְשִׁמְחִי בְּתִי
צִיּוֹן כִּי הַנְּנִי-בָא וְשִׁכַּנְתִּי בְּתוֹכָךְ נָאִם י- הוֹדָה:
וְנִלְוִי גוֹיִם רַבִּים אֵלַי- הוֹדָה בְּיוֹם הַחֹזֵק וְהִיוּ
לִי לְעָם וְשִׁכַּנְתִּי בְּתוֹכָךְ וַיִּדְעָתָ כִּי-הוֹדָה
צ- בְּאֹתוֹת שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ: וְנַחֵל י- הוֹדָה אֶת־
יְהוּדָה חֲלָקוֹ עַל אֲדָמַת הַקֶּדֶשׁ וּבְחַר עוֹד
בִּירוּשָׁלָּיִם: הֵם כֹּל-בִּפְשָׁר מִפְּנֵי י- הוֹדָה בְּי
נְעוֹר מִמְּעוֹן קִדְשׁוֹ:

ג וַיִּרְאֵנִי אֶת-יְהוֹשֻׁעַ הַכַּהֵן הַגָּדוֹל עֹמֵד לְפָנַי
מַלְאָךְ י- הוֹדָה וְהַשְּׁטוֹן עֹמֵד עַל-יְמִינִי לְשִׁטְנוֹ:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־הַשָּׁטָן יִגְעַר יְהוָה בְּךָ
הַשָּׁטָן וַיִּגְעַר יְהוָה בְּךָ הַבַּחַר בִּירוּשָׁלַיִם
הַלְוֹא זֶה אֹדֶר מִצֵּל מֵאִשׁ׃ וַיְהוֹשֻׁעַ הָיָה לְבָשׁ
בְּגָדִים צֹאֲמִים וְעָמַד לִפְנֵי הַמִּלְאָךְ׃ וַיַּעַן וַיֹּאמֶר
אֶל־הָעֲמֻדִים לִפְנֵי לְאֹמֵר הִסִּירוּ הַבְּגָדִים
הַצֹּאֲמִים מֵעַלְיֹ וַיֹּאמֶר אֵלָיו רֵאָה הַעֲבֹרְתִי
מֵעַלְיֶךָ עֹנֶדָּה וְהִלְבַּשׁ אֶתְךָ מַחְלָצוֹת׃ וַאֲמַר
יְשִׁימוּ צְנִיפָה טָהוֹר עַל־רֹאשׁוֹ וַיִּשְׂימוּ הַצְּנִיפָה
הַטָּהוֹר עַל־רֹאשׁוֹ וַיִּלְבַּשְׁהוּ בְּגָדִים וּמִלְאָךְ
יְהוָה עָמַד׃ וַיַּעַד מִלְאָךְ יְהוָה בִּיהוֹשֻׁעַ
לֵאמֹר׃ כֹּה־אֹמֵר יְהוָה צְ-בָאוֹת אִם־בְּדַרְכֵי
תִלְךָ וְאִם אֶת־מִשְׁמֵרְתִי תִשְׁמֹר וְגַם־אֶתְּהָ תִדְוִן
אֶת־בֵּיתִי וְגַם תִּשְׁמֹר אֶת־חֻצְרֵי וְנִתְּתִי לְךָ
מִחֻלָּיִם בֵּין הָעֲמֻדִים הָאֵלֶּה׃ שְׂמַע־נָא
יְהוֹשֻׁעַ | הַכְּתוּן הַגָּדוֹל אֶתְּהָ וְרַעְיֶךָ הַיֹּשְׁבִיִּם
לִפְנֵיךָ כִּי־אֲנִשְׁי מוֹנֶפֶת הִמָּה כִּי־הִנְנִי מֵבִיא
אֶת־עַבְדֵי צִמְחָ׃ כִּי | הִנֵּה הָאֶבֶן אֲשֶׁר נִתְּתִי
לִפְנֵי יְהוֹשֻׁעַ עַל־אֶבֶן אַחַת שִׁבְעָה עֵינַיִם הִנְנִי
מִפְתַּח פֶּתַחַּה נֹאֵם יְהוָה צְ-בָאוֹת וּמִשְׁתִּי
אֶת־עֵזוֹן הָאָרֶץ־הַזֵּה בַּיּוֹם אֶחָד׃ בַּיּוֹם הַהוּא
נֹאֵם יְהוָה צְ-בָאוֹת תִּקְרָאוּ אִישׁ לְרַעְהוֹ אֶל־
תַּחַת גִּבּוֹן וְאֶל־תַּחַת תְּאֻנָּה׃

ד וַיִּשָּׁבַח הַמִּלְאָךְ הַדָּבָר כִּי וַיַּעֲרֵבֵנִי כְּאִישׁ
אֲשֶׁר־יַעֲזוֹר מוֹשְׁנֵתוֹ׃ וַיֹּאמֶר אֵלָיו מָה אֶתְּהָ רֵאָה
וַיֹּאמֶר וַאֲמַר רֵאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב פְּלִיָּה
וְגִלְהָה עַל־רֹאשָׁהּ וְשִׁבְעָה נִרְתִּיָּה עָלֶיהָ שִׁבְעָה
וְשִׁבְעָה מוֹנֵצְלוֹת לְנֵרוֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁהּ׃
וַיִּשְׁנִיֵּם זֵיתִים עָלֶיהָ אֶחָד מִיְמִין הַגִּלְהָה וְאֶחָד
עַל־שְׂמֹאלָהּ׃ וַאֲעַן וַאֲמַר אֶל־הַמִּלְאָךְ הַדָּבָר כִּי
לֹאֹמֵר מָה־אֵלֶּה אֲדַבֵּר׃ וַיַּעַן הַמִּלְאָךְ הַדָּבָר כִּי
וַיֹּאמֶר אֵלָיו הַלְוֹא יִדְעֶתָ מִה־הִמָּה אֵלֶּה וַאֲמַר
לֹא אֲדַבֵּר׃ וַיַּעַן וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֹאֹמֵר זֶה דְּבַר־
יְהוָה אֶל־זֶרְבָבֶל לֹאֹמֵר לֹא בַחִיל וְלֹא בְכַח
כִּי אִם־בְּרוּחֵי אֱמֹר יְהוָה צְ-בָאוֹת׃ כִּי־אֶתְּהָ
הִרִי־הַגָּדוֹל לִפְנֵי זֶרְבָבֶל לְמִישׁוֹר וְהוֹצִיא אֶת־

הָאֶבֶן הַרֹאשָׁה תִּשְׁאֹלֹת תָּן תָּן לָהּ׃ וַיְהִי דְבַר־
יְהוָה אֵלָי לֵאמֹר׃ וַיְדִי זֶרְבָבֶל יִסְדּוּ הַבַּיִת הַזֶּה
וַיְדִי תִבְצַעְנָה וַיִּדְעֶתָ כִּי־יְהוָה צְ-בָאוֹת
שָׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם׃ כִּי מִי כֹז לְיוֹם קִטְנוֹת וְשִׁמְחוּ
וְרֹאוּ אֶת־הָאֶבֶן הַבְּדִיל בְּיַד זֶרְבָבֶל שִׁבְעָה־
אֵלֶּה עֵינַי יְהוָה הִמָּה מוֹשׁוֹטְטִים בְּכֹל־הָאָרֶץ׃
וַאֲעַן וַאֲמַר אֵלָיו מִה־שָּׂנִי הַזֵּיתִים הָאֵלֶּה עַל־
יְמִין הַמְּנוֹרָה וְעַל־שְׂמֹאלָהּ׃ וַאֲעַן שְׁנֵית
וַאֲמַר אֵלָיו מִה־שְׁתֵּי שִׁבְלֵי הַזֵּיתִים אֲשֶׁר בְּיַד
שְׁנֵי צְנִיפֹת הַזָּהָב הַמְּרִיקִים מֵעֲלֵיהֶם הַזָּהָב׃
וַיֹּאמֶר אֵלָי לֹאֹמֵר הַלְוֹא יִדְעֶתָ מִה־אֵלֶּה וַאֲמַר
לֹא אֲדַבֵּר׃ וַיֹּאמֶר אֵלֶּה שְׁנֵי בְנֵי־הַיְצְהָר
הָעֲמֻדִים עַל־אֲדוּן כֹּל־הָאָרֶץ׃

ה וַאֲשׁוּב וְאִשָּׂא עֵינַי וַאֲרֵאָה וְהִנֵּה מוֹגֵלָה
עֹפֶה׃ וַיֹּאמֶר אֵלָי מָה אֶתְּהָ רֵאָה וַאֲמַר אֲנִי
רֵאָה מוֹגֵלָה עֹפֶה אֲרַכָּה עֲשָׂרִים בָּאַמָּה וְרַחֲבָהָ
עֲשָׂר בָּאַמָּה׃ וַיֹּאמֶר אֵלָי זֹאת הָאֵלֶּה הַיּוֹצֵאת
עַל־פְּנֵי כֹל־הָאָרֶץ כִּי כֹל־הַגִּבּוֹר מוֹזֵה פָּמוֹה נִקְּחָ
וְכֹל־לַחֲנֹשֵׁפֶע מוֹזֵה פָּמוֹה נִקְּחָ׃ הַיּוֹצֵאתִיָּה נֹאֵם
יְהוָה צְ-בָאוֹת וּבָאָה אֶל־בֵּית הַגִּבּוֹר וְאֶל־
בֵּית הַנֹּשֵׁפֶע בְּשָׁמַי לְשֹׁקֵר וְלִנְהָ פֶתוּךְ בֵּיתוֹ
וּכְלָתוֹ וְאֶת־עֲצָיו וְאֶת־אֲבָנָיו׃ וַיִּצָּא הַמִּלְאָךְ
הַדָּבָר כִּי וַיֹּאמֶר אֵלָי שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרֵאָה מָה
הַיּוֹצֵאת הַזֹּאת׃ וַאֲמַר מִה־הִיא וַיֹּאמֶר זֹאת
הַאִיפָה הַיּוֹצֵאת וַיֹּאמֶר זֹאת עֵינֶם בְּכֹל־הָאָרֶץ׃
וְהִנֵּה כִּפּוֹר עֹפֶרֶת נִשְׂאֵת וְזֹאת אִשָּׁה אַחַת
יוֹשֵׁבֶת בְּתוֹךְ הַאִיפָה׃ וַיֹּאמֶר זֹאת הִרְשָׁעָה
וַיִּשְׁלַךְ אֶתְּהָ אֶל־תְּוֹךְ הַאִיפָה וַיִּשְׁלַךְ אֶת־אֶבֶן
הָעוֹפֶרֶת אֶל־פִּיהָ׃ וְאִשָּׂא עֵינַי וַאֲרֵאָה וְהִנֵּה
שְׁתֵּים נָשִׁים יּוֹצֵאוֹת וְרוּחַ בְּכַנְפֵיהֶם וְלִהְנֵה
בְּנָפִים בְּכַנְפֵי הַחֲסִידָה וְתִשְׁאֹנָה אֶת־הַאִיפָה
בֵּין הָאָרֶץ וּבֵין הַשָּׁמַיִם׃ וַאֲמַר אֶל־הַמִּלְאָךְ
הַדָּבָר כִּי אֵנָּה הִמָּה מוֹלְכוֹת אֶת־הַאִיפָה׃
וַיֹּאמֶר אֵלָי לְבָנוֹת־לָהּ בַּיִת בְּאָרֶץ שְׁנַעַר
וְהִכּוּן וְהַנִּיחָה שָׁם עַל־מִבְּנֵתָהּ׃

וַיָּשָׁב וַאֲשָׁא עֵינָיו וַאֲרָאָה וְהָיָה אַרְבַּע
מֵרֻכְבוֹת יִצְאֹת מִבֵּין שְׁנֵי הַהָרִים וְהַהָרִים
הָרִי נִחְשָׁת׃ בַּמֵּרְכָבָה הִרְאֵשְׁנָה סוּסִים אַדְמִיִּם
וּבַמֵּרְכָבָה הַשְּׁנִית סוּסִים שְׁחָרִים׃ וּבַמֵּרְכָבָה
הַשְּׁלִישִׁית סוּסִים לְבָנִים וּבַמֵּרְכָבָה הָרְבִיעִית
סוּסִים בְּרָדִים אֲמָצִים׃ וַיַּעַן וַאֲמַר אֶל־הַמַּלְאָךְ
הַדֹּבֵר בִּי מַה־אֵלֶּה אֲדַנִּי׃ וַיַּעַן הַמַּלְאָךְ וַיֹּאמֶר
אֵלָּה אַרְבַּע רוּחֹת הַשָּׁמַיִם יוֹצְאוֹת
מִהַתְיַצֵּב עַל־אֲדוֹן כֹּל־הָאָרֶץ׃ אֲשֶׁר־כָּה
הַסּוּסִים הַשְּׁחָרִים יִצְאִים אֶל־אָרֶץ צִפּוֹן
וְהַלְבָנִים יִצְאוּ אֶל־אֲחֵרֵיהֶם וְהַבְּרָדִים יִצְאוּ
אֶל־אָרֶץ חֲתִימֹן׃ וְהָאֲמָצִים יִצְאוּ וַיִּבְקְשׂוּ
לְלַכֵּת לְהַתְחַלֵּךְ בָּאָרֶץ וַיֹּאמֶר לָבוֹ הַתְּחַלְּכוּ
בָּאָרֶץ וְהַתְּחַלְּכֵנָה בָּאָרֶץ׃ וַיִּזְעַק אֹתִי וַיְדַבֵּר
אֵלָּי לֵאמֹר רְאֵה הִיוּצְאִים אֶל־אָרֶץ צִפּוֹן הִנֵּי־הוּ
אֶת־רוּחִי בָּאָרֶץ צִפּוֹן׃ וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלָּי
לֵאמֹר׃ לְקוֹחַ מֵאֵת הַגּוֹלָה מִחִלְדָּי וּמֵאֵת
טוֹבִיָּה וּמֵאֵת יַדְעִיָּה וּבָאת אֵתָּה בַיּוֹם הַהוּא
וּבָאת בֵּית יֵאֲשִׁיָּה בֶן־צִפְנִיָּה אֲשֶׁר־בָּאוּ
מִבָּבֶל׃ וְלִקְחֹת כֶּסֶף־זוֹהָב וְעֲשִׂית עֲטֹרוֹת
וְשִׁמְתָּ בְּרֹאשׁ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־יְהוֹצָדָק הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל׃
וַיֹּאמְרֹת אֵלָּיו לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה צְ-בָאוֹת
לֵאמֹר הִנֵּה־אִישׁ צֵמַח שְׁמוֹ וּמִתְחַתּוֹ יִצְמַח
וּבְנָה אֶת־יְהִיכָל יְהוָה׃ וְהוּא יִבְנֶה אֶת־יְהִיכָל
יְהוָה וְהוּא־יִשָּׂא הוֹד וְיֹשֵׁב וּמִשָּׁל עַל־כַּסְאֹו
וְהָיָה כַהֵן עַל־כַּסְאֹו וְעֵצַת שְׁלוֹם תִּהְיֶה בֵּין
שְׁנֵיהֶם׃ וְהָעֲטֹרוֹת תִּהְיֶה לְחֶלֶם וּלְטוֹבִיָּה
וְלִידְעִיָּה וְלִחֹן בֶּן־צִפְנִיָּה לְזַפְרוֹן בְּהִיכָל יְהוָה׃
וְרַחֲוִקִים | יִבָּאוּ וּבְנוּ בְּהִיכָל יְהוָה וַיִּדְעֹתָם
כִּי־יְהוָה צְ-בָאוֹת שְׁלַחֲנִי אֵלֵיכֶם וְהָיָה אִם־
שָׁמוּעַ תִּשְׁמָעוּן בְּקוֹל יְהוָה צְ-לְחִיכֶם׃

וַיְהִי בַשָּׁנָת אַרְבַּע לְדַרְיוֹשׁ הַמֶּלֶךְ הָיָה דְבַר־
יְהוָה אֶל־זְכַרְיָה בְּאַרְבַּעָה לַחֹדֶשׁ הַתְּשִׁיעִי
בְּכַסְלוֹ׃ וַיִּשְׁלַח בֵּית־אֵל שַׂר־אֶצֶר וְרַגְמ מֶלֶךְ
וְאֲנָשָׁיו לְחַלּוֹת אֶת־פָּנָיו יְהוָה׃ לֵאמֹר אֵל־
הַכְּהֻנִּים אֲשֶׁר לְבֵית־יְהוָה צְ-בָאוֹת וְאֵל־
הַנְּבִיאִים לֵאמֹר הֲאֵכָפֶה בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי הַזֶּה
כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי זֶה כַּמָּוָה שָׁנִים׃ וַיְהִי דְבַר־
יְהוָה צְ-בָאוֹת אֵלָּי לֵאמֹר׃ אֲמַר אֶל־כָּל־
עַם הָאָרֶץ וְאֶל־הַכְּהֻנִּים לֵאמֹר כִּי־צִמְתֶּם וּסְפַדְתֶּם
בַּחֲמִישִׁי וּבַשְּׁבִיעִי זֶה שְׁבַע־יָמִים שָׁנָה הַצֹּמ
צִמְתֶּנִּי אֲנִי׃ וְכִי תֹאכְלוּ וְכִי תִשְׁתּוּ הַלֹּא
אֲתֶם הָאֹכְלִים וְאֲתֶם הַשְּׁתִיִּם׃ הַלֹּא אֶת־
הַדְּבָרִים אֲשֶׁר קָרָא יְהוָה בְּיַד הַנְּבִיאִים
הָרִאשֹׁנִים בְּהִיזֹת יְרוּשָׁלָּיִם יִשְׁבֹּת וְשִׁלְחָה
וְעָרִיָּה סְכִיבִתִּיָּה וְהִנָּנֹב וְהִשְׁפִּלָה יֹשֵׁב׃ וַיְהִי
דְבַר־יְהוָה אֶל־זְכַרְיָה לֵאמֹר׃ כֹּה אָמַר יְהוָה
צְ-בָאוֹת לֵאמֹר מִשְׁפַּט אֲמַת שְׁפֹטוּ וְחֶסֶד
וְרַחֲמִים עֲשׂוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו׃ וְאַל־מָנַה וּתְאוֹם
גַּר וְעָנִי אֶל־תַּעֲשִׂקוּ וְרַעַת אִישׁ אָחִיו אֵל־
תַּחֲשֹׁבוּ בְלִבְכֶם׃ וַיִּמְאָנוּ לְהִקְשִׁיב וַיִּתְּנוּ
כַּתֵּף סָרְרַת וְאַזְנֵיהֶם הִכְבִּידוּ מִשְׁמוֹעַ׃ וְלִפְּנֵי
שְׁמוֹ שָׁמִיר מִשְׁמוֹעַ אֶת־הַתּוֹרָה וְאֶת־הַדְּבָרִים
אֲשֶׁר שָׁלַח יְהוָה צְ-בָאוֹת בְּרוּחֹו בְּיַד
הַנְּבִיאִים הָרִאשֹׁנִים וַיְהִי קֶצֶף גָּדוֹל מֵאֵת
יְהוָה צְ-בָאוֹת׃ וַיְהִי כַאֲשֶׁר־קָרָא וְלֹא שָׁמְעוּ
כִּן יִקְרָאוּ וְלֹא אֲשָׁמַע אָמַר יְהוָה צְ-בָאוֹת׃
וְאַסְעֹרָם עַל כֹּל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא־יִדְעוּם
וְהָאָרֶץ נִשְׁמָה אַחֲרֵיהֶם מִעֵבֶר וּמִשָּׁב וַיִּשְׁיִמוּ
אָרֶץ־חֲמֻדָּה לְשִׁמָּה׃

הלכות אישות פרק יב

עונתה, ועיקר כתבתה, וירשתה.

יב, ופי' צד: התנה עם האשה שאין לה עליו עונה, תנאו בטל וחיב בעונתה—שהרי התנה על מה שכתוב בתורה, ואינו תנאי ממון. התנה עמה לפחת מעיקר כתבתה, או שכתב לה מאתים או מאה עיקר כתבה, וכתבה לו שנתקבלה מהן כך וכך, והיא לא נתקבלה—תנאו בטל: שכל הפוחת לכתולה ממאתים ולא למנה ממנה, הרי זו בעילת זנות.

יב, ח התנת עמו, אחר שנשאה, שלא יירשנה—תנאה בטל, ואף על פי שירשת הבעל מדברי סופרים: עשו חזוק לדבריהם כשלתורה, וכל תנאי שפירשה בטל, אף על פי שהוא ממון, שנאמר בה "לחקת משפט". ובשאר הדברים, תנאו קיים—כגון שהתנה עמה שאין לה שאר וכסות, על מנת שלא יאכל פרות נכסיה; וכל פיוצא בזה, תנאו קיים.

יב, ט כמה מזונות פוסקין לאשה: פוסקין לה לחם מזון שתי סעודות בכל יום, סעודה בינונית שלכל אדם באותה העיר שאינו לא חולה ולא גרגרן; ומאותו מאכל שלאנשי אותה העיר, אם חטים חטים, ואם שעורים שעורים, וכן ארו או דחן, או משאר מינין שנהגו בהן. ופוסקין לה פרפרת לאכל בה הפת, כגון קטניות או ירקות וכיוצא בהן; ושמן לאכילה, ושמן להדלקת הנר, ופרות; ומעט יין לשתות, אם היה מנהג המקום שישתו הנשים יין. יב, י ופוסקין לה שלוש סעודות בשבת, ובשר או דגים כמנהג המקום. ונותן לה בכל שבת ושבת, מעה כסף לצרכיה, כגון לכבוס או למרחץ, וכיוצא בהן.

יב, יא כמה דברים אמורים, בעניי שבישראל. אבל אם היה עשיר, הפל לפי עשרו; אפלו היה ממון ראוי לו שיעשה לה כמה תבשילי בשר בכל יום, כופין אותו ופוסקין לה מזונות כפי ממון. ואם היה עני ביותר, ואינו יכול לתן לה ואפלו לחם שהיא צריכה לו—כופין אותו להוציא; ותהיה כתבתה חוב עליו, עד שתמצא ידו ויתן.

יב, יב בעל שרצה לתן לאשתו מזונותיה הראויות לה, ותהיה אוכלת ושותה לעצמה, והוא אוכל

יב, א פשושא אדם אשה, בין בתולה בין בעולה, בין גדולה בין קטנה, אחת בת ישראל ואחת הגיורת או המשחררת—יתחייב לה בעשרה דברים, ויזכה בארבעה דברים. והעשרה: שלושה מהן מן התורה; ואלו הן, "שארה כסותה וענתה". "שארה", אלו מזונותיה; "כסותה", כמשמעה; "ענתה", לבוא עליה כדרך כל הארץ.

יב, ב והשבעה מדברי סופרים, וכלן תנאי בית דין הם. האחד מהם, עיקר הכתבה; והשאר הם הנקראין תנאיי כתבה, ואלו הן—לרפותה אם חלתה, ולפדותה אם נשבת, ולקברה כשתמות, ולהיות נזנת מנכסיו ויושבת בביתו אחר מותו כל זמן אלמנותה, ולהיות בנותיה ממנו מזונות אחרי מותו עד שיתארסו, ולהיות בניה הזכרים ממנו יורשין כתבתה יותר על חלקם בירשה שעם אחיהם מאשה אחרת.

יב, ג והארבעה שזכה בהן, כלם מדברי סופרים; ואלו הן—להיות מעשה ידיה שלו, ולהיות מציאתה שלו, ושיהיה אוכל פרות כל נכסיה בחייה, ואם מתה בחייו יירשנה; והוא קודם לכל אדם בירשה. יב, ד ועוד תקנו חכמים שיהיו מעשה ידי האשה כנגד מזונותיה, ופדיונה כנגד אכילת פרות נכסיה, וקבורתה כנגד ירשתו לכתבתה. לפיכך אם אמרה האשה, איני נזנת ואיני עושה—שומעין לה, ואין כופין אותה; אבל אם אמר הבעל, איני זנף ואיני נוטל כלום ממעשה ידיך—אין שומעין לו, שמא לא יספיק לה מעשה ידיה במזונותיה. ומפני זה, יחשבו המזונות מתנאיי הכתבה.

יב, ה כל הדברים האלו—אף על פי שלא נכתבו בשטר כתבתה, ואפלו לא כתבו כתבה עדין, אלא נשא סתם—כיון שנשאה, זכה הבעל בארבעה דברים שלו, וזכת האשה בעשרה דברים שלה, ואינן צריכין לפרש.

יב, ו התנה הבעל שלא יתחייב באחד מן הדברים שהוא חייב בהן, או שהתנת האשה שלא יזכה הבעל באחד מן הדברים שהוא זוכה בהם—התנאי קיים: חוץ משלושה דברים, שאין התנאי מועיל בהן, וכל המתנה עליהן, תנאו בטל; ואלו הן—

וְשׁוֹתָהּ לְעֶצְמוֹ-הֲרֵשׁוֹת בְּיָדוֹ: וּבִלְבָד שִׂיאֲכֹל עִמָּה, מִלִּילֵי שַׁבַּת לְלִילֵי שַׁבַּת.

יב, יג הָאִשָּׁה שֶׁפָּסְקוּ לָהּ מְזוֹנוֹת וְהוֹתִירוּ, הַמּוֹתֵר לְבַעַל. הִיָּה בַעֲלָהּ כּוֹהֵן-אֵינּוּ נוֹתֵן לָהּ כָּל מְזוֹנוֹתֶיהָ תְּרוּמָה, מִפְּנֵי שֶׁטָּרַח גָּדוֹל הוּא לָהּ לְשִׁמְרָן מִדְּבַר הַמְטַמְּאֵן לְאֲכָלָן בְּטַהֲרָה; אֲלָא נוֹתֵן לָהּ מִחֻצָּה חֲלִין, וּמִחֻצָּה תְּרוּמָה.

יב, יד כֶּשֶׁם שֶׁאָדָם חָיֵב בְּמְזוֹנוֹת אִשְׁתּוֹ, כִּךָּ הוּא חָיֵב בְּמְזוֹנוֹת בְּנָיו וּבְנוֹתָיו הַקְטָנִים, עַד שֶׁיִּהְיוּ בְּנֵי שֵׁשׁ שָׁנִים. מִכָּאן וְאֵלָּה, מֵאֲכִילָן עַד שֶׁיִּגְדְּלוּ בְּתַקְנַת חֻכְמִים; וְאִם לֹא רָצָה-גּוֹעֲרִין בּוֹ, וּמְכַלְיִמִין אוֹתוֹ, וּפּוֹצְרִין בּוֹ. אִם לֹא רָצָה-מְכַרְיִזִין עָלָיו בְּצַבּוֹר וְאוֹמְרִים, פְּלוֹנֵי אֲכוּרֵי הוּא וְאֵינּוּ רוֹצֵה לְזוֹן בְּנָיו, וְהָרִי הוּא פְּחוֹת מֵעוֹף טַיֵּמָא, שֶׁהוּא זָן אֶת אֶפְרוּחָיו. וְאֵין כּוֹפִין אוֹתוֹ לְזוֹנֵם, אַחֵר שֵׁשׁ.

יב, טו בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּאִישׁ שֶׁאֵינּוּ אִמוּד וְאֵין יָדוּעַ אִם הוּא רָאוּי לְתֵן צְדָקָה אוֹ אֵינּוּ רָאוּי; אֲבָל אִם הִיָּה אִמוּד שִׁישׁ לוֹ מִמּוֹן הָרָאוּי לְתֵן מִמֶּנּוּ צְדָקָה הַמְסַפֶּקֶת לָהֶן-מוֹצִיאֵין מִמֶּנּוּ בַעַל כְּרָחוּ מְשׁוּם צְדָקָה, וְזָנִין אוֹתָן עַד שֶׁיִּגְדְּלוּ.

יב, טז מִי שֶׁהֵלֵךְ לְמַדִּינָה אַחֲרֵת, וּבָאָה אִשְׁתּוֹ לְבֵית דִּין לְתַבַּע מְזוֹנוֹת-שְׁלוֹשָׁה חֳדָשִׁים הָרֵאשׁוֹנִים מִיּוֹם הַלִּיכָתוֹ, אֵין פּוֹסְקִין לָהּ בְּהֵן מְזוֹנוֹת: חֻזְקָה הִיא, שֶׁאֵין אָדָם מְנִיחַ בֵּיתוֹ רִיקָן. מִכָּאן וְאֵלָּה, פּוֹסְקִין לָהּ מְזוֹנוֹת; וְאִם הָיוּ לוֹ נְכָסִים-בֵּית דִּין יוֹרְדִין לְנְכָסָיו, וּמוֹכְרִין לְמְזוֹנוֹתֶיהָ. וְאֵין מַחְשְׁבִין עִמָּה עַל מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ, עַד שֶׁיָּבֹא בַעֲלָהּ; אִם מְצָא שֶׁעָשְׂתָּ, הָרִי זֶה שְׁלוֹ.

יב, יז וְכֵן אִם לֹא עֲמַדָּה בְּדִין, אֲלָא מְכָרָה לְעֶצְמָהּ לְמְזוֹנוֹת-מְכָרָה קָיָם; וְאֵינָה צְרִיכָה הַכְּרוֹתָהּ, וְלֹא שְׁבוּעָה-עַד שֶׁיָּבֹא בַעֲלָהּ, וְיִטְעֵן, אוֹ עַד שֶׁתָּבֹא לְגַבּוֹת כְּתַבְתָּה אַחֵר מוֹתוֹ, מְגַלְגְּלִין עָלֶיהָ שֶׁלֹּא מְכָרָה אֲלָא לְמְזוֹנוֹת שֶׁהִיא צְרִיכָה לָהֶן.

יב, יח וְכֶשֶׁם שֶׁבֵּית דִּין מוֹכְרִין לְמִזוֹן הָאִשָּׁה שֶׁהֵלֵךְ בַּעֲלָהּ, כִּךָּ מוֹכְרִין לְמִזוֹן בְּנָיו וּבְנוֹתָיו שֶׁהֵן בְּנֵי שֵׁשׁ שָׁנִים אוֹ פְּחוֹת; אֲבָל יֵתֵר עַל שֵׁשׁ, אֵין זָנִין אוֹתָן מִנְּכָסָיו שֶׁלֹּא בְּפָנָיו, אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא אִמוּד. וְכֵן מִי שֶׁנִּשְׁתַּטָּה-בֵּית דִּין יוֹרְדִין לְנְכָסָיו וּמוֹכְרִין, וְזָנִין אִשְׁתּוֹ וּבְנָיו וּבְנוֹתָיו שֶׁהֵן בְּנֵי שֵׁשׁ אוֹ פְּחוֹת,

וּמִפְּרָנְסִין אוֹתָן.

יב, יט יֵשׁ מִן הַגָּאוֹנִים שֶׁהוֹרָה שָׂאִין פּוֹסְקִין מְזוֹנוֹת לְאִשָּׁה שֶׁהֵלֵךְ בַּעֲלָהּ אוֹ שְׁמַת, עַד שֶׁיִּהְיֶה שֹׁטֵר כְּתַבָּה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ; וְאִם לֹא תוֹצִיא שֹׁטֵר כְּתַבָּה, אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת-שְׂמָא נְטִלָה כְּתַבְתָּה מִבַּעֲלָהּ, אוֹ מִחֻלָּה כְּתַבְתָּה לוֹ, שֶׁאֵין לָהּ מְזוֹנוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

יב, כ וְיֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה שֶׁפּוֹסְקִין לָהּ בַּחֻזְקָת שְׁלֵא נְטִלָה וְלֹא מִחֻלָּה, וְאֵין מְצַרִּיכִין אוֹתָהּ לְהִבִּיא כְּתַבְתָּה. וְלִזְה דְּעֵתֵי נוֹטָה, בְּמִי שֶׁהֵלֵךְ בַּעֲלָהּ, הוֹאִיל וְיֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת מִן הַתּוֹרָה. אֲבָל אִם מֵת בַּעֲלָהּ-אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת, עַד שֶׁתָּבִיא כְּתַבָּה: מִפְּנֵי שֶׁהִיא אוֹכֵלֶת בְּתַקְנַת חֻכְמִים; וְעוֹד, מִפְּנֵי שֶׁנִּזְנַת מִנְּכָסֵי יוֹרְשִׁים, וְלַעוֹלָם טוֹעֲנִין לְיֹרֵשׁ.

יב, כא הֵלֵךְ בַּעֲלָהּ, וְלוֹתָהּ וְאֲכָלָהּ-כְּשִׁיבּוֹא, חָיֵב לְשֵׁלֵם. עֲמַד אֶחָד מִדְּעַת עֶצְמוֹ, וְזָנָה מִשְׁלוֹ-אִם יָבֹא הַבַּעַל-אֵינּוּ חָיֵב לְשֵׁלֵם לוֹ, וְהָרִי זֶה אֲבָד אֶת מְעוֹתָיו, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא צוּהוּ לְזוֹנָהּ, וְהִיא לֹא לוֹתָה מִמֶּנּוּ. הַבַּעַל שֶׁאָמַר לְאִשְׁתּוֹ בְּשַׁעַת שֶׁהֵלֵךְ, טְלִי מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ בְּמְזוֹנוֹתֶיךָ-אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת, שֶׁאֵלוֹ לֹא רָצָת בְּדַבְּרֵי זֶה, וְלֹא סְמְכָה דְּעֵתָהּ, הִיָּה לָהּ לְתַבְּעוֹ, אוֹ לֹמַר לוֹ אֵין מַעֲשֵׂה יָדֵי מְסַפִּיקִין לִי.

יב, כב הָרִי שֶׁעֲמַדָּה בְּדִין וּפָסְקוּ לָהּ מְזוֹנוֹת וּמְכָרוּ בֵּית דִּין וְנִתְּנוּ לָהּ, אוֹ שֶׁמְכָרָה הִיא לְעֶצְמָהּ, וּבֹא הַבַּעַל וְטָעֵן וְאָמַר, הַנְּחֵתִי לָהּ מְזוֹנוֹת-הָרִי זֶה נִשְׁבַּעַת בְּנִקִּיטַת חֲפִץ, שֶׁלֹּא הִנִּיחַ לָהּ. לֹא תַבְּעָה וְלֹא מְכָרָה, אֲלָא שֶׁהָת עַד שֶׁבֹא, הוּא אוֹמֵר, הַנְּחֵתִי, וְהִיא אוֹמֵרֶת, לֹא הַנְּחֵת אֲלָא לוֹיֵתִי מִזֶּה וְנִתְּפָרְנְסֵתִי-נִשְׁבַּעַת שְׁבוּעַת הֶסֶת שֶׁהִנִּיחַ לָהּ, וְנִפְטָר; וְיִשְׁאַר הַחֹב עָלֶיהָ.

יב, כג מְכָרָה מְטַלְטֵלִין וְאִמְרָהּ, בְּמְזוֹנוֹת מְכָרְתִּי, וְהוּא טוֹעֵן וְאֹמֵר, מְזוֹנוֹת הַנְּחֵתִי-נִשְׁבַּעַת שְׁבוּעַת הֶסֶת, שֶׁלֹּא הִנִּיחַ. הָרִי שֶׁלֹּא תַבְּעָה, וְלֹא לוֹתָהּ וְלֹא מְכָרָה, אֲלָא דְּחֻזְקָה עֶצְמָהּ בְּיוֹם וּבְלִילָהּ, וְעָשְׂתָּ וְאֲכָלָהּ-אֵין לָהּ כָּלוּם.

יב, כד הַמְּדִיר אֶת אִשְׁתּוֹ מִלְּהֵנוֹת לוֹ, בֵּין שֶׁפָּרַשׁ עַד זְמַן פְּלוֹנֵי, בֵּין שֶׁלֹּא פָּרַשׁ אֲלָא סֵתָם-מִמֵּתִינִין לוֹ שְׁלוֹשִׁים יוֹם: אִם תָּמוּ יָמֵי נְדָרוֹ, אוֹ שֶׁלֹּא תָמוּ וְהִתִּיר נְדָרוֹ-הָרִי מוֹטָב; וְאִם לֹא-יוֹצִיא, וְיִתֵּן

כתבה. ובאותן השלושים יום, תהיה היא עושה ואוכלת; ויהיה אחד מחבריו, מפרנס אותה דברים שהיא צריכה להן, יתר על מעשה ידיה, אם אין מעשה ידיה מספיקין לכל. יב, כה המדיר את אשתו, שלא תטעם אחד מפל הפרות—ממתינין לו שלושים יום; יתר על כן, יוציא ויתן כתבה: אפלו הדירה שלא תטעם מאכל רע, אפלו הדירה ממין שלא אכלה אותו מימיה—

יוציא אחר שלושים יום, ויתן כתבה. יב, כו נדרה היא שלא תאכל אחד מפל הפרות, וקיים לה הוא את נדרה, או שנדרה בנוזר, ולא הפר לה—אם רצה שתשב תחתיו, ולא תאכל פרות או תהיה נזירה—תשב; ואם אמר, איני רוצה באשה נדרנית—יוציא ויתן כתבה, שהרי היה בידו להפר והוא קיים לה ברצונו.

הלכות אישות פּרָק יג

יג, א כמה הכסות שהוא חייב לתן לה—בגדים שלחמשים זוז משנה לשנה, ממטבע אותן הימים, שנמצאו החמשים, ששה דינרין ורביע דינר כסף; נותנן לה חדשים בימות הגשמים, ולובשת בלאותיהן בימות החמה. והשחקים, והם מותר הכסות—הרי הן שלה, כדי שתתכסה בהם בימי נדתה. ונותן לה חגור למתניה, וכפח לראשה; ומנעל, ממועד למועד.

שבישראל, כופין אותו להוציא; ותהיה הכתבה חוב עליו, עד שיעשיר. יג, ז ולא האשה בלבד, אלא בניו ובנותיו הקטנים בני שש או פחות—חייב לתן להם כסות המספקת להם, וכלי תשמיש ומדור לשכן בו; ואינו נותן להם כפי עשרו, אלא כפי צרכן בלבד. זה הכלל: כל מי שיש עליו מזונות, בין בחייו בין אחר מותו—יש לו כסות, וכלי בית, ומדור; וכל שבית דין מוכרין למזונותיו—כך מוכרין לכסותו, וכלי ביתו, ומדורו.

יג, ב במה דברים אמורים, באותן הימים ובארץ ישראל. אבל בשאר זמנים ושאר המקומות, אין הדמים עיקר—יש מקומות שיהיו הבגדים שם ביקר הרבה, או בזול הרבה; אלא העיקר שסומכין עליו, שמחביבין אותו לתן לה בגדים הראויות לה לימות הגשמים ולימות החמה, בפחות שלובשת כל אשה בעלת בית שם באותה המדינה.

יג, ח האשה שהלך בעלה, ופסקו לה בית דין מזונות וכסות וכלי בית ושכר מדור—אין פוסקין לה תכשיט, שהרי אין לה בעל שתתקשט לו; אבל מי שנשתטה בעלה, או נתחרש—פוסקין לה תכשיט. ודין הבעל עם אשתו בטענת הכסות והכלים ושכר הבית, כדינם בטענת המזונות: אם אמר הוא, נתתי, והיא אומרת, לא נתת—דין אחד לכל. יג, ט המדיר את אשתו שלא תתקשט באחד מפל המינין—בעניות, שנה אחת יקיים; יתר על כן—או יתיר נדרו, או יוציא ויתן כתבה. ובעשירות, שלושים יום יקיים; יתר על כן—או יתיר נדרו, או יוציא ויתן כתבה.

יג, ג ובכלל הכסות שהוא חייב לה, כלי בית ומדור שיושבת בו. ומה הן כלי הבית—מטה מצעת, ומפץ או מחצלת לישב עליה; וכלי אכילה ושתיה, כגון קדרה וקערה וכוס ובקבוק וכיוצא בהן. יג, ד והמדור ששוכר לה, בית שלארבע אמות על ארבע אמות; ותהיה רחבה חוצה לו, כדי להשתמש בה, ויהיה לו בית הכסא, חוץ ממנו.

יג, יג, י האשה שלא תלך למרחץ—בפרכים, שבת אחת; ובפפרים, שתי שבתות. שלא תנעל מנעל—בפפרים, שלושה ימים; ובפרכים, מעת לעת. יתר על זה—או יתיר נדרו, או יוציא ויתן כתבה.

יג, ה וכן מחביבין אותו לתן לה תכשיטיה, כגון בגדי צבעונין להקיף על ראשה ופדחתה, ופוך וסרק וכיוצא בהן—כדי שלא תתגנה עליו.

יג, יא הידירה שלא תשאל ושלא תשאל מפלי הבית, שדרך כל השכנות לשאל אותן ולהשאלן—כגון נפה וכברה רחים ותנור וכיוצא בהם—יתיר נדרו, או יוציא ויתן כתבה: מפני שמשיאה שם רע

יג, ו במה דברים אמורים, בעני שבִּישְׂרָאֵל. אבל בעשיר, הכל לפי עשרו—אפלו היה ראוי לקנות לה כלי משי ורקמה וכלי זהב, כופין אותו ונותן. וכן המדור, לפי עשרו; והתכשיט וכלי הבית, הכל לפי עשרו. ואם קצרה ידו לתן לה אפלו כעני

בשכונותיה.

יג, יב וכן היא שנדרה שלא תשאל ושלא תשאל נפה וכברה ורחים ותנור וכיוצא בהם, ושלא תארג בגדים נאים לבנה במקום שדרך לארג אותם לבנים—תצא שלא בכתבה: מפני שמשיאתו שם רע בשכונותיו, שהוא פילי.

יג, יג מקומות שדרך שלא תצא אשה בשוק בכפח שעל ראשה בלבד, עד שיהיה עליה רדיד החופה את כל גופה כמו טלית—נותן לה בכלל הפסות, רדיד הפחות בכל הרדידין; ואם היה עשיר—נותן לפי עשרו, כדי שתצא בו לבית האבל או לבית המשתה: לפי שכל אשה יש לה לצאת ולילך לבית אביה לבקרו, ולבית האבל ולבית המשתה לגמל חסד לרעותיה ולקרובותיה, כדי שיבואו הם לה— שאינה בבית הסהר, עד שלא תצא ולא תבוא.

יג, יד אבל גנאי הוא לאשה שתהא יוצאה תמיד, פעם בחוץ פעם ברחובות; ויש לבעל למנע אשתו מזה, ולא ינחה לצאת אלא כמו פעם אחת בחדש או פעמים בחדש, כפי הצורך: שאין יפי לאשה אלא לישוב בזוית ביתה, שפך פתוב "כל—כבודה בת—מלך פנימה".

יג, טו המדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה— בזמן שהן עמה בעיר, חדש אחד ממתנין לו; שנים, יוציא ויתן כתבה. ובזמן שהן בעיר אחרת, רגל אחד ממתנין לו; שנים, יוציא ויתן כתבה.

יג, טז המדיר את אשתו שלא תלך לבית האבל ולבית המשתה—או יתיר נדרו, או יוציא ויתן כתבה: שזה פמי שאסרה בבית הסהר, ונעל בפניה. ואם היה טוען, מפני בני אדם פרוצים שיש באותו בית האבל או בבית המשתה, והחזקו שם פרוצים— שומעין לו.

יג, יז האומר לאשתו, אין רצוני שיבואו לביתי אביך ואמך אחיך ואחיותיך—שומעין לו, ותהיה היא הולכת להם כשיארע להם דבר; ותלך לבית אביה פעם בחדש, ובכל רגל ורגל. ולא יפנסו הם לה, אלא אם ארע לה דבר גדול כגון חלי או לידה— שאין כופין את האדם, שיפנסו אחרים לרשותו.

יג, יח וכן היא שאמרה, אין רצוני שתכנס אצלי

אמך ואביך, ואיני שוכנת עמהם בחצר אחת, מפני שמרעין לי ומצרין לי—שומעין לה: שאין כופין את האדם, שישבו אחרים עמו ברשותו.

יג, יט האיש שאמר, איני דר במדור זה, מפני שבני אדם רעים או פרוצים או גויים בשכונתי, ואני מתירא מהם—שומעים לו, אף על פי שלא החזקו בפריצות: שפך צווי חכמים, הרחק משכן רע. ואפלו היה המדור שלה—מוציאה ממנו, ושוכן בין בני אדם פשרים. וכן, היא שאמרה כן—אף על פי שהוא אומר, אני איני מקפיד עליהם—שומעין לה: מפני שהיא אומרת, אין רצוני שיצא עלי שם רע בשכונות אלו.

יג, כ כל הישוב—ארצות ארצות הוא, כגון ארץ כנען, וארץ מצרים, וארץ תימן, וארץ כוש, וארץ שנער, וכיוצא בהן; וכל ארץ וארץ, מדינות וכפרים. וערי ישראל לענין נשואין, שלוש ארצות היו—יהודה, ועבר הירדן, והגליל.

יג, כא איש שהיה בארץ מן הארצות, ונשא אשה בארץ אחרת—כופין אותה ויוצאה עמו לארצו, או תצא בלא כתבה, שעל מנת כן נשאה, ואף על פי שלא פרש. אבל הנושא אשה באחת מן הארצות, והוא מאנשי אותה הארץ—אינו יכול להוציאה לארץ אחרת; אבל מוציאה ממדינה למדינה, או מכפר לכפר באותה הארץ.

יג, כב ואינו יכול להוציאה לא ממדינה לכפר, ולא מכפר למדינה, שיש דברים שישבת המדינה טובה להם, ויש דברים שישבת הכפרים טובה להם. וכשמוציאה ממדינה למדינה, או מכפר לכפר באותה הארץ—אינו מוציאה לא מנוה יפה לנוה רע, ולא מרע ליפה: מפני שהיא צריכה להטפל ולבדק עצמה יפה בנוה היפה, כדי שלא תהיה בו קלה וכעורה.

יג, כג וכן לא יוציאה ממקום שרבו ישראל, למקום שרבו גויים; ובכל מקום, מוציאין ממקום שרבו גויים, למקום שרבו ישראל.

יג, כד במה דברים אמורים, מחוצה לארץ לחוצה לארץ, או מארץ ישראל לארץ ישראל. אבל מחוצה לארץ לארץ ישראל—כופין לעלות, אפלו מנוה יפה לנוה רע; ואפלו ממקום שרבו ישראל,

למקום שרבו גויים—מעלין. ואין מוציאין מארץ ישראל לחוצה לארץ, ואפלו מנוה רע שרבו גויים לנה היפה שרבו ישראל. יג, כה אמר האיש לעלות לארץ ישראל, והיא אינה רוצה—תצא שלא בכתבה; אמרה היא לעלות,

הלכות אישות פּרָק יד

אחת מהן פעם אחת בשתי שנים.

יד, לפיכך צוו חכמים שלא ישא אדם יותר על ארבע נשים, אף על פי שיש לו ממון הרבה, כדי שתגיע להן עונה פעם אחת בחדש.

יד, המדיר את אשתו שתאמר לאחרים מה שאמר לה או מה שאמרה לו מדברי שחוק וקלות ראש שמדבר אדם עם אשתו על עסקי תשמיש—הרי זה יוציא, ויתן כתבה: שאין זו יכולה להעז פניה, ולומר לאחרים דברי קלון. וכן אם הדירה שתהיה מתהפכת בשעת תשמיש, כדי שלא תתעבר, או הדירה שתעשה מעשה שוטים, ודברים שאינן אלא כשטות—הרי זה יוציא, ויתן כתבה.

יד, המדיר את אשתו מתשמיש המטה—שבת אחת, ממתנין לו; יתר על כן—יוציא ויתן כתבה, או יפר נדרו: ואפלו היה מלח שעונתו לשישה חדשים—שפיון שנדר, הרי צערה ונתיאשה. וכיצד מדירה: אם אמר לה תשמישי אסור עליך, או שנשבע שלא ישמש מטתו—לא נדר כלום; ואם נשבע—נשבע לשוא, מפני שהוא משעבד לה. אמר לה, הנאת תשמישך אסורה עלי—הרי זה נדר, ואסור לשמש: שאין מאכילין את האדם, דבר האסור לו.

יד, ט אסור לאדם למנע את אשתו עונתה; ואם מנע כדי לצערה—עבר בלא תעשה שלתורה, שנאמר "שאר פסותה וענתה, לא יגרע". ואם חלה או תשש כוחו, ואינו יכול לבעל—מתין שלושה חדשים, עד שיבריא: שאין לה עונה גדולה מזו. ואחר כך, או יטל ממנה רשות, או יוציא ויתן כתבה.

יד, האשה שמנעה בעלה מתשמיש המטה—היא הנקראת מורדת, ושואלין אותה מפני מה מרדה: אם אמרה, מאסתיהו ואיני יכולה להבעל לו מדעתי—כופין אותו להוציא לשעתו, לפי שאינה

יד, א עונה האמורה בתורה—לכל איש ואיש כפי כוחו, וכפי מלאכתו. פיצד: בני אדם הבריאים הרפים והענגים, שאין להם מלאכה שמכשלת כוחן, אלא אוכלין ושותין ויושבין בבתיהן—עונתן בכל לילה.

יד, ב הפועלין—כגון החיטין, והאורגין, והבונים, וכיוצא בהן—אם היתה מלאכתן בעיר, עונתן פעמים בכל שבת; ואם מלאכתן בעיר אחרת, עונתן פעם אחת בשבת. החמרים, פעם אחת בשבת; הגמלים, אחת לשלושים יום; המלחין, אחת לשישה חדשים. תלמידי חכמים—עונתן פעם אחת בשבת, מפני שתלמוד תורה מתש כוחן; ודרך תלמידי חכמים, לשמש מטתן מזילי שבת לילי שבת.

יד, ג יש לאשה לעכב על בעלה, שלא יצא לסחורה אלא למקום קרוב, שלא ימנע מעונתה, ולא יצא אלא ברשותה; וכן יש לה למנעו לצאת ממלאכה שעונתה קרובה, למלאכה שעונתה רחוקה, כגון חמר שבקש לעשות גמל, או גמל לעשות מלח. ותלמידי חכמים יוצאין לתלמוד תורה, שלא ברשות נשותיהן, שתיים שלוש שנים; וכן רך וענג שנעשה תלמיד חכמים, אין אשתו יכולה לעכב.

יד, ד נושא אדם כמה נשים, אפלו מאה, בין בבת אחת, בין בזו אחר זו; ואין אשתו יכולה לעכב עליו: והוא שיהיה יכול לתן שאר פסות ועונה, כראוי לכל אחת ואחת. ואינו יכול לכף אותן לשכן בחצר אחת, אלא כל אחת ואחת לעצמה.

יד, ה וכמה היא עונתן, לפי מנינן. פיצד: פועל שהיו לו שתי נשים—יש לזו עונה אחת בשבת, ולזו עונה אחת בשבת; היו לו ארבע נשים—נמצאת עונת כל אחת מהן, פעם אחת בשתי שבתות. וכן אם היה מלח ויש לו ארבע נשים, תהיה עונת כל

בשביה שתבעל לשנוי לה; ותצא בלא כתבה כלל; ותטל בליותיה הקימין, בין מנכסים שהכניסה לבעלה ונתחייב באחריותו, בין מנכסים שלא נתחייב באחריותו. ואינה נוטלת משלבעל כלום; ואפלו מנעל שברגליה ומטפחת שבראשה שלקחן לה, פושטת ונותנת לו. וכן כל שנתן לה מתנה, מחזרת אותן, שלא נתן לה, על מנת שתטל ותצא.

יד, יא ואם מרדה מתחת בעלה, כדי לצערו ואמרה, הריני מצערת אותו בכך, מפני שעשה לי כך וכך, או מפני שקללני, או מפני שעשה עמי מריבה, וכיוצא בדברים אלו—שולחים לה מבית דין ואומרין לה, הוי יודעת שאם את עומדת במרדך, אפלו כתבתך מאה מנה, הפסדת אותה; ואחר כך מכריזין עליה בבתי פנסיות ובבתי מדרשות בכל יום ארבע שבתות זו אחר זו, ואומרים פלונית מרדה על בעלה. ואחר ההכרזה, שולחין לה פעם שניה, ואומרים לה, אם את עומדת במרדך, הפסדת כתבתך.

יד, יב אם עמדה במרדה ולא חזרה—נמלכין בה, ותאבד כתבתה, ולא יהיה לה כתבה כלל; ואין נותנין לה גט, עד שנים עשר חדש, ואין לה מזונות, כל שנים עשר חדש. ואם מתה קדם הגט, בעלה יורשה.

יד, יג כסדר הזה עושין לה, אם מרדה כדי לצערו—ואפלו היתה נדה או חולה שאינה ראויה לתשמיש, ואפלו היה בעלה מלח שעונתו לששה חדשים, ואפלו יש לו אשה אחרת. וכן ארוסה שהגיע זמנה להנשא, ומרדה כדי לצערו ולא נשאת—הרי זו מורדת מתשמיש. וכן יבמה שלא רצת להתיבם, כדי לצערו—כסדר הזה, עושין להן.

יד, יד המורדת הזאת—כשהיא יוצאת אחר שנים עשר חדש בלא כתבה, תחזיר כל דבר שהוא שלבעל. אבל נכסים שהכניסה לו ובליותיהן קימים—אם תפסה, אין מוציאים מידה; ואם תפסן הבעל, אין מוציאין מידו. וכן כל מה שאבד מנכסיה שקבל הבעל אחריותן עליו, אינו משלם לה כלום.

יד, טו זה הוא דין התלמוד, במורדת. ואמרו הגאונים שיש להם בבבל מנהגות אחרות,

במורדת; ולא פשטו אותן המנהגות ברב ישראל, ורבים וגדולים חולקין עליהם ברב המקומות. ובדין התלמוד, ראוי לתפס ולדון.

יד, טז המורד על אשתו ואמר, הריני זן ומפרנס, אבל איני בא עליה, מפני שאני שנאתיה—מוסיפין לה על כתבתה, משקל שש ושלושים שעורה שלכסף בכל שבת ושבת; וישב ולא ישמש, כל זמן שתרצה היא לישב. ואף על פי שכתבתה הולכת ונוספת—הרי הוא עובר בלא תעשה, שנאמר "לא יגרע": שאם שנא, ישלח; אבל לענות, אסור. ולמה לא ילקה על לאו זה, מפני שאין בו מעשה.

יד, יז איש ואשתו שבאו לבית דין—הוא אומר, זו מורדת מתשמיש, והיא אומרת, לא כי אלא כדרך כל הארץ אני עמו, וכן אם טענה היא ואמרה, שהוא מורד מתשמיש, והוא אומר, לא כי אלא כדרך כל הארץ אני עמה—מחרימין בתחלה, על מי שהוא מורד ולא יודה בבית דין; ואחר כך, אם לא הודו—אומרין להם, התיחדו בפני עדים. נתיחדו ועדין הם טוענין, מבקשין מן הנטען ועושין פשרה כפי כוח הדין; אבל לבעל בפני אדם אי אפשר, לפי שאסור לבעל בפני כל בריה.

יד, יח האשה שחלתה—חייב לרפא אותה, עד שתבריא. ראה שהחלי ארוך ויפסיד ממון הרבה לרפואה, ואמר לה, הרי כתבתך מנחת, או רפאי עצמך מכתבתך, או הריני מגרשך ונותן כתבה והולך—שומעין לו; ואין ראוי לעשות כן, מפני דרך ארץ.

יד, יט נשבת, חייב לפדותה. אם היה פוהן שפכר נאסרה עליו—פודה אותה, ומחזירה לבית אביה; ואפלו היו בעיר אחרת, מטפל בה עד שמחזירה למדינתה, ומגרשה, ונותן לה כל כתבתה. היה בעלה ישראל שהשבויה מתרת לו, מחזירה לו לאשה כמות שהיתה; ואם רצה אחר כך, מגרשה ונותן לה כתבתה.

יד, כ אין מחייבין את הבעל לפדות את אשתו, ביתר על דמיה, אלא במה שהיא שווה, כשאר השבויות. היו דמיה יותר על כדי כתבתה ואמר, הריני מגרשה וזו כתבתה, תלך ותפדה את עצמה—אין

שומעין לו; אלא כופין אותו ופודה אותה, אפלו
היו דמיה עד עשרה בכתבתה, ואפלו אין לו אלא
כדי פדיונה. במה דברים אמורים, בפעם ראשונה;
אבל אם פדיה, ונשבת פעם שניה, ורצה לגרשה—
הרי זה מגרש ויתן כתבתה, והיא תפדה את עצמה.
יד, כא מי שנשבת אשתו, והוא במדינת הים—בית
דין יורדין לנכסיו ומוכרין בהכרזה, ופודין אותה
בדרך שהבעל פודה.

יד, כב המדיר את אשתו נדר שהוא חייב בגללו
לגרשה ולתן כתבתה, ונשבת אחר שהדירה—אינו
חייב לפדותה: שמעת שהדירה, נתחייב לגרשה ולתן
כתבתה.

יד, כג האשה שהיתה אסורה על בעלה מאסורי
לאוין, ונשבת—אינו חייב לפדותה, אלא נותן לה
כתבתה והיא תפדה עצמה. והלוא השבויה אסורה

לכוהן, והרי הוא פודה אותה—מפני שלא היתה
אסורה מקדם, ואסור השביה הוא שגרם לה.
יד, כד מתה אשתו—חייב בקבורתה, ולעשות לה
הספד וקינים, בדרך כל המדינה; ואפלו עני
שבישראל, לא יפחתו לו משני חיליין ומקוננת.
ואם היתה עשיר, הכל לפי כבודו; ואם היתה כבודה
יותר מכבודו, קוברין אותה לפי כבודה: שהאשה,
עולה עם בעלה; ואינה יורדת, ואפלו לאחר מיתה.
יד, כה לא רצה לקבר את אשתו, ועמד אחד מדעת
עצמו וקברה—מוציאין מבעלה בעל כרחו ונותנין
לוה, כדי שלא תהיה זו משלכת לכלבים. היתה
במדינה אחרת כשמתה אשתו—בית דין יורדין
לנכסיו ומוכרין בלא הכרזה, וקוברין אותה לפי
ממון הבעל, ולפי כבודו או לפי כבודה.

הלכות אישות פרק טו

ורביה: בני בנים, הרי הם כבנים.

טו, ה במה דברים אמורים, בשחיו בני הבנים זכר
ונקבה, והיו באים מזכר ונקבה, אף על פי שהזכר
בן בתו, והנקבה בת בנו—הואיל והם משני בניו,
הרי קים מצות פריה ורביה; אבל אם היתה לו בן או
בת ומתו, והניח אחד מהן זכר ונקבה—עדין לא
קים מצוה.

טו, ו היו לו בנים בגיותו, ונתגיר הוא והם—הרי זה
קים מצוה זו. היו לו בנים והוא עבד, ונשתחרר
הוא והם—לא קים מצות פריה ורביה, עד שיוליד
אחר שנשתחרר: שהעבד, אין לו יחוס.

טו, ז לא ישא אדם עקרה, וזקנה, ואילונית, וקטנה
שאינה ראויה לולד—אלא אם פן קים מצות פריה
ורביה, או שהיתה לו אשה אחרת לפרות ולרבות
ממנה.

טו, ח נשא אשה ושהה עמה עשר שנים, ולא
ילדה—הרי זה יוציא ויתן כתבתה, או ישא אשה
הראויה לולד; ואם לא רצה להוציא, כופין אותו
ומכין אותו בשוט עד שיוציא. ואם אמר איני
בועלה, והריני שוכן עמה בפני עדים כדי שלא
אתיחד עמה, בין שאמרה היא, בין שאמר הוא—
אין שומעין להן, אלא יוציא או ישא אשה הראויה
לולד.

טו, א האשה שהרשת את בעלה, אחר הנשואין,
שימנע עונתה—הרי זה מתר. במה דברים אמורים,
בשחיו לו בנים, שכבר קים מצות פריה ורביה.
אבל אם לא קים, חייב לבעל בכל עונה עד שיהיו
לו בנים, מפני שהיא מצות עשה שלתורה, שנאמר
”פרו ורבו“.

טו, ב האישה, מצוה על פריה ורביה; אבל לא
האשה. ומאימתי יתחייב האיש במצוה זו, מן שש
עשרה שנה או מן שבע עשרה שנה. וכיון שעברו
עשרים שנה ולא נשא אשה—הרי זה עובר, ומבטל
מצות עשה; ואם היתה עוסק בתורה, וטרוד בה,
והיה מתירא מלשא אשה, כדי שלא יטרח במזונות
ויבטל מן התורה—הרי זה מתר להתאחר: שהעוסק
במצוה, פטור מן המצוה; וכל שפן, בתלמוד תורה.
טו, ג מי שחשקה נפשו בתורה תמיד, ושגה בה כבן
עזאי, ונדבק בה כל ימיו, ולא נשא אשה—אין
בידו עוון; והוא, שלא יהיה יצרו מתגבר עליו;
אבל אם היתה יצרו מתגבר עליו—חייב לשא אשה,
ואפלו היו לו בנים, שמא יבוא לידי הרהור.

טו, ד כמה בנים יהיו לאיש, ותתקיים מצוה זו בידו—
זכר ונקבה, שנאמר ”זכר ונקבה, בראם“; היתה הפן
סרים, או שהיתה הבת אילונית—לא קים מצוה.
גלדו לו ומתו, והניחו בנים—הרי זה קים מצות פריה

טו, ט שהת עשר שנים ולא ילדה, והרי הוא יורה שכבת זרע כחץ-חזקת החלי ממנה, ותצא שלא בכתבה. ויש לה תוספת-לא תהיה זו פחותה מאילונית שלא הכיר בה, שיש לה תוספת כמו שיתבאר. ואם אינו יורה כחץ, חזקת החלי ממנו בלבד; וכשיוציא, יתן הכתבה פלה עיקר ותוספת. טו, י הוא אומר ממנה נמנע הולד, והיא אומרת ממנו נמנע מפני שאינו יורה כחץ-היא נאמנת; ויש לו להחרים על מי שטוענת דבר שאינה יודעת אותו בודאי, ואחר כך יתן כתבה. ואם אמרה איני יודעת, אם ממני אם ממנו-אין לה עיקר כתבה, כמו שאמרנו: העמד ממון בחזקת בעליו, עד שתטען בודאי שאינו יורה כחץ. ולמה היא נאמנת בטענה זו, מפני שהיא מרגשת אם יורה כחץ או לא יורה; והוא אינו מרגיש.

טו, יא האשה שבאה לתבע בעלה לגרשה אחר עשר שנים מפני שלא ילדה, והיא אומרת שאינו יורה כחץ-שומעין לה; אף על פי שאינה מצוה על פריה ורביה, צריכה היא לבנים לזקנותה. וכופין אותו להוציא, ויתן עיקר כתבה בלבד-שלא כתב לה התוספת, על מנת שתצא לרצונה ותטל.

טו, יב הלך בסחורה בתוך עשר שנים, או שהיה חולה, או שהיתה היא חולה, או שהיו חבושין בבית האסורין-אין עולה להן אותו זמן מן המנין. הפילה, מונה מיום שהפילה. אם הפילה, וחזרה והפילה שלושה פעמים-החזקה לנפלים, ושמא לא זכה להבנות ממנה; ויוציא, ויתן כתבה.

טו, יג הוא אומר הפילה בתוך עשר, כדי שיששה עמה, והיא אומרת, לא הפלתי-נאמנת, שאינה מחזקת עצמה בעקרות; הוא אומר, הפילה שנים, והיא אומרת, שלושה-נאמנת, שאינה מחזקת עצמה במפלות: ויוציא, ויתן כתבה. ובכל זה, משביעה שבועת הסת, שלא הפילה, או שהפילה שלושה-שבטענה זו, יתחייב לתן כתבה.

טו, יד נשאת לאחד, ושהת עמו עשר שנים ולא ילדה, והוציאה-מתרת להנשא לשני. שהת עם השני עשר שנים ולא ילדה, לא תנשא לשלישי; ואם נשאת לשלישי, תצא בלא כתבה-אלא אם כן יש לו אשה אחרת, או שקים מצות פריה ורביה.

טו, טו האשה שבאה לבית דין ואמרה, בעלי אינו יכול לשמש כדרך כל הארץ שמוש שמוליד, או שאינו יורה כחץ-יעשו הדינין פשרה; ויאמרו לה ראוי לך שתנהגי עם בעליך, עד שתשחי עשר שנים, ולא תולידי, ואחר כך תתבעי. ומגלגלין עמה בדבר, ואין כופין אותה לישוב; ולא דנין אותה דין מורדת, אלא מאריכין בדבר זה עד שיעשו פשרה.

טו, טז אף על פי שקים אדם מצות פריה ורביה, הרי הוא מצוה מדברי סופרים שלא יבטל מלפרות ולרבות, כל זמן שיש בו כוח-שכל המוסיף נפש אחת מישראל, כאלו בנה עולם; וכן מצות חכמים היא שלא ישב איש בלא אשה, שלא יבוא לידי הרהור, ולא תשב אשה בלא איש, שלא תחשד.

טו, יז וחובה על כל איש, לקנות לאשתו; אמרו חכמים, אין אדם מקנא לאשתו, אלא אם כן נכנסה בו רוח טהרה. ולא יקנא לה ביותר מדי; ולא יאנס אותה, ויבעל בעל כרחיה, אלא לדעתה, ומתוך שיחה ושמחה.

טו, יח וכן צווי חכמים על האשה שתהיה צנועה בתוך ביתה, ולא תרבה בשחוק וקלות ראש בפני בעלה, ולא תתבע תשמיש המטה בפיה, ולא תהיה מדברת בעסק זה; ולא תמנע מבעלה, כדי לצערו עד שיוסיף באהבתה, אלא נשמעת לו, בכל עת שירצה. ותזהר מקרוביו ובני ביתו, כדי שלא יעבר עליו רוח קנאה; ותתרחק מן הפעור, ומן הדומה לפעור.

טו, יט וכן צווי חכמים שיהיה אדם מכבד את אשתו יותר מגופו, ואוהבה כגופו; ואם יש לו ממון, מרבה בטובתה כפי הממון. ולא יטיל עליה אימה יתרה; ויהיה דבורו עמה בנחת, ולא יהיה עצב ולא רוגז.

טו, כ וכן צווי חכמים על האשה שתהיה מכבדת את בעלה ביותר מדי, ויהיה לו עליה מורא, ותעשה כל מעשיה על פיו, ויהיה בעיניה כמו שר או מלך: מהלכת בתאות לבו, ומרחקת כל שישנא. וזה הוא דרך כל בנות ישראל ובני ישראל הקדושים, הטהורים בזווגן; ובדרכים אלו, יהיה ישובן נאה ומשבת.

הלכות אישות פרק טז

טז, וכן מקלי כתבה, שתטל האשה לבעלה, בין קרקע בין עבדים בין מטלטלין—אף על פי שהן נכתבין בשטר כתבה—אינן נקראין כתבה, אלא נדונייה שמה. ואם קבל הבעל אחריות הנדונייה עליו, ונעשת ברשותו—אם פחתה, פחתה לו, ואם הותירה, הותירה לו—הרי זו נקראת נכסי צאן ברזל; ואם לא קבל אחריות הנדונייה עליו, אלא הרי היא ברשות האשה—אם פחתה, פחתה לה, ואם הותירה, הותירה לה—הרי זו נקראת נכסי מלוג.

טז, ב וכן כל נכסים שיש לאשה שלא הכניסה אותן לבעלה, ולא כתבה אותן בכתבה, אלא נשארו לה לעצמה, או נפלו לה בירשה אחר שנארכסה, או נתנו לה במתנה—הכל נקראין נכסי מלוג, שכלן ברשותה הן. ואין נקרא כתבה, אלא עיקר כתבה שהוא מאה או מאתים עם התוספת בלבד.

טז, ג כבר הודענו שחכמים תקנו כתבה לאשה, ודין התוספת כדין העיקר; ולא תקנוה לגבותה כל זמן שתרצה, אלא הרי היא כחוב שקבוע לו זמן, ואין הכתבה נגבית, אלא לאחר מיתת הבעל או אם גרשה.

טז, ד וכן התקינו שאם היה לבעל שדות טובות ורעות ובינוניות, ובאה האשה לגבות כתבתה אחר מותו—שלא תגבה אלא מן הרעה שבנכסיו, והיא הנקראת זבורית.

טז, ה וכן התקינו שפשתבוא לגבות אחר מותו, לא תגבה עד שתשבע בנקיטת חפץ, שלא הניח אצלה כלום, ושלא מכרה לו כתבתה ולא מחלה אותה; ושמן לה כל שעליה, ופוחתין אותו מכתבתה. אבל אם גרשה לרצונו, גובה בלא שבועה; ואין שמין כסות שעליה—שחרי לקחן לה, וזכתה בהן, והוא רוצה להוציאה, לא היא.

טז, ו וכן התקינו שלא תגבה האלמנה כתבתה, אלא מן הקרקע. ואינה גובה משבח ששבחו נכסים לאחר מיתת הבעל; ואין הפנות נזונות לאחר מיתת אביהן משבח ששבחו נכסים לאחר מיתתו; ואינה טורפת בכתבתה משבח שהשביח הלוקח, אף על פי שבעל חוב גובה את השבח. ודברים אלו, מקלי כתבה הם.

טז, ז וכן מקלי כתבה, שתטל האשה כתבתה מן הפחות שבמטבעות. פיצד: נשא אשה במקום, וגרשה במקום אחר—אם היו מעות מקום הנשואין טובות ממעות מקום הגרושין, נותן לה ממעות מקום הגרושין; ואם היו מעות מקום הגרושין טובות ממעות מקום הנשואין, נותן לה ממעות מקום הנשואין.

טז, ח כמה דברים אמורים, בשהיה בכתבתה מעות סתם; אבל אם פרש בה מטבע ידוע, בין בעיקר בין בתוספת—הרי היא כדין המלוה את חברו מטבע ידוע, שנותן לו כמה שהלוהו, כמו שיתבאר בהלכות הלואה.

טז, ט תקנו הגאונים בכל הישיבות, שתהיה אשה גובה כתבתה אחר מיתת בעלה, אף מן המטלטלין, כדרך שתקנו לבעל חוב לגבות מן המטלטלין; ופשטה תקנה זו, בכל ישראל. וכן שאר תנאיי כתבה כלן בכתבה הן, וישנן במטלטלין כקרקע—חויז מכתבת בנין דכרין, שלא מצאנו מנהג ירשתה פשוט בכל הישיבות. לפיכך אני אומר, מעמידין אותה על דין התלמוד, שאין יורשין כתבת אמן, אלא מן הקרקע.

טז, י כבר נהגו בכל מקומות שידענו וששמענו שמעו, שיכתבו בכתבה, בין מקרקעי בין מטלטלי; ודבר זה תקון גדול הוא, ואנשים נבונים הנהיגו בו—שהרי זה תנאי שבממון, ונמצאת האלמנה גובה מן המטלטלין בתנאי זה, לא בתקנת אחרונים.

טז, יא הרי שלא כתב פך בשטר כתבה, אלא נשא סתם—אם היה יודע בתקנה זו שלגאונים, גובה. ואם לאו, או שנסתפק לנו הדבר—מתישבין בדבר זה הרבה: שאין כוח בתקנת הגאונים לדון בה, אף על פי שלא נתפרשה, כדין תנאיי כתבה, שהם תקנת הסנהדרין הגדולה—עד שנוציא ממון בה מן היורשים.

טז, יב ועוד תקנו חכמים שיהיו כל נכסי הבעל, אחראין וערבאין לכתבה: אפלו כתבתה מנה, ויש לו קרקע באלפים זהובים—הכל תחת שעבוד הכתבה. וכל שימכר אחר הנשואין מנכסיו—אף על

פִּי שֶׁמִמְכָרוּ קָיָם, וַיֵּשׁ לוֹ לְמַכֵּר כָּל נִכְסָיו אִם יִרְצֶה—יֵשׁ לָהּ לְטָרֵף אוֹתָן בְּכַתְבָּתָהּ כְּשִׁיגְרָשָׁנָה אוֹ כְּשִׁימוֹת, אִם לֹא תִמָּצֵא נִכְסִים בְּנֵי חוֹרִין; וְכִשְׁתַּטְרֵף, לֹא תִטְרֵף אֶלָּא בְּשָׁבוּעָה בְּנִקִּיטַת חֶפְץ כְּדִין כָּל בְּעָלֵי חוּבוֹת. וְתִקְנָה זֹה, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִהְיֶה כְּתַבְתָּהּ קָלָה בְּעֵינָיו.

טז, יג כְּשֶׁמִּשְׁבִּיעֵין בֵּית דִּין אוֹ הַיּוֹרְשִׁין אֶת הָאֲלֻמָּנָה כְּשֶׁתְּבוֹא לְגִבּוֹת כְּתַבְתָּהּ, אֵין מִשְׁבִּיעֵין אוֹתָהּ אֶלָּא חוּץ לְבֵית דִּין, מִפְּנֵי שְׁבִתֵי דִינָן הָיוּ נִמְנָעִין מִלְּהִשְׁבִּיעָהּ, שְׁחוּשֵׁשִׁין לָהּ שְׁמָא לֹא תִדְקַדֵּק עַל עֲצָמָה בְּשָׁבוּעָה. וְאִם רָצוּ הִיתוּמִים לְהִדְרָה, נוֹדְרַת לָהֶן כָּל מָה שִׁירָצוּ; וּמְדִירִין אוֹתָהּ בְּבֵית דִּין, וְאַחַר כֵּךְ נוֹטְלַת כְּתַבְתָּהּ.

טז, יד מִתָּה הָאֲלֻמָּנָה קֹדֶם שֶׁתִּשְׁבַּע—אֵין יוֹרְשִׁיהָ יוֹרְשִׁין מִכְּתַבְתָּהּ כְּלוּם, שְׁאֵין לָהּ כְּתָבָה עַד שֶׁתִּשְׁבַּע. וְאִם נִשְׂאֵת קֹדֶם שֶׁתִּשְׁבַּע—הָרִי זֹה נִשְׁבַּעַת אַחַר הַנְּשׂוֹאִין, וְנוֹטְלַת כָּל זְמַן שֶׁתִּרְצֶה; אֲבָל אֵינָה נוֹדְרַת וְנוֹטְלַת, שְׁמָא יָפַר הַבַּעַל.

טז, טו יַחַד לָהּ קָרָקַע בְּכַתְבְּתָהּ—בֵּין שִׁיחָדָה בְּאַרְבַּעַת הַמְצָרִים, בֵּין בְּמִצַּר אֶחָד—גּוֹבָה אֶת כְּתַבְתָּהּ מִמְּנָה, בְּלֹא שְׁבוּעָה. וְכֵן אִם כָּתַב לָהּ מִטְּלָטְלִין, וְהָן עֲצָמָן קִימִין—נוֹטְלַת אוֹתָן, בְּלֹא שְׁבוּעָה. וְכֵן אִם נִמְכְּרוּ, וְנִלְקַח בְּהֵן מִטְּלָטְלִין אַחֲרֵים, וְנוֹדַע שְׂאֵלוֹ הַשְּׁנַיִים מִדְּמֵי הַמִּטְּלָטְלִין הָרֵאשׁוֹנִים—נוֹטְלַת בְּלֹא שְׁבוּעָה.

טז, טז הַפּוֹגְמַת כְּתַבְתָּהּ, לֹא תִפְרַע אֶלָּא בְּשָׁבוּעָה. כִּיצַד: הוֹצִיאָה שְׁטֵר כְּתָבָה שִׁישׁ בּוֹ אֶלֶף זוּז, הַבַּעַל אוֹמֵר, נִתְקַבְּלָה הַכֹּל, וְהִיא אוֹמְרַת, לֹא נִתְקַבְּלָתִי אֶלָּא כֵּךְ וְכֵךְ—וְאֶפְלוּ יֵשׁ עָלֶיהָ עֵדִים בְּמִקְצַת שְׁנִטְלָה, וְאֶפְלוּ דְקִדְקָה בְּחִשְׁבוֹן מָה שֶׁנִּטְלָה בְּחִצֵי חִצֵי פְרוּטָה—לֹא תִטַּל הַשָּׂאֵר, אֶלָּא בְּשָׁבוּעָה.

טז, יז אִם הַבַּעַל, נִתְקַבְּלָה הַכֹּל, וְהִיא אוֹמְרַת, לֹא נִתְקַבְּלָתִי כְּלוּם, וְעַד אֶחָד מֵעֵיד עָלֶיהָ שֶׁנִּתְקַבְּלָה הַכֹּל, אוֹ מִקְצַת—לֹא תִפְרַע אֶלָּא בְּשָׁבוּעָה.

טז, יח הַנִּפְרַעַת שֶׁלֹּא בְּפָנָיו, לֹא תִפְרַע אֶלָּא בְּשָׁבוּעָה. כִּיצַד: הָרִי שֶׁגָּרַשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, וְהִלֵּךְ לוֹ—בֵּית דִּין יוֹרְדִין לְנִכְסָיו אַחַר שֶׁתִּשְׁבַּע, וּמִגְבִּין אוֹתָהּ כְּתַבְתָּהּ: וְהוּא שִׁיחָהּ בְּמִקּוֹם רְחוּק, שִׁישׁ לָהֶן טָרַח לְהוֹדִיעוֹ; אֲבָל אִם קָרוֹב הַדֶּרֶךְ לְהוֹדִיעוֹ, שׁוֹלְחִין

לוֹ וּמוֹדִיעֵין אוֹתוֹ—אִם לֹא יָבוֹא, תִּשְׁבַּע וְתִטַּל.

טז, יט הַפּוֹחֶתת כְּתַבְתָּהּ, נִפְרַעַת שֶׁלֹּא בְּשָׁבוּעָה. כִּיצַד: הוֹצִיאָה שְׁטֵר כְּתָבָה בְּאֶלֶף זוּז, הוּא אוֹמֵר, נִתְקַבְּלָה הַכֹּל, וְהִיא אוֹמְרַת, לֹא נִתְקַבְּלָתִי כְּלוּם וְאֵין לִי אֶלָּא חֲמֵשׁ מֵאוֹת, וְזֶה שֶׁכָּתַב לִי אֶלֶף אֲמָנָה שֶׁהִיתָה בֵּינִי לְבֵינוּ—הָרִי זֹה נִפְרַעַת, שֶׁלֹּא בְּשָׁבוּעָה. אֲבָל אִם אָמְרָה, אֵין בְּשְׁטֵר כְּתַבְתִּי אֶלָּא חֲמֵשׁ מֵאוֹת—אֵינָה נִפְרַעַת בְּשְׁטֵר זֶה שִׁישׁ בּוֹ אֶלֶף כְּלוּם, שֶׁהָרִי בְּטָלָה אוֹתוֹ וְכֹאֵלוֹ הוֹדַת שֶׁהוּא שָׂקָר; לְפִיכֵךְ נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת, וְנִפְטָר.

טז, כ כָּל מִקּוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ, לֹא תִפְרַע אֶלָּא בְּשָׁבוּעָה—אוֹמְרִים לָהּ בֵּית דִּין, הַשְּׁבַעִי וְטָלִי; וּמִקּוֹם שֶׁנֶּאֱמַר תִּפְרַע שֶׁלֹּא בְּשָׁבוּעָה—אוֹמְרִים לְבַעַל, עֲמַד וְתֵן לָהּ, וְאֵין אֶתָּה נֶאֱמָן בְּטַעֲנָה זֹה, עַד שֶׁתְּבִיא רְאִיָּה לְדַבְּרֶיהָ. אִמֵּר הַבַּעַל מֵעֲצָמוֹ, תִּשְׁבַּע לִי עַל טַעֲנָתִי—אוֹמְרִין לָהּ, הַשְּׁבַעִי וְטָלִי; וְתִשְׁבַּע בְּנִקִּיטַת חֶפְץ.

טז, כא הַתְּנָה עִמָּה שֶׁתִּגְבֶּה כְּתַבְתָּהּ בְּלֹא שְׁבוּעָה, אוֹ שֶׁהִיא נֶאֱמָנַת בְּכֹל מָה שֶׁתִּטְעֵן—גּוֹבָה מִמְּנָה, בְּלֹא שְׁבוּעָה כָּלֵל; אֲבָל אִם בָּאת לְפָרַע מִיּוֹרְשֵׁיו, תִּשְׁבַּע וְאַחַר כֵּךְ תִּטַּל. הַתְּנָה עִמָּה שֶׁתִּהְיֶה נוֹטְלַת מִיּוֹרְשֵׁיו בְּלֹא שְׁבוּעָה, אוֹ שֶׁתִּהְיֶה נֶאֱמָנַת עַל יוֹרְשֵׁיו—הָרִי זֹה נוֹטְלַת מִהֵן, בְּלֹא שְׁבוּעָה. אֲבָל אִם בָּאה לְטָרֵף מִנִּכְסִים מִשְׁעַבְדִּים—לֹא תִטְרֵף אֶלָּא בְּשָׁבוּעָה, וְאִף עַל פִּי שֶׁהָאֲמִינָה הַבַּעַל: שְׁאֵין תִּנְאִי הַבַּעַל מוֹעִיל אֶלָּא עָלָיו, וְעַל יוֹרְשֵׁיו; אֲבָל לְהַפְסִיד מִמּוֹן אַחֲרֵים, אֵינּוּ מוֹעִיל.

טז, כב אֲלֻמָּנָה שֶׁהִיא שְׁטֵר כְּתַבְתָּהּ יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָה—נִשְׁבַּעַת וְגוֹבָה כְּתַבְתָּהּ לְעוֹלָם, אֶפְלוּ אַחַר מֵאָה שָׁנָה, בֵּין שֶׁהִיתָה בְּבֵית בַּעְלָהּ, בֵּין שֶׁהִיתָה בְּבֵית אָבִיהָ. וְאִם אֵין שְׁטֵר כְּתָבָה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָה—אֵין לָהּ כְּלוּם, וְאֶפְלוּ עֵיקַר כְּתָבָהּ, וְאֶפְלוּ תִבְעָה בְּיוֹם מִיתַת בַּעְלָהּ; וְכֵן הַגְּרוּשָׁה—אֶפְלוּ עֵיקַר כְּתָבָהּ אֵין לָהּ, עַד שֶׁתּוֹצִיא שְׁטֵר כְּתָבָהּ.

טז, כג בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּמִקּוֹם שֶׁדָּרְכָן לְכַתֵּב כְּתָבָה; אֲבָל בְּמִקּוֹם שֶׁאֵין דָּרְכָן לְכַתֵּב כְּתָבָה, אֶלָּא סוּמְכִין עַל תְּנָאִי בֵּית דִּין—הָרִי זֹה גּוֹבָה עֵיקַר כְּתָבָהּ, אִף עַל פִּי שֶׁאֵין בִּידָה שְׁטֵר כְּתָבָהּ, בֵּין נִתְגַּרְשָׁה בֵּין נִתְאֻלְמָנָה, בֵּין הִיתָה בְּבֵית בַּעְלָהּ בֵּין הִיתָה

בבית אביה. אבל תוספת, אין לה בכל מקום אלא בראיה ברורה.

טז, כד ועד כמה תגבה האלמנה העיקר, במקום שאין פותבין כתבה—אם היתה בבית בעלה, גובה לעולם; ואם היתה בבית אביה, עד עשרים וחמש שנה. ואם באה לתבע אחר עשרים וחמש שנה, אין לה כלום, שאלו לא מחלה, לא שתקה כל זמן זה; והרי אינה עם היורשים, כדי שתאמר נכלמתי מלתבען והן עמי בבית. לפיכך אם היה היורש עצמו מוליד לה מזונותיה לבית אביה, ומטפל בה—יש לה לתבע כתבה, אפלו אחר חמש ועשרים שנה: מפני שזה ששתקה ולא תבעה, מפני שהיא בושח מן היורש.

טז, כה היא אומרת, בתולה נשאתי ועיקר כתבתי מאתים, והבעל או יורשיו אומרים, בעולה נשאת ואין לה אלא מאה—אם יש עדים שראו שעשו לה המנהגות שנהגו אנשי אותה העיר לעשותן לפתולה, כגון מיני שמחה או מלבוש ידוע או פתרים או שאר דברים שאין עושין פן אלא לפתולה—הרי זו נוטלת מאתים; ואם אין לה עדים בזה, הרי זו נוטלת מאה. ואם היה הבעל קים—יש לה להשביעו שבועת התורה, שהרי הודה במקצת הטענה. ונאמן הקטן להעיד בגדלו ולומר, זכור אני פשהייתי קטן שנעשה לפלוגית מנהג הפתולות. וכל הדברים האלו, במקום שאין פותבין כתבה, כמו שאמרנו.

טז, כו האשה שאמרה לבעלה, גרשתני—נאמנת, שאינה מעזה פניה בפני בעלה; לפיכך האשה שהוציאה שטר כתבה ואין עמה גט, ואמרה לבעלה, גרשתני ואבד גטי, תן לי כתבתי, והוא אומר, לא גרשתי—חייב לתן עיקר כתבה; אבל אינו נותן התוספת, עד שתביא ראיה ברורה שגרש, או שיצא גט עם הכתבה מתחת ידה.

טז, כז אמר לה הבעל, פן היה, גרשתי ונתתי כל הכתבה עיקר ותוספת, וכתבת לי שובר ואבד שוברי—מתוך שייכול לומר, לא גרשתי ולא יתחייב בתוספת, הרי זה נאמן; ומשביעה בנקיטת חפץ, ונותן לה את העיקר, ונשבע הוא שבועת הסת, על התוספת.

טז, כח הוציאה גט, ואין בידה שטר כתבה—אם דרך אותו המקום שלא יכתבו כתבה—גובה עיקר כתבה בגט שבידה. ואם דרכן לכתב כתבה—אפלו עיקר אין לה, עד שתוציא שטר כתבה כמו שבארנו; ונשבע הבעל שבועת הסת על טענתה, ונפטר.

טז, כט הוציאה שני גטין, ושתי כתבות—גובה שתי כתבות. הוציאה שתי כתבות, וגט אחד—אינה גובה אלא כתבה אחת: ואיזו מהן גובה—אם שתיהן שוות—בטלה אחרונה את הראשונה, ואינה טורפת אלא מזמן אחרונה; ואם היה באחת משתיהן תוספת על חברתה—גובה באיזו מהן שתרצה, ותבטל השניה.

טז, ל הוציאה שני גטין, וכתבה אחת—אין לה אלא כתבה אחת: שהמגרש את אשתו והחזירה סתם, על כתבה הראשונה החזירה.

טז, לא הוציאה גט וכתבה, אחר מיתת בעלה—אם גט קודם לכתבה—גובה בגט זה עיקר כתבה, אם אין דרכן לכתב כתבה, וגובה כל מה שיש בכתבה, שהרי זכתה בה במיתתו; ואם כתבה קדמה את הגט—אין לה אלא כתבה אחת, שעל כתבתה הראשונה החזירה.

טז, לב האשה נאמנת לומר, מת בעלי—כדי שתנשא, כמו שיתבאר בהלכות גרושין; ומתנאיי הכתבה, שאם תנשא לאחר אחר מותו, תטל מה שכתב לה בכתבתה. לפיכך אם באה לבית דין ואמרה, מת בעלי התירוני להנשא, ולא הזכירה שם כתבה בעולם—מתירין אותה להנשא, ומשביעין אותה ונותנין לה כתבתה.

טז, לג באה ואמרה, מת בעלי, תנו לי כתבתי—אף להנשא אין מתירין אותה: שעל עסקי הכתבה באה, והרי זה בחזקת שלא מת; ואין דעתה להנשא, אלא לטל כתבה מחיים בלבד.

טז, לד באה ואמרה, מת בעלי, התירוני להנשא, ותנו לי כתבתי—מתירין אותה להנשא ונותנין לה כתבתה, מפני שעיקר דבריה על עסקי נשואין באה. אבל אם אמרה, תנו לי כתבתי, והתירוני להנשא—מתירין אותה, ואין נותנין לה כתבה; ואם תפסה, אין מוציאין מידה.

הלכות אישות פרק יז

יז, ו הוּ הַיּוֹתָבִין בְּכַתְּבָתָהּ נִכְסֵי צֵאן בְּרוּל, וְטַעֲנָה שְׂאֵבְדוֹ אוֹ שְׁלֻקָּהּ הַבַּעַל—הַרִי הִיא בְּנִכְסֵי צֵאן בְּרוּל שְׁלָהּ, כִּשְׂאֵר בְּעַלֵי חוּבוֹת; וְנִשְׁבַּעַת שְׁלֵא לְקַחָהּ אוֹתָן וְלֹא נִתְּנָה וְלֹא מִחֻלָּה, וְחוּלְקַת עִם בְּעַלֵי חוּבוֹת.

יז, ז מִי שָׁמַת אוֹ גֵרֶשׁ, וַיֵּשׁ לוֹ נָשִׁים רַבּוֹת, וְאִין שָׁם דִּין קְדִימָה, וְאִין לוֹ כְּדֵי כָּל הַכְּתָבוֹת—כִּי־צַד חוּלְקוֹת: רוֹאִים—אִם כְּשִׁיחֻלְקַת הַמָּמוֹן עַל מִנְיַן הַנָּשִׁים, יִגִּיעַ לַפְּחוּתָהּ שְׁבִהֵן כְּדֵי כְּתָבָתָהּ אוֹ פְּחוּת—חוּלְקוֹת בְּשׁוּוֹה. וְאִם הִיָּה הַמָּמוֹן יוֹתֵר עַל זֶה—חוּלְקִים מִמֶּנּוּ, כְּדֵי שִׁיִּגִיעַ לַפְּחוּתָהּ שְׁבִהֵן כְּשַׁעוֹר כְּתָבָתָהּ, וְחֻזְרוֹת וְחוּלְקוֹת אֶת הַמּוֹתֵר בֵּין הַנּוֹתְרוֹת, עַל הַדֶּרֶךְ הַרְאֻשׁוֹנָה.

יז, ח כִּי־צַד: מִי שֶׁהָיָה נָשׁוּי אַרְבַּע נָשִׁים, כְּתָבָתָהּ שְׁלֵרְאֻשׁוֹנָה אַרְבַּע מְאוֹת, וְשְׁלֻשְׁנִיָּה שְׁלוֹשׁ מְאוֹת, וְשְׁלֻשְׁלִישִׁית מְאָתִים, וְשְׁלֻרְבִיעִית מְאָה, נִמְצָא הַכֹּל אֶלֶף—וְגֵרֶשׁ כֶּלֶן, אוֹ מֵת—אִם הֵנִיחַ אַרְבַּע מְאוֹת אוֹ פְּחוּת, חוּלְקוֹת כֶּלֶן בְּשׁוּוֹה; וְכָל אַחַת נוֹטְלַת מְאָה אוֹ פְּחוּת.

יז, ט הֵנִיחַ שְׁמוֹנֶה מְאוֹת—אִם תְּחַלֵּק בֵּין כֶּלֶן בְּשׁוּוֹה, נִמְצָאֵת הַרְבִּיעִית נוֹטְלַת מְאָתִים וְהַרִי אִין בְּכַתְּבָתָהּ אֵלֶּא מְאָה. אֵלֶּא כִּי־צַד עוֹשִׁין: לוֹקְחִין אַרְבַּע מְאוֹת, וְחוּלְקִין אוֹתָן בִּינֵיהֶן בְּשׁוּוֹה מְאָה מְאָה; וְנִמְצָאֵת הַרְבִּיעִית נְטִלָה כְּדֵי כְּתָבָתָהּ, וְהִלְכָה לָהּ. וְנִשְׂאֵר כָּאִן אַרְבַּע מְאוֹת, וְשְׁלוֹשׁ נָשִׁים שְׁבִיד כָּל אַחַת מִשְׁלֻשְׁתָּן מְאָה. אִם תְּחַלֵּק הָאֲרַבַּע מְאוֹת בֵּין שְׁלֻשְׁתָּן בְּשׁוּוֹה, נִמְצָאֵת הַשְּׁלִישִׁית נוֹטְלַת מְאָתִים וְשְׁלוֹשִׁים וְשְׁלוֹשָׁה וְשְׁלִישׁ וְהַרִי אִין בְּכַתְּבָתָהּ אֵלֶּא מְאָתִים. לְפִיכֶךָ לוֹקְחִין מֵאַרְבַּע הַמְּאוֹת שְׁלוֹשׁ מְאוֹת, וְחוּלְקִין בֵּין שְׁלֻשְׁתָּן בְּשׁוּוֹה; שְׁנִמְצָאֵת הַשְּׁלִישִׁית נְטִלָה מְאָתִים שְׁלָהּ, וְהִלְכָה לָהּ. וְנִשְׂאֵר כָּאִן מְאָה, וְשְׁתֵּי נָשִׁים. חוּלְקִין אֶת הַמְּאָה בְּשׁוּוֹה בֵּין רְאֻשׁוֹנָה וְשְׁנִיָּה; נִמְצָא בִּיד הַרְאֻשׁוֹנָה מְאָתִים וְחֲמִשִּׁים, וְכֵן בִּיד הַשְּׁנִיָּה. וְנִמְצָא בִּיד הַשְּׁלִישִׁית מְאָתִים, וְבִיד הַרְבִּיעִית מְאָה. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה חוּלְקוֹת לְעוֹלָם, אִפְלוּ הֵן מְאָה.

יז, י הָעֵרֵב לְאִשָּׁה בְּכַתְּבָתָהּ—אֵף עַל פִּי שְׁקִנּוֹ מִיָּדוֹ, אִינּוֹ חַיֵּב לְשֵׁלֵם, שְׁמִצּוֹה עֲשָׂה, וְהַרִי לֹא חֲסֵרָה

יז, א מִי שֶׁהָיָה נָשׁוּי נָשִׁים רַבּוֹת, וּמֵת—כָּל שְׁנִשְׂאֵת בְּתַחֲלָה, קוֹדֶמֶת לְטַל כְּתָבָתָהּ; וְאִין אַחַת מֵהֵן נוֹטְלַת, אֵלֶּא בְּשַׁבּוּעָה; וְאִין לְאַחֲרוֹנָה, אֵלֶּא מֵה שְׁשִׁירָה שְׁלֻפְנִיָּה, וְגַם הִיא נִשְׁבַּעַת, וְנוֹטְלַת הַשְּׂאֵר. וְכֵן אִם הִיָּה עָלָיו שְׂטֵר חוֹב—אִם הִיָּה הַחוֹב קוֹדֵם, גּוֹבָה בְּעַל חוֹב תְּחִלָּה; וְאִם הַכְּתָבָה קְדָמָה, גּוֹבָה הָאִשָּׁה תְּחִלָּה, וְהַשְּׂאֵר לְבַעַל חוֹב.

יז, ב בְּמֵה דְבָרִים אֲמוּרִים, בְּשֶׁהִיָּתָה הַקְּרָקַע שְׁבִאוֹ לְגַבּוֹת מִמֶּנָּה קְנוּיָה לוֹ בְּשַׁעַת הַנִּשְׂוֹאִין, וּבְשַׁעַת שְׁלָוָה—הוּא שֶׁהִדִּין נוֹתָן, שְׁכָּל הַקּוֹדֵם שְׂטֵרוֹ זָכָה תְּחִלָּה; אֲבָל אִם נָשָׂא נָשִׁים זֶה אַחֲרֵי זֶה, וְלוֹה בֵּין קֶדֶם נִשְׂוֹאִין בֵּין אַחֲרֵי נִשְׂוֹאִין, וְאַחֲרֵי שְׁנִשְׂאָה וְלוֹה קֶנָּה קְרָקַע—כֶּלֶן חוּלְקִין כְּאַחַת, שְׁשַׁעֲבוּד כֶּלֶן כְּאַחַד בָּא, שְׁבִשְׁעָה שְׁקֶנָּה הִיָּה מְשַׁעֲבֵד לְכָל, וְאִין כָּאִן דִּין קְדִימָה.

יז, ג וְכֵן אִם הִיָּה זְמַן הַכְּתָבוֹת וְהַשְּׂטֵרוֹת כֶּלֶן יוֹם אַחַד, אוֹ שָׁעָה אַחַת בְּמִקּוֹם שְׁכּוֹתָבִים שְׁעוֹת—חוּלְקִין כְּאַחַת, שְׁאִין שָׁם קוֹדֵם; וְלְעוֹלָם כָּל שְׁקֶדֶם וְזָכָה בְּמִטְלָטְלִין כְּדֵי חוֹבוֹ אוֹ כְּדֵי כְּתָבָה—אִין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ, שְׁאִין דִּין קְדִימָה בְּמִטְלָטְלִין.

יז, ד מִי שֶׁגֵּרֶשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, וְעָלָיו שְׂטֵר חוֹב, וּבֵא בְּעַל חוֹב וְהָאִשָּׁה לְגַבּוֹת, וְהִיָּה לוֹ מְעוֹת וְקְרָקַע כְּדֵי הַחוֹב וְהַכְּתָבָה—בְּעַל חוֹב נוֹטַל הַמְּעוֹת, וְהָאִשָּׁה גּוֹבָה כְּתָבָתָהּ מִן הַקְּרָקַע. וְאִם אִין לוֹ אֵלֶּא קְרָקַע שְׁאִין בֵּה כְּדֵי לְהַגְבוֹת שְׁנִיָּהֶם, וְלֹא הִיָּה בֵּה דִין קְדִימָה—נוֹתְנִין אוֹתָהּ לְבַעַל חוֹב; וְאִם נִשְׂאֵר לְאִשָּׁה כָּלוּם, תְּטַל, וְאִם לֹא, תִּדְחָה מִפְּנֵי בְּעַל חוֹב: שֶׁהַרִי בְּעַל חוֹב הַפְּסִיד וְהוֹצִיא מְעוֹתָיו, וְהָאִשָּׁה לֹא חֲסֵרָה דְבַר—שִׁיּוֹתֵר מֵה שֶׁהָאִישׁ רוֹצֵה לְשֹׂא, אִשָּׁה רוֹצֵה לְהַנְּשֹׂא.

יז, ה וְכֵן מִי שָׁמַת וְהֵנִיחַ אִשָּׁה וּבְעַל חוֹב, וְקְרָקַע שְׁאִין בֵּה דִין קְדִימָה—הָאִשָּׁה נִדְחִית מִפְּנֵי בְּעַל חוֹב, וְהוּא גּוֹבָה כָּל חוּבוֹ תְּחִלָּה. וְכִיּוֹן שֶׁתְּקַנּוּ הַגְּאוּנִים שֶׁתְּגַבֶּה הָאִשָּׁה וּבְעַל חוֹב מִן הַמִּטְלָטְלִין, וְהַדְּבַר יִדּוּעַ שְׁאִין דִּין קְדִימָה בְּמִטְלָטְלִין—אִם לֹא הֵנִיחַ מִטְלָטְלִין כְּדֵי לְתַן לְשְׁנִיָּהֶם, נוֹתְנִין לְבַעַל חוֹב כָּל חוּבוֹ תְּחִלָּה; וְאִם נִשְׂאֵר לְאִשָּׁה מֵה שֶׁתְּטַל בְּכַתְּבָתָהּ, תְּטַל—אוֹ תִּדְחָה.

כלום; ואם ערב שלכתבת בנו הוא, וקנו מידו—
חיב לשלם, שהאב בגלל בנו משעבד עצמו וגומר
ומקנה. וקבלן שלכתבה חיב לשלם, אף על פי
שלא קנו מידו; ואיזה הוא קבלן—זה שאמר
לאשה, הנשאי לזה, ואני נותן כתבה זו. אבל אם
אמר לה, אני ערב כתבה זו, אני פורע כתבה זו,
וכיצא בזה—פטור, אלא אם כן היה אביו.

יז, יא המגרש את אשתו—ידירנה הנאה, ואחר כך
תפרע כתבתה מן הקבלן, או מאביו אם היה ערב:
שמא יחזירנה, ונמצאו עושין קנוניה על נכסיו
שלוה. וכן המקדיש נכסיו וגרש את אשתו—ידירנה
הנאה, ואחר כך תפרע מן הפודה מיד ההקדש:
שמא יעשו קנוניה על ההקדש. אבל המגרש את
אשתו, ובאה לטרף מן הלוקוחות—אין מחיבין אותו
להדירה, אלא נשבעת וטורפת; ואם רצת, תחזור
לבעלה, שפבר ידעו הלוקוחות שיש עליו כתבת
אשה, והם הפסידו על עצמם שלקחו נכסים שתחת
שעבודה.

יז, יב הבעל שמכר נכסיו, ואחר כך כתבה אשתו
ללוקח, דין ודברים אין לי עמך, והספימה
למעשיו—אף על פי שקנו ממנה—הרי זו טורפת,
שלא כתבה לו אלא כדי שלא יהיה בינה ובין
בעלה קטטה, ויש לה לומר, נחת רוח עשיתי
לבעלי; אבל אם קנו מיד האשה תחלה, שאין לה
שעבוד על מקום זה, ואחר כך מכר אותו הבעל—
אינה טורפת אותו.

יז, יג וכן אם מכר הבעל ואמר לאשתו לכתב
ללוקח, דין ודברים אין לי עמך, ולא כתבה ולא
הספימה למעשיו, ונפסד המכר, וחזר הבעל ומכר
לאיש אחר, בין אותה השדה בין שדה אחרת, ואחר
שמכר הבעל הספימה למעשיו, וקנו מידה שאין
לה שעבוד על שדה זו—אינה יכולה לטרף, שאינה
יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי: שהרי
בראשונה כשלא רצת, לא הלכה ברצון בעלה.

יז, יד מי שהיו לו שתי נשים, ומכר את שדהו, וקנו
מיד הראשונה שאין לה שעבוד על שדה זו, אינה
טורפת אותה מן הלוקח, והיה קנני המועיל שאינה
יכולה לטען לו בנחת רוח עשיתי לבעלי, ואחר כך
מת הבעל, או גרש שתיהן—השניה מוציאה מיד

הלוקח, שהרי לא קנו מידה ללוקח; והראשונה
מוציאה מיד השניה, מפני שהיא קדמה ולא הסירה
שעבודה אלא מעל הלוקח; וכשתחזר השדה
לראשונה, חוזר הלוקח ומוציאה מידה, שהרי קנו
מידה לו: וחזרות חלילה, עד שיעשו פשרה ביניהן.
יז, טו אלמנה, בין מן הנשואין בין מן הארוסיין—
נשבעת ומוכרת מקרקע בעלה, ונפרעת כתבתה,
בין בבית דין ממחין, בין שלא בבית דין ממחין:
והוא, שיהיו השלושה אנשים נאמנין ויודעין
בשומת הקרקע. ואחריות המכר, על נכסי תומים.
אבל הגרושה, לא תמכר אלא בבית דין ממחין.
וכל המוכרת בבית דין, לא תמכר אלא בהכרזה;
ובהלכות הלואה, יתבאר משפט מכירת בית דין
היאך היא. אבל המוכרת שלא בבית דין—אינה
צריכה הכרזה, ואף על פי שהן שלושה נאמנים
ויודעים השומה.

יז, טז אלמנה שמכרה קרקע בכתבתה, בינה לבין
עצמה—אם מכרה שווה בשווה, מכרה קיים;
ונשבעת שבועת אלמנה, אחר שמכרה: והוא,
שמכרה לאחר; אבל אם שמה לעצמה—לא עשת
כלום, ואפלו הכריזה.

יז, יז היתה כתבתה מאתים, ומכרה שווה מאה
במאתים, או שווה מאתים במאה—נתקבלה כתבתה
ואין לה כלום, ובלבד שתשבע שבועת אלמנה.
היתה כתבתה מאה, ומכרה שווה מאה ודינר
במאה—מכרה בטל: ואפלו אמרה, אני אחזיר את
הדינר ליורשים—מכרה בטל.

יז, יח היתה כתבתה ארבע מאות זוז, ומכרה לזה
במנה ולזה במנה ולזה במנה שווה בשווה, ולאחרון
שווה מאה ודינר במאה—שלאחרון בטל, ושכלם
קיים.

יז, יט יש לאשה למכר כתבתה, או לתנה במתנה.
אם מת הבעל, או גרשה—יבוא הלז ויטל; ואם מתה
היא בחיי בעלה, או קדם שנשבעה—אין לו כלום.
הרי שמכרה מקצת כתבתה, או משכנה מקצתה,
או נתנה לאחר מקצתה—מוכרת מקרקע בעלה,
ותגבה השאר בין בבית דין ממחין בין בשלושה
נאמנים. ומוכרת לכתבתה אפלו בפעמים רבות,
בין בבית דין בין בשלושה נאמנים ויודעים שומת

יז, כ המוכרת כתבתה, בין לאחרים בין לבעלה—לא אבדה שאר תנאיי כתבה; ואם היה לה בן זכר, יורש פנגד כתבתה הזאת שנמכרה מנכסי אביו יותר על חלקו כדין תנאי זה. אבל המוחלת כתבתה לבעלה, אבדה כל תנאיי כתבתה; ואפלו מזונות,

הלכות אישות פרק יח

אין לה עליו. ומוחלת כתבתה, אינה צריכה קנין ולא עדים—כשאר המוחלים, שאינן צריכין לא עדים, ולא קנין, אלא בדברים בלבד: והוא, שיהיו דברים שהדעת סומכת עליהן, ולא יהיו דברי שחוק והתל או דברי תמה, אלא בדעת נכונה.

נותרים לך אלא כפי ברכת הבית. ואם הייתה טוענת, מפני שהיא ילדה, והם ילדים—נותרין לה מזונות המספיקין לה לבה, והיא בבית אביה. ומותר מזונות האלמנה ומותר הפסות, ליורשין. יח, ו אלמנה שחלתה—אם צריכה לרפואה שאין לה קצבה—הרי זו כמזונות, ויורשין חייבין בה; ואם היא רפואה שיש לה קצבה, הרי זו מתרפא מכתבתה. יח, ז נשבת—אין היורשין חייבין לפדותה, אפלו הייתה יבמה; ואפלו נשבת בחיי בעלה, ומת והיא בשביה—אין חייבין לפדותה מנכסיו, אלא נפדית משל עצמה, או תטל כתבתה, ותפדה עצמה. מתה האלמנה, יורשי הבעל חייבין בקבורתה; ואם נשבעה שבועת אלמנה ואחר כך מתה—יורשיה יורשין כתבתה, והן חייבין בקבורתה, אבל לא יורשי הבעל.

יח, ח מעשה ידי האלמנה, ליורשין. ויורש שאמר לאלמנה, טלי מעשה ידיך במזונותיך—אין שומעין לו; אבל היא שרצת בזה, שומעין לה. וכל מלאכות שהאשה עושה לבעלה, אלמנה עושה ליתומים—חויז ממוזיגת הכוס, והצעת המטה, והרחצת פניו ידיו ורגליו.

יח, ט מציאת האלמנה, ופרות נכסים שהכניסה לבעל—לעצמה, ואין ליורש בהם כלום. והנכסים עצמם שהם נדונייתה, נוטלת אותן בלא שבועה; ואין ליורשים בהם דין לעולם, אלא אם פן הותרו בחיי הבעל והיו נכסי צאן ברזל שהמותר לבעל. ואם מתה האלמנה בלא שבועה—יורשיה יורשים נדונייתה, ואף על פי שהיא נכסי צאן ברזל; ואם היה בהן מותר, המותר ליורשי הבעל.

יח, י אלמנה שתפסה מטלטלין כדי שתזון מהן—בין שתפסה מחיים בין שתפסה אחר מותו, אפלו תפסה כבר זהב—אין מוציאין מידה, אלא פותבין עליה

יח, א אלמנה נזנת מנכסי יורשין כל זמן אלמנותה, עד שתטל כתבתה; ומשתתבע כתבתה בבית דין, אין לה מזונות. וכן אם מכרה כתבתה כלה, או משפנה כתבתה, או עשתה כתבתה הפותיקי לאחר והוא שתאמר לו פה תקנה חובך—בין שעשת דברים אלו בבית דין ממחין, בין שלא בבית דין ממחין, בין שעשת בחיי בעלה, בין שעשת לאחר מיתת בעלה—אין לה מזונות מן היורשים; אבל אם מכרה מקצתה, יש לה מזונות. ומשתתארס האלמנה, אבדה מזונותיה.

יח, ב כשם שנונת אחר מותו מנכסיו, כך נותרין לה פסות וכלי תשמיש ומדור—יושבת במדור שהיתה בו בחיי בעלה, ומשתמשת בכרים וכסתות שנשתמשה בהן בחיי בעלה, ובעבדים ושפחות שנשתמשה בהן בחיי בעלה.

יח, ג נפל המדור, אין היורשין חייבין לבנותו; ואם אמרה הניחו לי, ואני אבננו משלי—אין שומעין לה. וכן לא תחזק בדקו, ולא טחה אותו, אלא תשב בו כמו שהוא, או תצא. ויורשין שמכרו מדור אלמנה, לא עשו כלום.

יח, ד נפל הבית, או שלא היה לבעלה בית אלא בשכר—נותרין לה מדור לפי כבודה; וכן מזונותיה וכסותה, כפי כבודה. ואם היה כבוד הבעל גדול מכבודה, נותרין לה לפי כבודו, מפני שעולה עמו, ואינה יורדת אפלו לאחר מיתה.

יח, ה ברכת הבית, מרבה. פיצד: חמשה שהיה מזונות כל אחד מהן קב, כשיאכל לבדו, אם היו חמשתן בבית אחד ואוכלין בערוב, מספיק להן ארבעת קבין; והוא הדין, לשאר צרכי הבית. לפיכך אלמנה שאמרה, איני זזה מבית אבי, פסקו לי מזונות, ותנו לי שם—יכולין היורשין לומר לה, אם את אצלנו, יש לך מזונות, ואם לאו, אין אנו

בית דין מה שתפסה, ופוסקין לה מזונות ומחשבין עמה; והיא נזנת ממה שבידה עד שתמות, או עד שלא יהיו לה מזונות, ויקחו היורשין את השאר. וכן אם תפסה מטלטלין בכתבתה מחיי בעלה, ומת-גובה מהן; אבל אם תפסה אחר מות לכתבתה, אינה גובה מהן.

יח, יא אף על פי שתקנו הגאונים שתגבה האשה הכתבה ותנאיי הכתבה מן המטלטלין, ולפיכך תזון האלמנה מן המטלטלין אף על פי שלא תפסה-אם הניח בעלה מטלטלין, ולא תפסה אותן-היורשים נוטלין אותן, והן מעלין לה מזונות. ואינה יכולה לעכב עליהן ולומר, יהיו המטלטלין מנחין בבית דין עד שאזון מהן, שמא יאבדו, ולא יהיה לי מזונות; ואפלו התנת עליו בפרוש שתזון מן המטלטלין, אינה מעכבת. ובזה דגין תמיד, בכל בתי דינין.

יח, יב אבל אם הניח קרקע, יכולה היא לעכב עליהן שלא ימכרו; ואם מכרו-אינה מוציאה מיד הלוקוחות, שאין האשה והבנות נזונות אלא מנכסים בני חורין. הניח נשים רבות-אף על פי שנשאן זו אחר זו, נזונות בשווה, שאין דין קדימה, במזונות.

יח, יג אלמנה שנפלה לפני יבם-בשלושה חדשים הראשונים, נזנת משלבעל; ואם הפר העבר, וכן אם הניחה מעפרת-נזנת והולכת, עד שתלד. ילדה בן שלקנימה-נזנת והולכת כל ימי אלמנותה, כשאר הנשים. לא נמצאת מעפרת אחר השלושה חדשים, או שהפילה-אינה נזנת לא משלבעל, ולא משליבם; אלא תובעת יבמה לכנס, או לחלץ. יח, יד תבעה יבמה לכנס או לחלץ, ועמד בדין, וברח, או שחלה, או שהיה היבם במדינת הים-הרי זו נזנת משליבם, בלא שבועה כלל. נפלה לפני יבם קטן-אין לה מזונות, עד שיגדל ויהיה כשאר היבמין.

יח, טו מי שיחד קרקע לאשתו בשעת מיתה למזונותיה ואמר, יהיה מקום פלוני למזונות-הרי רבה לה מזונות. ואם היה שכרו פחות ממזונות הראויים לה, נוטלת השאר משאר נכסים; ואם היה שכרו יותר מן הראוי לה, נוטלת הכל. אבל אם

אמר לה, יהיה מקום פלוני במזונות, ושתקה-אין לה אלא פרות אותו מקום בלבד, שהרי קצין לה מזונות.

יח, טז אלמנה שבאת לבית דין לתבע מזונות-יש מי שהורה שפוסקין לה מזונות, ואין משביעין אותה; ואין ראוי לסמוך על הוראה זו, מפני שנתחלה לו הדבר באשה שהלך בעלה למדינת הים. ורבותי הורו שאין לה מזונות מבית דין, עד שתשבע, שהרי זו באה להפרע מנכסי יתומים, וכל הנפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה; ולזה דעתי נוטה, ובו ראוי לדון.

יח, יז אלמנה שבאה לבית דין לתבע מזונות-משביעין אותה בתחלה, ומוכרין בלא הכרזה, ונותנין לה מזונות; וכן יש לה למכר למזונות שלא בבית דין ממחין אלא בשלושה נאמנים, בלא הכרזה. וכן אם מכרה למזונות בינה לבין עצמה שווה בשווה, מכרה קיים; וכשיבואו היורשין להשביע אותה, נשבעת.

יח, יח וכמה מוכרין למזונות-כדי לזון מהם ששה חדשים, או יתר על זה. ומוכרין על מנת שיהיה הלוקח נותן לה מזון שלוש יום שלוש יום, וחוזרת ומוכרת פעם שניה לששה חדשים; וכן מוכרת והולכת לעולם, עד שישאר מן הנכסים כדי כתבתה, וגובה כתבתה מן השאר, והולכת לה.

יח, יט אלמנה שפסקו לה בית דין מזונות-אין מחשבין עמה על מעשה ידיה, עד שיבואו היורשים ויתבעוה; ואם מצאו לה מעשה ידיה, נוטלין אותן, ואם לאו, הולכין לדרךם. ואני אומר שאם היו היורשים קטנים-בית דין מחשבין עמה, ופוסקין לה מעשה ידיה, כדרך שפוסקין לה מזונות.

יח, כ אלמנה שאין שטר כתבה יוצא מתחת ידה, אין לה מזונות-שמא מחלה כתבתה, או מכרה אותה, או משכנה אותה; ואף על פי שלא טען יורש, אנו טוענין לו ואומרים לה הביאי כתבתך, והשבעי, וטלי מזונות-אלא אם אין דרכם לכתב כתבה.

יח, כא האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים, ובאה ואמרה מת בעלי-רצת, נזנת כדין כל האלמנות, רצת, נוטלת כתבתה; אמרה גרשני

בְּעֲלֵי, אֵינָהּ נֶאֱמָנָה. וְנִזְנָת מִנְכָסָיו, עַד כְּדֵי כְּתֻבַּתָּהּ
מִכָּל פְּנִימִים—שָׁאֵם עֲדִין הִיא אֶשְׁתּוֹ, יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת,
וְאִם גְּרֵשָׁה כְּשֶׁאִמְרָהּ, יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה שְׁהָרִי כְּתֻבַּתָּהּ
בְּיָדָהּ; לְפִיכֵן נֹטְלָת מְזוֹנוֹת עַד כְּדֵי כְּתֻבַּתָּהּ,
וְהוֹלֶכֶת לָהּ.

יח, כב הַאֲשֶׁה שֶׁהָיָה לָהּ סֵפֶק גְּרוּשִׁין, וּמֵת בְּעֵלָהּ—
אֵינָהּ נִזְנָת מִנְכָסָיו, שְׂאִין מוֹצִיאִין מִיַּד הַיּוֹרֵשׁ
מִסֵּפֶק; אֲבָל בְּחַיֵּי בְּעֵלָהּ, יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת עַד
שֶׁתִּתְּגַרֵּשׁ גְּרוּשִׁין גְּמוּרִין.

יח, כג אֲלֻמָּנָה עֲנִיָּה שֶׁשָּׁהָת שְׁתֵּי שָׁנִים וְלֹא תִבְעָה
מְזוֹנוֹת, אוֹ עֲשִׂירָה שֶׁשָּׁהָת שְׁלוֹשׁ שָׁנִים וְלֹא
תִבְעָה—וְתָרָה וְאִין לָהּ מְזוֹנוֹת בְּשָׁנִים שֶׁעָבְרוּ, אִלָּא
מִשְׁעָה שֶׁתִּבְעָה; וְאִם שָׁהָת פְּחוּת מִזֶּה, אִפְלוּ בְּיוֹם
אֶחָד—לֹא וְתָרָה, אִלָּא תֹבַעַת וְנֹטְלָת מְזוֹן אוֹתָן

הַשָּׁנִים שֶׁעָבְרוּ.

יח, כד אֲלֻמָּנָה שֶׁתִּבְעָה מְזוֹנוֹת מִן הַיּוֹרֵשִׁים—הֵם
אוֹמְרִים, נִתְּנוּ, וְהִיא אוֹמְרָת, לֹא נִטְלָתִי—כָּל זָמַן
שֶׁלֹּא נִשְׂאת, עַל הִיתּוּמִים לְהִבִּיא רְאִיָּה, אוֹ תִשְׁבַּע
שְׁבוּעַת הֶסֶת, וְתִטַּל; וּמִשְׁנֵשֵׁאת, עָלֶיהָ לְהִבִּיא
רְאִיָּה, אוֹ יִשְׁבְּעוּ הַיּוֹרֵשִׁים שְׁבוּעַת הֶסֶת, שֶׁנִּתְּנוּ
לָהּ.

יח, כה דִּין תּוֹסֶפֶת כְּתֻבָּה, כְּדִין הָעֵיקָר. לְפִיכֵן
אֲלֻמָּנָה שֶׁתִּבְעָה, אוֹ מְכָרָה, אוֹ מַחְלָה, אוֹ מִשְׁכָּנָה
תּוֹסֶפֶת כְּתֻבַּתָּהּ עִם הָעֵיקָר—אִין לָהּ מְזוֹנוֹת; וְאִם
תִּבְעָה מְקַצָּת, וְהִנִּיחָהּ מְקַצָּת—הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁתִּבְעָה
מְקַצָּת הָעֵיקָר, וְהִנִּיחָהּ מְקַצָּתוֹ. וְכָל הַמוֹכֵרֶת אוֹ
הַמוֹחֶלֶת סֵתָם, מְכָרָה וּמַחְלָה הַתּוֹסֶפֶת עִם הָעֵיקָר—
שֶׁשְׁנִיָּהֶם, כְּתֻבָּה שְׁמֵם בְּכָל מְקוֹם.

26	ראשון Sunday	יג 13	6:55 נץ החמה 9:18 סו"ז קר"ש - גר"א 10:06 סו"ז תפלה - גר"א 5:44 צה"כ לשיטת ר"ת בבלי: בבא קמא כד • ירושלמי: ערלה טז • תוספתא: שבת ב נ"ך: חבקוק ב-ג • רמב"ם: אישות יב
27	שני Monday	יד 14	6:56 נץ החמה 9:19 סו"ז קר"ש - גר"א 10:07 סו"ז תפלה - גר"א 5:43 צה"כ לשיטת ר"ת בבלי: בבא קמא כה • ירושלמי: ערלה יז • תוספתא: שבת ג נ"ך: צפניה א-ב • רמב"ם: אישות יג
28	שלישי Tuesday	טו 15	6:57 נץ החמה 9:20 סו"ז קר"ש - גר"א 10:08 סו"ז תפלה - גר"א 5:43 צה"כ לשיטת ר"ת בבלי: בבא קמא כו • ירושלמי: ערלה יח • תוספתא: שבת ד נ"ך: צפניה ג - חגי א • רמב"ם: אישות יד
29	רביעי Wednesday	טז 16	6:58 נץ החמה 9:20 סו"ז קר"ש - גר"א 10:08 סו"ז תפלה - גר"א 5:42 צה"כ לשיטת ר"ת בבלי: בבא קמא כז • ירושלמי: ערלה יט • תוספתא: שבת ה נ"ך: חגי ב - זכריה א • רמב"ם: אישות טו
30	חמישי Thursday	יז 17	7:00 נץ החמה 9:21 סו"ז קר"ש - גר"א 10:09 סו"ז תפלה - גר"א 5:42 צה"כ לשיטת ר"ת בבלי: בבא קמא כח • ירושלמי: ערלה כ • תוספתא: שבת ו נ"ך: זכריה ב-ג • רמב"ם: אישות טז
1	ששי Friday	יח 18	7:01 נץ החמה 9:22 סו"ז קר"ש - גר"א 10:09 סו"ז תפלה - גר"א 5:42 צה"כ לשיטת ר"ת בבלי: בבא קמא כט • ירושלמי: ביכורים א • תוספתא: שבת ז נ"ך: זכריה ד-ה • רמב"ם: אישות יז
2	שבת Shabbos	יט 19	וישלח ערלות השחר 5:49 סו"ז קר"ש - מג"א 8:47 סו"ז תפלה - מג"א 9:46 שקיעה 4:29 בבלי: בבא קמא ל • ירושלמי: ביכורים ב • תוספתא: שבת ח נ"ך: זכריה ו-ז • רמב"ם: אישות יח

Candle Lighting 4:11 הדלקת הנרות

Shabbos Ends 5:42 זמן מוצש"ק

דוֹרְךָ דָּעַם וְזֹאֵס אַ אִיד אִיז מְקַיִים מְצוֹת מְעֻשִׂיּוֹת, וְזַעַט עַר אָנְהוּיֵבן צוֹ
גַּעְדֵּנְקֵעֵן און מְעַר נִישְׁט פֿאַרְנֵעֵסן.
(ספֿר המדות אות זכירה סימן ו')